

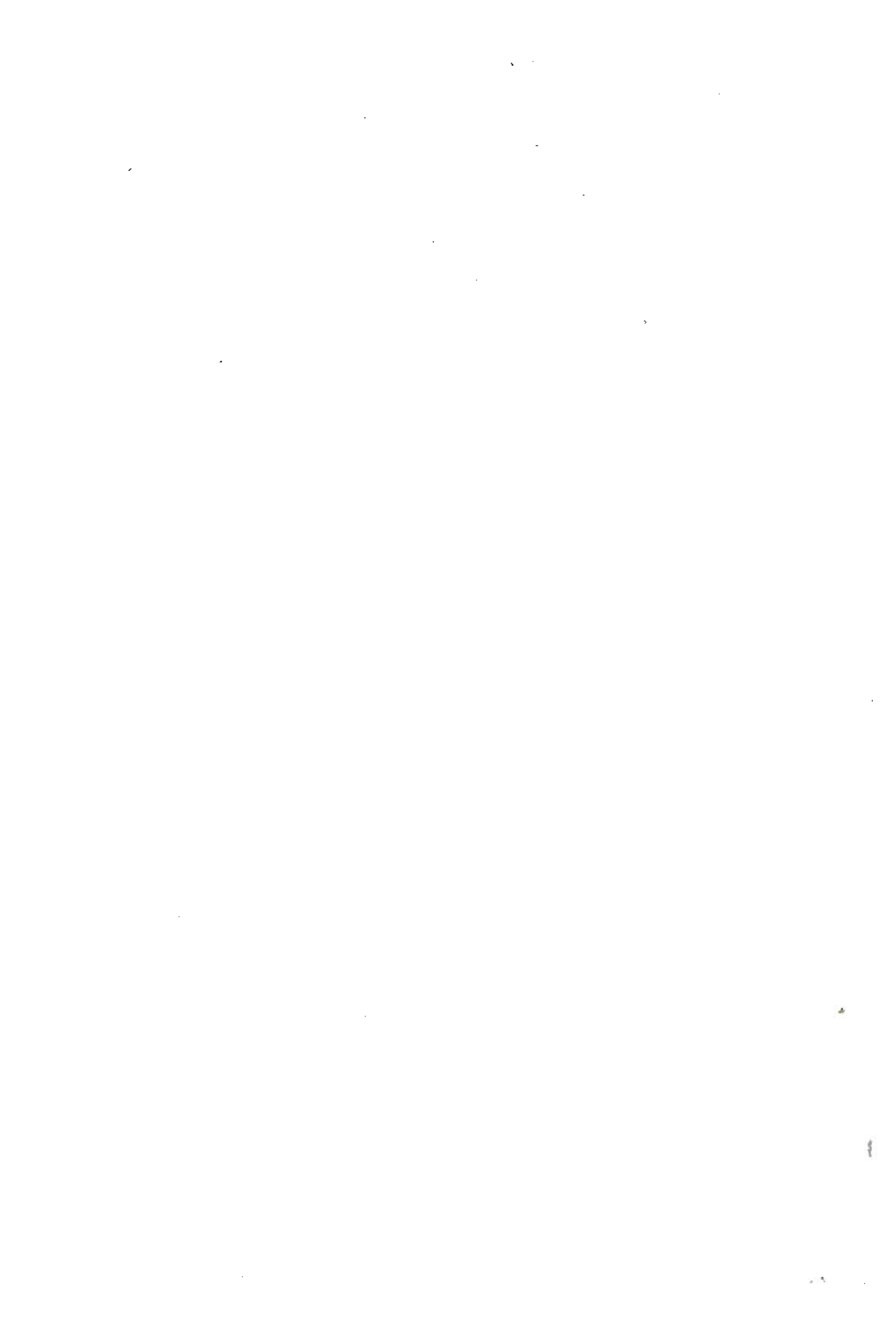
# ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ



ΑΘΗΝΑΙ  
2011

ΙΘ'



# **Σκηνικά**

**ΑΘΗΝΑΙ 2011**

**ΕΤΟΣ 19ο - ΤΟΜΟΣ ΙΘ΄**



---

---

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΔΑΠΑΝΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΣΙΦΝΟΥ

---

---

# ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ  
ΑΘΗΝΑΙ 2011 ΤΟΜΟΣ ΙΘ'

---

---

Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα ίνα μή τι απόλλυται.  
Ἰωάνν. ΣΤ', 12.

---

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Γλαύκου 23 - Νηρέας - 190-09 Ραφήνα,  
Τηλ.: 22940-24885, Κιν.: 693-2569774

Ἐκδοτική παραγωγή: ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., Ἀρδηττοῦ 12-16,  
116 36 Ἀθήναι, Τηλ. 210.9214.452, 210.9217.513 Fax: 210.9237033  
www.eptalofos.gr E-mail: info@eptalofos.gr

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Δήμευση μοναστηρ. περιουσιῶν τῆς Σίφνου	σελ. 5-37
2. Ἅγιος Ἀρτέμιος Σίφνου	σελ. 38-53
3. Τῶν ἀδελφῶν Νταπόλλα ἔκθεση - ἐπιστολές	σελ. 54-86
4. Δάνεια ἀπὸ Σιφνίους «πραματευτάδες»	σελ. 87-100
5. Ἡ οἰκογένεια Γκιῶν τῆς Σίφνου	σελ. 101-112
6. Σίφνιοι Διδάσκαλοι τοῦ ἑλληνισμοῦ	σελ. 113-131
7. Φραγκίσκος Γοζαδῖνος, ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας	σελ. 132-135
8. Ἀναξιοπαθοῦντες κληρικοί	σελ. 136-153
9. Ἡ ἀνακάλυψη τῶν κατακομβῶν τῆς Μήλου	σελ. 154-164
10. Κωνσταντῖνος Γ. Προβελέγγιος	σελ. 165-170
11. Καί ἄλλα νομικά ἔγγραφα Σίφνου	σελ. 171-174
12. Σύμμεικτα	σελ. 175-183
13. Σημειώματα - εὔρετήρια	σελ. 183 ἐπ.

---

Copyright Σ.Μ. Συμεωνίδη

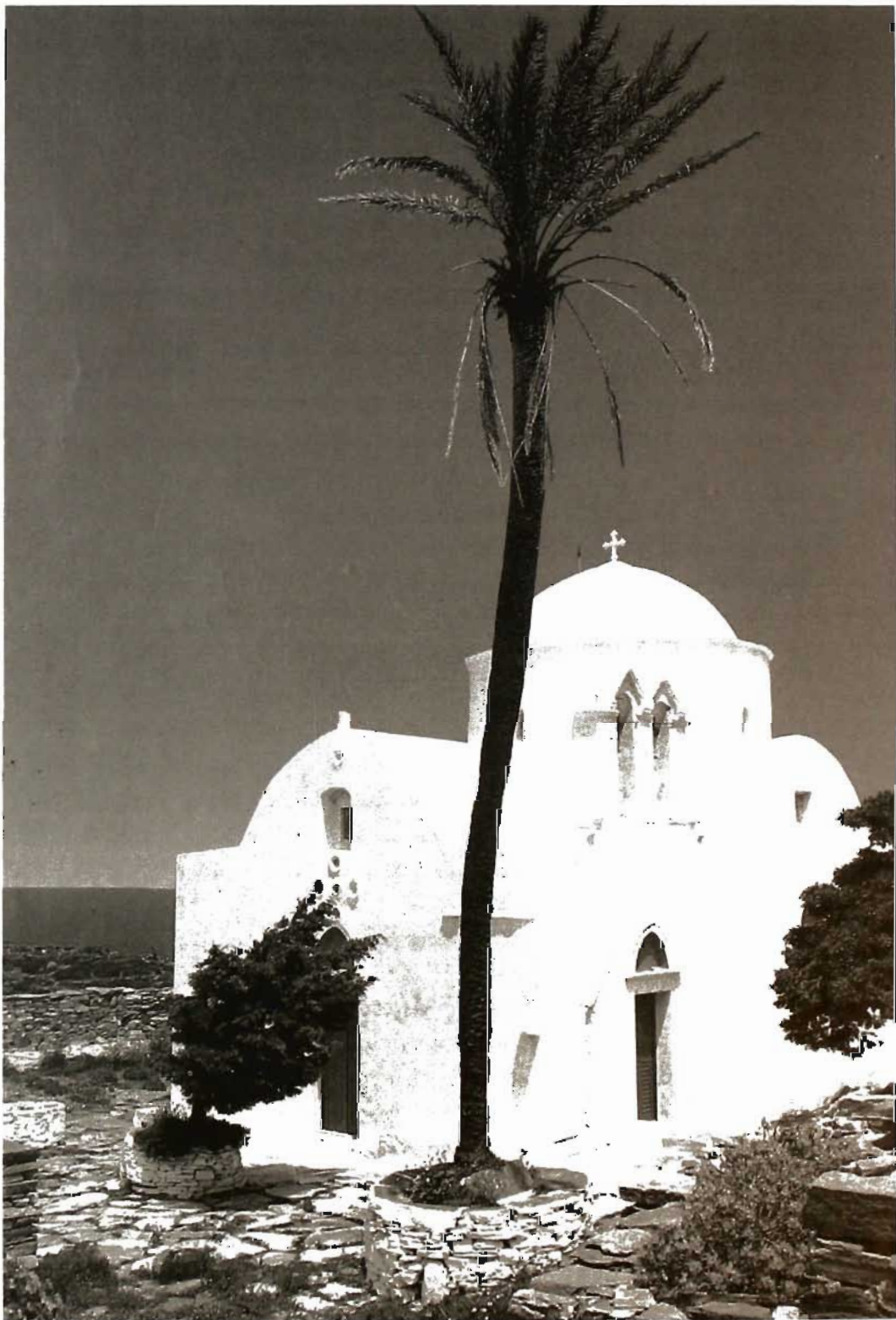
---

ISSN 1105-4239

---

Ἡ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ προέρχεται ἀπὸ ἔγγραφο τῆς 19ης Μαΐου 1822 πού ἀπέστειλαν «οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σίφνου» πρὸς τοὺς Ἀρμοστὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. (Μπενάκειο Μουσεῖο. Ἀρχεῖο Ἀγῶνος. Φάκ. 87/3). Εἶναι ἡ παλαιὰ «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ».

• Ὁ παρὼν ΙΘ' τόμος τοῦ περιοδικοῦ, ὅπως καὶ οἱ προηγούμενοι, διατίθενται ἀπὸ τὸν Δῆμο Σίφνου.



Καθολικό τῆς ἄλλοτε γυναικείας Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου στή Φυτειά.

## Η ΔΗΜΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΩΝ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ [1834] ΣΥΝΕΠΙΕΣ - ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Μέ Βασιλικό Διάταγμα τῆς 24 Φεβρουαρίου/9 Μαρτίου 1834 ἡ βαυαρικὴ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος προῆλθε εἰς τὴν διάλυση ὅλων τῶν γυναικειῶν μοναστηριῶν τῆς Ἐπικράτειας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνδρικῶν πού εἶχαν λιγώτερος ἀπὸ πέντε μοναχοὺς, ἢ δὲ περιουσία τους, κινητὴ καὶ ἀκίνητη, περιῆλθε εἰς τὸ Κράτος. Τρία μοναστήρια γυναικῶν, ἓνα εἰς τὴν Στερεὰ Ἑλλάδα, ἓνα εἰς τὴν Πελοπόννησο καὶ ἓνα εἰς νησιά, διατηρήθησαν προκειμένου νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς αὐτὰ ὅσες ἀπὸ τίς μοναχές τῶν διαλυθέντων λοιπῶν μοναστηριῶν ἐπιθυμοῦσαν νὰ συνεχίσουν τὸν μοναχικὸ βίον. Τὰ δύο γυναικεῖα μοναστήρια τῆς Σίφνου, ἐκεῖνο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου τοῦ «Μογχοῦ» καὶ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου εἰς τὴν «Φυτεῖα», δυναμικότητος 66 καὶ 35 μοναζουσῶν ἀντίστοιχα καὶ τὸ ἀνδρικό τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, μετόχι τῆς Σιμωνόπετρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, μέ ἓναν μοναχόν, διαλύθησαν τότε. Ὅσες ἀπὸ τίς μοναχές ἐπιθυμοῦσαν τὴν συνέχισιν τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἔπρεπε νὰ προσέλθουν καὶ ἐγκαταβιώσουν εἰς τὸ διατηρούμενον γυναικεῖον μοναστήριον τῆς Σαντορίνης, οἱ δὲ ὑπόλοιποι εἰς τὸν κοινωτικὸν βίον. Δέν εἶναι γνωστὸ ἂν ἐκπατρίσθησαν κάποιες μοναχές (πιθανολογοῦμε πῶς ὄχι), ὑπῆρξεν ὅμως μικρὸς ἀριθμὸς ἡλικιωμένων καὶ ἀσθενῶν γυναικῶν πού βρέθησαν κυριολεκτικὰ εἰς τοὺς πέντε δρόμους. Ἄλλες πάλι πού διέθεταν μικρὴ προσωπικὴ περιουσία καὶ συγγενεῖς, φιλοξενήθησαν ἀπ' αὐτοὺς μέ παραχώρησιν τῶν περιουσιῶν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων διαβίωσής τους ὅσο καιρὸ θὰ ζοῦσαν. Γιά τίς ἐντελῶς ἄπορες ἡλικιωμένες ἀνέκυψε σοβαρὸ κοινωνικὸ πρόβλημα, τὸ ὁποῖον δέν γνωρίζουμε μέ ποιὸν τρόπο ἀντιμετωπίστηκε. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ Ἐπαρχος, πού λυπήθηκε τίς γυναῖκες αὐτές, τοὺς ἐπέτρεψε νὰ παραμείνουν προσωρινὰ εἰς τὰ μοναστήρια, ἀλλ' ὁ Νομάρχης τὸν ἐπέπληξε γιά τὴν ἐνέργειάν του καὶ διέταξε τὴν ἐξώσιν τους ἀπὸ τοὺς χώρους τους<sup>1</sup>.

1. Γιά τὰ μέχρις ἐδῶ ἱστορηθέντα βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, 50 ἐπ.

Δύο χρόνια αργότερα, πέντε μοναχές, μέ αναφορά τους τῆς 25 Ἰουλίου 1836 πρὸς τὴν Ἱερά Σύνοδο, ἀφοῦ περιέγραφαν τὴ δυσχερῆ θέσιν ἐν ἧ ἡμετέρῃ ἐκκλησίᾳ, ζήτησαν νὰ τοὺς χορηγηθῆ μικρὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυση (σύνταξη) γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἐπιβιώσουν μέχρι νὰ τίς καλέσει ὁ Κύριος εἰς τὴν αἰώνιον αἰσώματι. Τὸ κείμενον τῆς ἀναφορᾶς ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον  
τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος

Αἱ ὑποφαινόμεναι ἀναφέρομεν δεινοπαθῶς ὅτι, μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν ἐν τῇ Νήσῳ ταύτῃ γυναικείων μοναστηρίων, στερηθεῖσαι ὄχι μόνον τῶν οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς μικρᾶς ἐπικαρπίας τῆς μοναστηριακῆς ὀλίγης γῆς, καταστήσαμεν εἰς τοιαύτην οἰκτράν καὶ ἐλεεινὴν κατάστασιν, ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα μαλαττόμενα λαμβάνουσιν οἶκτον εἰς τὰς δυστυχίας μας, διότι οὐ μόνον ἀφαιρέοικε οὔσαι περιφερόμεθα εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τριόδους, στερούμεναι πάσης ἀνθρωπίνης βοήθειας, ἀλλ' ἐσμέν καὶ πάντῃ ἀνίκαναι καὶ πᾶν σωματικὸν ἐργόχειρον διὰ τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας μας.

Διὰ ταῦτα προστρέχουσαι γονυκλιτῶς πρὸς τὸ φιλόφρονον καὶ φιλεὐσπλαγχνον τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος, παρακαλοῦμεν μετὰ δακρύων νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως χορηγεῖται καὶ πρὸς ἡμᾶς τὰς ἀπόρους μικρὰς τὴν σύνταξιν κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἱ(ψηλοῦ) Β(ασιλικοῦ) Διατάγματος, δι' ἧς μόνον ποριζόμεναι τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα δυνηθῶμεν νὰ διατρέξωμεν τὸ πολυώδινον καὶ πολυπαθὲς μικρὸν στάδιον τῆς γεροντικῆς ἡλικίας μας.

Ἐπισημασιάζομεθα δὲ μέ σεβας βαθύτατον  
Ἐν Σίφνῳ τὴν 25 Ἰουλίου 1836

Εὐπειθέσταται

Καλλινίκη Μελισσοῦ, Μαγδαληνὴ Σκουργιαλοῦ, Ἀγάθη μοναχὴ,  
Φιλοχρίστη Πρωτονοταρίου, Μελετία Ζ. Ἀφεντούλαινα.

Ἰσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Ὁ Γραμμ. τῆς Ἱεραῆς Συνόδου

(Τ.Σ.) Θ. Φαρμακίδης»<sup>2</sup>.

Γιὰ τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ αἰτήματος τῶν πέντε αὐτῶν τέως μοναζουσῶν ἀναπτύχθη ἐπιμελητικὴ ἀλληλογραφία προκειμένου νὰ διαπιστωθῆ ἂν πράγματι ἦταν ἀναξιοπαθοῦσες ὥστε νὰ τοὺς χορηγηθῆ κάποια μικρὴ σύνταξη. Ἡ Ἱερά Σύνοδος διεβίβασε μέ θετικὴν εἰσήγησιν τὸ αἶτημά τους εἰς τὸ Ἰπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ αὐτὸ εἰς τὸν

2. Γ.Α.Κ./ΓΕΔΕ, Θυρίς 97, Φάκ. 1 (5/4), Οἱ ζητοῦντες συντάξεις.



Διοικητή Μήλου προκειμένου νά προέλθη σέ εξακρίβωση τῆς δεινῆς θέσης πού ἐπικαλοῦνταν οἱ γερόντισσες γιά νά γίνει δυνατή ἡ οικονομική ἐνίσχυσή τους. Τά ἔγγραφα τῆς, μεταξύ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἀλληλογραφίας ἔχουν ὡς ἐξῆς:

« Ἀριθ. Πρωτ. 4847  
Ἀριθ. Διεκ. 550  
Ἐν Ἀθήναις  
τὴν 14 Αὐγ. 1836

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ.  
Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Περὶ τῶν ἐν Σίφνῳ μοναζουσῶν.

Πέντε μοναχαί ἐκ τῶν κατὰ τὴν Σίφνον διαλυθέντων γυναικείων μοναστηρίων ἀναφερόμεναι ἀπὸ 25 Ἰουλίου πρὸς τὴν Σύνοδον ἐκθέτουσι πρὸς αὐτὴν τὴν εἰς ἣν εὐρίσκονται ἐλεεινὴν κατάστασιν, προβεβηκεῖται οὔσαι τὴν ἡλικίαν καὶ πάντῃ ἄποροι, καὶ παρακαλοῦσι νά ἐπιδαφιλευθῆ καὶ εἰς αὐτάς ἡ Βασιλικὴ χάρις κατὰ τὰ περὶ τῶν τοιούτων διατεταγμένα.

Ἡ Σύνοδος, ἀποδεχομένη τὴν αἴτησιν αὐτῶν, συνιστᾷ αὐτάς διὰ τῆς Β(ασιλικῆς) ταύτης Γραμματείας εἰς τὸ ἔλεος τῆς Α(ὐτοῦ) Μ(εγαλειότητος) πέμπουσα πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν εἰς ἀντίγραφον.

ὁ Κυνουρίας Διονύσιος πρόεδρος

† Ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος ὁ πρῶν Ἡλείας Ἰωνᾶς

ὁ Κυκλάδων Ἄνθιμος

Ὁ Γραμματεὺς

(Τ.Σ.) Θ. Φαρμακίδης»<sup>3</sup>.

7462/2236

« Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
Ἐν Ἀθήναις τὴν 29 Αὐγούστου 1836.  
Πρὸς τὸν Διοικητὴν Μήλου.

Περὶ τῶν ἐν Σίφνῳ μοναζουσῶν.

Διευθύνοντες ἐγκλειστον ἀντίγραφον ἀναφορᾶς 5 μοναζουσῶν ἐξαιτουμένων περίθαλψιν τῆς προβεβηκειᾶς ἡλικίας καὶ τῆς ἀσθενείας των καὶ πτωχείας αὐτῶν, προσκαλοῦμεν ὑμᾶς νά ἐρευνήσετε καὶ πληροφορήσετε τὴν Γραμματεῖαν ὅσον ἔνεστι τάχιον, τὴν ἡλικίαν καὶ κατάστασιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος μοναζουσῶν, ἐπιστρέφοντες καὶ τὸ ἐγκλειόμενον.

Ὁ Γραμματεὺς  
(ὕπογραφή)»<sup>4</sup>.

3. Αὐτόθι.

4. Αὐτόθι.

«Πρ. Ἄρ. 751  
ἐν Μήλω  
τὴν 27 Ὀκτ. 1836

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. καὶ τῆς  
δημοσίου ἐκπαίδ. Β. Γραμματεῖαν  
τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐπὶ τοῦ ἄρ. 7462 περὶ τῶν ἐν Σίφνῳ πέντε μοναζουσῶν.

Διευθύνομεν ἐκτεθειμένας ἐπὶ Πίνακος τὰς ζητηθείσας παρὰ τῆς Β. Γραμματείας πληροφορίας περὶ τῆς ἡλικίας καὶ καταστάσεως τῶν ἐν Σίφνῳ πέντε μοναζουσῶν.

Πολλὰς ἐξ αὐτῶν καὶ ἄλλας ἔτι ὅλας γραίας ἀναπήρους καὶ ἐνδεεῖς εἶδα κατὰ τὴν περιοδείαν μου καὶ εἰς Σίφνον καὶ εἰς Σίκινον ἀξίας ὄντως ἐλέους καὶ θρηνοῦσας περὶ τῆς τύχης των. Τὰς ἐπαρηγόρησα δὲ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς βασιλικῆς περιθάλψεως καὶ τὴν ἐξ ἰδίων μου βοήθειαν πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν κατοίκων. Νομίζω καὶ πρέπον καὶ ἀναγκαῖον νὰ λάβῃ περὶ πασῶν πρόνοιαν τινὰ ἢ Κυβέρνησις, ἀνάλογον τῶν περιστάσεων ἐκάστης.

Ἐπιστρέφεται καὶ τὸ ἐπισυνημμένον εἰς τὴν Διαταγὴν τῆς ἔγγραφον.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Διοικητὴς Μήλου

Ι.Γ. Λάτρης

Ὁ Γραμματεὺς»<sup>5</sup>.

#### «Πίναξ

τῶν ἐν Σίφνῳ πέντε μοναζουσῶν

1. **Καλλινίκη Μελισσοῦ**, Σιφνία, ἐτῶν 62, πόρος τοῦ ζῆν: οὐδεὶς. Ἔως τώρα ἔξει διὰ τῆς βοηθείας τῶν συγγενῶν τῆς. Ἀνίκανος πρὸς ἐργασίαν ὡς πάσχουσα ἀπὸ στηθικόν πάθος.

2. **Μαγδαληνὴ Σκουργιαλοῦ**, Σιφνία, ἐτῶν 75, πόρος τοῦ ζῆν: οὐδεὶς. Ἔως τώρα ἔξει διὰ τῆς βοηθείας ἑνὸς ἀνεψιοῦ τῆς φημηλίτου. Ἀνίκανος εἰς ὑπηρεσίαν ἕνεκα τοῦ γηραλαίου τῆς.

3. **Ἀγάθη μοναχὴ**, Σιφνία, ἐτῶν 95, πόρος τοῦ ζῆν: οὐδεὶς. Ἔως τώρα ἔξει διὰ τῆς βοηθείας μιᾶς ἀνεψιάς τῆς δυστυχοῦς. Ἀνίκανος εἰς ὑπηρεσίαν καὶ ὡς ἀόμματος καὶ ὡς ἐσχατόγηρος. Ζῆ ἐντούτοις ἀπὸ τοῦ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ.

4. **Φιλοχρίστη Πρωτονοταρίου**, Σιφνία, ἐτῶν 65, πόρος τοῦ ζῆν: οὐδεὶς. Ἔως τώρα ἔξει διὰ τῆς βοηθείας μιᾶς ἀδελφῆς τῆς χήρας καὶ δυστυχοῦς. Ἀνίκανος εἰς ἐργασίαν πάσχουσα ἀπὸ ἀρμυρόφλεγμα καὶ ἀμβλυώττουσα προσέτι.

5. Αὐτόθι.

5. *Μελετία Ζ. Ἀφεντούλαινα, Σίφνία, ἐτῶν 55, πόρος τοῦ ζῆν: οὐδεὶς. Ἔως τῶρα ἔξει ἀπὸ τὰ ἐλέη ἑνὸς μακρυσμένου συγγενοῦς της. Ἀνίκανος ὡς πάσχουσα ἀπὸ ὑδροπικίαν».*

Μετά ταῦτα ἐκδόθηκε Β.Δ. μέ τό ὁποῖο ἐγκρίθηκε «νά δίδεται κατ' ἔτος εἰς τὰς κατά τήν Σίφνον πέντε μοναχάς... ἀνά 120 δρχ. ἐκ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου κατά μηνιαίας δόσεις ἀπό τήν 1/13 Ἰανουαρίου 1837 ἀρχίζουσαν βοήθειαν εἰς περίθαλφιν τῆς ἐνδείας καί τοῦ γήρωσ αὐτῶν»<sup>6</sup>. Ἐνα χρόνο μετά, μέ ἄλλο Β.Δ., ἐγκρίθηκε ἡ χορήγηση «ἀπό τῆς 1/13ης Ἰανουαρίου 1838 καί ἐφεξῆς μηνιαίας σύνταξης 10 (δέκα) δραχμῶν ἀπό τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου εἰς τήν ἐκ Σίφνου μοναχήν Μελετίαν Στρογγυλήν πρός ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν της καί πρός περίθαλφιν τοῦ γήρωσ καί τῆς ἐνεστώσης ἐνδείας της»<sup>7</sup>.

\*\*\*

Συμπερασματικά, ἡ διάλυση τῶν γυναικείων μοναστηριῶν τῆς Σίφνου καί ἡ δήμευση τῶν περιουσιῶν τους ἀπό τό Κράτος δημιούργησε σοβαρό πρόβλημα στήν κοινωνία τοῦ νησιοῦ μέ τήν ἔξοδο ἀπό τοὺς χώρους τους 100 μοναζουσῶν. Οἱ περισσότερες καί νεώτερες στήν ἡλικία ἐπέστρεφαν στοὺς οἰκείους τους ὑποχρεωτικά, οἱ γερόντισσες ὁμως καί ἀσθενεῖς ἀπό τίς ὑπόλοιπες πού δέν εἶχαν κοντινοὺς συγγενεῖς ὑπέφεραν, ὅπως προείπαμε, κάποιες δέ ἀπ' αὐτές πού φιλοξενήθηκαν ἀπό συγγενεῖς μέ παραχώρηση μικρῶν περιουσιῶν τους, ἀντιμετώπισαν καί πρόσθετα προβλήματα, ὅπως λ.χ. ἀλληλογραφία μέ τίς Ἀρχές, προσφυγή σέ δικαστικούς ἀγῶνες μέ πολυχρόνιες ταλαιπωρίες καί ἔξοδα κ.ἄ. Τοῦτο δ' ἐπειδή ὁ ἐνοικιαστής ὅλης τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας Ἰω. Προβελέγγιος, μέ τό πρόσχημα ὅτι προσωπικές περιουσίες μοναζουσῶν ἦταν δῆθεν μοναστηριακά κτήματα, προέρχονταν σέ καταπατήσεις τους «τῶ δικαίωματι τοῦ ἰσχυροῦ» κατά σχετική καταγγελία τῆς Ἄννας Μαγγανάρη (ἢ Ματζουκανάρη), κληρονόμου ἀκινήτων τῆς θείας της τέως μοναχῆς Θεοδούλης<sup>8</sup>.

Καί εἶναι μέν ἀλήθεια πῶς μόνο γιά λίγες παρόμοιες περιπτώσεις ἔχουν διασωθῆ ἱστορικά στοιχεῖα, πλὴν ἀπό περιεχόμενες σ' αὐτά μενεῖς συνάγεται ὅτι καταπατήσεις προσωπικῶν περιουσιῶν ἀπό τόν ἐνοικιαστή ἔγιναν σέ μεγάλη ἔκταση. Ὅπως ἔγραφε λ.χ. στίς 29 Αὐγούστου 1840 ἡ ἀνωτέρω Ἄννα, ὁ ἐνοικιαστής τῶν κτημάτων κατεπάτησε, ἐκτός ἀπὸ τὰ δικά της «καί πολλῶν ἄλλων κατά τήν Νῆσον Σίφνον καί καρποῦται τὰς προσόδους ἐπί τῶ ξηρῶ λόγῳ ὅτι εἶναι μονα-

6. Αὐτόθι.

7. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, σελ. 86-87.

8. Βλ. στόν παρόντα τόμο, σελ.12,13.

στηριακά» ἂν καί δέν περιλαμβάνονταν στὸν κατάλογο τῶν κτημάτων πού τοῦ παρέδωσε τὸ Δημόσιο καί μάλιστα «χωρὶς νά πληρώνη σ' αὐτό τίποτα γιὰ τὰ καταπατηθέντα τῶν τρίτων, τόσο τῆς θείας τῆς τέως μοναχῆς, ὅσο καί ἄλλων δυστυχῶν κτήματα»<sup>9</sup>.

Ὁ ἐνοικιαστής «ἔθεσε πράγματι χεῖρα εὐφάρδον»<sup>10</sup>, κατὰ τὴν Μαρία Ἀβρανοπούλου, σέ ἀκίνητα – προσωπικές καί ὄχι μοναστηριακές περιουσίες, ὅπως συνάγεται καί ἀπὸ ἄλλες μαρτυρίες, ὅπως λ.χ. ἀπὸ καταστάσεις προσωπικῶν περιουσιῶν καταγεγραμμένων «στό παλαιό Κτηματολόγιο τῆς Κοινῆς Καντσελαρίας τῆς Νήσου Σίφνου», ἀποσπάσματα σελίδων μοναστηριακῶν Κωδίκων, ὅπου ἐμφανίζονται κτήματα κείμενα σέ ἴδιες τοποθεσίες μέ ἀκίνητα μοναζουσῶν κ.ἄ. Ἐντύπωση προκαλεῖ, ἐπίσης, τὸ γεγονός ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ (1838-1840) «κυκλοφοροῦσαν», ἐκτός ἀπὸ τοὺς πρωτότυπους Κώδικες τῶν δύο γυναικείων μονῶν, καί ἀντίγραφα τους, κατὰ τὰ διαλαμβανόμενα σέ ἐπίσημο ἔγγραφο τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πρὸς τὸν Ὑποδιοικητὴ Μήλου, ὅπου σημειώνεται: «... ἐν περιπτώσει δέ καθ' ἣν δέν ἠθέλετε εὑρεῖ τὰ πρωτότυπα (ἐνν. τῶν Κωδίκων), τότε θέλετε μᾶς ἀποστείλει τὰ σωζόμενα (ὡς μᾶς ἐπληροφόρησαν οἱ προκάτοχοι ὑμῶν Κύριοι Ν.Ε. Γερακάρης καί Δ. Κυριακίδης) ἀντίγραφα»<sup>11</sup>. Ποιοί καί γιατί κατέστρωσαν ἀντίγραφα τῶν Κωδίκων, ὅπως βεβαίωσαν οἱ πρῶην Ὑποδιοικητές Μήλου; Παραμένει ἄγνωστο, ὅπως καί ὁ λόγος κατὰστρωσῆς τους.

Τέλος, σέ δικαστικὴ ἀπόφαση τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1852 ξεκαθαρίζεται ὅτι: «... ἂν καί εἰς μὲν τὴν τρίτην σελίδα αὐτοῦ (τοῦ Κώδικος) ἀναφέρεται ὡς ἀφιερωθεῖς εἰς τὴν Μονὴν εἰς ἀγρός καλούμενος Κορκοσούρι, ὅπως καλεῖται καί εἰς τῶν διεχδικουμένων, εἰς δέ τὴν πέμπτην ἕτερος ἀγρός καλούμενος Τόρια κ.λπ., τοῦτο δέν ἀποδεικνύει ὅτι τὰ διεχδικούμενα ἀνήκον εἰς τὴν Μονὴν καί ὅτι ἀφιερώθησαν ὑπὸ τῆς θείας τῆς ἐναγούσης α) διότι ἡ ἐν τῷ κώδηκι σημείωσις καταβαίνει εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ 1716 καί 1718, ὅτε οὐδόλως ἡ ρηθεῖσα Μελετία ὑπῆρχεν εἰς τὴν ζωὴν, β) διότι ἅπαντες οἱ μάρτυρες καταθέτουν ὅτι ταῦτα ἀνήκον εἰς τὴν ρηθεῖσαν Μελετιάν καί ἐνέμετο ταῦτα, ἐνῶ δέν ἠθελεν ἔχει τοιοῦτον δικαίωμα ἂν ἀπὸ τοῦ 1716 καί 1718 ἀνήκον εἰς τὴν Μονὴν, ὥστε τὰ ἐν τῷ Κώδηκι ἀναφερόμενα εἶναι βεβαίως ἄλλα (κτήματα) παρά τὰ διεχδικούμενα...»<sup>12</sup>, τὰ ὅποια ἔτυχε νά εὑρίσκονται στίς ἴδιες τοποθεσίες μέ τὰ

9. Αὐτόθι, σελ. 13.

10. Αὐτόθι.

11. Σιφνιακά, 8 (2000), σελ. 85.

12. Αὐτόθι, σελ. 87-88.

πράγματι μοναστηριακά, ἐνῶ ἀνῆκαν στίς τέως μονάζουσες ὡς προσωπικές περιουσίες τους.

### Α'. Ὑπόθεση Θεοδούλης Ματζουκανάρη

Ἡ Θεοδούλη, μοναχή τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου τῆς «Φυτειᾶς», γεννήθηκε τό 1758<sup>13</sup>. Ὅπως λέγει ἡ ἴδια οἱ γονεῖς της τήν κατέταξαν «εἰς τό ἀνωτέρω γυναικεῖον μοναστήριον» κατά τήν ὑπάρχουσαν «ἀνέκαθεν συνήθειαν εἰς τοὺς οἰκογενειάρχας τῆς πατρίδος τῆς Σίφνου... νά ἀφιερώνουν μίαν ἐκ τῶν θυγατέρων τους εἰς ἓν τῶν ἐν Σίφνω δύο γυναικεῖων μοναστηρίων» μέ παραχώρηση «μικροῦ μέρους ἐξ ἧς εἶχον ἀκινήτου περιουσίας ὡς εἶδος προικός, ὥστε ἐκ τῆς μικρᾶς αὐτῆς προσόδου καί τῶν ἰδίων αὐτῆς ἔργων ἐπορίζετο ἡ διαμένουσα ὡς μοναχή τά πρὸς τό ζῆν».

Τήν «ἀφιέρωσαν» λοιπόν οἱ γονεῖς της στή Μονή τοῦ Χρυσοστόμου «καί ἔδωκαν εἰς τήν κυριότητά της δύο μικρᾶς ἀξίας ὑποστατικά μέ τήν ὑποχρέωση νά πληρώσῃ εἰς τοὺς τότε δανειστάς αὐτῶν γρόσια τουρκικά κεφάλαιον 300, ἅπερ καί ἐπλήρωσε μετά ταῦτα καί μετά τῶν τόκων γρόσια 600<sup>14</sup>, μετά καιρόν δέ ἠγόρασε ἐξ ἰδίων της καί ἐν ἄλλο ὑποστατικόν». Τά κτήματα αὐτά, κατά τοὺς ἰσχυρισμούς της, εἶχε «εἰς τήν ἐλευθέραν διαχειρίσιν της» (ὡς προσωπική της περιουσία) μέχρι τοῦ ἔτους 1837, ὅποτε, μετά τόν πολυετῆ ἐνοικιασμό (τό 1836) τῶν κτημάτων τῶν διαλυθεισῶν μονῶν, «ὁ ἐνοικιαστής αὐτῶν ἐπέβαλε χεῖρα εὐφάρδου» καί τῆς ἀφαίρεσε τήν κυριότητα τῆς περιουσίας της παρά τό γεγονός ὅτι τά ἀκίνητά της δέν περιέχονταν στόν κατάλογο τῶν ἐνοικιασθέντων σ' αὐτόν κτημάτων πού τοῦ παρέδωκε τό Δημόσιο<sup>15</sup>.

Τήν ὑπόθεσή της, ὅταν καί ἡ Δημοτική Ἀρχή Σίφνου, πρὸς τήν ὁποία ἀπευθύνθηκε, δέν τῆς συμπαραστάθηκε, «ἀλλ' ἐπροσπάθησε μάλιστα νά τήν πιθαναγκάσῃ ὥστε νά πληρώνη εἰς τόν ἐνοικιαστήν κατ' ἔτος ἡ δυστυχῆς γραῖα καί ἄπορος δραχ. 95», ἔθεσε μέ αἴτησή της τῆς 27 Ἰουνίου 1838 πρὸς τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν (διά τοῦ ἀνεψιοῦ της Φραγγούλη Φουτούγιου), ζητώντας «νά διατάξῃ ἐντόνως τόν ὑποδιοικητὴν Μήλου νά ἐξετάσῃ ἀκριβῶς καί ἀναφέρῃ» τό ἀποτέλεσμα τῆς ἔρευνάς του, ὥστε «διά διατάξεώς της», νά τήν ἀποκαταστήσῃ «στήν κυριότητα τῶν κτημάτων της»<sup>16</sup>.

13. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, σελ. 94.

14. Τό γεγονός ὅτι οἱ γονεῖς της τήν ὑπεχρέωσαν νά ἐξοφλήσῃ «τοὺς τότε δανειστάς αὐτῶν» ἀπὸ τά εἰσοδήματα τῶν δύο ὑποστατικῶν μέ τά ὁποῖα τήν προίκισαν καί ὅτι βραδύτερα ἠγόρασε «ἐξ ἰδίων της καί ἐν ἄλλο ὑποστατικόν», βεβαιώνει ὅτι τά κτήματα ἀποτελοῦσαν προσωπική περιουσία της.

15. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, σελ. 94-95.

16. Αὐτόθι.

Στήν κατηγορία κατά τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς Σίφνου ὅτι προσεπάθησε νά τήν ἀναγκάσῃ νά πληρώνη ἐτήσιο ἐνοίκιο δρχ. 95, προσέθεσε ἀκόμη ἡ Θεοδούλη ὅτι ἡ ἐν λόγῳ Ἀρχή τό ἐπεχείρησε «ἄν καί ἐγνώριζεν ὅτι τά διαληφθέντα κτήματά της ἀπέδιδαν μέρος τῶν κοινῶν (ἐσόδων) τοῦ μοναστηρίου». Δηλαδή, ἐνώπιον τῆς ἐν γένει οἰκονομικῆς ἀδυναμίας τῆς Μονῆς στήν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν της, ἡ Θεοδούλη, ἀπό τά ἔσοδα τῶν κτημάτων της, ἐνίσχυε «μέρος τῶν κοινῶν (= ἐσόδων) τοῦ μοναστηρίου», πράγμα πού ἐγνώριζε ἡ Δημοτική Ἀρχή. Παρ' ὅλο τοῦτο καί «ὡς μή συμπεριλαμβανόμενα (τά κτήματα) εἰς τόν κατάλογον κατά τόν ὁποῖον ἐνοικίασεν ὁ ἐνοικιαστής, ἐχρεώσται (ἡ Δημοτική Ἀρχή) ν' ἀναφέρῃ τήν περίστασιν ταύτην εἰς τήν Κυβέρνησιν καί οὐχί νά τήν πείσῃ νά πληρώνη εἰς τόν ἐνοικιαστήν, ὅπερ καί ἔγεινε»<sup>17</sup>.

Στήν αἴτηση τῆς Θεοδούλης καί τίς καταγγελίες της ἡ Γραμματεία δέν ἔδωσε ἀπάντηση. Πέρασαν μάλιστα δύο χρόνια, ἀπεβίωσε κατ' αὐτά ἡ Θεοδούλη, ὅποτε ἡ ἀνεφιά καί κληρονόμος της Ἀννούσα Ματζουκανάρη, σύζυγος Φραγκούλη Φουτούγιου, ἀπεφάσισε νά ἀνακινήσῃ τό θέμα μέ τήν ἐπομένη αἴτησή της πρὸς τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν:

«31 Αὐγούστου '40 - Ἀρ. Πρ. 3779  
Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ.  
Β(ασιλικήν) Γραμματείαν

Κύριε Γραμματεῦ

Πρό δύο ἐτῶν ἡ θεία τῆς ὑποφαινομένης Θεοδούλη Ματζουκανάρη, μοναχή, ἀνέφερεν πρὸς τήν Β. ταύτην Γραμματείαν ὅτι ὁ ἐνοικιαστής τῶν κτημάτων τῶν κατά τήν νῆσον Σίφνον διαλυθέντων μοναστηρίων κατεκτήσατο ἀὐθαιρέτως τρία ὑποστατικά αὐτῆς, ἐξ ὧν τά μέν δύο εἶναι χωράφια, τό δέ ἄλλο χωράφι ὁμοίως μέ ἀμπελοσυκιάς ἐν αὐτῷ, κείμενα εἰς τὰς θέσεις Τρανά Βουνά, Μάγκανα καί Λιαροκόπι καλουμένας ὡς δῆθεν ἀνήκοντα εἰς τήν διαλυθεῖσαν Μονήν τῆς Φυτείας ἐπιλεγομένης. Παρέστησε τότε ἡ εἰρημένη θεία μου τά δίκαιά της καί ἐξητήσατο νά τῇ ἀποδοθῶσι τά εἰρημένα κτήματα ἀφοῦ ἀποχρόντως πληροφορηθῆ ἡ Β. αὕτη Γραμματεία ὅτι ποτέ ταῦτα δέν ὑπῆρξαν μοναστηριακά, ἀλλά πάντοτε πλήρης ἰδιοκτησία αὐτῆς περιελθοῦσα εἰς τήν κατοχήν της ἐκ τῶν γονέων της. Μολονότι παρῆλθον ὡς εἴρηται δύο

17. Αὐτόθι.

όλόκληρα ἔτη, Κύριε Γραμματεῦ, μολονότι ἡ ὑπεράσπισις τῆς ἰδιοκτησίας εἶναι τό τιμαλφέστερον τῶν προνομίων ὅσα ἀπολαύει ὁ ὑπό Νόμους εὐνομούμενου Ἔθνος διάγων, μολονότι εἰς τόν Ἑλληνα ἰδίως ἡ ὑπεράσπισις τῆς τιμῆς καί ἰδιοκτησίας του ἀποτελεῖ οὐσιῶδες μέρος τῶν ἀγαθῶν ὅσα ἀπῆλαυσε μέ τήν χῦσιν τοῦ αἵματός του, μ' ὅλα ταῦτα τά περί οὗ ὁ λόγος κτήματα μένουσι μέχρι τοῦδε κατακρατούμενα ὑπό τοῦ ἀνωτέρω ἐνοικιαστοῦ διότι ἡ Β. αὕτη Γραμματεία οὐδέν μέχρι τοῦδε ἐνήργησε περί τῆς ὑποθέσεως.

Ἀποβιωσάσης ἐν τοσοῦτω τῆς ρηθείσης θείας μου, ἡ ὑποφαινομένη νόμιμος κληρονόμος αὐτῆς, ἀναφέρομαι καί δεύτερον ἤδη περί τῶν ἀνωτέρω κτημάτων, ἐξαιτουμένη θερμῶς ὥστε ἡ Β. αὕτη Γραμματεία, ἀφοῦ παρατηρήσει τοὺς παρ' αὐτῇ εὐρισκομένους κώδικας τῆς ἐν Σίφνῳ διαλυθείσης Μονῆς τῆς Φυτείας, ἀφοῦ λάβῃ καί ἄλλοθεν ὅσας νομίζει ἀναγκαίας πληροφορίας περί τοῦ ὅτι τά διαληφθέντα κτήματα δέν ἀνήκον ποτέ εἰς τήν ρηθείσαν Μονήν, εὐαρεστηθῆ ἐπομένως νά διατάξῃ τήν παραχώρησιν αὐτῶν εἰς τήν παντελῆ κυριότητά μου, ὡς νομίμου κληρονόμου τῆς θείας μου Θ. Ματζουκανάρη, πρὸς δέ νά μοί ἀποδοθῶσι καί αἱ ἐπιχαρπίαί τῶν κτημάτων τούτων ἀπό τό ἔτος 1838 μέχρι τῆς τακτικῆς παραχωρήσεως αὐτῶν.

Μακράν τοῦ νά θεωρηθῶ, Κύριε Γραμματεῦ, ὡς ἐπιθυμοῦσα νά σφετερισθῶ περιουσίαν τοῦ Δημοσίου σᾶς διαβεβαιῶ ἐξ ἐναντίας ὅτι ἀποδέχομαι εὐχαρίστως ν' ἀπαλλοτριωθῶ διά παντός αὐτῆς, καίτοι οὔσης προπατορικῆς μου, ἀλλ' ἀφοῦ ἀποδειχθῆ ἀνηκόντως ὅτι ἀνήκει εἰς τό Δημόσιον καί τό Δημόσιον ν' ἀπολαύῃ τήν ἐξ αὐτῆς ἐτησίαν πρόσοδον καί ὄχι ὁ κύριος ἐνοικιαστής, ὅστις καί τῶν περί ὧν ὁ λόγος κτημάτων καί πολλῶν ἄλλων κατά τήν Νῆσον Σίφνον καρποῦται τὰς προσόδους ἐπί τῷ ξηρῷ λόγῳ ὅτι εἶναι μοναστηριακά, χωρίς νά πληρώνῃ τίποτα εἰς τό Δημόσιον, διότι ταῦτα εἶναι θήραμα τό ὅποιον ἐθήρευσε τῷ δικαιώματι τοῦ ἰσχυροῦ καί τοῦ ἐνοικιαστοῦ, ἀφοῦ ἐνοικίασεν ὅλα τά κτήματα τῶν ἐν Σίφνῳ μοναστηριακῶν κτημάτων καί ἀφοῦ τῷ ἐδόθη ὀνομαστικός κατάλογος αὐτῶν, ἐνῶ δέν περιλαμβάνονται οὔτε τά τῆς θείας μου, οὔτε τά τῶν ἄλλων δυστυχῶν κτήματα, ἀλλά καθ' ὅσον ἀφορᾷ τήν περίστασιν ταύτην νά εἶναι ἔργον μου νά ἐξετάσω, ἀφίνω δέ εἰς τήν καλήν τῆς Σίφνου Δημοτικῆν Ἀρχήν, εἰς τήν Διοίκησιν τῆς ἐπαρχίας καί τήν Β. Κυβέρνησιν νά ἐνεργήσωσι τά εἰκότα.

Περιοριζομένη μόνη εἰς τήν ἰδίαν μου δυστυχίαν, Κύριε Γραμματεῦ, ἐπικαλοῦμαι Δικαιοσύνην καί πέποιθα εἰς τόν τίμιον καί ἀμερόληπτον χαρακτῆρα Σας ὅτι θέλω ἀξιωθῆ τοῦ δικαίου μου.

Ἀθήνησι τήν 29 Αὐγούστου 1840.

Εὐπειθεστάτη

Διά τήν ἀγράμματον Ἀνούσαν Ματσουκανάρη  
ὁ σύζυγός της  
Φραγγούλης Φουτούγιος»<sup>18</sup>.

Ἐπί τοῦ περιθωρίου:

«Διευθύνεται ἐπί ἐπιστροφῇ πρὸς τόν Ὑποδιοικητὴν Μήλου μετὰ τῆς ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1838 ἀναφορᾶς τῆς μοναχῆς Θεοδούλης Ματζουκανάρη διὰ νά ἐξετάσῃ καί δώσῃ εἰς τήν Γραμματεῖαν ἀκριβεῖς πληροφορίες περὶ τῶν ἀναφερομένων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Ἰουνίου 1841

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλ. κτλ. Γραμματεὺς  
τῆς Ἐπικρατείας.  
Ν. Γ. Θεοχάρης»

Καί ἐνῶ οἱ καταγγελίες τῆς Ἀνούσας κατὰ τοῦ Ἰω. Προβελεγγίου ὅτι τοῦτος ἀπὸ τὰ κτήματά της «καί πολλῶν ἄλλων κατὰ τήν νῆσον Σίφνον καρποῦται τὰς προσόδους ἐπὶ τῷ ξηρῷ λόγῳ ὅτι εἶναι μοναστηριακά χωρὶς νά πληρῶνῃ τίποτα εἰς τό Δημόσιον», ἀφοῦ δέν περιλαμβάνονταν στὸν κατάλογο πού τοῦ παρέδωσε τοῦτο, ὁ Ὑποδιοικητὴς Μήλου, παρά τίς σοβαρές καταγγελίες, παρήγγειλε ἀπλῶς στή Δημαρχία Σίφνου νά ἐρευνήσῃ τήν ὑπόθεσιν καί νά τόν ἐνημερώσῃ. Ἡ Δημαρχία ἀρκέσθηκε μόνο σέ συνεννόησιν μέ τόν Ἰω. Προβελεγγίον, χωρὶς νά ἀναζητήσῃ πληροφορίες ἀπὸ τήν Ἀνούσα. Ὁ Προβελεγγίος κατέθεσε στή Δημαρχία ὑπόμνημα μέ τό ὅποιο ἐπικαλέσθηκε ὅτι τὰ κτήματα τῆς μοναχῆς Θεοδούλης ἦταν καταγεγραμμένα στὸν Κώδικα τῆς Μονῆς Χρυσοστόμου, γι' αὐτό καί ἀποτελοῦσαν περιουσιακά στοιχεῖα της καί ὄχι τῆς Θεοδούλης.

Τό ὑπόμνημά του ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρὸς τήν Δημαρχίαν Σίφνου

Ἡ Δημαρχία μέ προσκαλεῖ διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 244 ἐγγράφου της καί κατὰ συνέπειαν Διαταγῆς τῆς Β. Ὑποδιοικήσεως Μήλου, νά ἐκθέσω τοὺς λόγους δυνάμει τῶν ὁποίων ἀντιποιοῦμαι τὰ ἀνήκοντα δῆθεν εἰς τήν ποτέ Θεοδούλην Μοναχήν κτήματα μεταβιβασθέντα ἤδη εἰς τήν ἀνιψίαν αὐτῆς Ἀνούσαν Ματσουκανάρη.

α<sup>ο</sup>) Διό λαμβάνω τήν τιμὴν ν' ἀπαντήσω ὅτι δέν ἀντιποιοῦμαι οὐδένος κτήματα, ἀλλὰ κατέχω δικαιοματικῶς τὰ ὁποῖα μοί ἐνοιχίασεν ἡ

18. Γ.Α.Κ./Μοναστηριακά, Φάκ. 588.



Β. Κυβέρνησις μοναστηριακά κτήματα έγγεγραμμένα εἰς τό δοθέν μοί ἀπό τήν ἐπί τῶν Ἐκκλ. Β. Γραμματεῖαν κτηματολόγιον ἐπιγραφόμενον «Κτηματολόγιον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, ἐπιλεγόμενον τῆς Φυτείας» ὑπό χρονολογίαν 30 Μαρτίου 1838 τοῦ ὁποίου τό πρωτότυπον πρέπει νά εὑρίσκεται εἰς τό Ἀρχεῖον τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλῆσ. Β. Γραμματείας.

β<sup>ον</sup>) Μεταξύ τῶν έγγεγραμμένων κτημάτων εἰς τό μνησθέν Κτηματολόγιον εἶναι καί τά ἀντιποιούμενα ἤδη ὡς μανθάνω ἀπό τήν Ἀννούσαν Ματσουκανάρη, ἀνεψιάν τῆς ποτέ Θεοδούλης, ὑπό τόν αὐξοντα ἀριθ. 2. 3. 4 καί 28.

γ<sup>ον</sup>) Ὅτι τήν νόμιμον κατοχήν τῶν μνησθέντων κτημάτων μοί τήν ἐπεσφράγισε προσέτι ἡ ἰδία Ἀννούσα Ματσουκανάρη, ὑπενοικιάσασα παρ' ἐμοῦ, ζώσης εἰσέτι τῆς θείας τῆς Θεοδούλης, τά μνησθέντα κτήματα, τά ὁποῖα σήμερον ἀντιποιεῖται πληρόνουσά με τακτικῶς τό κατ' ἔτος συμφωνηθέν ὑπενοίκιον μεταξύ αὐτῆς καί ἐμοῦ.

Αὐτοί εἶναι οἱ ἰσχυροί λόγοι εἰς τούς ὁποίους στηρίζεται ἡ κατοχή μου ἐπί τῶν μνησθέντων κτημάτων, οἱ ὁποῖοι ἐξαφανίζουσι τάς ἀντιποιήσεις τῆς μνησθείσης Μοναχῆς, τούς ὁποίους παρακαλῶ τήν Δημαρχίαν νά μετοχετεύσῃ ὅπου δεῖ.

Ἐν Σίφνῳ

τήν 10 Ἰουλίου 1841

Ὁ ἐνοικιαστής

τῶν Μοναστ. Κτημάτων

Ἰ. Προβελέγγιος»<sup>19</sup>.

Ἡ Ἄννα Ματζουκανάρη, ἡ ὁποία δέν προσκλήθηκε ἀπό τήν Δημαρχία Σίφνου γιά ἐξέτασή της, ἀπηύθυνε στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τήν ἐπομένη αἴτησή της:

«Πρός τήν Β. Γραμματεῖαν  
τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Πρό ενός ὀλοκλήρου ἔτους ἀνεφέρθη ἡ ὑποφαινομένη εἰς τήν Β(ασιλικήν) ταύτην Γραμματεῖαν περί τῶν κτημάτων τῆς μακαρίτιδος θείας μου Θεοδούλης Μαγκανάρη, τά ὁποῖα παρανόμως ὁ ἐνοικιαστής τῶν ἐν Σίφνῳ κτημάτων τῶν διαλυμένων Μοναστηρίων ἔλαβεν εἰς τήν κατοχήν του, ἀλλ' εἰσέτι καμμίαν ἀπάντησιν δέν ἔλαβον, ἀναφερομένη δέ καί αὐθις παρακαλῶ θερμῶς τήν Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν νά δώσῃ τέλος ὅσον οἶον τάχιον τήν ὑπόθεσιν ταύτην, διότι ὁ εἰρημένος ἐνοικιαστής πρό τριῶν ἤδη ἐτῶν λαμβάνει παρ' ἐμοῦ τήν δυστυχεστάτην ἐνοίκιον δραχμῶν 95 κατ' ἔτος.

19. Αὐτόθι.

Τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1841, Ἀθῆναι  
Εὐπειθέστατος  
διὰ τὴν σύζυγόν μου ἀνούσα  
Φραγγούλης Φουτούγιος»<sup>20</sup>.

Τελικὰ ὁ Ὑποδιοικητῆς Μήλου ἀπεφάσισε νὰ ἐρευνήσῃ ὁ ἴδιος τὸ ζήτημα καὶ «προσεκάλεσε ἀμφοτέρους τοὺς ἀντιποιοιούμενους τὰ κτήματα... ἦτοι τὸν κ. Ἰ. Πριβιλέγγιον καὶ τὴν ἀνεψιάν καὶ κληρονόμον τῆς εἰρημένης μοναχῆς Ἄνναν διὰ νὰ τοῦ παρουσιάσωσιν ὅσας ἔχουν ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας». Ὁ Προβελέγγιος κατέθεσε τὸ ἀνωτέρω ὑπόμνημά του πρὸς τὴν Δημαρχία Σίφνου, ἡ δὲ Ἄννα ὑπόμνημα καὶ διαθήκη τῆς θείας τῆς Θεοδούλης μοναχῆς ἀπὸ 15 Σεπτεμβρίου 1821 μὲ τὴν ὁποία τὴν καθιστοῦσε ἔκτοτε κληρονόμο τῶν κτημάτων τῆς «τὰ ἄπερ εἶχε πατρογονικά τῆς ιδιόκτητα, ὁμοίως καὶ τὴν θεμωνιάν μὲ τὴν τοποθεσίαν τῆς ἀγορᾶν ἀπὸ τὸν Ἰάκουβον Πούλλην κατὰ τὴν πώλησιν... τοποθεμένην εἰς τὰ Τρανὰ Βάνια». Καθὼς καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἀντικείμενα στὰ κελλιά τῆς στή Μονῆ τῆς Φυτειᾶς<sup>21</sup>.

Ἐχοντας ὑπόψῃ τὰ σημειούμενα ἀπὸ τὴν Θεοδούλη στήν, ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1838, ἀναφορά τῆς, ὅτι δηλ. τὰ κτήματα πού τῆς ἔδωσαν οἱ γονεῖς τῆς κατὰ τὸν ἐγκλεισμό τῆς στή Μονῆ μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ πληρώσῃ «εἰς τοὺς τότε δανειστάς αὐτῶν γρόσια τουρκικά κεφάλαιον 300, ἄπερ καὶ ἐπλήρωσε μετὰ ταῦτα μετὰ τῶν τόκων γρόσ. 600» καὶ ὅτι «μετὰ καιρὸν ἠγόρασε ἐξ ἰδίων τῆς καὶ ἐν ἄλλο ὑποστατικόν», ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσουμε ὅτι πράγματι τὰ ἐν λόγῳ ἀκίνητα ἀποτελοῦσαν προσωπικὴ περιουσία τῆς καὶ ὄχι τῆς Μονῆς, ἐφ' ὅσον ταῦτα ἦταν βεβαρυμένα μὲ ἔντοκα δάνεια 300 γροσίων πού ἐξελίχθησαν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, σὲ 600 γρόσια. Τὸ τέταρτο κτῆμα ὑπῆρξε ἀγορὰ τῆς ἰδίας τῆς Θεοδούλης βραδύτερα.

Τελικὰ ὁ Ὑποδιοικητῆς Μήλου ὑπέβαλε στὴ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μὲ τὸ ἐπόμενο ἔγγραφό του τὰ συγκεντρωθέντα στοιχεῖα καὶ ἀπὸ τοὺς δύο διαδίκους ἐπισημαίνοντας ὅτι «καὶ τὰ δύο ἀντιποιοιούμενα μέρη ἀφίρουν τὴν ἀπόφασιν (= ἐπίλυσιν) τῆς διαφορᾶς των» στήν κρίση τῆς:

«Πρ. ἀρ. 1007. 1653  
ἐν Μήλῳ  
τὴν 19 Δεκεμ. 1841

Πρὸς τὴν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
Β. Γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας

Περὶ τῶν ἀντιποιοιούμενων κτημάτων τῆς ποτέ Θεοδούλης Ματζουκάνη παρὰ τῆς ἀνεψιᾶς τῆς Ἄννης γυναικὸς τοῦ Φραγκίσκου Φουτούγια.

20. Αὐτόθι.

21. Βλ. τὰ ἔγγραφα κατωτέρω ἐντὸς τοῦ χειμένου.

Κατά συνέπειαν τῆς ἀπό 11 Ἰουνίου τ.ἔ. διευθύνσεώς της ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν τοῦ Φραγκίσκου Φουτούγια ἐκ Σίφνου, αἱ ὁποῖαι ἐπιστρέφονται, προσεκαλέσαμεν ἀμφοτέρους τούς ἀντιποιοιμένους τὰ κτήματα τῆς ποτέ μοναχῆς τοῦ διαλυθέντος γυναικείου Μοναστηρίου τῆς Φυτείας Θεοδούλης Ματζουκανάρη, ἥτοι τόν κύριον Ἰ. Πριβιλέγγιον καί τήν ἀνεψιάν καί κληρονόμον τῆς εἰρημένης μοναχῆς Ἄνναν διὰ νά μᾶς παρουσιάσωσιν ὅσας ἔχουν ἀποδείξεις καί μαρτυρίας περὶ τῆς ἀντιποιήσεώς των ταύτης.

Καί ὁ μὲν διαληφθεὶς Πριβιλέγγιος, ἐνοικιαστής τῶν κτημάτων τοῦ εἰρημένου Μοναστηρίου, μᾶς διεύθυνε τὴν ἐσωκλειομένην πρωτοτύπως ἀπὸ 20 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου ἀναφορὰν του, ἐν ἣ στηρίζει τὴν ἀντιποίησίν του, ὅτι τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος κτήματα εἰσὶ μοναστηριακά, διότι καταγεγραμμένα εἰς τὸν Κώδικα αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου, ὡς ἔμαθεν, ὑπὸ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν 2. 3. 4 καί 28 καί οὐδὲν πλέον λέγει.

Ἡ δὲ ἀνεψιά τῆς Θεοδούλης Ἄννα, διὰ τοῦ συζύγου της Φουτούγια, μᾶς ἐπαρουσίασε τὴν διευθυνομένην πρωτοτύπως ὑπὸ σημερινὴν ἡμερομηνίαν ἀναφορὰν της δικαιολογοῦσα τὴν ἀντιποίησίν της διὰ τῆς ἐπισυνημμένης διαθήκης τῆς Θεοδούλης γεγραμμένης τὴν 15 Σεπτεμβρίου 1821 καί δι' ἐνός πωλητηρίου γεγραμμένου τὴν 27 Δεκεμβρίου 1804 συνεχόμενον μὲ τὴν διαθήκην, διὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἀγορὰν ἢ Θεοδούλη ἀπὸ τὸν Ἰάκωβον Πούλη μιᾶς θημονίας εἰς τὴν τοποθεσίαν Τρανά Βουνά. Τὰ δύο ἔγγραφα ταῦτα τῆς Ἄννης ἦσαν ἱκανά νά δικαιολογήσωσι τὴν ἀντιποίησίν της ἐάν δὲν ὑπῆρχε τὸ ζήτημα ἂν ἡ διατιθεμένη Θεοδούλη δὲν ἄφησε στὴν ἀνεψιάν της κληρονομίαν πράγματα ἀφιερωμένα εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς μετανοίας της, ἥτοι μὴ ἀνήκοντα εἰς τὴν δεσποτείαν της.

Τοῦτο φαίνεται ὑπενόησεν ὁ ἐνοικιαστής Πριβιλέγγιος καί τοῦτ' αὐτό ὑπονοεῖ καί ἡ Ἄννα ὅταν λέγη εἰς τὴν σημερινὴν ἀναφορὰν της ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου παραγράφου «ἐδέχθην εὐχαρίστως νά οἰκειοποιηθῇ ταῦτα τὸ Ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον, ἂν εἰς τὸν γενικὸν Κώδικα τοῦ εἰρημένου Μοναστηρίου ἤθελον εὔρεθῇ σημειωμένα κτλ.».

Ὡς παρατηροῦμεν δὲ καί τὰ δύο ἀντιποιούμενα μέρη ἀφίνουν τὴν ἀπόφασιν τῆς διαφορᾶς των εἰς τὴν Β(ασιλικήν) ταύτην Γραμματείαν, ἥτις ἔχουσα εἰς τὸ ἀρχεῖον της τὸν κώδικα τῶν κτημάτων τοῦ ἀνωτέρω διαλυθέντος γυναικείου μοναστηρίου δύναται νά ἐρευνήσῃ αὐτόν καί ἐάν εὔρεθῶσι καταγεγραμμένα εἰς αὐτόν ἢ μὴ τὰ κτήματα ταῦτα τῆς Θεοδούλης, δύναται νά κόψῃ τὴν διαμφισβήτησιν ταύτην διατάττουσα τὰ δέοντα.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Ὑποδιοικητὴς Μήλου

Ἰωάννης Κριεζῆς  
Ὁ Γραμματεὺς  
Ἀθ. Δεσύλλας»<sup>22</sup>.

Τὰ συνημμένα ἔγγραφα:

- α) Ὑπόμνημα Ἰ. Προβελεγγίου τῆς 10-7-1841 (βλ. στά προηγούμενα).
- β) Ὑπόμνημα τῆς Ἄννας ἀπὸ 19-12-1841.
- γ) Ἀντίγραφο διαθήκης τῆς Θεοδούλης.
- δ) Ἀντίγραφο ἀγορᾶς κτήματος ἀπὸ τὴν Θεοδούλη.

Ἐλ(ήφθη) τὴν 19 Δεκεμβρ. 41  
ἀρ. πρ. 1653

«Πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) Ὑποδιοίκησιν Μήλου.

Ὁ Δήμαρχος Σίφνου μοί ἐκοινοποίησε τὴν ὑπ' ἀρ. 856 τῆς 30 Ἰουνίου τ.ἔ. διαταγὴν τῆς ὑποδιοικήσεως, δι' ἧς προσκαλοῦμαι νά μεταβῶ εἰς Μῆλον καὶ παρουσιάσω πρὸς αὐτὴν ὅσας ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας ἔχω ἀφορώσας τὴν κυριότητα ἐπὶ τινων κτημάτων τῆς ἀποθανούσης θείας μου Θεοδούλης Ματσουκανάρη Μοναχῆς ἀντιποιουμένων παρὰ τοῦ ἐνοικιαστοῦ τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων τοῦ διαλυθέντος Γυναικείου Μοναστηρίου τῆς Φυτείας ὡς δῆθεν καὶ τούτων Μοναστηριακῶν.

Μολονότι διὰ δύο ἀναφορῶν μου ἀπὸ 29 Αὐγούστου 1840 καὶ 3 Ἰβρίου τ.ἔ. πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Β. Γραμματεῖαν ἀναφερθεῖσα περὶ τῆς ἀδίκου ἀντιποιήσεως τῶν προκειμένων κτημάτων, ἐδέχθην εὐχαρίστως νά οικειοποιηθῇ ταῦτα τὸ Ἐκκλησιαστ. Ταμεῖον ἂν εἰς τὸν Γενικὸν Κώδεκα τοῦ εἰρημένου Μοναστηρίου ἤθελον εὔρεθῇ σημειωμένα ὡς ἀποτελοῦντα μέρος τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἢ μ' ὅποιον ἄλλον νόμιμον τρόπον ἤθελον ἀποδειχθῇ ὡς τοιαῦτα, μολαταῦτα ἐνεργοῦσα ἤδη καὶ κατὰ τὴν ἄνω εἰρημένην διαταγὴν σας, κύριε Ὑποδιοικητά, ἐπισυνάπτω ἀντίγραφον ἰδιωτικῆς διαθήκης τῆς μνησθείσης μακαρίτιδος θείας μου, δι' ἧς κατέστησε τὴν ὑποφαινομένην κληρονομον τῶν ἄνευ τινός δικαιώματος κατεχομένων τριῶν χωραφίων παρὰ τοῦ ἐνοικιαστοῦ, τὰ ὅποια χωράφια διεδέχθη ἡ θεῖα μου κατὰ κληρονομίαν ἐπίσης ἀπὸ ἄλλην συγγενῆ της καὶ τῶν ὁποίων ἡ συγγενῆς της αὕτη καὶ ἡ θεῖα μου εἶχον ἐπὶ ὀλόκληρον καὶ περιπλέον αἰῶνα νόμιμον

22. Γ.Α.Κ./Μοναστηριακά, Φάκ. 588.

κυριότητα καί διακατοχήν χωρίς ποτέ νά υπάρξουν εἰς τήν τοῦ Μοναστηρίου. Ἐπισυνάπτω ὁμοίως καί ἀντίγραφον ἰδιωτικῆς ἀγορᾶς τῆς θεμωνιάς (ἀγροτικοῦ οἴκου) καί τῆς περί αὐτήν τοποθεσίας, κειμένης ἐντός τοῦ ἑνός τῶν τριῶν χωραφίων, τοῦ εἰς Τρανά Βουνά, τήν ὁποῖαν ἔκαμεν ἡ θεῖα μου πρό 37 περίπου χρόνων.

Ἄν δέν ἦμην κατά φύσιν γυνή, καί ἀμαθῆς συγχρόνως, ἤθελα φροντίσει ἐν δέοντι (ἐννοῶ καθ' ἣν ἐποχήν ἔξει ἡ μακαρίτις θεῖα μου) ὥστε νά ἔχω ἤδη καί τήν διαθήκην δι' ἧς ἡ συγγενῆς τῆς θείας μου κατέστησεν αὐτήν κληρονόμον τῶν προκειμένων κτημάτων καί ταύτης πάλιν τήν ἀπό ἄλλο συγγενικόν πρόσωπον καί καθεξῆς, ἤθελα εἰσθε εἰς θέσιν νά ἀποδείξω τήν κυριότητα αὐτῶν καί πρό δύο αἰώνων. ἀλλά γυνή, ὡς προεῖπον οὔσα, δέν ἦτο δυνατόν νά προῖδω ὅτι, ἀφοῦ παρῆλθον τά περί ὧν ὁ λόγος κτήματα ὑπό πολυάριθμα ἔτη εἰς τήν συνεχῆ κυριότητα ἀνιόντων συγγενῶν μου, ἤθελον καταστήσει εἰς ἐμέ τήν δυστυχή καί διότι ἔτυχεν ὁ ἐνοικιαστής τῶν Μοναστηριακῶν κτημάτων τῶν διαλυθέντων Μοναστηρίων τῆς Σίφνου νά ἔχη ἐπίθετον «Πριβιλέγγιος» νά σφετερισθῆ ἄνευ τινός νομίμου δικαιώματος ἡ ἰδιοκτησία μου αὕτη τήν ὁποῖαν καί αὕτη ἡ Β(ασιλική) Κυβέρνησις ἀνεγνώρισεν. διότι διαλυθείσης τῆς ἐν Σίφνω Γυναικειᾶς Μονῆς τῆς Φυτείας περί τὰς ἀρχάς τοῦ 1834, ὁ τότε ἑπαρχος, ὁ Β(ασιλικός) Ἐφορος καί Μητροπολίτης Μήλου (οἵτινες ἐνήργησαν τήν διάλυσιν κατά τὰ περί διαλύσεως τῶν Μοναστηρίων διαταχθέντα) κατέγραψαν εἰς κατάλογον ὅλην τήν κινήτην καί ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ Μοναστηρίου, τά δέ περί ὧν ὁ λόγος τρία χωράφια, ὡς μή συμπεριλαμβανόμενα εἰς τόν Γενικόν Κώδικα αὐτοῦ (ὅπου εὑρίσκεται καταγεγραμμένη ὅλη ἡ περιουσία του), οὔτε ἄλλως ἀποδειχθέντα ὡς ἀνήκοντα εἰς τό Μοναστήριον, κατέλιπον εἰς τήν κυριότητα τῆς τότε ζώσης ἔτι θείας μου. Ἐπίσης ἀπό τό αὐτό ἔτος (1834) μέχρι τοῦ 1838 τό Ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον ἐνοικίαζεν ἐτησίως ὅλα τά κτήματα τῶν ἐν Σίφνω διαλυθέντων Μοναστηρίων· ἀλλ' οὔτε εἰς τούς τετραετείς καταλόγους τούτους ἐσημειώθησαν τά τρία μου χωράφια ὡς κοινά τοῦ Μοναστηρίου τῆς Φυτείας, οὔτε κανεῖς τῶν ἐνοικιαστῶν ἐζήτησε νά τά φορολογήσῃ ὡς τοιαῦτα.

Μόνος ὁ ρηθείς ἐνοικιαστής «Πριβιλέγγιος» ὁ ἐνοικιάσας τά ρηθέντα κτήματα πολυετῶς, ἐγένετο κύριος τῶν περί οὗ ὁ λόγος τριῶν χωραφίων μου ἀπό τό 1838 ἐπί μόνω τῷ ξηρῷ λόγῳ καί τῇ ἀπλῇ προτάσει ὅτι ἦσαν Μοναστηριακά.

Παραλείπουσα τά πολλά, ἐπικαλοῦμαι θερμῶς τήν δικαιοσύνην τῆς Β. Κυβερνήσεως, δι' ἧς Κύριε Ὑποδιοικητά, καί ἐπειδή ὁ ἐνοικιαστής τῶ δικαιώματι τοῦ ἰσχυροτέρου ἔλαβεν εἰς τήν κατοχήν αὐτοῦ τήν προκειμένην ἰδιοκτησίαν μου ἀπό τό 1838 καί ὑποχρέωσε τόν ἀνόητον

σύζυγόν μου νά τῷ πληρώνη κατ' ἔτος δρχ. 95 λόγω ὑπενουκίου δι' αὐτήν, ἰκετεύω τήν Β. Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν νά εὐαρεστηθῆ νά διατάξῃ δεόντως ν' ἀποδοθῆ εἰς τήν κυριότητά μου ἡ προκειμένη ἰδιοκτησία μου· ὀφέποτε δέ ἤθελεν ἀποδειχθῆ νομίμως ὅτι ἀποτελεῖ μέρος τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῆς διαλυθείσης Μονῆς τῆς Φυτείας ὑπόσχομαι καί τήν κυριότητα νά παραχωρήσω διά παντός εἰς τό Ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον καί τόν ἐνοικιαστήν ν' ἀποζημιώσω δι' ὅσα ἔτη ἤθελον συνάξῃ τάς ἐπικαρπίας της ἐξασφαλίζουσα αὐτόν δι' ἀξιοχρέου πρὸς τοῦτο ἐγγυήσεως.

Παρακαλῶ ἐπί τέλους, Κύριε Ὑποδιοικητά, νά υποβάλλετε τήν παροῦσαν μου εἰς τήν εἰρημένην Β. Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί συνοδεύσητε αὐτήν μέ τάς ἀνηκούσας δικαίας παρατηρήσεις σας.

Ἐν Σίφνῳ τήν 19 Δεκεμβρίου 1841

Εὐπειθέστατος

Φραγγούλης Φουτούγιος».

«Ἡ ὀσιοτάτη κυρία Θεοδούλη Ἰωάννου Βερνίκου, φθάσας εἰς γήρας βαθύτατον καί φοβουμένη τό ἄδηλον τοῦ θανάτου καί σώας τās φρένας ἔχων ἔτι, ἠθέλησε νά διατάξῃ τήν τελευταίαν ταύτην αὐτῆς διαθήκην ἀκυρών ὅλας τās πρό ταύτης γεγραμμένας. Ἐν πρώτοις λοιπόν ζητεῖ παρά πάντων τῶν μοναζουσῶν συγχόρησιν ὡς καί αὐτή συγχορεῖ ἀπό καρδίας ὅλας ἤτινα παρεπίκρανεν ἐν λόγῳ ἢ ἔργῳ. Εἶτα διορίζει καί διατάτει τά καθ' αὐτῆς, ὅτι τήν εὐρίσκεται σήμερον, οὕτως. Ἐν πρώτοις λοιπόν οἰκειοθελῶς καί ἀβιάστῳ διαθέσει ἀφίνει τῆς ἀνεψιάς της Ἄννης τοῦ ποτέ Κωνσταντίνου Βερνίκου τό χωράφιον τοποθεμένον εἰς Μάγκανα καί τό χωράφιον τοποθεμένον εἰς Λιαροκόπην καί τό χωράφιον τοποθεμένον εἰς τὰ Τρανά Βουνιά καί τὰ ἄπερ ἔχει πατρογονικά της ἰδιότητα. ὁμοίως καί τήν θεμωνίαν μέ τήν τοποθεσίαν της ἀγοράν ἀπό Ἰάκουβον Πούλλην κατὰ τήν πώλησιν τήν ὁποῖαν ἀναχείρας μας ἔχωμεν, τοποθεμένην εἰς τὰ Τρανά Βάνια, ὁμοίως καί τὰ κελλία μου μέ ὅσα ἤδη εὐρίσκονται μέσα ὅλα ἰδικά της διά τās περιποιήσεις καί θεραπείας της πρὸς αὐτήν τόσους χρόνους ἀπό παιδικῆς ἡλικίας της μέχρι σήμερον. καί διά αὐτά νά ἔχη χρέος ἢ ἀνεψιά της Ἄννα νά τήν ζωγονῆ καί μετά θάνατον νά κάμη ἅπαντα τὰ ἔξοδα τῆς θείας της κατὰ τήν τάξιν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

Ταῦτα πάντα θέλει καί βούλεται νά εἶναι ἀμετακίνητα, ὅστις δέ τῶν οἰκειῶν ἢ ξένων ἤθελε ἐπιχειρήσει νά μετακινήσῃ ταύτην τήν διαθήκην τόν παραδίδει εἰς τήν ὀργήν τοῦ Θεοῦ καί εἰς τās ἰδικάς της. διό ἔγινεν ἡ παροῦσα διαθήκη καί ὑπεγράφη παρά ἀξιοπίστων μαρτύρων εἰς ἀσφάλειαν.

1821 Σεπτεμβρίου 15, Σίφνος.

= σακελλάριος βερνικός μάρτυς

// ο οικονόμος μπάος Γραφεύς και μάρτυς

» Ζαχαρίας ιερομόναχος και πνευματικός πατήρ με θέλυσίν της τό  
ήπογράφω και μαρτυρό ότι αυτή ἴνε ἡ γνώμοι της».



«Διά τοῦ ἐν ὑπογράφου και ἐμαρτύρου δήλον γίνεται ὅτι ἔχοντας τό  
Μαργιό, σύζυγος τοῦ μακαρίτου Γεωργίου Πούλλη ὁμοῦ και ὁ υἱός της  
Γιακουμῆς, οἰκεία τους γνώμη και θελήσει ἀπεμπολοῦν τήν προρηθεῖσαν  
τοποθεσίαν εἰς τήν κερά Θεοδούλη Ματζουκανάρη, λέγω χωράφι, ἀμπέ-  
λι, θεμονιά τοποθεμένα εἰς τά Τρανά Βουνά, διά γρόσια τόν ἀριθμόν ἑκα-  
τόν ὀκτώ, λέγω γρ. 108, τά ὁποῖα με τό νά ἔλαβεν μετρητά παρά τῆς  
Θεοδούλης ὁ Γιακουμῆς και ἡ μητέρα του, μένουν ὑπό τήν χρῆσιν και  
κυριότητα τῆς ἀγορασάσης Θεοδούλης ἀπό τοῦ νῦν και εἰς ἔπειτα.

Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἔγινεν ἡ παροῦσα και ἐδόθη εἰς τόν ἀγοράσαντα  
εἰς ἀσφάλειαν.

1804 δεκεμβρίου 27

ὁ προτοπαπας βερνικός μάρτης

ἀντώνιος περατζῆς μάρτυς

= μὴν ἡξεύροντας νά γράφη τό Μαργιό τοῦ Πούλλη ἔβαλεν ἐμένα  
τόν γραφέα και ὑπογράφω ὅτι στέργει τά ἄνωθεν ὁμοῦ και ὁ υἱός της  
στέργει καθώς και ἡ μήτηρ του.

Νικόλαος υἱός Γεωργίου Βερνικός  
γραφεύς και μάρτυς.»

Και ἐνῶ ἡ ὄλη ἀλληλογραφία διαβιβάστηκε ἀπό τήν Ὑποδιοίκηση  
Μήλου στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν στίς 19 Δεκεμβρίου  
1841, ἡ ὑπόθεση δέν ἔλεγε νά πάρει τέλος. Μῆνες ἀργότερα, στίς 31  
Ὀκτωβρίου 1842, ἔγινε μιὰ «ἀπόπειρα» νά δοθεῖ ἀπάντηση στήν Ὑπο-  
διοίκηση Μήλου με ἀτυχές περιεχόμενο, πλὴν τό σχετικό ἔγγραφο δέν  
ὑπεγράφη ὑπό τόν Ὑπουργό και ὁ συντάκτης του σημείωσε ἐπ' αὐτοῦ  
στό ἄνω λευκό περιθώριο τή λέξη «ἀναβάλλεται».

Τό κείμενο τοῦ ἐγγράφου τούτου ἔχει ὡς ἐξῆς:

Ἀναβάλλεται

«12103

Ἐν Ἀθήναις  
τῆ 31 Ὀκτ. 1842

Πρός τόν Ὑποδιοικητὴν Μήλου.  
ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1007. 1653

Περὶ τῶν κτημάτων τῶν ἀντιποιοιμένων ὑπὸ τῆς ἀνεφιᾶς τῆς Θεοδούλης Ματζουκανάρη.

Τὰ ἔγγραφα τὰ εἰς ἡμᾶς διευθυνθέντα διὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 1007. 1653 ἀναφορᾶς ὑμῶν, τούτέστιν τὸ ἀπὸ 27 Δεκεμβρίου 1804 πωλητήριον ἔγγραφον καὶ ἡ ἀπὸ 15 Σεπτεμβρίου 1821 διαθήκη ἐκ μέρους τῆς Θεοδούλης Ματζουκανάρη ὑπὲρ τῆς ἀνεφιᾶς τῆς Ἄννης, τὰ ἔγγραφα λέγομεν αὐτὰ δὲν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄφιν, διότι εἰς τὸν πρωτότυπον τῆς Μονῆς κώδικα ὑπάρχει ἐγγεγραμμένη κατὰ τὸ 1797, Σεπτεμβρίου 24, πρᾶξις τῶν Σ(εβασμιωτάτων) Ἱεραρχῶν Παροναξίας καὶ Θήρας, οἵτινες εἶχον ἀποσταλεῖ εἰς Σίφνον ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς πατριαρχικοὶ ἑξαρχοὶ διὰ νὰ καταγράψωσι τὴν περιουσίαν τῆς μονῆς τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τῆς ἐπιλεγομένης Φυτείας. Εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην μεταξύ τῶν κτημάτων τῶν εἰς τὸ μοναστήριον προσηλωμένων ἐκ μέρους διαφόρων μοναζουσῶν ὑπάρχει καὶ τὸ τῆς Θεοδούλης ὡς προσηλωσάσης ὡσαύτως τὰ ἐξῆς γονικά της πράγματα: Εἰς τὰ Μάγκανα χωράφιον, εἰς τὰ Τρανά Βουνά ἐπίσης χωράφιον καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα.

Ὅθεν, περὶ μὲν τοῦ πωλητηρίου ἐγγράφου λέγομεν ὅτι τοῦτο εἶναι εἰς ἀντίφασιν προφανῶς μὲ τὰς αἰτήσεις τῆς Ἄννης, διότι αὐτὸ μὲν διαλαμβάνει περὶ ἀγοράσεως θεμωνίας μὲ χωράφι καὶ ἀμπέλι κειμένης εἰς τὴν θέσιν Τρανά Βουνά, ἡ δὲ Ἄννα διὰ τῆς ἀναφορᾶς τῆς 19 Δεκεμβρίου π.ἔ. βεβαιοῖ ὅτι αὐτὴ ἡ θεμωνία εἶναι οἶκος ἀγροτικός κείμενος ἐντὸς τοῦ ἐνός τῶν τριῶν χωραφίων τῆς Θεοδούλης τοῦ εἰς Τρανά Βουνά κειμένου. Περὶ δὲ τῆς διαθήκης λέγομεν ὡσαύτως ὅτι, ὑπάρχοντος τοῦ Κώδικος, ἡ διαθήκη αὕτη, ἡ μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν κελλιῶν τῆς Θεοδούλης διαλαμβάνουσα, δὲν δύναται νὰ ἔχη οὐδεμίαν ἰσχύν.

Ὁ Γραμματεὺς»<sup>23</sup>.

Εἶναι προφανές ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου δὲν εἶχε κατανοήσει οὔτε κατ' ἐλάχιστον τὸ περιεχόμενον τῶν στοιχείων τῆς ὑπόθεσης γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ὑπέγραψε ὁ Γραμματεὺς. Ἀντίθετα, προγενέστερο ἔγγραφο τῆς Γραμματείας (6 Ἰουνίου 1841) πρὸς τὸν Ὑποδιοικητὴν Μήλου προσεγγίζει μὲ ἀκρίβεια τὰ γεγονότα καὶ ἀναγνωρίζει τὸ δίκαιον τῆς ἐγκαλούσης τὸν ἐνοικιαστή Προβελέγγιο. Γιά ποιὸν ὅμως λόγον ἡ ὑπόθεση δὲν ἔλαβε τέλος τότε ἀγνοοῦμε δεδομένου ὅτι στὸν οἰκεῖο φάκελλον τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους δὲν ὑπάρχει ἡ συνέχεια τῆς ἀλληλογραφίας.

Τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου τῆς 6 Ἰουνίου 1841 ἔχει ὡς ἐξῆς:

23. Αὐτόθι.



«'Αρ. 4117  
1494

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος  
Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ.  
Πρὸς τὸν Ὑποδιοικητὴν Μήλου.

Ἐναγνόντες μετ' ἐπιστασίας τὴν ἀναφορὰν ὑμῶν 2 Σεπτεμβρίου π.ἔ. περί τῆς κάτω σημειουμένης ὑποθέσεως, θεωρήσαντες ὅτι ἐκ τῶν παλαιῶν κτηματολογίων τῆς Κοινότητος Σίφνου, εἰς μὲν τὸ κτηματολόγιον τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ συστήματος ἐν ᾧ ἦν ἐγγεγραμμένα οὐ μόνον τὰ κτήματα τῆς μονῆς, ἐν ἣ εἶχε τὴν μετάνοιάν της ἡ Μελετία Ἀλιμπέρτη, ἀλλὰ καὶ ὅσα αἱ συμμονάστριαι αὐτῆς εἶχον ἀφιερῶσαι εἰς τὴν μονήν, δέν εἶναι ἐγγεγραμμένον τὸ κτῆμα τὸ ὑπ' αὐτῆς τῆς Μελετίας ληγατευθέν ὑπὲρ τῆς ἀνεψιᾶς της, τῆς συζύγου τούτέστι τοῦ Ἀβρανοπούλου, εἰς δέ τὸ κτηματολόγιον τοῦ Πολιτικοῦ συστήματος ὑπάρχει καταγεγραμμένον εἰς τὴν σειράν τῶν κτηματιῶν κατοίκων τοῦ Κάστρου καὶ τὸ ὄνομα τῆς μοναχῆς Μελετίας Ἀλιμπέρτη ὡς ἐχούσης ἰδιόκτητον κτῆμα πληρῶνον ἐτήσιον δόσιμον ρεάλια 31½. Ἐναγνόντες τὰς ἐνόρκους καταθέσεις τῶν μαρτύρων Δημητρίου Σπεράντζα καὶ Ἰωάννου Συρίγου βεβαιούντων ὅτι οὐ μόνον τὸ εἰς ἅγιον Στέφανον ἀμπέλιον, ἀλλὰ καὶ τὰ εἰς Ἄσπρην Μάνδραν κείμενα ἐλαιόδενδρα ἔλαβε ἡ Μελετία παρὰ τοῦ πατρὸς της ὡς ἐπιβάλλον αὐτῇ μέρος κληρονομίας καὶ ὅτι ἡ αὐτὴ μοναχὴ Μελετία, ὑποπεσοῦσα εἰς χρέος ὑπεθήκευσε τὸ ἀμπέλιον, ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὑπηρέτησεν καὶ ἐπανελθοῦσα ἀπέσβεσε τὸ χρέος της καὶ ἔλυσε τῆς ὑποθήκης τὸ κτῆμα αὐτῆς. Διασχεφθέντες τὰς ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως παρατηρήσεις ὑμῶν, καθ' ἃς ἀναμφιλέκτως ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐγγράφων τῶν εἰς τὴν διαληφθεῖσαν ἀναφορὰν σας ἐπισυνημμένων, ὅτι διὰ τῆς τακτικῆς ἐγγραφῆς τοῦ κτήματος οὐχὶ εἰς τὸν κοινὸν Κώδικα τῶν κτημάτων τῶν εἰς τὰ Μοναστήρια τῆς Σίφνου ἀνηκόντων, ἀλλ' εἰς τὸν κατὰ τὸ 1796 συνταχθέντα Κοινὸν Κώδικα τῶν κτημάτων ἐνός ἐκάστου τῶν Σιφνίων κτηματιῶν, διὰ τῆς ἐγγραφῆς λέγομεν ταύτης (καὶ μὲ τὸ καλογραϊκόν, οὐχὶ μὲ τὸ κοσμικόν της ὄνομα), ἡ μοναχὴ Μελετία διετήρησεν εἰς ἑαυτὴν ἕως τὴν ἐποχὴν τῆς διαλύσεως τῶν μοναστηρίων τὴν ἰδιοκτησίαν της τὴν ὁποίαν δέν ἐκωλύετο νὰ διαθέσῃ μετὰ ταῦτα ὑπὲρ τῆς ἀνεψιᾶς της, ἥτις, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Μονῆς, τὴν ἐδέχθη εἰς τὴν οἰκίαν της, τὴν διέθρεψε καὶ τὴν ἐγηροκόμησε.

Ταῦτα πάντα λαβόντες ὑπ' ὄψιν ἀφ' ἐνός καὶ θεωρήσαντες ἀφ' ἐτέρου ὅτι ἡμεῖς οὐδένα τίτλον ἔχομεν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς καταμηνύσεως ὅτι τὸ περί οὗ ὁ λόγος κτῆμα ἀνήκει δῆθεν εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον καὶ ἐπομένως ὅτι ἀπλῆ καταμηνύσις ἀνευ ἀποδείξεων δέν εἶναι δυνατόν νὰ παρέξῃ οὐδεμίαν ἐπιτυχίαν ἐλπίδα πρὸς ἐπιχείρησιν δικα-

στικῷ ἀγῶνος. Παρεχτός δέ τούτων ἀναλογισάμενοι ὅτι δίκαια προφανῶς ὑπέρ ἰδιώτου ἀποδεικνυόμενα, τό Ἐκκλησιαστ. Ταμεῖον οὔτε δύναται, οὔτε συμφέρει εἰς αὐτό νά τ' ἀντιποιηθῆ, ἀποφαινόμεθα ὅτι ἐπί τοῦ κτήματος τοῦ ἐπί τῷ ὀνόματι τῆς Μελετίας Ἀλμπέρτη διά ρ. 31½ ἐν τῇ σειρᾷ τῶν κτημάτων τῶν κατοίκων Κάστρου ἐγγεγραμμένου τῆς νήσου Σίφνου κτηματολόγιον, τό κοινῶς Καγκελλάρια λεγόμενον, ἀντιγραφέν ἐκ τοῦ παλαιοῦ κατά τό 1796 καθά πιστοποιεῖ ἡ Δημοτική Ἀρχή Σίφνου διά τοῦ ἀπό 15 φεβρουαρίου 1838 ὑπ' ἀριθμ. 431 ἐγγράφου τῆς, ἐπί τοῦ κτήματος λέγομεν τούτου, τό Ἐκκλησιαστ. Ταμεῖον δέν ἔχει, οὔτε δύναται νά ἔχη καμμίαν ἀντιποίησιν, ἐπομένως τό κτῆμα τοῦτο ἀφίεται εἰς τήν ἐλευθέραν κατοχήν καί κυριότητα τοῦ ὅστις τό κατεῖχε πρὶν ἢ γένῃ ἢ καταμήνουσις.

Κατά συνέπειαν τούτων, εἰς μέν τόν πολυετῶς ἐνοικιάσαντα τά κτήματα τοῦ διαληφθέντος μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Φυτειᾶς καί καταμηνύσαντα τό προκείμενον κτῆμα ὡς δῆθεν μοναστηριακόν, προσκαλεῖσθε νά κοινοποιήσητε ὅτι ἐπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ κτήματος, ἀποδειχθέντος ὅτι ἦτον ἰδιόκτητον τῆς Μελετίας Ἀλμπέρτη καί ὅτι καλῶς ὑπ' αὐτῆς ἐληγατεύθη ὑπέρ τῆς ἀνεψιάς τῆς Μαρίας Π. Ἀβρανοπούλου, τό Ἐκκλησιαστ. Ταμεῖον δέν ἔχει καμμίαν ἀξίωσιν, τήν δέ κληρονόμον Μαρίαν Ἀβρανοπούλου, ἥ τόν διά τακτικῷ ἐγγράφου πληρεξουσιότητος ὑπ' ἀριθ. 820 (2 Νοεμβρ. 1839) καταστάντα ἐπίτροπον αὐτῆς κ. Π. Ἀβρανόπουλον προσκαλεῖσθε νά εἰδοποιήσητε ἐπίσης νά λάβῃ τήν κατοχήν καί κυριότητα αὐτοῦ τούτου τοῦ κτήματος.

Ἀθῆναι τῇ 6 Ἰουνίου 1841

Ὁ Γραμματεὺς

N. Γ. Θεοχάρης

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς  
ἐν Ἀθήναις τήν 9 Μαρτίου 1852

Ὁ ἐπί τῆς διεκπεραιώσεως Γραμματεὺς  
παρά τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐκκλ. κτλ.

(ὑπογραφή)»<sup>23α</sup>.

## Β'. Ὑπόθεση Ζαννῆ Ἰ. Καμπάνη

Τήν ὑπόθεσίν του ἐξιστορεῖ μέ λεπτομέρειες ὁ ἴδιος ὁ Καμπάνης σέ ἀναφορά του ἀπό 5 Ἀπριλίου 1834<sup>24</sup> πρὸς τόν ἑπαρχο Μήλου [καί ἄλλες ἀναφορές πού ὑπέβαλε ἐν συνεχείᾳ σέ διάφορες Ἀρχές, τίς ὁποῖες δημο-

23α. Αὐτόθι.

24. Βλ. κατωτέρω σελ. 30-31

σιεύουμε κατωτέρω]. Αὐτός λοιπόν ὁ Ζαννῆς, μέλος διακεκριμένης οἰκογένειας τῆς Σίφνου, εἶχε συζευχθεῖ, ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς (πολύ πιθανόν πρό τοῦ ἔτους 1800), τὴν Αἰκατερίνη Ἀντωνίου Γρυπάρη, θυγατέρα ἀλλῆς σημαίνουσας καὶ πολὺκλαδῆς οἰκογένειας τοῦ νησιοῦ, τὴν ὁποία εἶχε προικίσει ὁ πατέρας της, πέραν τῶν ἄλλων, καὶ μέ τὸ μισό ἑνός κτήματός του στὴν τοποθεσία «Θόλος». Τό ἄλλο μισό τοῦ κτήματος τούτου ἀνῆκε στὸν ἀδελφὸ τοῦ προικοδότη Γεώργιο Γρυπάρη. Μέχρι τότε τὰ δύο ἀδελφία, ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Γεώργιος, φαίνεται πὼς δέν εἶχαν μεταξύ τους προβλήματα καὶ διαφορές κατὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν προϊόντων τοῦ κτήματος [«ἐνέμοντο ἐξίσου τὰς ἐπιχαρπίας αὐτοῦ»]<sup>25</sup>.

Ὅταν ὁμως ὁ Καμπάνης συζεύχθηκε τὴν Αἰκατερίνη Ἀντ. Γρυπάρη, ζήτησε ἀπὸ τὸν θεῖο της Γεώργιο Γρυπάρη «καὶ ἐχώρισαν δι' ὀροθεσιῶν τὸ κτῆμα τοῦτο εἰς δύο μέρη» καὶ ἔλαβε ὁ κάθε ἓνας τὸ μερίδιό του. Τό γεγονός τοῦ χωρισμοῦ τούτου φαίνεται πὼς ἐνόχλησε πολὺ τὸν Γεώργιο Γρυπάρη, ὁ ὁποῖος τὸ θεώρησε, προφανῶς, ὡς ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης στό πρόσωπό του, ἐνῶ μέχρι τότε δέν εἶχε κανένα πρόβλημα μέ τὸν ἀδελφὸ του Ἀντώνιο. Τό ὅτι ἐνοχλήθηκε καὶ ἐξοργίστηκε ὁ Γεώργιος Γρυπάρης συνάγεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, μολονότι δέν εἶχε δικὰ του τέκνα καὶ θά μπορούσε νά εὐεργετήσῃ τὴν ἀνεψιά του Αἰκατερίνη προσφέροντάς της καὶ τὸ δικό του μερίδιο τοῦ κτήματος στὸν «Θόλο», ἀπεφάσισε νά τὸ προσφέρει στό γυναικεῖο μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου στή Φυτειά. Ἔτσι, τὴν 1 Μαρτίου 1807, κατέγραψε ἰδιοχειρῶς στὸν κώδικα τῆς Μονῆς τὴν ἀφιέρωσι-δωρεά του, δηλ. τὸ μισό κτῆμα στὸν «Θόλο» καὶ ἐλαιόδενδρα στὴν τοποθεσία «Ἀλετράδα»<sup>26</sup> ὑπὸ τούς ἐξῆς ὅρους:

1) «νά κάμνουν (οἱ μοναχές) ἐν συλλειτουργῶν τὸν κάθε χρόνον εἰς τὰς 23 Ὀκτωβρίου, ὁποῦ εἶναι τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου μέ τρεῖς ἱερεῖς, ἓνα τὸν ἐφημέριό τους καὶ δύο ἀπ' ἔξω ἄλλους καὶ ἓνα πιάτο κόλυβον μέ ὀλίγην ρακὴν...».

2) «... καὶ νά κάμνουν τρισάγιον νά μνημονεύουν αὐτὰ τὰ ὀνόματα: Ἰωσήφ ἀρχιερέως<sup>27</sup>, Ἰακώβου<sup>28</sup>, Ἀναγνώστου καὶ Αἰκατερίνης<sup>29</sup>, Γεωργίου καὶ Φραζέσκενας<sup>30</sup>, Ἀντωνίου καὶ Μαργαρίτας»<sup>31</sup>.

25. Αὐτόθι.

26. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, σελ. 73.

27. Ἐννοεῖ τὸν ἀρχιεπίσκοπο Σίφνου Ἰωσήφ Ἀναγν. Γρυπάρη (1789-1797). βλ. «Σιφνιακά», 4 (1994), σελ. 94-95, προφανῶς ἀδελφόν του.

28. Ἄγνωστος σ' ἐμᾶς.

29. Οἱ γονεῖς του.

30. Ὁ ἴδιος καὶ ἡ σύζυγός του.

31. Ὁ ἀδελφός του καὶ ἡ σύζυγός του.

3) καί νά δίδεται «ἀπό τήν ἐντράδαν (= εἰσόδημα)» τῶν ἀφιερουμένων πραγμάτων «καί εἰς μερικᾶς ἀδελφᾶς τοῦ Μοναστηρίου χρειζομένης (= πτωχᾶς, εὐρισκομένης σέ οἰκονομική ἀνάγκη)».

Κατά τήν ἄποψη τοῦ Ζαννῆ Ἰ. Καμπάνη ὁ Γεώργιος Γρυπάρης προῆλθε στήν ἀνωτέρω δωρεά «ὄχι μέ σκοπόν ψυχικῆς ὠφελείας, ἀλλά διά νά ἀδικήσῃ τόν πλησιέστερον κληρονόμον του, τήν σύζυγόν του, διά τό πρός αὐτήν παράλογον μῖσος του». Κατά πόσον εὐσταθοῦν οἱ χαρακτηρισμοί τοῦ Καμπάνη γιά τόν Γεώργιο Γρυπάρη, ὅτι δηλ. τοῦτος ἔτρεφε μῖσος γιά τή θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ του, δέν εἶναι δυνατόν νά γνωρίζουμε. Ἀντίθετα, τά ἱστορικά στοιχεῖα ὁμιλοῦν κολακευτικά γι' αὐτόν καί τίς προσφορές του στήν κοινωνία τοῦ νησιοῦ καί ἰδιαίτερα στήν Ἐκπαίδευση.

[α] Γεώργιος Γρυπάρης. Τέκνο τοῦ «εὐγενοῦς ἀφέντη Ἀναγνώστη Γρυπάρη» καί τῆς Αἰκατερίνης, ὁ Γεώργιος ἐμφανίζεται στό κοινωνικό προσκήνιο τῆς Σίφνου (κατά τά μέχρι σήμερα στοιχεῖα) τό 1777, Ὁκτωβρίου 4, ὅταν ὑπέγραψε ὡς μάρτυς τό πωλητήριο τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῆς ποτέ καθολικῆς ἐπισκοπῆς Σίφνου<sup>32</sup>. Ἀπό τό 1782-1796 ἀνευρίσκειται ἐπίτροπος τῆς Μονῆς τῆς Βρυσιανῆς<sup>33</sup> καί ἀπό τό 1779-1798 ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου τῆς Σίφνου<sup>34</sup>. Στήν πρόοδο τῆς Ἐκπαίδευσης ὁ Γρυπάρης ἔδωσε τήν ψυχή του, ἄν καί χωρίς παιδιά ὁ ἴδιος («ἄπαις») χαρακτηρίζεται ἀπό τόν Καμπάνη). Δέν ἐδίστασε μάλιστα νά προτείνει τή χρησιμοποίηση τῶν τόκων κεφαλαίου πού εἶχε καταθέσει στό Κοινό ὁ συγγενής του μητροπολίτης Κυζίκου Ἀγάπιος Γρυπάρης γιά τήν κτιριακή ἀποκατάσταση τῆς Σχολῆς, ἀντί τῆς ἐνίσχυσης οἰκονομικά ἀδυνάτων, ὅπως ἐπιθυμοῦσε ὁ Κυζίκου. Πρός τοῦτο φρόντισε νά ἐκδοθῆ σχετική διαταγή τοῦ δραγομάνου τοῦ Στόλου, ἡ ὁποία ὅμως ἀνακλήθηκε ἀπό τόν διάδοχο δραγομάνο Ἀλέξανδρο Σουτσο στίς 6 Ὁκτωβρίου 1798 μέ τό αἰτιολογικό ὅτι οἱ ἐπίτροποι τῆς Σχολῆς Γεωργιάκης Γρυπάρης καί Γιαννάκης Μπαῶς «ἀνήρσαν τήν διαθήκην καί τόν σκοπόν τοῦ μακαρίτου Κυζίκου». Γιά τόν λόγο αὐτόν, συνέχιζε ὁ δραγομάνος, «ἐπειδή ὁ Γεωργιάκης Γρυπάρης, καίτοι συγγενής τοῦ μακαρίτου Κυζίκου, ἐφάνη τοιοῦτος ἀγνώμων καί ἀναιρέτης τῆς διαθήκης του καί κάμνει ὑπόθεσιν τό σχολεῖον τῆς κακῆς του διαθέσεως, διά τοῦτο ἀποβάλλομεν ἀπό τήν ἐπιτροπικήν καί δοσοληψίαν τοῦ σχολείου αὐτόν καί διορίζομεν ἀντ' ἐκείνου τόν ἄξιον οἰκονόμον Σίφνου καί τόν Κωνσταντῖνον Παλαιόν, καντζιλλιέρην, ὅπου οἱ δύο

32. «Σιφνιακά», 7 (1999), σελ. 58-59.

33. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἡ Κυρία Βρυσιανή, Ἀθήναι 1966, σελ. 48, 70.

34. Καρόλου Ἰω. Γκιών, Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου, ἐν Σύρω 1876, σελ. κστ'.

ἀπό τοῦ νῦν καί εἰς τό ἐξῆς νά εἶναι ἐπίτροποι τοῦ ρηθέντος σχολείου...»<sup>35</sup>. Ἀποβλήθηκε δηλαδή τῆς ἐπιτροπείας τῆς Σχολῆς ἐπειδή ἐργάστηκε γιά τήν κτιριακή ἀποκατάστασή της μέ καταπάτηση τῆς, διά διαθήκης, ἐπιθυμίας τοῦ Κυζίκου, πρᾶγμα ἀνεπίτρεπτο. Ὁ Γρυπάρης, ἐκτός ἀπό τίς προσφερόμενες στή Σχολή ὑπηρεσίες του, τήν ἐνίσχυε καί οἰκονομικά. Τό ἔτος 1807 μάλιστα, ἐκτός ἀπό τή δωρεά του στή Μονή Χρυσοστόμου τοῦ κτήματος στό Θόλο καί τά ἐλαιόδενδρα στήν Ἀλετράδα, κατέλιπε μέ τήν διαθήκη του, ἰδίου ἔτους, καί 500 γρόσια ὑπέρ τοῦ Σχολείου, τά ὁποῖα περιῆλθαν σ' αὐτό τό ἔτος 1813, ὅπως καταγράφεται σέ κατάλογο διενεργηθέντος ἐράνου κατά τό ἔτος τοῦτο («τά μετά τόν θάνατον τοῦ Γ. Γρυπάρη γρ. 500»<sup>36</sup>, μαρτυρία προσδιοριστική καί τῆς ἐποχῆς τοῦ θανάτου του).

Οἱ Σίφνιοι καί ἡ Σχολή, σέ ἀναγνώριση τῶν μεγάλων ὑπηρεσιῶν καί προσφορῶν του, ἀνέγραψαν στήν ἐπιτύμβια πλάκα του τά ἐξῆς:

*«Εἶπέ τάφε, τίς ἐνθάδε ὁ κρυπτόμενος νεχρός;  
Ὁ Γεώργιος Γρυπάρης, ὁ ταῖς πράξεσι λαμπρός.  
Ὁ Φιλόμουσος Προστάτης καί Κοσμητορ τῆς Σχολῆς.  
Ἦν ἐκόσμησε καί ἄλλοις, καί οἰκήμασι πολλοῖς»*<sup>37</sup>.

Πάντοτε κατά τόν Καμπάνη, ἡ δωρεά τοῦ Γρυπάρη πρὸς τή Μονή τοῦ Χρυσοστόμου, θεωρήθηκε ἀπό τήν τότε ἡγουμένη Παρθενία Χλωρῆ καί ὅσες τήν διαδέχτηκαν στό ἀξίωμα ὡς ἐνέργεια «παράλογος καί ἀντιβαίνουσα εἰς τά τοπικά ἔθιμα» γι' αὐτό καί δέν ἀξιοποίησαν τό κτῆμα στόν Θόλο μέ ἀποτέλεσμα, παρερχομένων τῶν χρόνων, νά γίνει τοῦτο χέρσο «καί νά ἀφανίζονται καθ' ἕκαστον ἔτος καί οἱ καρποὶ τοῦ ἰδιχοῦ τοῦ κτήματος». Ἡ κατάσταση αὐτή διήρκεσε πολλά χρόνια μέχρι πού «πρό τεσσάρων ἐτῶν», ὅπως ἔγραψε ὁ Καμπάνης τό 1834, «ἠχολούθησα τήν ἐνταῦθα περί τῶν τοιούτων ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, δηλονότι ἔδωσα εἰς τήν Μονήν τήν λεγομένην Παρρησίαν, γρόσια πεντήκοντα, ἧτοι 50 καί ἐξουσίασα τό κτῆμα τοῦτο ὡς πατρικόν (= συγγενικό) χωρίς νά τό κρατῶ μέ βίαν ἢ χωρίς δικαίωμα σύμφωνον μέ τήν τοπικήν συνήθειαν, τήν ὁποίαν καί πολλοὶ τῶν συμπολιτῶν μας ἐμεταχειρίσθησαν κατά διαφόρους ἐποχάς, ὡς ἔχουσιν ἰσχύν Νόμου»<sup>38</sup>.

35. Βασ. Βλ. Σφυρόερα, Ἔγγραφα τῆς Νήσου Σίφνου (1785-1820) ἐκ τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Σ. Μαριδάκη, «Ἐπετηρίς τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου», 17 (1967), σελ. 13 ἐπ. (καί σέ ἀνάτυπο).

36. Γκιών, αὐτόθι, σελ. κ'.

37. Αὐτόθι.

38. Βλ. ὑποσημ. 24.

Όπως όμως έγραφε στις 26 Μαΐου 1834 (έγγραφο υπ' αριθμ. 5904/4665)<sup>39</sup> ή Νομαρχία τών Κυκλάδων πρὸς τήν Γραμματεία τών Έκκλησιαστικῶν, ὁ Καμπάνης προήλθε στήν καταπάτηση τοῦ κτήματος «πρὸ 9 περιπτου χρόνων καί ἤρχισε νά καλλιεργεῖ» τοῦτο, τό δ' ἔθιμο τῆς «παρρησίας» χρησιμοποίησε τό 1829/1830 ὅταν Ὑπουργός διατελοῦσε ὁ συμπολίτης του Νικόλαος Χρυσόγελος, ὁ ὁποῖος ἀποδέχτηκε τήν πράξη του. Πρέπει πάντως νά σημειώσουμε ὅτι τό ἐν λόγω ἔθιμο δικαίωμα μποροῦσε νά χρησιμοποιήσῃ ὁ Καμπάνης ἀμέσως μετά τόν θάνατο τοῦ Γ. Γρυπάρη (1813) ἀφοῦ τότε περιῆλθε στήν πλήρη κυριότητα τῆς μονῆς τό κτῆμα (κατά τόν ὁρισμό τοῦ δωρεοδότη), πράγμα πού δέν ἐπεχείρησε.

[β] Τό ἔθιμο τῆς «Παρρησίας» (= δικαίωμα προτίμησης).

Κατά τόν ἀείμνηστο καθηγητή Γ.Α. Πετρόπουλο, «ή προτίμησης ἴσχυσε παρ' ἡμῖν καθ' ὅλην τήν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας μέ σειράν προβαδίσματος τούς συγγενεῖς καί ἔπειτα τούς γείτονας... καταργηθέν ἐν ἔτει 1856 διά τοῦ ἀρθρου 10 τοῦ Νόμου Τ' περί μεταγραφῆς». Τό ἔθιμο τοῦτο δέν ἦταν ἄγνωστο καί στό μουσουλμανικό δίκαιο, δέν ἀποκλείεται δέ νά ὀφείλεται σ' αὐτόν τόν λόγο καί ἡ ἐπιβίωσή του στόν ἑλληνικό χῶρο κατά τήν τουρκοκρατία (Ἀττική, Θήρα, Φολέγανδρος, Σῦρος, Νάξος κ.ά.)<sup>40</sup>. Ἐκτός ἀπό τά ἀναφερόμενα ἀπό τόν Πετρόπουλο παραδείγματα «προτίμησης» στή Σίφνο, ἔχομε καί ἄλλα, ὅπως λ.χ. τοῦ ἔτους 1714, Ἰουνίου 20, τῆς γενομένης ἀπό τόν «σιόρ Ἀντωνάκη τοῦ παπα Ἰωάννη Ρωμάνου πούλησης στόν κύρ Ἰωάννη Ἀντωνη Κούκια χωραφιῶ πού εἶχε στήν τοποθεσία Ράχη... διά γρόσια πέντε». Τό πωλητήριο έγγραφο συνέταξε ὁ διάκος Ναδάλες. Καί ἐνῶ ἡ πώληση εἶχε πραγματοποιηθῆ κανονικά καί σύννομα, μετά ὀκτώ ἡμέρες ἐμφανίστηκε νά διεκδικῆ τό ἀκίνητο ὁ γείτονας Νικολός Πολυχρόνης. Ἔτσι στό ὀπισθεν λευκό μέρος τοῦ ἐγγράφου ἔγραφε ὁ ἴδιος γραφέας στις 28 Ἰουνίου 1714: «Μέ τό νά σηκωθεῖ ὁ Νικολός Πολυχρόνης νά ρεχοσύρη (ἰταλ. ricorre = προσφεύγω, διεκδικῶ) τό χωράφι ὡσάν κολητεράνος (= ὄμορος) ... ἔστρεψε τό πράγμα καί τήν πούληση καί εἶναι νοικοκύρης ὁ Νικολός»]<sup>41</sup>.

Ὁ Καμπάνης λοιπόν, ἐνῶ θά μποροῦσε νά ἀσκήσει τό ἔθιμο τοῦτο

39. Γ.Α.Κ./Μοναστηριακά, Φάκ. 588.

40. Γεωργίου Α. Πετροπούλου, Νομικά Ἐγγραφα Σίφνου τῆς Συλλογῆς Γ. Μαριδάκη (1684-1835), στό ἔργο «Μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθήναις 1956, τόμ. Γ', τεῦχος I, σελ. 232, 404.

41. «Σιφνιακά», 2 (1992), σελ. 8.

δικαίωμα ως ὄμορος συγγενής, δηλ. προτιμώμενος, μέ καταβολή τῆς ἀξίας τοῦ χωραφιοῦ ἀμέσως μετά τόν θάνατο τοῦ Γ. Γρυπάρη, ἀπέφυγε ἐπί χρόνια νά τό ἐπιχειρήσῃ, ἄγνωστο γιά ποιόν λόγο, καί τό ἐπεχείρησε κατά τό 1830, ὅπως βεβαίωσε στό κάτω λευκό μέρος ἀντιγράφου τῆς δωρεᾶς Γρυπάρη ὁ ἑπαρχος Μήλου:

«Κατά διαταγήν τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς δημοσίου παιδεύσεως Γραμματείας ἐλήφθησαν γρόσια πενήντα, ἀριθ. 50, διά πρόθεσιν παρά τοῦ κ. Ζ. Καμπάνη καί ἀπεσπάσθη τό ὅποιον ἐπροσήλωσε (= ἀφιέρωσε) χωράφι εἰς τόν Θόλον ὁ Γ. Γρυπάρης.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 11 Ἀπριλίου 1830

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Μήλῳ τῇ 5 Μαΐου 1834

Ὁ Ἐπαρχος

(Τ.Σ.) Νικόλαος Ε. Γερακάρης»<sup>42</sup>.

Ἡ «τακτοποίηση» τοῦ ζητήματος τοῦ Ζ. Καμπάνη κατά τόν ἀνωτέρω τρόπο (καί μέ ἀποδοχή τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας Νικ. Χρυσογέλου) θεωρήθηκε μή ἔγκυρη παρά τήν ἰσχύ τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου τῆς «προτίμησης». Τοῦτο δ' ἐπειδή εἶχε προηγηθῆ ἔγκύκλιος κυβερνητική ἔτους 1829 μέ τήν ὁποία εἶχε ἀπαγορευθῆ νά προωθοῦνται «τοιᾶνται συμφωνίαι καί ἐκποιήσεις οἰουδήποτε Μοναστηριακοῦ κτήματος», ὅπως ἐπεσήμανε ἡ Ἐπιτροπή τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου μέ ἔγγραφο τῆς ὑπ' ἀριθ. 852/Διεκπ. 31 τῆς 18 Φεβρουαρίου 1837<sup>43</sup>.

Τέλος πάντων, τήν ἀναφορά τῆς 5 Ἀπριλίου 1834 τοῦ Καμπάνη πρὸς τόν Ἐπαρχο Μήλου διεβίβασε ὁ τελευταῖος πρὸς τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφο του ἐπισυνάπτοντας καί ἀντίγραφο τῆς δωρεᾶς τοῦ 1807 τοῦ Γ. Γρυπάρη<sup>44</sup> ὑπέρ τῆς Μονῆς Χρυσοστόμου:

«Ἀρ. 5904

Δ. 4665

Ἐρμούπολις

τῇ 26 Μαΐου 1834

Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως

Βασιλικήν Γραμματ. τῆς Ἐπικρατείας.

Περί τοῦ ἀφαιρεθέντος μοναστηριακοῦ κτήματος παρά τοῦ Ζ. Καμπάνη.

42. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, σελ. 73.

43. Γ.Α.Κ./*Μοναστηριακά*. Φάκ. 588.

44. Βλ. τό κείμενο στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, σελ. 73.

Γεώργιος τις Γρυπάρης κατά τό 1807 ἀφιέρωσεν εἰς τήν ἐν Σίφνῳ γυναικείαν Μονήν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἐν χωράφιον καί τά ὅποια εἶχεν ἀγοράσει ἐλαιόδενδρα ἐπί σκοπῶ τοῦ νά μνημονεύωνται τά σημειούμενα εἰς τό ἀντίγραφον ἐπισυναπτόμενον ἐκ τοῦ κώδικος τῆς ἀναφερομένης Μονῆς ὀνόματα.

Ἀπόγονός τις τοῦ διαληφθέντος, Ζαννῆς Καμπάνης καλούμενος, δυνάμει τῶν ὄσων ἀναφέρει εἰς τήν ἐσώκλειστον πρός τόν Ἐπαρχον ἀναφοράν του, ἀποθέσας τό κτῆμα τοῦτο ἀπό τήν κυριότητα τῆς Μονῆς, παρέλαβεν εἰς τήν ἐξουσίαν του αὐτό πρό 9 περίπου χρόνων καί ἤρχισε νά τό καλλιεργῇ· διά νά φαίνεται δέ ὅτι ἀπέθεσε τό κτῆμα τοῦτο μέ κάποιον λόγον, ἐπρόσφερε καί εἰς τήν Μονήν γρόσια 50 κατά τό 1830 καί ἐσημείωσεν εἰς τό ἀφιερωτήριο του κτήματος τούτου ἔγγραφον ὅτι αὐτά ἐδόθησαν εἰς τήν κυριότητά του· διά νά πληροφορηθῶ βασιμώτερον περί τούτου, προσκαλῶ τόν Ἐπαρχον νά ἐξετάσῃ μέ τήν ἀπαιτουμένην ἀκρίβειαν καί μέ ἀναφέρῃ διά νά ἐνεργηθῶσι ἐπομένως τά δέοντα.

Εὐπειθέστατος

Ἐν ἀπουσία τοῦ Νομάρχου

Ὁ Διευθυντής

(ὑπογραφή)

Ὁ Γραμματεὺς

(ὑπογραφή)<sup>45</sup>».

Ἡ συνημμένη ἀναφορά τοῦ Γ. Γρυπάρη:

«Πρός τόν βασιλικόν Ἐπαρχον Μήλου.

Ἔλαβον τήν ὑπ' ἀριθ. 801 διαταγὴν σας τῆς γ' ἰσταμένου καθ' ἣν διατάττομαι νά παρουσιάσω τό ἔγγραφον διά τοῦ ὁποίου οἰκειοποιήθη τό εἰς Θῶλον κτῆμα τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Τό περί οὗ ὁ λόγος κτῆμα ἀνετέθη εἰς τήν μονήν ταύτην παρά τοῦ ἄπαιδος Γεωργίου Γρυπάρη, πρός πατρός θείου τῆς συζύγου μου Αἰκατερίνης Ἁγ. Γρυπάρη· τοῦτο καθ' ὅλην τήν ἔκτασίν του ἀρχῆθεν μέν ἦτο κτῆμα ἑνός τῶν προπατόρων καί συγγενῶν μου Γρυπαραίων, τό ὅποσον ἐπροικίσθη εἰς τόν πενθερόν μου Ἀντώνιον Γρυπάρην καί θεῖον μου Γ. Γρυπάρην διά νά νέμονται ἐξίσου τὰς ἐπικαρπίας αὐτοῦ· ὕστερον δέ ἐγώ καί ὁ Γεώργιος Γρυπάρης ἐκ συμφώνου ἐχωρίσαμεν δι' ὀροθεσίῶν τό κτῆμα τοῦτο εἰς δύο μέρη καί τό μέν ἔλαβον ἐγώ, τό δέ ἄλλο ἐκεῖνος, τό ὅποσον ἀποθνήσκων ἀφιέρωσεν εἰς τήν διαληφθεῖσαν Μονήν, ὄχι βέβαια μέ σκοπόν ψυχικῆς ὠφελείας, ἀλλά διά νά ἀδικήσῃ τόν πλησιέστερον κληρονόμον του, τήν σύζυγόν μου, διά τό πρός αὐτήν παράλογον μῖσος του, εἰς τήν ὁποίαν ἀνῆκε τό διαληφθέν κτῆμα ὡς ἐκπηγάζον ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ Γρυπάρη.

45. Γ.Α.Κ., ὁ.π.



Ἡ τότε ἡγουμένη τῆς Μονῆς θεωροῦσα τὴν πράξιν ταύτην τοῦ Γ. Γρυπάρη ὡς παράλογον καὶ ἀντιβαίνουσαν εἰς τὰ τοπικά ἔθιμα, δὲν ἐπεχειρίσθη ποτέ νά γεωργήσῃ τὸ κτῆμα ἐκεῖνο, ὡσαύτως καὶ ὅσαι ἄλλαι μετ' ἐκείνην ἐνεχειρίσθησαν τὴν Ἡγουμενεῖαν τῆς διαληφθείσης Μονῆς. καὶ ἐκ τούτου τὸ ἀνατεθὲν ἐκεῖνο μέρος, πρῶτον μὲν ἐχερσώθη διὰ τὴν πολυχρόνιον ἀργίαν του, δεύτερον ἐγένετο αἰτία νά ἀφανίζονται καθ' ἕκαστον ἔτος καὶ οἱ καρποὶ τοῦ ἰδικοῦ μου κτήματος.

Ἐσχάτως, πρό τεσσάρων ἐτῶν, μὴ δυνάμενος πλέον νά ὑπομείνω τὸν ὄλεθρον τοῦ ἰδικοῦ μου κτήματος, ἠκολούθησα τὴν ἐνταῦθα περὶ τῶν τοιούτων ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, δηλονότι ἔδωσα εἰς τὴν Μονὴν τὴν λεγομένην Παρρησίαν, γρό(σια) πενήκοντα, ἤτοι 50 καὶ ἐξουσίασα τὸ κτῆμα τοῦτο ὡς πατριχόν χωρὶς νά τὸ κατακρατῶ μέ βίαν ἢ χωρὶς δικαίωμα σύμφωνον μέ τὴν τοπικὴν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν καὶ πολλοὶ τῶν συμπολιτῶν μας ἐμεταχειρίσθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὡς ἔχουσαν ἰσχύν Νόμου.

Τελευταῖον, ἐπειδὴ (ὡς ἀνωτέρω) τὸ κτῆμα ἐχερσώθη διὰ τὴν πολυχρόνιον ἀργίαν του, λογιζόμενος ἤδη ἰδιοκτῆτης αὐτοῦ, διὰ τοὺς προμνησθέντας λόγους, προσεδάπανησα γρόσια περίπου τῶν τριακοσίων εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους οἰκειοποιήθη τὸ κτῆμα ἐκεῖνο καὶ τοιαύτη συνήθεια ἐπικρατεῖ εἰς τὴν Νῆσον μας.

Μένω μέ βαθύτατον σέβας

Ἐν Σίφνῳ τῇ 5 Ἀπριλίου 1834

Ὁ εὐπειθέστατος

Ζανῆς Καμπάνης.

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ»<sup>46</sup>.

Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν φαίνεται πῶς ἔθεσε τὸ θέμα στό Ἀρχεῖο καὶ δὲν ἀπήντησε στόν Ἐπαρχο Μήλου, οὔτε στόν Καμπάνη. Ὁ τελευταῖος τὸ ἀνεκίνησε καὶ πάλι δύο χρόνια ἀργότερα, στίς 27 Αὐγούστου 1836, μέ νέαν ἀναφορά του πρὸς τὸν Διοικητὴ Μήλου, τὸ κείμενο τῆς ὁποίας ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) Διοίκησιν Μήλου.

Εὐσεβάστως ἀναφέρω ὁ ὑποφαινόμενος πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) ταύτην Διοίκησιν τ' ἀκόλουθα:

Ὁ ἀποβιώσας πρό χρόνων ἄπαις Γ. Γρυπάρης πρὸς πατρός θεῖος τῆς συζύγου μου, ἀνέθεσεν εἰς τὴν διαλυθεῖσαν γυναικειάν Μονὴν

46. Αὐτόθι.

Ἰω(άννου) τοῦ Χρυσοστόμου ἐν κτῆμα κείμενον εἰς τόν Θῶλον, τό ὅποῖον ἀρχῆθεν ἦτον ἐνός τῶν προπατόρων καί συγγενῶν μου Γρυπαραίων καί ἐπροικίσθη εἰς τε τόν εἰρημένον Γ. Γρυπάρην καί «τόν» πενθερόν μου ἀδελφόν αὐτοῦ Α. Γρυπάρην διά νά νέμονται ἐξίσου τήν ἐπικαρπίαν αὐτοῦ ὕστερον δέ ὁ ὑποφαινόμενος καί ὁ Γ. Γρυπάρης ἐκ συμφώνου ἐχωρήσαμεν δι' ὀροθεσίαν τό κτῆμα τοῦτο εἰς δύο μέρη καί τό μὲν ἔλαβον ἐγώ, τό δέ ἐκεῖνος, τό ὅποῖον, ὡς εἴρηται, ἀποθανῶν ἀνέθετο εἰς τήν εἰρημένην Μονήν, ὄχι βέβαια μέ σκοπόν ψυχοφελείας, ἀλλά διά νά ἀδικήσῃ τόν πλησιέστερον κληρονόμον του (τήν σύζυγόν μου) διά τό ὅποῖον εἶχε πρὸς αὐτήν παράλογον μῖσος.

Ἡ τότε τῆς Μονῆς ἡγουμένη Παρθενία Χλωρῆ καί μετ' αὐτήν διαδεχθεῖσαι τήν ἡγουμενείαν μέχρι τῆς διαλύσεως τῆς Μονῆς Μαγδαληνῆ Σκουργιαλοῦ, Καλλινίκη Μελισσοῦ καί οἱ τότε ἐπίτροποι τῆς Μονῆς θεωροῦντες τήν πρᾶξιν ταύτην τοῦ Γ. Γρυπάρη ὡς παράλογον καί ἀντιβαίνουσαν εἰς τά τοπικά ἔθιμα, δέν ἐπεχειρίσθησαν ποτέ νά λάβωσιν εἰς τήν κατοχήν τῆς Μονῆς τό κτῆμα ὡς ἐκ τούτου λοιπόν τό ἀνατεθέν τοῦτο μέρος εἰς τήν Μονήν ἔνεκα τῆς πολυχρονίου ἀργίας του ἐχερσώθη καί ἐγίνετο αἰτία εἰς τόν ὄλεθρον τῶν ἐκ τοῦ ἰδικοῦ μου μέρους καρπῶν.

Ἀναγκασθεῖς ἐπί τέλους διά νά προφυλάξω τό μέρος τῆς ἰδιοκτησίας μου, ἠκολούθησα κατά τό 1830 ἔτος τήν περί τῶν τοιούτων ἐπικρατοῦσαν τοπικήν συνήθειαν, δηλονότι τῇ ἀδείᾳ τῆς τότε ἡγουμένης καί συγκαταθέσει τοῦ κ. Ν. Χρυσογέλου, Γραμματέως τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, ἔδωσα εἰς τό κοινόν τῆς Μονῆς τήν λεγομένην παρρησίαν γρόσια τουρκικά 50 καί ἐξουσίασα τό κτῆμα τοῦτο. Μάρτυρες τῆς ἀληθείας τῶν ἀναφερομένων, ὅ, τε κ. Ν. Χρυσόγελος καί αἱ εἰρημέναι τρεῖς ἡγουμένισαι.

Ἐκτοτε λοιπόν λογιζόμενος διά τούς ἀνωτέρω λόγους ἰδιοκτῆτης τοῦ περί οὗ ὁ λόγος κτήματος ἐξουσίασα αὐτό καί προσεδάπανησα εἰς καλλιέργειαν αὐτοῦ ἐκχερσωθέντος διά τήν πολυχρόνιον ἀργίαν του γρόσια τριακόσια, ἐκαρπούμην αὐτό μέχρι τοῦ τ(ρέχοντος) ἔ(τους), ἐπειδή δέ οἱ πέρυσι ἐκτιμήσαντες τά μοναστηριακά τῆς Μονῆς κτήματα, ἀγνοοῦντες βέβαια τά προεκτεθέντα, ἐξετίμησαν καί κατέγραψαν τό κτῆμα τοῦτο μεταξύ τῶν εὐρέως μοναστηριακῶν καί διά τοῦτο εἰκοσιετῶς ἐνοικιάσας αὐτά θέλει ἀπαιτεῖ δικαίως τὰς ἐπικαρπίας αὐτοῦ ὡς καί τῶν λοιπῶν, προλαμβάνω ν' ἀναφερθῶ πρὸς τήν Β. Διοίκησιν ταύτην περί τούτου παρακαλῶν ν' ἀναφέρῃ, ὅπου ἀνήκει, τά προφανῆ ταῦτα κι' ἀναμφισβήτητα δίκαιά μου διά νά σβεσθῇ ἀπό τόν κατάλογον τῆς εἰκοσαετοῦς ἐνοικιάσεως τῶν ὑποστατικῶν κτημάτων τῶν διαλυθέντων μοναστηρίων Σίφνου, εἰς μόνον τόν ὅποῖον ἤδη παρ' ἐλπίδα πᾶσαν ἐφάνη καταγεγραμμένον ὅτι εἶναι ἐκ τῶν διαφιλονικουμένων, ἐνῶ ἀπό

τῆς διαλύσεως τῶν Μοναστηρίων δέν ἐφάνη τις ἔκτοτε διά νά ζητῆ τό μέρος τοῦ ρηθέντος κτήματος εἴτε τάς ἐπικαρπίας αὐτοῦ.

Ἐν Σίφνῳ τήν 27 Αὐγούστου 1836

Εὐπειθέστατος

Ζαννῆς Ἰ. Καμπάνης

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Μήλῳ τήν 7βρίου 1836

Ο Γραμματεὺς τῆς Διοικήσεως

(Τ.Σ.) Δ.Γ. Μιουδάκης»<sup>47</sup>.

Ἡ νέα ἀνακίνηση τοῦ ζητήματος ἀπό τόν Ζ. Καμπάνη ἔγινε, κατά τά ἀνωτέρω, μετά τήν 20ετῆ ἐνοικίαση τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων στόν Ἰω. Προβελέγγιο, πρὸς τόν ὁποῖο παρεδόθη σχετικός κατάλογος τῶν ἀκινήτων, μεταξύ τῶν ὁποίων καί ἐκεῖνο τοῦ Γ. Γρυπάρη στήν τοποθεσία «Θόλος», τό ὁποῖο ἦταν καταγεγραμμένο ἀπό τόν ἴδιο στόν κώδικα τῆς μονῆς καί, συνεπῶς, ἀναπόσπαστο τμήμα τῆς περιουσίας τῆς, κατά τά ἰσχύοντα (καί ἐφ' ὅσον ἡ ἄσκηση τοῦ δικαιώματος προτίμησης ἀπό τόν Καμπάνη δέν εἶχε γίνει, περιέργως, ἔγκαιρα τό ἔτος 1813, ὅταν τό κτῆμα περιῆλθε στήν κυριότητα τῆς μονῆς μετά τόν θάνατο τοῦ Γρυπάρη, κατά σχετικόν ὄρο τῆς δωρεᾶς του).

Ὁ Διοικητής Μήλου ἀπέστειλε τήν ἀνωτέρω ἀναφορά τοῦ Καμπάνη στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 520/19 Σεπτ. 1836 ἔγγραφό του γνωστοποιώντας ὅτι ὁ Προβελέγγιος, ἂν ἡ Κυβέρνηση ἤθελε ἀποφασίσει νά παραχωρήσῃ τό κτῆμα στόν ἀναφερόμενο, «δέν θέλει εὖρει δυσκολίαν νά τό παραχωρήσῃ, πεπεισμένος ὢν ὁ ἴδιος περί τῆς ἀληθοῦς τοῦ ἀναφερομένου αἰτήσεως», ἡ Γραμματεία ὁμως γνωστοποίησε στόν Ὑποδιοικητή Μήλου τό προαναφερθέν ἔγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 582/31 τῆς 18 Φεβρουαρίου 1837 τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου προκειμένου νά γνωστοποιηθῆ στόν Καμπάνη ὅτι ἄσκησε τό δικαίωμά του τῆς «προτίμησης» κατά τό ἔτος 1830, ἐνῶ εἶχε προηγηθῆ ἡ ἐγκύκλιος τῆς Κυβερνήσεως ἔτους 1829 μέ τήν ὁποία ἀπαγορεύονταν ρητῶς «τοιαῦται συμφωνίαι καί ἐκποιήσεις».

Ὁ Καμπάνης, μετά τήν ἐνημέρωσή του ἀπό τόν Ὑποδιοικητή Μήλου ἀναγκάσθηκε νά ἐγκαταλείψῃ τό κτῆμα. Μέ νέαν ὁμως ἀναφορά του τῆς 31-5-1838, στήν ὁποία πρόταξε τό ἤδη γνωστό ἱστορικό τῆς ὑπόθεσής του, ζήτησε νά ἀποζημιωθῆ τούλάχιστον γιά τά ἔξοδα πού ἔκανε γιά τήν ἀξιοποίηση τοῦ κτήματος. Τό σχετικό ἀπόσπασμα τῆς ἀναφορᾶς του ἔχει ὡς ἑξῆς:

47. Αὐτόθι.

«... Μόλις άρχισα νά νέμωμαι τάς έξ αύτου (του κτήματος) μικράς έπιχαρπίας και εύθύς ό τότε Έπαρχος Μήλου μέ διέταξε διά τής ύπ' άρ. 802 διαταγής του χρονολογημένης κατά τό έτος 1834, νά παρουσιάσω τό έγγραφον διά του όποιου οικειοποιήθην τό εις Θόλον κτήμα τής μονής του Χρυσοστόμου, εις τόν όποϊον άπεκρίθην όλην τήν άλλήθειαν τής ύποθέσεως, ώς ή από 5 άπριλίου του 1834 άναφορά μου.

Άκολούθως διετάχθην διά τής ύπ' άριθ. 824 διαταγής του ίδιου νά παραιτήσω τό μνησθέν κτήμα, εις τόν όποϊον άπεκρίθην ότι τό παραιτώ, άλλ' είναι δίκαιον νά λάβω τά γρόσια πεντήκοντα, τά όποια κατ' άρχάς έπλήρωσα διά τό κτήμα τουτο, καθώς και τά γρόσια τριακόσια πεντήκοντα, τά όποια προσεδαπάνησα εις τήν καλλιέργειαν αύτου, όντος παντάπασι κεχερσωμένον και άχρηστον. παρεκάλουν δ' επί τέλους τής άναφοράς μου τόν Β(ασιλικόν) Έπαρχον νά διευθύνη τά άναφερόμενα προς τήν τότε Β(ασιλικήν) Νομαρχίαν των κυκλάδων διά νά ενεργηθῆ ή άποζημιώσις μου άφ' έτέρου μέρους και έγώ ό ίδιος άνεφερα τήν ύπόθεσιν εις τήν Β. Νομαρχίαν έξηγούμενος τήν φύσιν τής ύποθέσεως και διευθύνων προς αύτήν τά διάφορα έγγραφα μου, άλλ' ουδεμίαν άπόκρισιν έλαβον.

Έσχάτως κατά Μάρτιον του 1837 ή Δημαρχία Σίφνου διά του ύπ' άρ. 227 έγγράφου της μέ ειδοποίησεν ότι ή Β. Διοίκησης Μήλου υπέβαλεν εις τήν άρμοδίαν Β(ασιλικήν) Γραμματείαν τήν περι του άντιποιουμένου κτήματος άναφοράν μου, ήτις κατά τήν γνωμοδότησιν τής Έπιτροπής του Έκκλησιαστικού Ταμείου έθεώρησεν άκυρον τήν εις έμέ παραχώρησιν του κτήματος, ώς γενομένην μετά τήν έκδοθεισαν έγκύκλιον τής τότε Κυβερνήσεως, άπαγορεύουσαν τας τοιαύτας συμφωνίας και έκποιήσεις οίουδήποτε Μοναστηριακου κτήματος, δέν έπεμνήσθη όμως παντάπασι περι των έξοδευθέντων παρ' έμου γροσίων τριακοσίων πεντήκοντα εις τήν καλλιέργειαν του κτήματος, καθώς ουδέ και περι των πεντήκοντα γροσίων τά όποια ειχον δώσει πρότερον εις τήν μονήν διά τό μνησθέν κτήμα.

Έν τοςούτω και του κτήματος ή άφαίρεσις μου έγεινε παρ' έλπίδα και τά χρήματα τά όποια έδωκα και προσεδαπάνησα εις αυτό δέν μου έπληρώθησαν. Προστρέχω λοιπόν διά τής παρουσης μου προς τήν Β. Διοίκησησιν και παρακαλώ νά ενεργήση κατά τό δίκαιον, ή νά άφεθῆ έλεύθερον εις έμέ τό μνησθέν κτήμα, ή νά μου πληρωθώσι γρόσια τουρκικά τετρακόσια, όσα έξώδευσα εις πληρωμήν και εις καλλιέργειαν του κτήματος.

Μένω εύπειθέστατος

Σίφνος, τῆ 31 Μαΐου 1838 Ζαννης 'Ι. Καμπάνης.<sup>18</sup>»

48. Αυτόθι.

Ὁ Διοικητὴς Μήλου διεβίβασε τὴν ἀναφορὰ τοῦ Καμπάνη στὴ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 478/21 Ἰουνίου 1838 ἔγγραφό του μέ τὸ ὁποῖο μάλιστα διετύπωσε ἀπόψεις ὑπὲρ ἰκανοποίησης τοῦ αἰτήματός του ἐπειδὴ εἶχε πειστεῖ μετὰ προφορικὴ συζήτηση πού εἶχαν «εἰς τὴν κατὰ τὴν Σίφνον περιοδεῖαν του»<sup>49</sup>. Ἡ Γραμματεία ὅμως δέν ἔδωσε συνέχεια στό ζήτημα, ἄν καί ὁ Καμπάνης δέν μποροῦσε νά τό λησμονήσει. Ἔτσι στίς 10 Δεκεμβρίου 1838 μέ ἄλλην ἀναφορὰ του ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν Γραμματεία, ἀφοῦ πρόταξε πάλι τό γνωστό ἱστορικὸ τῆς ὑπόθεσης, συνέχισε ὡς ἑξῆς:

«... Μόλις ἄρχισα νά νέμωμαι τὰς ἐξ αὐτοῦ μικρὰς ἐπικαρπίας καὶ εὐθύς ὁ τότε Ἐπαρχος Μήλου μέ διέταξε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 801 διαταγῆς του χρονολογημένης κατὰ τό ἔτος 1834 νά παρουσιάσω τό ἔγγραφο διὰ τοῦ ὁποῖου οἰκειοποιήθην τό μνησθέν κτῆμα, εἰς τόν ὁποῖον ἀπεκρίθην ὅσα καί εἰς τὴν παροῦσαν μου ἀναφέρω.

Ἀκολουθῶς διετάχθην διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 824 διαταγῆς τοῦ ἰδίου νά παραιτήσω τό κτῆμα, εἰς τόν ὁποῖον ἀπεκρίθην ὅτι τό παραιτῶ, ἀλλ' εἶναι δίκαιον νά λάβω τὰ γρόσια πεντήκοντα, τὰ ὁποῖα κατ' ἀρχάς ἐπλήρωσα διὰ τό κτῆμα τοῦτο, καθὼς καί τὰ γρόσια τριακόσια πεντήκοντα, τὰ ὁποῖα προσεδάπανησα εἰς τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ, ὄντος παντάπασιν κεχερσωμένον· παρεχάλου δ' ἐπὶ τέλος τῆς ἀναφορᾶς μου τόν Β. Ἐπαρχον νά διευθύνῃ τὰ ἀναφερόμενα πρὸς τὴν τότε Β. Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων, διὰ νά ἐνεργηθῇ ἡ ἀποζημιώσις μου.

Μόλις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1837 ἡ Δημαρχία Σίφνου, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 227 ἔγγραφου τῆς μέ εἰδοποίησεν ὅτι ἡ Β. Διοίκησις Μήλου ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἀρμοδίαν Β. Γραμματείαν τὴν περί τοῦ ἀντιποιομένου κτήματος ἀναφορὰν μου, ἣτις κατὰ τὴν Γνωμοδότησιν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου, ἐθεώρησεν ἄχυρον τὴν εἰς ἐμέ παραχώρησιν τοῦ διαληφθέντος κτήματος, ὡς γενομένην μετὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν ἐγκύκλιον τῆς τότε Κυβερνήσεως ἀπαγορεύουσας τὰς τοιαύτας συμφωνίας καὶ ἐκποιήσεις οἰουδήποτε μοναστηριακοῦ κτήματος, δέν ἐπεμνήσθη ὅμως παντάπασιν περί τῶν ἐξοδευθέντων παρ' ἐμοῦ γροσίων τριακοσίων πεντήκοντα εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κτήματος, καθὼς οὐδέ καί περί τῶν πεντήκοντα γροσίων, τὰ ὁποῖα εἶχον δώσει πρότερον εἰς τὴν μονὴν διὰ τό κτῆμα τοῦτο.

Ἐν τοσοῦτω καὶ τοῦ κτήματος ἡ ἀφαίρεσις μου ἔγινε παρ' ἐλπίδα καὶ τὰς ἀποζημιώσεις μου δέν ἔλαβον. Προστρέχω λοιπόν διὰ τῆς παρούσης μου πρὸς τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν καὶ παρακαλῶ θερμῶς νά διατάξῃ κατὰ τό δίκαιον, ἢ νά ἀφεθῇ εἰς ἐμέ τό μνησθέν κτῆμα, ἢ

49. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 93-94.

νά μοί πληρωθῶσι γρόσια τουρκικά τετρακόσια, ὅσα ἐξώδευσα εἰς πληρωμήν καί εἰς καλλιέργειαν αὐτοῦ ἀνωφελῶς.

Σίφνος τῇ 10 Δεκεμβρίου 1838

Ὁ εὐπειθέστατος  
Ζαννῆς Καμπάνης»<sup>50</sup>.

Καί σ' αὐτήν τήν ἀναφορά του δέν ἔλαβε ἀπάντηση ἀπό τήν Γραμματεία μέχρι καί τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1840. Στίς 6 τοῦ μηνός ἐκείνου ὑπέβαλε πρὸς αὐτήν ἀκόμη μία ἀναφορά, τήν τελευταία πού γνωρίζουμε, δηλώνοντας τήν πικρία του γιατί δέν ἔπαιρνε ἀπάντηση προσθέτοντας αὐτῇ τή φορά ὅτι «εἰς πολλάς περιστάσεις ἐθυσίασε πολλά οἰκιακά του συμφέροντα ὑπέρ τοῦ Ἔθνους του καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως καθὼς εἶναι δυνατόν νά βεβαιωθῇ τοῦτο ἐάν (ἡ Γραμματεία) κάμη τήν παραμικράν ἔρευναν».

Μέ τό κείμενο τῆς τελευταίας (γνωστῆς) ἀναφορᾶς του κλείνομε τό ζήτημά του χωρίς νά γνωρίζουμε ἂν ἰκανοποιήθηκε ἢ ὄχι:

«Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Β. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐχει βέβαια ἡ Β. Γραμματεία πολλές ἀναφοράς μου, τὰς ὁποίας ἀπό τοῦ 1836 καί ἐξῆς διὰ τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς Σίφνου, διὰ τῆς Διοικήσεως Μήλου καί ἀπ' εὐθείας διεύθυνα πρὸς αὐτήν ἐξαιτούμενος νά ἐπιστραφῇ πάλιν πρὸς ἐμέ ἐν κτήμα, οἰκειοποιηθέν ἀπό τήν Β. Γραμματείαν ὡς ἀνήκον δῆθεν εἰς τό ἐνταῦθα διαλυθέν Γυναικεῖον Μονύδριον τῆς Φυτείας.

Τήν ὑπόθεσιν ταύτην ὑπενθυμίζω τελευταῖον πρὸς τήν Β. Γραμματείαν ἀναφέρων ἐν συντόμῳ ὅτι τό περί οὗ ὁ λόγος κτῆμα κείμενον εἰς Θόλον καί ἀνήκον εἰς τήν σύζυγόν μου, ἀφιερῶθη παραλόγως παρά τοῦ θεοῦ καί ἐπιτρόπου τῆς Γ. Γρυπάρη εἰς τό μνησθέν Μονύδριον χρόνους ἰκανούς πρό τῆς Ἐπαναστάσεως, οὐδεμία δέ τῶν εἰς αὐτό Ἐγουμενῶν ἐπεχειρίσθη νά τό καλλιεργήσῃ ποτέ, ὡς τοιοῦτον, εἰς τρόπον ὥστε ἐχερσώθη ὀλότελα ἕως οὗ τέλος πάντων ἐγώ, ἐπόμενος εἰς τοπικόν ἔθιμον πρό δέκα χρόνων περίπου, ἔδωκα εἰς τό Μοναστήριον τήν λεγομένην παρρησίαν γρόσια τουρκικά πεντήκοντα καί ἀπέσπασα εὐλόγως τό κτῆμα κατὰ θέλησιν καί παραχώρησιν τῆς τότε Ἐγουμενῆς, προσδαπανήσας εἰς τήν καλλιέργειάν του καί ὑπέρ τὰ τριακόσια πεντήκοντα γρόσια.

Πάντοτε ἠλπίζον ὅτι ἡ Β. Γραμματεία ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τῆς τᾶς περί

50. Γ.Α.Κ., ὁ.π.

τοῦ ἀντικειμένου τούτου αἰτήσεις μου, ἐξαιτουμένου ἢ τό κτῆμα, ἢ τά ὅποια ἔδωκα καί προσεδάπνησα εἰς τήν καλλιέργειαν αὐτοῦ γρόσια, ἤθελε ἀποφασίσει ἢ τό ἓν, ἢ τό ἄλλο, ἀλλά παρήλθον πέντε περίπου ἔτη καί εἰσέτι δέν ἐξεδόθη καμμιά ἀπόφασις.

Εἶμαι μακράν τοῦ νά πιστεύσω ὅτι παρέπεσον αἱ ἀναφοραί μου καθότι εἰς τό διάστημα τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔγιναν διάφοροι παρά τῆς Διοικήσεως ἐξετάσεις περί τοῦ κτήματος, κατά διαταγήν βέβαια τῆς Β. Γραμματείας, οὐδέ ἐπῆλθε ποτέ εἰς τήν ἰδέαν μου ὅτι ἡ Σ. Κυβέρνησις θέλει ἀδικήσει ἓνα δημότην οἰκοιοποιηθεῖσα ἐν κτῆμα ἀνῆχον εἰς αὐτόν χωρίς νά εὐαρεστηθῇ νά τό παραχωρήσῃ, ἢ κἄν νά τόν ἀποζημιώσῃ, ἐνώ μάλιστα ὁ τοιοῦτος εἰς πολλές περιστάσεις ἐθυσίασε πολλά οἰκιακά του συμφέροντα ὑπέρ τοῦ Ἔθνους του καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς Ἐπαναστάσεως καθὼς εἶναι δυνατόν νά βεβαιωθῇ τοῦτο ἐάν κάμη τήν παραμικράν ἔρευναν.

Περί αὐτῆς ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἀναφερόμενος καί πάλιν διά τῆς παρουσίας μου πρός τήν Β. Γραμματείαν, παρακαλῶ θερμῶς νά εὐαρεστηθῇ νά ἀποφασίσῃ ὅ,τι δίκαιον καθότι δέν ἤξεύρω μέ ποῖον ἄλλο μέσον πρέπει νά ζητήσω τά δίκαιά μου ὅταν ἡ Σ. Γραμματεία δέν ἐπιβλέφει εἰς αὐτά μέ δίκαιον ὄμμα.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 6 ὀβρίου 1840

Εὐπειθέστατος

» Ζαννῆς Ἰ. Καμπάνης»<sup>51</sup>.

(Συνεχίζεται)



51. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Μοναστήρια, σελ. 102-103.

ΑΓΙΟΣ ΑΡΤΕΜΙΟΣ ΣΙΦΝΟΥ  
ΜΕΤΟΧΙ ΤΗΣ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΑΣ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ  
[1629-1834]  
ΤΑ ΝΕΩΤΕΡΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Γιὰ τήν ἴδρυση (1629) τοῦ μικροῦ μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, μετοχίου τῆς ἀγιορείτικης Σιμωνόπετρας καί τόν ἰδρυτή του σιμωνοπετρίτη ἱερομόναχο Ἱερεμία τοῦ Ὀρφανοῦ, τόν Σίφνιο, ἔχομε γράφει τόσο στό βιβλίο «Μοναστήρια τῆς Σίφνου», Ἀθήνα 1984, 54-67, ὅσο καί στό «Σιφνιακά», 9 (2001), 91-108, ὅπου καί γιά τό ἄλλο μετόχι τῆς Σιμωνόπετρας, ἐκεῖνο τοῦ Ἁγίου Ἀντίπα πού ἴδρυσε τό 1636 ὁ ἄλλος σιμωνοπετρίτης ἱερομόναχος Νικηφόρος Τρουλίδης, ἐπίσης Σίφνιος.

Καί στίς δύο αὐτές ἐργασίες χρησιμοποίησαμε σημαντικά ἀρχεῖα καί στοιχεῖα, διαφωτιστικά γιά τό ἔργο καί τή δράση τῶν σιμωνοπετρίτων Σιφνίων ἱερομονάχων στό πολιορκούμενο τότε ἀπό Λατίνους ἱεραποστόλους νησί τους πού ἐπεδίωξαν τόν προσηλυτισμό τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων στόν καθολικισμό<sup>1</sup>. Μάλιστα ὁ Ἱερεμίας τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου ἀντιμετώπισε καί σοβαρά προβλήματα ἀπό τήν ἀρχή τῆς λειτουργίας τοῦ μονυδρίου του, ἀκόμη καί ἔξωσής του ἀπ' αὐτό, τόσο ἀπό διώξεις τοῦ ἐναπομένου στό νησί καθολικοῦ στοιχείου, ὅσο καί ἀπό τοὺς Ἑλληνας προκρίτους γιά προσωπικό συμφέρον τους. Ἐμπειρος ὅμως ἄνθρωπος καί κοσμογυρισμένος ἐπέτυχε σύντομα τήν ἀνάδειξη τοῦ μονυδρίου του σέ πατριαρχικό σταυροπήγιο «ἀδούλωτον, ἀζήτητον καί ἀκαταπάτητον παρά παντός προσώπου, ἱερωμένου καί λαϊκοῦ, σύν πᾶσι τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ, καί πράγμασι καί ἱεροῖς σκεύεσι καί βιβλίοις μηδενί μηδέν ὀφείλον διδόναι... οἱ δέ ἐν αὐτῷ εὐρισκόμενοι ὅ,τε κτήτωρ, ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καί πνευματικοῖς κύρ Ἱερεμίας καί οἱ λοιποὶ τρεῖς ἱερομόναχοι καί μοναχοί, οἱ τε νῦν καί οἱ σύν Θεῷ ἐλευσόμενοι... διάγωσιν εἰρηνικῶς καί ἀταράχως καί ἀδελφικῶς... μηδενί μηδέν ὀφείλοντες διδόναι... ἀπο-

---

1. «Σιφνιακά», 9 (2001), 91-108.



καθιστάντες ἐκ μέσου αὐτῶν τόν κατά καιρούς ἡγούμενον καί διοικοῦντες καί κυβερνῶντες τά πράγματα τῆς μονῆς αὐτῶν καί κτήματα...»<sup>2</sup>.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω, ἀπέμειναν ἀδημοσίευτα καί ἄλλα ἱστορικά ντοκουμέντα, τόσο γιά λόγους οἰκονομικούς (κατά τήν, μέ ἴδιες δαπάνες μας, ἔκδοση τῶν «Μοναστηριῶν τῆς Σίφνου»), ὅσο καί γιατί ἀποκαλύφθηκαν κατά μεταγενέστερες ἔρευνες. Τά λοιπά αὐτά στοιχεῖα δημοσιεύουμε τώρα, ἔχουν δέ σχέση μέ τά τελευταῖα χρόνια λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, τήν κινητή καί ἀκίνητη περιουσία του κ.ἄ. Ἡ διάλυση τοῦ μετοχίου τούτου ἐπῆλθε ὅπως ἤδη ἀναφέραμε τό ἔτος 1834 ὅταν ἡ βαυαρική Κυβέρνηση τῆς Ἑλλάδος κατήργησε ὅλα τά γυναικεῖα μοναστήρια τοῦ Κράτους καί ἀπό τά ἀνδρικά ὅσα εἶχαν λιγώτερους ἀπό πέντε μοναχοῦς. Ὁ Ἅγιος Ἀρτέμιος μέχρι καί τή δεκαετία τοῦ 1820 εἶχε τρεῖς μοναχοῦς, ἐνῶ κατά τή διάλυση τῶν Μονῶν μόνον ἕνα, τόν ἱερομόναχο Ἄνθιμο Ραφελέτο. Ὁ τελευταῖος προσῆλθε τότε στή Μονή τοῦ Προφήτῃ Ἡλία, ἡ δέ περιουσία τοῦ μετοχίου, κινητή καί ἀκίνητη, περιῆλθε στήν κυριότητα τοῦ Κράτους<sup>3</sup> μέ ἄγνοια τῆς Σιμωνόπετρας.

Ἀλλά καί προγενέστερα ἡ ἀγιορείτικη Μονή δέν εἶχε ἐρωτηθεῖ γιά τήν ἀνέγερση στόν περίβολο τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς τοῦ νησιοῦ (Ἀπρίλιος 1829), ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε μέ χρήματα γονέων καί τή χρησιμοποίηση 200 γροσίων πού εἶχε ἀποδώσει ἡ ἐνοικίαση τῶν κτημάτων τοῦ μετοχίου ἀπό τόν Παῦλο Ἀλιμπέρτη, στόν ὁποῖο εἶχε ἀναθέσει ἡ Κυβέρνηση τήν «ἐπιστασίαν» τους κατά τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1829<sup>4</sup>. Τό οἰκοδόμημα τῆς Σχολῆς τελειοποιήθηκε τό 1831 μέ χρηματικό κεφάλαιο 1750 φοινίκων πού χορήγησε τό Ὑπουργεῖο Παιδείας ἐπί ὑπουργίας Νικολάου Χρυσογέλου. Τό ὕψος τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης εἶχε προῦπολογισθεῖ ἀπό εἰδικούς («τέκτονας») κατά τόν ἐπόμενο πίνακα:

### «Ἰσολογισμός

Οἱ ὑποφαινόμενοι τέκτονες, ἀπελθόντες μετά τῶν κ(υρίων). Ζ. Καμπάνη καί Ν. Πρατικιοῦ, παρετηρήσαμε μέ ἀκριβῆ ἔρευνα τά ὅσα χρειάζονται διά τήν τελειοποίησιν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς μετρουμένην κατά μῆκος μέτρα: 15, ἑκατ. 81 καί κατά πλάτος μέτρα 7, ἑκατ. 15 κατά τόν ἐπισυναπτόμενον κατάλογον ὀνομασί:

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, 58-60.

3. Αὐτόθι καί «*Σιφνιακά*», 8 (2000), 98.

4. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, 76 καί «*Σιφνιακά*», 17 (2009), 28, 38.

- διά τράβες στέγης	«τέμ.» 100	φοίν.	400
- πλάκες	1500	»	60
- ασβέστι, ἔσωθεν-ἔξωθεν	καντάρια 200	»	100
- σανίδα πορτῶν	14	»	28
- σανίδια διά 10 παράθυρα	100	»	100
- διά τσερτσεβέδες καί πετσο- τικά πορτῶν καί παραθύρων, σανίδα βενέτικα	50	»	80
- τζάμια διά τά παράθυρα	150	»	60
- διά γραφεῖα, θρανία, διδασκαλο- καθέδρα, μαυροπίνακας καί πῆ- χες γύρωθεν τῆς Σχολῆς, σανί- δια βενέτικα	150	»	240
- καρφία ὀκάδ(ες)	30	»	42
- διά ἡμικύκλια σιδερένια, ρεζέδες καί ἕτερα διακόσια ἡμερομίσθια διά κατασκευή πορτῶν, παραθύρων, γραφείων, θρανίων, διδασκαλοκαθέ- δρας καί ἡμικυκλίων		»	320
- διά ἓν οἶκημα διδασκάλου		»	200
			<u>1.750</u>

- Ζουάνης θεολῶγος
- ἀπόστολος ἀγκινάρης
- γεώργης παλεός
- στιλιανός»<sup>5</sup>

Μετά ταῦτα ὁ Κυβερνήτης Ἰω. Καποδίστριας ὑπέγραψε τήν ἐπομέ-  
νη ἔγκρισή του:

«Ἀριθ. 2114  
Ὁ Κυβερνήτης

Πρός τήν ἐπί τῆς Οἰκονομίας  
Ἐπιτροπήν

Πληρώσατε εἰς διαταγήν τῆς ἐπί τῆς Δ(ημοσίου) Παιδείας Γραμ-  
ματείας φ(οίνικας) χιλίους ἑπτακοσίους πενήκοντα Νο 1750 δι' ἀπαρ-  
τισμόν τοῦ ἐν τῇ Νήσῳ Σίφῳ Ἀλληλοδιδασκτικοῦ Σχολείου καί  
φοίν(ικας) ἑκατόν πενήκοντα Νο 150 διά τόν τοῦ σχολείου τῆς Κιμῆ-

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τά Γράμματα στό Νησί τῆς Σίφῳ (1650-1833)*, Πειραιεὺς 1962, 41 (ἀνάτυπο ἀπό τήν ἐφημ. «Κυκλαδικόν Φῶς»).

λου, τό ὄλον φοίν(ικας) χιλίους ἑνεακοσίους Νο 1900. Χρεώσατε δέ μέ τήν ποσότητα ταύτην τήν αὐτήν Γραμματείαν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 29 Ἀπριλίου 1831

Ὁ Κυβερνήτης

Ἰω. Α. Καποδίστριας

Ὁ ἐπί τῆς Δ(ημοσίου) Π(αιδείας) Γραμματεὺς

«Ν. Χρυσόγελος»<sup>6</sup>.

Καί ἐνῶ στόν χῶρο τοῦ μετοχίου λειτουργοῦσε ἡ Σχολή, ὁ ἱερομόναχος Ἄνθιμος Ραφελέτος ἐξακολουθοῦσε νά διαμένει ἐκεῖ χωρίς καμμίαν ἀρμοδιότητα ἀφοῦ καί τήν «ἐπιστασία» τῆς περιουσίας του ἡ Κυβέρνηση εἶχε ἀναθέσει στόν πολίτη Παῦλο Ἀλιμπέρτη. Ἀπεχώρησε ἀπ' ἐκεῖ τό ἔτος 1834, ὅπως προείπαμε, κατά τήν διάλυση τῶν μοναστηριῶν. Ὅσο χρονικό διάστημα ἐξακολουθοῦσε νά παραμένει στόν Ἅγιο Ἀρτέμιο ὁ Ἄνθιμος ἐνοικίαζε ὁ ἴδιος τά κτήματα, ὅπως ἀναφέρεται στό ἐπόμενο ἔγγραφο τῆς Νομαρχίας Σύρου:

«Ἀριθμ. 5655. 6420

Ἐν Ἐρμούπολει  
τῇ 22 Ἰουνίου 1834

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

καί τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως

Βασ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Περί τῆς ἐπικαρπίας τῶν κτημάτων τοῦ εἰς Σίφνον Μονηδρίου καί τῆς καταγραφῆς καί ἐκτιμῆσεως τῶν κτημάτων αὐτοῦ κ.λπ.

Ἀποστέλλω εἰς τήν Βασ. Γραμματείαν τήν σημειῶσιν τῶν κτημάτων τοῦ εἰς Σίφνον ἐρειπομένου Μονηδρίου τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου διά νά παρατηρήσῃ ἡ Βασ. Γραμματεία ὅποια εἶναι τά κτήματα αὐτοῦ, πόσον ἐξετιμήθη ἡ ἐφετεινὴ ἐπικαρπία αὐτῶν καί πόσον ἀναβαίνει ἡ τιμὴ τῶν πωλουμένων.

Ἡ ἐφετεινὴ ἐπικαρπία ἐκτιμήθη εἰς δραχ. 92 100/50 ἐξαιρουμένων δραχμῶν 6 διά τήν ἐνοικίασιν τοῦ ἐλαιοτριβείου, καθότι αὐταί θέλουν συναχθῆ μέ τήν σύγχρονον ἐνοικίασιν αὐτοῦ ἐν καιρῷ τῆς συγκομιδῆς τῶν ἐλαιῶν, ἔμειναν δραχ. 86 100/50, ἀπό τὰς ὁποίας ἐξεπέσθησαν αἱ ἡμισυ δραχ. 43 100/50 διά τούς καλλιεργοῦντας τά κτήματα ταῦτα καί αἱ λοιπαί ἐδόθησαν ἀπό τόν κατά προτίμησιν ἐνοικιάσαντα τήν ἐπικαρπίαν αὐτήν Ἄνθιμον Ραφελέτον μοναχόν εἰς τόν Βασ. Ἐφορον.

Ἐλαβε προσέτι ὁ Βασ. Ἐφορος καί δραχ. 97:40 ἀπό τήν ἐκποίησιν ἐπί Δημοπρασίας τῶν κινητῶν φθαρτῶν κτημάτων αὐτοῦ καί ἐτέρας 58:38 ἀπό τήν πώλησιν τῆς περισυνῆς ἐπικαρπίας των, ὅλας ὁμοῦ δραχμάς 199<sup>11</sup> 3/100.

6. Αὐτόθι.

Συμφέρει καί τά κτήματα τοῦ Μονηδρίου τούτου νά ἐκποιηθῶσι καθό-  
τι καί αὐτά δέν δίδουν ἀνάλογον ἐτήσιον πρόσοδον μέ τήν ἀξίαν των.

Εὐπειθέστατος  
Ἐν ἐλλείψει Νομάρχου  
Ὁ Διευθυντής  
Ἰ. δελαστίκ Βουγιουροῦ  
Ὁ Γραμματεὺς  
(ὕπογραφή)»<sup>7</sup>.

Ἡ «σημείωση» (= καταγραφή) τῶν κτημάτων πού ἀναφέρεται στήν  
ἀρχή τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Καταγραφή τῶν ἀκινήτων πραγμάτων τῆς ἐρειπωμένης Μονῆς τοῦ  
Ἁγίου Ἀρτεμίου.

1. Χωράφια, ἄνωθεν τῆς Μονῆς (Τζαγκαρίνα), ζευγαριά 1, καλῆς ποι-  
ότητος, καλλιεργημένα μέ κριθή, ποσότητος 3<sup>1</sup>/<sub>2</sub> πινακίων, μέ 5 δέν-  
δρα συκῆς σέ καλή κατάσταση, ἀπόδοση χρηματ. Δρχ. 25. Ἀξία πρὸς  
ἐκποίησιν Δρχ. 380. Τά καλλιεργεῖ ὁ Ἰάκωβος Τέφης μέ συμφωνίαν  
νά λάβῃ τόν ἥμισυ καρπὸν διὰ κόπον καί... (ἐλλεῖπει μία λέξη).
2. Χωράφια, θεμωνιά σεσαθρωμένη, ὀλόπλευρα τῆς Μονῆς, ζευγαριά  
1, κακῆς ποιότητος, καλλιεργημένα μέ κριθή, ποσότητος 2 πινα-  
κίων, ἐλαιόδενδρα 2, μετρίας καταστάσεως, συκῆς 3, ἢ μία καλή  
ἀπόδοση Δρχ. 5 συνολικά. Ἀξία πρὸς ἐκποίησιν Δρχ. 60. Τά καλ-  
λιεργεῖ ὁ Ἀπόστολος Σταυριανοῦ μέ τήν ἄνωθεν συμφωνίαν.
3. Χωράφι ἓν, θεμωνιαῖς 2, ρακιζιό, στέρνα καί πατιτήρι σέ <sup>1</sup>/<sub>4</sub> ζευ-  
γαριάς, κακῆς ποιότητος, παραγωγή κριθῆς ποσότητος <sup>1</sup>/<sub>1</sub> πινακίου  
ἀποδίδει Δρχ. 8. Ἀξία πρὸς ἐκποίησιν Δρχ. 120. Καλλιεργητῆς  
Γιακουμῆς Τέφης.
4. Χωράφι, ἐλαιοτριβιον κάτωθεν τῆς Μονῆς. <sup>1</sup>/<sub>2</sub> ζευγαριάς τὸ χωρά-  
φι σέ καλή κατάσταση, καλλιεργεῖται κριθή ἀποδίδει 1 πινάκιο,  
Δρχ. 15 καί τὸ ἐλαιοτριβιον 6. Ἀξία πρὸς ἐκποίησιν Δρχ. 160. Τὸ  
ἀξῶνι (ἢ κάργα) εἶναι τοῦ Γιαννουλάκη Θ. Τζώρτζη, διὰ τὸ ὅποιον  
ὕποχρεοῦται τὸ μοναστήρι νά κάμῃ κατ' ἔτος μίαν ἐορτήν.
5. Χωράφια 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> ζευγ., μετρίας ποιότ., ἀκαλλιέργητα μέ 1 ἐλαιόδεν-  
δρο νεόφυτον, ἄμπελος ἡμερομένη <sup>1</sup>/<sub>2</sub> ζευγαριά, κακῆς ποιότητος, μέ  
5 συκαῖς χωράφια 2, ζευγ. <sup>1</sup>/<sub>2</sub>, κακῆς ποιότητος, ἔρημα, χορομη-  
λιές 3 κακῆς ποιότητος. Ἀπαντα στά Λαγκαδάκια. Ἀξία δι' ἐκποί-

7. Γενικά Ἀρχεῖα Κράτους (Γ.Α.Κ.), Μοναστηριακά, Φάκ. 584.

- ησιν Δρχ. 100. Τά βαστᾶ ὁ παπα-Ἀνθιμος διὰ γρόσια 30 νά τά τρώγη ἐπί ζωῆς του.
6. Χωράφια, μάνδρα, βοσκές, στοῦ Καβαλλέρη,  $\frac{1}{2}$  ζευγαριᾶς, κακῆς ποιότητος μέ 1 συκιά καλή καί 1 ἐλαιόδενδρο κακῆς ποιότητος. Ἄξια δι' ἐκποίησησιν Δρχ. 15.
  7. Ἀμπέλιον στίς Καμμάρες, ἡμερον, ζευγαριές 7, Τό παρελθόν ἔτος ἐπῆρεν (;) ὁ Γεώργης Θεολάης εἰς τό κρασί (;) ἀξίας δρχ. 15.
  8. Χωράφια, στόν Πλάτανον, ζευγ. 1, κακῆς ποιότητος, ἀκαλλιέργ. μέ 6 μετρίας ποιότητος συκαῖς. Ἀπέδωσε δρχ. 3. Ἄξια δι' ἐκποίησησιν Δρχ. 80. Καλλιεργητής Γεώργιος Νικολοῦ Φιλιππῆ.
  9. Κῆπος (σκάλα) εἰς Παλαιόν Κῆπον, ζευγ.  $\frac{1}{2}$ , καλῆς ποιότητος, καλλιεργημένος μέ 1 ἐλαιόδενδρο καί 1 κυδωνιά κακῆς ποιότητος. Ἀπέδωσε Δρχ. 3. Ἄξια δι' ἐκποίησησιν Δρχ. 20. Καλλιεργητής Ἴω. Στοβαράκης.
  10. Κῆπος (σκάλα) στόν Πλάτανο, ζευγ. 1 καλλιεργημένος μέ 2 λεμονιές (νεόφυτες), βρουελιές 3, ροδιά 1, ἀπηδιά 1 μετρίας ποιότητος. Ἀπέδωσε Δρχ.  $2\frac{1}{2}$ .
  11. Ἀμπελος, στοῦ Ἀφεντικοῦ, καλῆς ποιότητος, σέ μέτρια καλλιέργεια, 5 ζευγαριῶν, μέ 3 ἀπιδιαῖς, μετρίας καταστάσεως ἐκτίμηση δι' ἐκποίησησιν Δρχ. 300 (;). Τό καλλιεργεῖ ὁ Μιχάλης Νικηφοράκης. Ἀποδίδει Δρχ. 61. Τό καλλιεργεῖ ὁ Μιχάλης Νικηφοράκης.
  12. Χωράφια, στό Κορκοσοῦρι, μετρίας ποιότητος, χέρσον,  $\frac{1}{2}$  ζευγαριᾶς, ἐλαιόδενδρα 6 καλῆς ποιότητος. Ἀποδίδει δρχ. 13, ἀξία πρὸς ἐκποίησησιν δρχ. 150.
  13. Χωράφι, στοῦ Μογχοῦ, κακῆς ποιότητος, ἔρημον, ζευγ.  $\frac{3}{4}$ . Ἀποδίδει 2 Δρχ. Ἄξια πρὸς ἐκποίησησιν Δρχ. 70, τό βαστᾶ ὁ Μετάλας.
  14. Χωράφι, στά Πλακιά, μετρίας ποιότητος, ἔρημον, ἐλαιόδενδρα 16 μετρίας ποιότητος, τά 6 νεόφυτα. Ἄξια πρὸς ἐκποίησησιν Δρχ. 250.
  15. Ἀμπέλι στή Μερσίνη, μετρίας ποιότητος, μέ 1 ἀπιδιά, 3 ἐλαιόδενδρα, 2 συκαῖς κακῆς ποιότητος. Ἄξια πρὸς ἐκποίησησιν. Δρχ. 30.
  16. Χωράφι, θεμωνιά στή Μερσίνη, κακῆς ποιότητος, ἔρημον,  $\frac{1}{2}$  ζευγαριᾶς, μέ 3 ἐλαιόδενδρα. Ἄξια πρὸς ἐκποίησησιν. Δρχ. 10.
  17. Χωράφια στή Μερσίνη, κακῆς ποιότητος, ἀκαλλιέργητο μέ 13 ἐλαιόδενδρα καί 1 ἀπιδιά, 2 συκαῖς. Ἄξια πρὸς ἐκποίησησιν Δρχ. 150. Τό βαστᾶ ὁ Μετάλας· νά δώση λογαριασμόν διὰ τρεῖς λάχκους κάρβουνα (πού) ἔκανε ἀπό δένδρα πού ἔπεςαν.
  18. Χωράφι στή Μερσίνη, κακῆς ποιότητος, ἔρημον, μέ 10 συκαῖς, 3 ἐλαιόδενδρα, 1 ἀπιδιά. Ἄξια πρὸς ἐκποίησησιν Δρχ. 80.
  19. Χωράφι, ἀμπέλι, στόν Ἅγιο Ἀντύπα, μετρίας ποιότητος, καλλιεργημένα μέ σιτάρι. Πινάκια  $1\frac{1}{2}$ . Ἐκτασις 9 ζευγαρ. καί  $7\frac{1}{2}$ .

Μία συκιά. Ἀποδίδουν 6 καί 7 δρχ. ἀντίστοιχα. Ἀξία πρὸς ἐκποίησιν Δρχ. 150, τό βαστᾶ ὁ Μετάλας.

Σύνολον ἀξίας πρὸς ἐκποίησιν Δρχ. 2260. Ἐν Σίφνῳ τῇ 7 Ἀπριλ. 1834.

Ὁ παρῶν ἱερομόναχος  
Ἄνθιμος ἱερομ. Ραφελέτος

Οἱ ἐκτιμηταί  
Νικόλαος Μπατῆς  
Γεώργιος Ἀλμπέρτης

Διὰ τό ἀκριβές  
τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Σίφνῳ τῇ 13 Ἀπριλ. 1834  
Ὁ Ἐπαρχος  
(Τ.Σ.) Νικόλ. Γερακάρης

Διὰ τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς  
Ἐν Ἐρμουπόλει τὴν 23 Ἰουν. 1834  
Ὁ Γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας»<sup>8</sup>.

Βραδύτερα ἐκποιήθησαν σέ δημοπρασία καί τὰ κινητὰ φθαρτὰ περιουσιακά στοιχεῖα τοῦ μετοχίου κατὰ τόν ἐπόμενον πίνακα:

«Σημειώσεις τῶν κινητῶν φθαρτῶν κτημάτων τοῦ Μοναστηρίου Ἁγίου Ἀρτεμίου καί τῶν εἰσπράξεων ἐκ τῆς πωλήσεως εἰς Δημοπρασίαν.

<u>Εἶδος</u>	<u>Ὄνομα ἀγοραστοῦ</u>	<u>Προῖόν χρηματ.</u> <u>Δρχ. Λεπτὰ</u>	
- 1 κασέλλα μικρή	Μεθόδιος ἱεροδιάκονος	2	75
- 1 ὁμοία μεγαλύτερα	Ἄνθιμος ἱερομ. Ραφελέτος	6	
- 1 ὁμοία μικροτ. παλαιά	Ὁ ἴδιος	3	
- 2 ζάρες, ἢ μία μικρή ὄκ. 100 ἢ ἄλλη παλαιά σπασμένη	Ἀπόστολος Μαρούλης	6	
- 20 κομμάτια ξύλα πρὸς 32 λ. τό κομμάτι	Ἀντώνιος Μελισσοῦ	6	40
- 1 καντάρι παλαιό ζυγίζει 30 ὄκ.	Ἀπόστολος Μαρούλης	3	25
- 1 καζάνι τοῦ λαμπίκου(;) μέ τό καπάκι του	πρώην Βιδύνης	25	
- 1 καζάνι τοῦ ραχιοῦ ἐφθαρμένο μέ ἕνα λουλαῖ	Νικόλαος Μελισσοῦ	45	
		Δρχ. 97	40

8. Αὐτόθι.

Σημειώσεις τῆς ἐξασφαλισθείσης ἐπικαρπίας τοῦ Μοναστηρίου Ἁγίου Ἀρτεμίου καί τῶν εἰσπραχθέντων ἀπό τήν ἐπί Δημοπρασίας πώλησιν αὐτῆς Δραχμῶν.

<u>Εἶδη</u>		<u>Ποσόν</u>	
		Δρχ.	Λεπτά
14	πινάκια κριθάρι πρὸς λεπτά 80	10	40
4	» κουκία 96	3	64
13	» ἑλιαῖς Δρχ.1 1.12	14	56
1	» ρεβύθια 1.60	1	60
105	ὄκ. κρασί	15	12
6	πιν. σύκα 96	5	86
	Κάρβουνα πού ἔδωσαν τά δένδρα	7	
		Δρχ. 58	38

Διά τό ἀκριβές  
τῆς ἀντιγραφῆς  
Ἐν Ἐρμουπόλει  
τὴν 23 Αὐγ. 1834  
Ὁ Γραμμ. τῆς Νομ.  
(Τ.Σ.) ὑπογραφή

Ὁ Β. Ἐφορος Μήλου  
(Τ.Σ.) Α. Βεργῆς  
Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς  
ἐν Σίφνῳ τῇ αὐτῇ ἡμερομ. 1834  
Ὁ Ἐπαρχος  
(Τ.Σ.) Νικόλαος Ε. Γερακάρης»<sup>9</sup>.

Ἡ Κυβέρνηση γιὰ νά ἀποφεύγεται ἡ ἐτήσια γραφειοκρατικὴ ἐνοικίαση (μέ δημοπρασίες) τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων ἀπεφάσισε τὴν πολυετῆ ἐνοικίασίν τους ἐπὶ εἴκοσι χρόνια γιὰ τὰ τέως αὐτεξούσια ἑλληνικά μοναστήρια καί ἐπὶ δεκαπέντε γιὰ τὰ ὑπάρχοντα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο μετόχια «ξένων» Μονῶν. Ἔτσι στίς 19 Ἀπριλίου 1836 ἔγινε δημοπρασία «διὰ τὴν ἐνοικίασιν τῆς ἐπικαρπίας τῶν κτημάτων τῶν ἐν Σίφνῳ διαλυθέντων μοναστηρίων τοῦ Μογχοῦ, τῆς Φυτείας καί τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου»<sup>10</sup>. Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τῆς 28 Ἰουνίου δέν εἶχε γίνῃ δυνατὴ ἡ κατακύρωσίν της, «τό Ἐπαρχεῖον», κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Πέτρου Κ. Βάου, «συνεννοηθέν μέ τόν Ἐπαρχιακόν Ταμίαν Μήλου», ἀπεφάσισε «τὴν ἐνοικίασιν τῆς ἐφετεινῆς ἐπικαρπίας τῶν εἰρημένων κτημάτων» σ' αὐτόν γιατί «ἐπρόσφερε δραχμάς 100 περί πλέον», ὥστε νά μὴν παραμένουν τὰ κτήματα ἀνεκμετάλλευτα<sup>11</sup>. Μετὰ νέα δημο-

9. Αὐτόθι.

10. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, *Μοναστήρια*, 52.

11. Αὐτόθι.

πρασία (7-9 Αύγουστου 1836) πλειοδότης ανακηρύχθηκε ό Ίω. Προβελέγγιος ό όποϊος ένοικίασε για μιάν είκοσαετία τά κτήματα τριών Μονών, Άγίου Ίωάννου Θεολόγου Μογκοῦ, Άγίου Ίωάννου Χρυσοστόμου Φυτειᾶς καί Άγίου Άρτεμίου αντί Δρχ. 21500. Τοῦτο δέ παρά τά διαλαμβανόμενα στήν ὑπ' αριθμ. 8554/4-4-1835 έγκύκλιο τῆς Γραμματείας Έκκλησιαστικῶν, κατά τά όποϊα κτήματα ανήκοντα σέ Μονές «έκτός τοῦ Κράτους» ένοικιάζονταν μόνο για δεκαπέντε χρόνια καί όχι είκοσι. Τό σφάλμα έπισημάνθηκε από τό Έκκλησιαστικό Ταμεϊο πρός τήν Γραμματεία Έκκλησιαστικῶν, ή όποϊα διέταξε τόν Διοικητή Μήλου νά έπαναλάβει σωστά τή δημοπρασία τῶν κτημάτων τοῦ Άγίου Άρτεμίου, δηλ. για ένοικιασμό τους επί δεκαπέντε χρόνια<sup>12</sup>.

Ό Διοικητής Μήλου ανέθεσε τή διενέργεια τῆς νέας δημοπρασίας στόν Δήμαρχο Σίφνου μέ τήν ὑπ' αριθμ. 1041/Δ.643/21 Δεκεμβρίου 1836 διαταγή του δίνοντάς του καί λεπτομερεῖς όδηγίες. Τό κείμενο τοῦ έγγραφου έχει ως εξῆς:

«Αριθ. 1041/Δ.643  
έν Μήλω  
τῆν 21 Δεχ. 1836

Βασίλειον τῆς Ελλάδος  
Ό Διοικητής Μήλου  
Πρός τήν Δημαρχίαν Σίφνου

*Περί νέας ένοικιάσεως πολυετοῦς τοῦ Μετοχίου τοῦ Άγίου Άρτεμίου.*

Έγκλείεται ή ὑπ' αριθ. 1041/642 διακήρυξις τῆς Διοικήσεως περι τῆς Δημοπρασίας τῶν έν Μήλω μοναστηριακῶν κτημάτων καί τῶν έν Σίφνω τοῦ άγίου Άρτεμίου διά νά τήν δημοσιεύσετε κατά τήν τάξιν, άμα παραληφθεῖσαν, άφοῦ τήν παρατηρήσετε καλῶς.

Τήν ένοικίασιν τοῦ αὐτόθι Μετοχίου τοῦ Άγίου Άρτεμίου, μή δυνάμενοι νά ενεργήσωμεν αὐτοπροσώπως, αναθέτομεν εις τήν ικανότητά σας κ. Δήμαρχε καί τόν ὑπέρ τοῦ Δημοσίου ζήλον σας. Κατά ταῦτα θέλετε προκηρύξει τήν δημοπρασίαν εὐθύς προσδιορίζοντες τήν ήμέραν τῆς έναρξεως καί τά τέλη αὐτῆς, τό όποϊον πρέπει νά γένη τήν πρώτην Κυριακήν ή άλλην έορτήν μετά τήν παραλαβήν τῆς παρούσης, άλλ' οὕτως ώστε ή προκήρυξις σας νά προηγηθῆ ολίγον τῆς έναρξεως τῆς Δημοπρασίας, ήτις πρέπει νά διαρκέση τουλάχιστον τρεῖς ήμέρας ἀπαράβατως· έννοεῖται ότι ή Δημοπρασία θέλει γένει εις τόν επί τούτω προσδιωρισμένον τόπον, ήτοι εις τήν αγοράν τῆς Απολλωνίας, καί ότι, κατά τήν έγκλειομένην προκήρυξίν μας, ό ένοικιαστής όφείλει νά δόση δύο άξιοχρέους έγγυητάς.

Εἰς τήν Δημοπρασίαν όλην θέλετε προσκαλέσει δυνάμει τῆς παρού-

12. Αὐτόθι, 81.



σης τόν αὐτόθι Τελώνην (ἐν ἐλλείψει Οἴκον. Ἐπιτρόπου καί Διοικητ. Ταμείου) νά παρευρεθῆ συμπράττων καί νά συνυπογράψῃ τά πρακτικά ὡς Οἰκονομικός ὑπάλληλος.

Ἡ προκήρυξις σας πρέπει ν' ἀναφέρῃ τόν ἀριθμόν καί τήν ἡμερομηνίαν τοῦ παρόντος καί τῆς προκηρύξεώς μας, τά δέ πρακτικά σας νά περιέχουν ἐν ἀρχῇ τήν προκήρυξίν σας καί πρό ταύτης τό παρόν μας, ὡς ἐπιτροπικόν ἔγγραφον. Εἰς τά πρακτικά δύνασθε νά σημειώσετε (κατά τήν ἑναρξιν αὐτῶν ἢ κατά τό τέλος) τό ὄνομα τοῦ κήρυκος ὑπογεγραμμένου καί αὐτοῦ εἰς τόν ἀνήκοντα χῶρον διά νά φροντίσωμεν περί τῆς ἀντιμισθίας του. Σᾶς στέλλετε καί τό πρωτότυπον τῆς γενομένης αὐτόθι καταγραφῆς τῶν κτημάτων τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου διά νά δώσητε κατά τήν ἔννοιαν τῆς προκηρύξεώς μας ἀντίγραφον αὐτοῦ εἰς τόν ἐνοικιαστήν, ὥστε νά μᾶς στρέψῃτε τό πρωτότυπον μετά τῶν Πρακτικῶν τῆς Δημοπρασίας.

Ἔχομεν τήν πεποιθήσιν, ὅχι μόνον περί τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τῶν διαταττομένων καί τῆς τάξεως τῶν πρακτικῶν σας, ἀλλά καί ὅτι ἡ ἐνοικίασις αὕτη θέλει εἶναι συμφεροτάτη πρὸς τό ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον.

Ὁ Διοικητής

Ἰ. Γ. Λάτρης

Ὁ Γραμματεὺς

Α.Γ. Μιουδάκης»<sup>13</sup>.

Στό ἔγγραφο εἶχε ἐπισυναφθεῖ καί ὁ ἐπόμενος πίνακας ἐκτίμησης τῶν ἀκινήτων τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου:

«Πίναξ τῆς ἐκτιμήσεως τῶν ἀκινήτων τοῦ ἐν Σίφνῳ διαλυθέντος Μοναστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου.

1. Στή Μερσύνη (Κακό Σκαλί), ἀμπελώνας, ἐμβαδόν 794 τ.μ., 3 ἐλαίαις, 3 ὠποροφόρα, σύνορα πρὸς ἄρκτον: Γ. Λειοῦ, εἰσόδημα Δρχ. 2, ἀξία κτήματος Δρχ. 40.
2. Μερσύνη, ἀγρός, 794 τ.μ., 3 δένδρα ἐλαίαις, σύνορα πρὸς Νότον: Ἰω. Σπυρῆ. Ἀξία κτήματος Δρχ. 10. Χρεωστᾶ δρόμον τοῦ Βασιλῆ Ντουβαρτζῆ καί Ἰω. Σπυρῆ. Ἀξία κτήματος Δρχ. 10.
3. Μερσύνη, ἀγρός, 3176 τ.μ., 3 δένδρα ἐλαίαις, 10 διάφορα ὠποροφόρα, συνορεύει μέ Ν. Καλούπη, Ἰω. Βαφία - Γ. Λειοῦ, Ρ. Ραφελιά. Εἰσόδημα Δρχ. 3, ἀξία κτήματος Δρχ. 80.
4. Μερσύνη, ἐλαιώνας, 1588 τ.μ., 2 ὠποροφόρα. Ἀξία κτήματος Δρχ. 150.
5. Εἰς Πλακιά, ἐλαιώνας, 1588 τ.μ., Ἀξία κτήματος. Δρχ. 280.

13. Γ.Α.Κ., Μοναστηριακά, Φάκ. 584.

6. Κορκοσούρι (Πετάλη), 397 τ.μ. 'Αξία κτήματος. Δρχ. 130. Χρεωστέϊ δρόμον του 'Αντωνίου Καντζηλιέρη.
7. 'Αφεντικοῦ, ἀμπελώνας, 794 τ.μ., 3 ὠποροφόρα, εἰσόδημα δρχ. 10, 'Αξία κτήματος, Δρχ. 250.
8. Εἰς Μογκοῦ, ἀγρός, 794 τ.μ. Εἰσόδημα 1 Δρχ., 'Αξία κτήματος Δρχ. 25.
9. Εἰς 'Αγιον 'Αντύπα, ἀγρός, 794 τ.μ. Εἰσόδημα Δρχ. 6, ἀξία ἀκινήτου Δρχ. 140.
10. Εἰς 'Αγιον 'Αντύπα, ἀγρός (Τζαγκαρίνα), 529 τ.μ., 7 ὠποροφόρα, εἰσόδημα Δρχ. 9, ἀξία ἀκινήτου Δρχ. 300.
11. Κάτωθεν τῆς Μονῆς, ἀγρός, 397 τ.μ.
12. 'Οπισθεν τῆς Μονῆς, ἀγρός 400 τ.μ., οἰκίαι ἢ ἀγροικίαι 3. Εἰσόδημα δρχ. 2. 'Αξία κτήματος Δρχ. 45 + 120. 'Η ἀγροικία εἶναι ἔρημος. 'Η μία ἀγροικία εἶναι ἔρημος.
13. 'Εξωθεν τῆς Μονῆς, ἀγρός, 105 τ.μ., οἰκία 1, 1 ἐλαία, 2 ὠποροφόρα. Εἰσόδημα δρχ. 4, ἀξία Δρχ. 45.
14. Εἰς τό αὐτό μέρος, ἀγρός, 397 τ.μ. Εἰσόδημα δρχ. 8, ἀξία δρχ. 150.
15. Εἰς τό αὐτό μέρος, ἀγροικία, τ.μ. 6, ἀξία δρχ. 50. Τό ἐλαιοτριβεῖον τοῦτο εἶναι φιλονικούμενον μέ Γ. Μαρούλην.
16. Εἰς 'Αγιον 'Αντύπα, ἀμπελώνας, 198 τ.μ., 1 ὠποροφόρο. Εἰσόδημα δρχ. 14, ἀξία κτήματος Δρχ. 140. 'Εχει ἐκεῖ ὀλόγυρα δύο κηπάρια καί ἀπερνοῦνται μαζί.
17. Λαγκαδάκια, ἀγρός, 1 ἀγροικία, 3176 τ.μ., 1 ἐλαία, 6 ὠποροφόρα. Εἰσόδημα δρχ. 4, ἀξία δρχ. 70.
18. Καβαλάρη (Καμάρες), 1588 τ.μ., 1 ὠποροφόρον. Εἰσόδημα δρχ. 2, ἀξία Δρχ. 20. Χρήσιμον διά βοσκήν ζώου καί διά μελίσια.
19. Καμάρες, ἀμπελώνας, 794 τ.μ., ὠποροφ. 1, εἰσόδημα δρχ. 5, ἀξία δρχ. 30. Πρό χρόνων πολλῶν τό ἐπῆρε τό ποτάμι καί ἐρημώθη.
20. Εἰς Παλαιόν Κῆπον, σαλατότοπος, 8 τ.μ., 1 ἐλαία, 1 ὠποροφόρο. Εἰσόδημα δρχ. 1, ἀξία δρχ. 40. Στέκει εἰς τήν διάκρισιν τοῦ ποταμοῦ.
21. Εἰς τούς 'Αγίους, ἀγρός (Μανογλότζι), 3176 τ.μ., 1 ἐλαία, 2 λεμονιές, 6 διάφορα ὠποροφόρα. Εἰσόδημα δρχ. 6, ἀξία κτήματος δρχ. 150. Εἰς αὐτό ὑπάρχει καί νερόν.

Σύνολο εἰσοδήματος Δρχ. 77, ἀξίας ἀκινήτων. Δρχ. 2265.

Οἱ ἐκτιμηταί  
Α. Κολονέλος  
Ν. Μπατῆς».

Μετά ταῦτα ὁ Δήμαρχος Σίφνου Σ. Βαλέττας προῆλθε στίς δικές του ἐνέργειες· στίς 13 'Ιανουαρίου 1837 διεκήρυξεν ὅτι ἀπό 18-20 τοῦ

μηνός θά πραγματοποιηθεῖ ἡ Δημοπρασία κατά τὰ περιεχόμενα στά  
ἐπόμενα ἔγγραφα:

« Ἄρθ. 133/Δ. 17  
13 Ἰανουαρίου  
1837  
ἐν Σίφνω

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος  
Ἡ Δημαρχία Σίφνου

Διακηρύττει.

Δυνάμει τῆς ὑπ' ἄρθ. 1041 τῆς 21<sup>ης</sup> Δεκεμβρίου π.έ. διαταγῆς τῆς  
Β(ασιλικῆς) Διοικήσεως Μήλου καί τῆς ἄνωθι τῆς παρούσης ὑπό τόν  
αὐτόν ἀριθμόν καί ἡμερομηνίαν διακηρύξεως τῆς ἰδίας, ἐκτίθενται εἰς  
νέαν δεκαπενταετῆ ἐνοικίασιν τὰ κτήματα τοῦ κατά τόν Δῆμον τοῦτον  
Μετοχίου τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου.

Ἡ Δημοπρασία θέλει ἐνεργηθῆ εἰς τόν προσδιωρισμένον τόπον,  
δηλονότι εἰς τήν Πλατεῖαν τοῦ χωρίου Ἀπολλωνίας, ἄρχεται δέ τήν  
ἐρχομένην Δευτέραν, 18<sup>ην</sup> μεσοῦντος καί λήγει τήν 20 τοῦ αὐτοῦ 5<sup>ην</sup>  
ῶραν μ.μ. Ὁ ἐνοικιαστής ἀναδέχεται τὰς διαλαμβανομένας ὑποχρεώ-  
σεις εἰς τήν εἰρημένην διακήρυξιν τῆς Διοικήσεως, ἧτις δημοσιευθεῖσα  
ἤδη, θέλει ἀναγνωσθῆ καί εἰς ὅλας τὰς ἐνοριακάς τοῦ Δήμου ἐκκλησίας  
μετά τῆς παρούσης τήν προσεχῆ Κυριακῆν.

Ὁ Δήμαρχος  
Σ. Βαλέττας»<sup>14</sup>.

#### 〈 ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΣ 〉

« Πρωτόκολλον τῶν πρακτικῶν τῆς δεκαπενταετοῦς ἐνοικιάσεως τῶν  
κτημάτων τοῦ ἐν Σίφνω μετοχίου τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου γενομένης εἰς τόν  
προσδιωρισμένον τόπον τῆς Πλατείας τοῦ χωρίου τῆς Ἀπολλωνίας, δυνά-  
μει τῆς ὑπ' ἀριθ. 1041 διαταγῆς τῆς Β(ασιλικῆς) Διοικήσεως Μήλου.

Ἐκηρύχθη ἀλλά δέν ἐπαρουσιάσθη κανεῖς.

Ἐν Σίφνω τήν 18 Ἰανουαρίου 1837

Ἐν ἐλλείψει Οἴκον. Ἐπιτρόπου  
καί Διοικητικοῦ Ταμίου  
Ὁ ὑποεπιμελητής τοῦ ἐνταῦθα  
Τελωνείου.

Ὁ Δήμαρχος  
Σ. Βαλέττας.

Ἰ. Λειμβαῖος»<sup>15</sup>

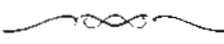
14. Αὐτόθι.

15. Αὐτόθι.

«Ἐκηρύχθη σήμερον, ἀλλὰ δέν ἐπαρουσιάσθη κανεῖς  
Ἐν Σίφνῳ τήν 19 Ἰανουαρίου 1837

Ἄποεπιμελητής  
τοῦ ἐνταῦθα Τελωνείου  
Ἰ. Λειμβαῖτος»<sup>16</sup>

Ἄ Δήμαρχος  
Σ. Βαλέττας.



«Ἐκηρύχθη σήμερον ἐπί δραχμῶν	1000
Μαρῖνος Μάτσας	1050
Ἰωάννης Κρητικός	1100
Μαρῖνος Μάτσας	1150
Ἰωάννης Κρητικός	1200
Μαρῖνος Μάτσας	1300
Ἰωάννης Κρητικός	1350
Μαρῖνος Μάτσας	1400
Ἰωάννης Κρητικός	1450
Μαρῖνος Μάτσας	1475
Ἰωάννης Κρητικός	1500
Κωνσταντ. Γκούμας	1525
Μαρῖνος Μάτσας	1550
Ἰωάννης Κρητικός	1575
Κωνσταντ. Γκούμας	1600
Ἰωάννης Κρητικός	1625
Κωνσταντ. Γκούμας	1650
Ἰωάννης Κρητικός	1675

συμπληρωθείσης τῆς 5ης ὥρας μ.μ. ἔμεινεν εἰς τόν τελευταῖον πλει-  
στηριαστήν Ἰωάννην Κρητικόν ἐπί δραχμῶν χιλίων ἑξακοσίων ἑβδομή-  
κοντα πέντε, ἀριθ. 1675.

Ἐν Σίφνῳ τήν 20<sup>ην</sup> Ἰανουαρίου 1837

= Διά τόν ἀγράμματον  
Ἰωάννην Ν. Κρητικόν  
Πέτρος Κ. Μάτσας  
αὐτός δέ σταυροσημειοῖ  
ἰδιοχείρως +

Οἱ ἐγγυηταί τοῦ ἐνοικιαστοῦ  
= Διά τόν ἀγράμματον  
Κωνσταντῖνον Κώμην Πρόκος  
Καντσιλιέρης, αὐτός δέ  
σταυροσημειοῖ +  
= Διά τόν ἀγράμματον  
Γεώργιον Ἰω. Κρητικόν  
Π. Γεωργιάδης αὐτός δέ  
σταυροσημειοῖ +

16. Αὐτόθι.

Ὁ κῆρυξ  
Γεώργιος Γεροντόπουλος

Ὁ ὑποεπιμελητής  
Ἰ. Λειμβαῖος

Ὁ Δήμαρχος  
Σ. Βαλέττας»<sup>17</sup>.

Ὁ Διοικητής Μήλου, πρὸς τὸν ὁποῖο ἀπέστειλε τὰ ἀνωτέρω ἀποτελέσματα ὁ Δήμαρχος Σίφνου, τὰ ὑπέβαλε μὲ τὸ ἀπὸ 13 Μαρτίου 1837 ἔγγραφό του στὴ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἢ ὁποῖα ὅμως εἶχε ἤδη ρυθμίσει τὸ θέμα μὲ τὸν Ἰω. Προβελέγγιο πρὸ πολλοῦ σχετικὰ τὰ ἐπόμενα ἔγγραφα:

«Πρ. Ἄρ. 343  
ἐν Μήλῳ τὴν  
13 Μαρτίου 1837

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
κτλ. Β. Γραμματείαν  
ἐπὶ τοῦ ἄρ. (ἐπὶ διευθύνσεως) 8360  
τῆς 3 Δεκεμβρίου ἔ.π.

Περὶ πολυετοῦς ἐνοικιάσεως τοῦ ἐν Σίφνῳ μετοχίου τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου.

Διὰ τῆς ὑπ' ἄρ. 136 τῆς 3 Φεβρ. ὑπεβάλομεν εἰς τὴν Β. Γραμματείαν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργηθείσης ἐνταῦθα δημοπρασίας πολυετοῦς ἐνοικιάσεως τῶν κτημάτων τῶν ἐν Μήλῳ διαλελυμένων Μοναστηρίων. Διὰ δὲ τῆς ὑπ' ἄρ. 1040 τῆς 26 Δεκεμβρίου ἔ.π. ἐγνωστοποιήσαμεν ὅτι τὴν ἐνοικίασιν τῶν κτημάτων τοῦ ἐν Σίφνῳ Μετοχίου τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου ἐπεφορτίσαμεν εἰς τὸν ἐκεῖ Δήμαρχον.

Ὁ Δήμαρχος ἐνήργησε τὴν προκειμένην 15ετῆ ἐνοικίασιν καί μὲ ἀπέστειλε τὰ πρακτικὰ τῆς Δημοπρασίας του, τὰ ὁποῖα διευθύνονται ἐπισυνημμένα ἐνταῦθα διὰ νὰ τὰ παρατηρήσῃ, ἂν εἶναι χρεῖα. Προσθέτομεν ὅτι λαβόντες πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὴν ὑπ' ἄρ. 7972 τῆς 20 Ἰανουαρίου διαταγὴν τῆς Γραμματείας κοινοποιούσαν τὴν Β(ασιλικήν) ἔγκρισιν τῆς προγενομένης δημοπρασίας κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος τῶν αὐτῶν κτημάτων ἐνεργήσαμεν ἐπ' αὐτῆς τὰ δέοντα ἢ δὲ ἐν Σίφνῳ δημοπρασία εἶχε τελειώσει πρὶν λάβομεν τὴν ὑστέραν ταύτην διαταγὴν.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Διοικητής Μήλου

Ἰ. Γ. Λάτρης

Ὁ Γραμματεὺς  
Α. Γ. Μιουδάκης».

17. Αὐτόθι.

«11723/1035  
ἐπί τοῦ ἀρ. 343

«Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν»  
Ἐν Ἀθήναις τὴν 10 Ἀπριλίου 1837  
Πρὸς τὸν Διοικητὴν Μήλου.

Περὶ τῆς πολυετοῦς ἐνοικιάσεως τῶν ἐν Σίφνῳ κτημάτων τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου.

Λαβόντες ὑπ' ὄφιν τὴν ἀπὸ 13 τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἀναφορὰν Σας καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐπισυνημμένα καὶ θεωρήσαντες ὅτι ἡ νέα δημοπρασία τῆς δεκαπενταετοῦς ἐνοικιάσεως τῶν ἐν Σίφνῳ κτημάτων τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου, ἐγένετο ὅτε ἐκλείσθη πλέον μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Κ<sup>οῦ</sup> Ἰω. Προβελεγγίου συνθήκη, ἣτις ἐγνωστοποιήθη εἰς ὑμᾶς διὰ τῆς ἀπὸ 20 Ἰαν(ουαρίου) τ.ἔ. ὑπ' ἀρ. 7972, 10425 κοινοποιήσεώς μας, δὲν ἔχομεν τι διὰ τῆς παρουσίας ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν εἰρημένην ἀναφορὰν. Περιμένομεν μόνον νὰ μᾶς ἀποστείλετε τὰ ἐνοικιαστήρια καὶ τὰς χρεωστικὰς τοῦ ἐνοικιαστοῦ ὁμολογίας, τὰ μὲν διὰ νὰ ἐπικυρωθῶσιν, αἱ δὲ διὰ νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τὰ βιβλία μας, μετ' αὐτῶν δὲ θέλετε συναποστείλη καὶ τὴν ἀναφορὰν τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου.

Ὁ Γραμματεὺς  
(ὑπογραφή)».

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου (ὑπ' ἀριθ. πρ. 705. 765. Διεκπ. 240/10 Σεπτ. 1836) φανερώνει ὅτι ὁ Ἰω. Προβελέγγιος προῆλθε σὲ συμφωνία μὲ τὴν Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τοῦ τόν Σεπτέμβριου τοῦ 1836. Κατ' αὐτὴν, ἀφοῦ ἐξηγήθη ὅτι τὰ κτήματα τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου ἔπρεπε νὰ ἐνοικιασθοῦν γιὰ 15 καὶ ὄχι γιὰ 20 χρόνια, ἐγίνε δεκτὸ τίμημα ἐνοικίασης Δρχ. 1770, πλέον Δρχ. 19230 γιὰ τὰ 20ετοῦς ὁμοίας ἀκίνητα τῶν δύο γυναικείων μοναστηριῶν, Δρχ. 21.000. Τὸ ἐνοίκιο θὰ πλήρωνε ὁ Προβελέγγιος σὲ 15 ἴσες ἐτήσιες δόσεις (τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου) καὶ 20 γιὰ τὰ κτήματα τῶν γυναικείων μονῶν «ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἔτους, δηλαδὴ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1837»<sup>18</sup>.

Τὸ ἔτος 1847 μὲ τὸν Νόμο ΝΖ' τὸ Κράτος προῆλθε στὴ ρύθμιση τῶν οἰκονομικῶν ζητημάτων πού εἶχαν προκύψει ἀπὸ τὴ δήμευση τῶν περιουσιῶν τῶν μετοχίων πού ὑπῆρχαν ἀπὸ παλαιὰ στὸν ἑλληνικὸ χῶρο. Τὰ τῆς ἐν λόγῳ ρύθμισης διατυπώνονται στὸ ἐπόμενο ἐγγραφο τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας πρὸς τὸν Δημόσιο Ταμῖα τῆς Μήλου:

«Ἀριθ. 16417  
τὴν 7 Μαΐου (18)48

Πρὸς τὸν Ταμῖαν Μήλου

Ὁ μισθωτὴς τῶν ἐν Σίφνῳ κτημάτων τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀρτε-

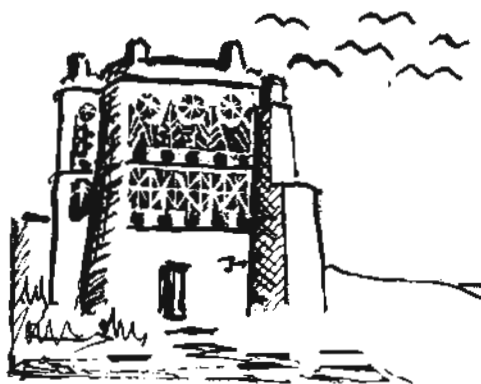
18. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια*, 81.

μίου Κ<sup>ος</sup> Ἰωάννης Προβελέγιος μή ζητηθεῖς παρ' ὑμῶν νά πληρώσῃ τήν ἐκ δρχ. 118 δόσιν τοῦ μισθώματος τῆς χρήσεως τοῦ 1847 κατά τήν ὁποίαν σᾶς εἶχομεν διευθύνει ὁμολογίαν αὐτοῦ ὑπ' ἀριθ. 9071 ἐπλήρωσεν αὐτήν ὁλόκληρον εἰς τόν ἔξαρχον τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἱερομόναχον Κ<sup>ον</sup> Διονύσιον.

Ἐπειδή δ' ἐκ τῆς δόσεως αὐτῆς ἀνήκουν 2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> δωδέκατα εἰς τό Δημόσιον, ἤτοι ἀπό Ἰανουαρίου μέχρι 15 Μαρτίου 1847, ὅτε ἐθεσπίσθη ὁ ΝΖ' νόμος, ὁ εἰρημένος ἱερομόναχος παρουσιασθεῖς αὐθορμητῶς εἰς τό Κεντρικόν Ταμεῖον ἐπλήρωσεν εἰς αὐτό δρχ. 24<sup>60</sup>/<sub>100</sub>, ὅσαι ἀναλογοῦν εἰς τό Δημόσιον καί σᾶς εἰδοποιοῦμε περί τούτου διά νά ἐπιστρέψῃτε εἰς τόν μισθωτήν τήν ὁμολογίαν του ἐξωφλημένην κάμνοντας ἀναγκαίας σημειώσεις εἰς τά βιβλία.

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»<sup>19</sup>.

Μέ ἄλλους λόγους οἱ ἰδιοκτῆτες δέν ἀποζημιώθηκαν πλήρως, ἀφοῦ ποσοστό «2<sup>1</sup>/<sub>2</sub> δωδεκάτων» τῶν ἐνοικίων περιέρχονταν στό Δημόσιο.



19. Γ.Α.Κ., Μοναστηριακά, Φάχ. 584.

Relazione del Vesovato di Thermia, Cia et ~~Ischia~~  
Sifanto, et Missionone di detto Vesovato ~~626~~

Il mare Egeo hoggi Aripelago è numero di 93. isole, con moltissime al-  
tre, isole, et scogli, che p la posizione del sito, che tengono circolare  
fanno dati antichi chiamati Cycladi; Capo delle quali è Negroponte  
della antichità di Cuba, questa fu prima residenza degli Greci  
dell' Aripelago, et caduta poi in mano del Dominio Veneto, et poi del  
Turco. Quasi dell' Aripelago risiedono in questa isola grande,  
e molto abitato, sopra bona parte de' vesovati delle sette  
isole. In queste Cycladi sono Thermia, Sifanto, Sifanto, delle qua-  
li si fa la prima menzione. In questa relazione delle chiese, et missionone di esse isole.  
che le missionone habbano missionone in proprio, il numero delle  
chiese, li beni, et missionone di quelle, et di quelle et acquisto fatto di alcune  
chiese, et missionone di esse isole, della quale si fa la menzione  
principiando da Sifanto come Isola più antichissima, et dove io vede-  
do, dico che avendo lucente è più anni mandata in potere dell' Sig.  
Gozadax, sig. p molte anni anni avanti di Thermia, et Cia  
uniscono l'istesso nome all'antica missionone di Thermia, et Cia.  
Quest' Isola fu d' acquisto, et questa in area, e ricca di minerali d'oro, e d'ar-  
gento, et di altre pietre; et hoggi, et anticamente Herodo, et altri, che  
si ne gorgono hoggi, et anticamente di tali pietre, et metalli; pochi anni sono  
avanti la passata guerra, alcuni habbano potuto in considerabile  
al Turco tale cosa di modo che con ordine di Costantini, e con  
li habbano nell' Isola, fatti cominciare alcuni masselli, di quelle pietre  
et terra, mentre le volevano portarsi in Costantini, e furono fatti  
portare dall' Isola, con vari artifici, cioè et lavoro delle mi nere  
no fosse l'entusiasmo del habitanti. L' Isola è copiosa di fieno di  
d'ogni bene, e feronda di viti, et frutta; produce di grano, che p la mag-  
gior parte viene di terra ferma, et loco principale di mercanti: e  
et la maggior parte dell' habitanti, vive con la navigazione le propo-  
razioni, dalle quali causano comodità, et ricchezza. Sono li habbati hoggi 4000 incirca, et di molto più popolata anti-  
ca, Thermia, e Cia, nell' Aripelago

Ἡ πρώτη σελίδα τῆς ἐκθεσῆς τοῦ pre Marco Dapolla



ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΝΤΑΠΟΛΛΑ  
ΠΡΕ ΜΑΡΚΟΥ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΥ  
ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΙΚΑΡΙΟΥ ΡΑΤΤΕΡΙ  
ΕΚΘΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ  
[1650-1663]

**ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ**

Σέ πέντε τόμους τῶν «Σιφνιακῶν» ἔχομε δημοσιεύσει ἰσάριθμες ἐκθέσεις-ἀναφορές ἀποστολικῶν ἐπισκεπτῶν (= ἐπιθεωρητῶν) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης σχετικές μέ τίς ἐπικρατοῦσες στό νησί μας συνθῆκες λειτουργίας τῆς τοπικῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καί Κοινότητος, αὐτές: α) τοῦ fra Bernardo da Parigi (ἔτους 1652), β) τοῦ monsignore Sebastiani, ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως (ἔτους 1667), γ) τοῦ ἐπισκόπου Τήνου Angelo Venier (ἔτους 1678), δ) τοῦ Vincenzo Castelli, ἀρχιεπισκόπου Μαρχιανουπόλεως (ἔτους 1711, πού διενεργήθηκε ἀπό τόν γραμματέα τοῦ ἐπισκέπτη Smaragdo Rughieri) καί ε) τοῦ Luigi Guarghi, ἐπισκόπου Σαντορίνης (ἔτους 1723)<sup>1</sup>.

Ἐκτός ἀπό τίς ἀνωτέρω ἐκθέσεις τῶν ἀποστολικῶν ἐπισκεπτῶν, ὑπάρχει ἀκόμη μία, προγενέστερη ὅλων αὐτή (καίτοι ἀχρονολόγητη, ἀλλά τοῦ ἔτους 1650, κατά τά κατωτέρω), τοῦ ἀποστολικοῦ μισσιοναρίου καί βικαρίου Σίφνου pre Marco da Polla. Ἡ ἐν λόγῳ ἔκθεση-ἀναφορά ἔχει ἤδη δημοσιευθῆ, ὅμως μόνο σέ ἑλληνική μετάφραση τό κείμενο τῆς ὁποίας πάσχει μάλιστα σέ ἱκανά σημεῖα, εἴτε ἀπό παραναγνώσεις, εἴτε ἀπό παραλείψεις ἀπόδοσης λέξεων τοῦ ἰταλικοῦ πρωτοτύπου<sup>2</sup>. Γιά τούς λόγους αὐτούς ἀποφασίσαμε τή δημοσίευσή της ἐδῶ κατά τήν ἴδια τακτική πού ἀκολουθήσαμε κατά τήν παρουσίαση τῶν προηγουμένων ἐκθέσεων, δηλ. μέ καταχώριση τοῦ ἰταλικοῦ κειμένου (τό

1. «Σιφνιακά», 6 (1988), 81-103, τόμ. 7 (1999), 123-133, τόμ. 8 (2000), 169-178, τόμ. 9 (2001), 177-188, τόμ. 10 (2002), 153-167.

2. B.J. Slot, *Καθολικαί Ἐκκλησίαι Κιμώλου καί τῶν πέριξ νήσων*, «Κιμωλιακά», Ε' (1974), 114-121.

όποιο ἔχομε ἀπό τό Ἄρχεῖο τῆς Sacra Congregazione di Propaganda Fide)<sup>3</sup> καί δική μας ἐλεύθερη μετάφραση στά ἑλληνικά, ἀλλά καί γιά νά εὐρίσκεται θησαυρισμένη στήν ἔκδοσή μας.

Ἡ ἐν λόγω ἔκθεση πρέπει νά ἔχει γραφεῖ στή Ρώμη τό ἔτος 1650 καθ' ὑπαγόρευση τοῦ pre Marco ἀπό τό χέρι τρίτου. Ὁ ἐν λόγω ἐφημέριος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Σίφνου<sup>4</sup>, μετά τή σκλαβιά στήν ὁποία εἶχε περιπέσει τόν Μάιο τοῦ 1649 κατευθυνόμενος μέ γαλλικό πλοῖο στήν Ἰταλία γιά ὑποχρεωτική ἐπίσκεψη στή Ρώμη (λόγω τῆς ιδιότητός του τοῦ ἀποστολικοῦ μισσιοναρίου) καί μετά τήν ἀπελευθέρωσή του κατά τά ἤδη ἱστορηθέντα<sup>5</sup>, ἐπῆγε τελικά στή Ρώμη τό 1650 ὅπου συνεζητεῖτο καί προετοιμάζονταν, ὅπως φαίνεται, ἡ ἀποστολή στά νησιά τοῦ Αἰγαίου ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη γιά τήν ἐπιθεώρηση τῶν ἐκεῖ Λατινικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ pre Marco λοιπόν, εἴτε κατόπιν ἐντολῆς, εἴτε αὐτόβουλα, προῆλθε στή σύνταξη τῆς ἔκθεσής του γιά τά τρία νησιά τῆς ἐπισκοπῆς στήν ὁποία ὑπηρετοῦσε (Σίφνο, Θερμιά, Κέα) πρὸς ἐνημέρωση τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη πού ἐπρόκειτο νά μεταβῆ στό Αἰγαῖο Πέλαγος. Τοῦτο συνάγεται ἀπό τήν ἴδια τήν ἔκθεση, ὅπου κάνει λόγο γιά ἀριθμό κτημάτων τῆς ἐπισκοπῆς Σίφνου στό νησί τῆς Κιμῶλου τά ὁποῖα ἀξιοποίησε μέ τόν ἰδιαίτερο ζῆλο του, πρᾶγμα πού «θά μπορούσε νά διαπιστώσει καί ὁ ἀποστολικὸς ἐπισκέπτης» κατά τήν προσεχῆ διενέργεια τῆς ἐπιθεώρησης [τελικά αὐτῆς πού πραγματοποιήσε ὁ fra Bernardo da Parigi τό ἔτος 1652<sup>6</sup>, δηλ. μετά τόν θάνατο, τόν Ἰούλιο τοῦ 1651, τοῦ pre Marco da Polla, ἀμέσως μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τή Ρώμη στή Σίφνο]. Ἀλλά καί ἀπό ἄλλο σημεῖο τῆς ἔκθεσης συνάγεται ὡς χρόνος σύνταξής της τό ἔτος 1650. Πρόκειται γιά τήν πληροφορία πού ἀνέγραφε ὁ pre Marco ὅτι ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου «διέμενε ἀπό τετραετίας» στό νησί, δηλ. ἀπό τῆς ἱδρύσεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου καί Μυκόνου [17 Αὐγούστου 1646] ἀπό τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως<sup>7</sup>.

Ὅπως, τέλος, συνάγεται ἀπό τό περιεχόμενο τῆς ἔκθεσης, ὁ pre Marco, μέ ἔδρα τή Σίφνο [ἔδρα τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς Θερμιῶν, Κέας καί Σίφνου ἀπό τοῦ ἔτους 1464 μετά τήν, διά γάμου, ἔνωση τῶν δυναστικῶν Οἴκων Da Corogna τῆς Σίφνου καί Gozzadini τῆς Κέας-Θερμιῶν]<sup>8</sup>, περιέρχονταν μέ τήν ιδιότητά του τοῦ μισσιοναρίου (=

3. SCPF/SOCC. 187, 686 ἐπ.

4. Περὶ αὐτοῦ βλ. «Σιφνιακά», 4 (1994), 38-43.

5. «Σιφνιακά», 13 (2005), 121-122 καί τόμ. 18 (2010), 18.

6. Ἡ πρώτη τῶν ἐκθέσεων τῆς ὑποσημ. 1.

7. «Σιφνιακά» 4 (1994), 49 ἐπ.

8. Αὐτόθι, σελ. 29 ἐπ.

ιεραποστόλου) και τά νησιά Κέα, Θερμιά τῆς ἐπισκοπῆς προσφέροντας πνευματικές ὑπηρεσίες στους λίγους καθολικούς πού διέμεναν σ' αὐτά, ἀλλά και τή Σέριφο και τήν Κίμωλο· εἶχε δηλαδή ἀξιόλογη δραστηριότητα και ἀνεπτυγμένο αἶσθημα εὐθύνης και καθήκοντος στήν ἄσκηση τῶν ὑποχρεώσεων του γι' αὐτό και δέν ἀπέφευγε τά, πολύ ἐπικίνδυνα τότε, θαλάσσια ταξίδια. Ἄλλωστε, ὅπως προείπαμε, σέ ἓνα ἀπ' αὐτά πρὸς Ἰταλίαν πιάστηκε σκλάβος και ἀπελευθερώθηκε μέ τήν καταβολή σημαντικοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ.

Οἱ ἐπιστολές τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου Πόλλα πού δημοσιεύονται στή συνέχεια, σ' αὐτό τό ζήτημα ἀναφέρονται κυρίως, τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ σκλάβου πρε Marco· περιέχουν ὅμως και ἄλλες πληροφορίες σχετικές μέ ζητήματα τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Σίφνου μιᾶς μακρᾶς χρονικῆς περιόδου [1634-1656], ἰδιαίτερα ἡ τελευταία ἐπιστολή του τῆς 15ης Αὐγούστου 1656.

Τέλος, ἡ ἐπιστολή τῆς 4ης Ἰουλίου 1663 τοῦ βικαρίου Σίφνου Giovanni Battista Grimani Paterii, πολυσέλιδη ἀλλά και ἀσύντακτη στό ἰταλικό κείμενό της (πού μᾶς δυσκόλεψε πολύ στήν ἑλληνική ἀπόδοσή του), περιέχει ἐνδιαφέρουσες εἰδήσεις γιά τή Σίφνο, ἀλλά και γιά ἄλλα νησιά.

## Α'. Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΕ ΜΑΡΚΟΥ

*«Relatione del Vescovato di Thermia, Zia et Sifanto et Missione di detto Vescovato.*

*Il mare Egeo, hoggi Arcipelago, é numeroso di 53 isole con moltissime altre isolette et scogli che per la positura del sito che tengono circolare furono dalli antichi chiamate Cicladi, capo delle quali é Negroponte detta antichamente Eubea, questa fù prima residenza delli duchi dell' Arcipelago et caduta poi in mano del Dominio Veneto et poi del Turco, li Duchi dell' Arcipelago risedettero in Naxia, isola grande et richa et Arcivescovato, sopra bona parte de vescovati delle dette isole; In queste Cicladi sono Thermia, Zia et Sifanto delle quali essendo io per grazia della Santa sede Apostolica missionario ancorche minimo vengho a fare quella relatione delle chiese et missione di dette isole che le mie forze deboli somministrano con propore il numero delle chiese, li beni et entrate di quelle, il frutto et acquisto fatto di alcune chiese, il numero de catolici delli popoli, qualità loro et dell' isole.*

*Et principiando da Sifanto, come isola piú catholica et dove io rissiedo, dico che essendo ducento et piú anni venuta in potere delli*

Signori Gozadini, Signori per molte centinaia d'anni avanti di Thermia et Zia unirono la detta isola all'antico vescovato di Thermia et Zia. Quest'isola fa di circuito 40 miglia incirca, é ricca di miniere d'oro, et d'argento, stagno et piombo conforme anco l'attesta Herodoto et oltre che si veggono hoggi le cave antiche di tali pretiosi metalli, pochi anni sono avanti la presente querra alcuni hebrei posero in consideratione al Turco tale cosa di modo che con ordini di Constantinopoli, li hebrei nell'isola fatti caricare alcuni vasselli di quelle pietre et terra mentre le volevano portare in Constantinopoli furono fatti perire dell'isolani con varii artificii, accio il lavoro delle minere non fosse l'esterminio dell'habitanti. L'isola é copriosa di fonti di aque bone e seconda di vini et frutti, povera di grano che per la maggiore parte viene di terra ferma e loco principale di mercantie et la maggior parte dell'habitanti vive con le navigationi de proprii vascelli dalle quali cavano commodità et riccheze competeli.

Sono li habitanti hoggi 4000 incirca, essendo molto piú popolata avanti le presenti guerre quali l'hanno ridotta a tal numero insieme con la fame et peste che molto incredeti questi anni adietro, oltre la levata di gente che fece Monsú della Valetta per l'armata che

Sono in quest'isola cinque chiese latine, doi dentro la Città, la prima dedicata a S(an)to Antonio Abate, quivi stavano li Capellani dalli S(ignor)i Gozadini essendovi anco li loro sepolchri et quivi ancor io mi trattengo la 2<sup>da</sup> chiesa pure dentro la Città dedicata a S(ant)o Michele Archangelo; la 3<sup>a</sup> chiesa é della San(tissi)ma Annunciata fuori della città nel giardino delli S(ignor)i Gozadini in mezo le possessioni di detta chiesa che li sig(no)ri Antecessori hanno lassato per l'anime loro: la 4<sup>a</sup> chiesa é in Artemone in principale di detta isola, dedicata a S(an)to Niceta, la 5<sup>a</sup> chiesa e nella montagna delli Molini, dedicata pure in honore di S<sup>ta</sup> Niceta, quale montagna è di detta chiesa et quattro molini che vi sono obligati ciascuno ong' anno pagare 20 litri d'orro a d(ett)a chiesa ma sin hora non si è pagato, vi è pero speranza.

Ha la chiesa di S(an)to Antonio doi aparamenti forniti et un calice d'argento il piede però é di rame inargentato. Quotidiano in detta chiesa, ancorche io sia solo, dico l'offitio matina e sera con sonare l'ave maria ogni sera, come anco quella delli morti et a detti suoni si levano in piedi anco li preti Greci, li monachi e li secolari et dicono l'ave maria et il pater nostro per li morti in greco conforme li ho insegnato.

Mantengo il fonte del Batesimo con l'oglio santo, et ogni sabato mi noro l'aqua benedicendola, spesse volte di Greci vengono con la mia licenza nell'istesso Battistero per battizar li loro figli e la concedo volentieri per rederli benevoli al nostro rito.

Sono nella città dodici anime di rito latino, non vi essendo più che sette quattro anni fà, vi é pero sempre numero grande. de forestieri latini che per le mercanzie vengono in detta isola, dove spero di vedere sorgere di novo la chiesa latina che per la partenza delli Sig(no)ri Gozadini gia 30 et più anni sono era ivi quasi estinta essendo morti li si(gno)ri che vi erano rimesi et si alevano alcuni desendosi dal s(igno)r Gulio della Grammatica et da Giorgio Pola, genero del sop(rade)to.

Sono in tutta l' isola chiese greche 310 ordinariamente belle et polite, sono preti Greci 44 et la maggior parte confessa li cinque parti delle consoversie 'et confessano particolarmente la Chiesa Romana essere capo di tutte le chiese. Sono tre monasteri di monachi Greci di S(an)to Basilio et due di monache pure Greche. Habita in questa isola il vescovo Greco fatto quatro anni sono et há sotto di se undici altre isole, spesse volte va in visita di più per avarizia di procaciare che per zelo delle anime, onde li Greci istessi scandalizati et abonendolo di mascosto vengono molti preti et monachi Greci a confessarsi da me facendo prima la professione della fede catholica.

Questa Communion et devotione cosi facile de soprad(ett)i Greci con il nostro rito é causata della lettura delli libri quatro anni sono datimi dalla S(acra) Cong(regatio)ne et da me divisi fra sacerdoti, monachi et secolari, dal che ho visto in tutti frutto grande. Il popolo devotissimo et frequenta di giorno et di note le chiese sono le maggior parte catholici sono civili et tengono del latino assai per essere stati 200 et più anni sotto il dominio delli s(igno)ri Gozadini che vi mantenevano sacerdoti latini et maestri, ma doppo la partenza loro si sono voltati quasi tutti al rito Greco per mancamento de ministri latini et ciò arguisce manifestamente un legato pio che paga un greco ciascuno anno alla chiesa nostra della s(antissi)ma Annunziata sopradetta di 220 libre d' orro, di 6 libre d' oglio et una libra di cera che li suoi antecessori 70 anni fá essendo latini lassorno per l'anima loro a d(ett)a chiesa et sodisfá al presente.

Li terreni della S(antissi)ma Annunziata lassati dalli S(igno)ri Antichi sono pezzi cinque, doi pezzi sono nel loco nominato Chippo appresso il giardino delli sig(no)ri Gozadini, hanno doi giornate della settimana l' aqua et essendo mancati li alberi et la vigna, io ne ho piantato come anco delle viti per non perder le raggioni del' aqua. Il 3<sup>o</sup> pezzo di terra sta nel porto della città, detto Seraglia, nel quale si trovano antichaglie di marmi di considerazione, sepulture intiere et collone, quali sono levate da alcuni greci per la posenza di quali non posso havere le raggioni della chiesa, ma non però si perde non vi essendo prescrizione appresso a turchi nelle cose della chiesa' il 4<sup>o</sup> pezzo è la montagna delli molini che come ho detto di sopra sono

doligati pagare quell' orro' il 5° pezzo stá nel Faro apresso S(anto) Constantino, chiesa de greci, loco dishabitato. Son altri tré pezzi di terra in detta isola comprati dalli denari dati da sua Santitá. Il p(rim)o é detto Fitia, apresso S(anto) Gio(vanni) Chrisostomo, monastero di monache Greche, il 2° è detto Alichí apresso il mare nel loco Platialo, il 3° S(an)to Nicheta. Sono altri cinque pezzi di terra nell' isola detta Argentiera overo Chimulo, il p(rim)o detto Tu Maza, dove ho piantato alcuni alberi di olive domestiche, che fra tre anni porterano frutti, il 2° è detto 'Αλυκή apresso di mare, dove è una tore vicino alla quale antichamente cavavano argento, il 3° pezzo stá in mezzo l' isola detto Tu Deca, è salvatico et infrutifero per grano, il 4° detto Maurospiglia, terreno bono per grano et cotone, il 5° in una montagna detta Therma che non fa frutto di sorte alcuna' questi furono compri pre pezzi da otto 324, pagano tutti questi terreni di tributo 23 pezzi da otto et in queste guere di piú ancora' si danno a coltivare a mezzo il frutto. Fruttano da 30 pezzi da otto incirca, onde quel poco che resta franco dalli tributi si spende per oglio, cera et altri per la chiesa. et io con la mia servitù et diligenza non ho mancato di miglionare detti terreni conforme potra vedere il visitator apostolico.

Quest' isola Argentiera è di circuito 18 miglia distante da Sifanto otto miglia et habitata da 500 anime greche' vi sono otto preti Greci, ha un commodissimo porto onde ordariamente vi sono vascelli di Ponente et latini in quantitá et io quando vado in d(ett)a isola con l' occasione delli beni di Sifanto confesso moltissimi, ma non essendo amessa quast' isola nella mia Missione, non ho quella facultá che desidero per quelle anime latine' onde sarebbe bene annumerare nella missione sopradetta anco quest' isola. li paesani mi promettono darmi una chiesa. Li altri 300 pezzi da otto di sua santitá sono investiti in Andro in doi lochi, l' uno detto la vigna da Corogna, apresso il beneficio di S(an)to Andrea della cathedrale di Andro nominato Commandaria, dall' altra parte confina con pre Federico di Gio(vanni) Antonino. L' altro loco è detto Demossia. Questi doi lochi non solo non fruttano, ma crescendo il debito delli tributi delli Turchi et altre spese della vigna come si vede nel scritto del procuratore, si perdevanno afatto, se la S(acra) Cong(regazio)ne non vi provvede conforme fece il decreto quatro anni sono, che io referii l' istesso, hoggi questa vigna stá nella cura di D(on) Giacomo della Grammatica, vicario di Andro, datali da me sino che la S(acra) Cong(regazio)ne vi provveda.

#### *Relatione dell' Isola di Thermia.*

Quest' isola fa ancor li 40 miglia di circuito e piana et bella et richa di grani, vini, formaggi et é molto portuosa in questa era la residenza

de vescovi antichamente, é habitata al presente da Albanesi, fatti venire dalli sopradetti signori doppo la depredacione et sai che dato da Turchi sono da 100 anni incirca, sono li habitatori da 2000 ridotta ancor lei in questo numero per le presenti guerre fame et peste.

Nella città et forteza anticha hoggi deserta é la nostra chiesa latina cathedrale dedicata pure a S(an)to Antonio distante dalla città nova sei miglia quale città nova sta in mezo l' isola. quando vado in missione celebriamo la messa in d(ett)a chiesa con concorso di d(ett)o popolo che per devotione solo portare oglio et cera; confessano però essere nostra chiesa et li principali anco mi hanno offerso passare le guerre di fare una chiesa dentro la loro città nova per potter ivi dire la messa.

Sono preti Greci 35 vi é un monastero de monachi, quali sono da bene et benevoli al nostro rito, conforme anco li preti fanno professione catholica et vi sono da rinquanta chiese. Li terreni del vescorato latino occupati dalli novi habitationi é una campagna bellissima coltivata a vigne et grani confessano l' isolani essere del vescorato et alcuni di loro mi hanno detto che pagharebbero qualche cosa per scaricarsi di quell' obbligo temendo della giustitia Turchesca.

In questa isola mi é rimasta un anima latina essendo morti li altri per li sopradetti fragentie.

#### Relatione del isola di Zia.

Qust' isola è di circuito 80 miglia incirca, é feconda d' orri, vini et seta e valonea in gran quatintá, la gente é Albanese la più parte é rozza, ci vede però volentieri quando vado in missione, é portuosa, vicina ad Athene 35 miglia come anco a Negroponte altri 35. Sono habitanti 1500 incirca, resa mezzodeserta dalla pestes' vi sono preti Greci secolari 24, vi sono da 100 chiese incirca, vi sono trè conventi di Monachi Greci molto da bene te devotai.

Vi é latino il figlio del Consolo Venetiano et il Consolo Francese con la sua famiglia, ha fatto professione catholica et la mantiene ancor che sia di rito Greco confessandosi sempre da me.

Havemo dentro la città una chiesa dedicata a S(ant)a Catherina, quale io recuperai dal vescovo Greco nomato Gabriele, il quale era catholico et mori dopo il conflitto del vascello Moresini contra Turchi vicino d(ett)a isola battuto crudelmente da d(ett)i Turchi. Havemo un'altra chiesa detta la Madonna di Piscopi in mezo d' una campagna fabricata magnificamente a trè navi sopra pillastri di pietra, se bene hoggi non é intiera altro che una nave, dicono li paesani li teneri circonvicini esser del vescovato et d(etta) chiesa esser del vescovato. onde richiesto da me il sopra d(ett)o defondo vescovo se li poteva

*rendere a latini essendo il loro, mi rispossi gratiosamente che volentieri, quando fossero rifatti delle spese fatte in d(ett)i terreni, il che referii anco nella relatione mia passata di quattro anni fa et fra li altri un Turco nominato Mehemetto Bassá Gianizaro (che questi anni adietro fú preso da Venetiani, ma hoggi é libero in Athene) mi affermava di vender mi un pezo di terra che teneva del d(ett)o vescovato ogni volta che li altri ha nessuno reso il loro con il decreto del Turco. Adesso vi é per vescovo che comoda Zia et Thermia un Candioto, pittore, et la professione di lettere, mi vede volentieri et mostra devotione alla Chiesa Romana. Non ho volsuto per hora insinuarmi piú oltre nell' interessi di d(ett)a chiesa temere di non essere tallunniato apresso Turchi che per caggione dell' armati christiani mi metta ad alterare di detta chiesa che per cio tacio aspettando il tempo suo.*

*Fra Sifanto et Thermia si intromette l' isola de Serifo distante da Sifanto 12 miglia, conforme da Serifo et Thermia altri dodici miglia et da Thermia a Zia altri 12 miglia' questa isola non é in chura nella mia missione, ma sarebbe bene includerla essendo nell' istesso viaggio della mia missione toccarlola sempre nell' andare et tomar. é di circuito di 36 miglia, tiene sempre da 1000 anime incirca con un convento di monachi Greci quaranda di numero e feconda di vini, orzi, formagi et miele et é portuosa.*

*Et ciò é quanto per consienza posso referire alla Sacra Congr(egazione) de Prop(agenda) Fide circa il vescovato di Thermia et sua missione il tutto ad honor et Gloria di Dio.*

*Marco Pola*

*Missionario Apostolico».*

## ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ἐκθεση περί τῆς ἐπισκοπῆς Θερμίων, Κέας καί Σίφνου καί τῆς Ἱεραποστολῆς τῆς.

### 1. Γενικά περί τῶν νήσων.

Τό Αἰγαῖο Πέλαγος, ἤδη Ἀρχιπέλαγος, εἶναι ἓνα πολύνησο μέ 53 νησιά καί πολλές μικρές νησίδες καί σκοπέλους πού, λόγω τῆς κυκλικῆς διάταξής τους στό χῶρο, εἶχαν ὀνομαστῆ ἀπό τούς ἀρχαίους «Κυκλάδες», προεξῆρχε δέ αὐτῶν τό Νεγρεπόντε, ἡ γνωστή ἀπό ἀρχαῖα χρόνια Εὐβοία, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καί ἡ πρώτη διαμονή τῶν Δουκῶν τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ὅμως, ὅταν ἔπεσε στήν ἐξουσία τοῦ Ἑνετικοῦ Κράτους καί ἀκολούθως σ' ἐκείνην τῶν Τούρκων, οἱ Δοῦκες τοῦ Ἀρχιπελάγους ἐγκαταστάθηκαν στή Νάξο, μεγάλο καί πλούσιο νησί καί ἔδρα Ἀρχιεπισκοπῆς, στήν ὁποία ὑπάγονται πολλές ἐπισκοπές τῶν νησιῶν.



Σ' αὐτές λοιπόν τίς Κυκλάδες περιλαμβάνονται καί τά νησιά Θερμιά, Κέα καί Σίφνος στά ὁποῖα, ἐγώ ὁ ἐλάχιστος, τυγχάνω, μέ ἔγκριση τῆς Ἁγίας Ἀποστολικῆς Ἐδρας, ἱεραπόστολος<sup>1</sup>. Γι' αὐτά τά νησιά γράφω τήν παροῦσα ἔκθεση ἀναφορικά μέ τίς ἐκκλησίες καί τίς ἱεραποστολές τους, τίς ὁποῖες ὑπηρετῶ μέ τίς ἀσθενεῖς δυνάμεις μου, τόν ἀριθμό τῶν ναῶν, τήν περιουσία καί τά εἰσοδήματά τους, τά παραγόμενα προϊόντα καί τά κτήματα ἑνός ἐκάστου, τόν ἀριθμό τῶν καθολικῶν καί τῶν λοιπῶν κατοίκων, τήν ιδιότητα καί ἰδιαιτερότητα αὐτῶν καί τῶν νησιῶν.

## 2. Εἰδικά γιά τή Σίφνο.

Ἀρχίζοντας μέ τό πλέον καθολικό νησί, τή Σίφνο, ὅπου διαμένω, ἀναφέρω ὅτι πρό διακοσίων καί πλέον ἐτῶν εἶχε περιέλθει στήν ἐξουσία τῶν ἀρχόντων Γοζαδίνων, κυρίων πρό πολλῶν αἰῶνων τῶν Θερμιῶν καί τῆς Κέας, οἱ ὁποῖοι τήν προσήρτησαν (τή Σίφνο) στήν ἀρχαία ἐπίσκοπή Θερμιῶν καί Κέας. Τό νησί αὐτό ἔχει περίγυρο 40 μιλίων περίπου, εἶναι πλούσιο σέ μεταλλεῖα χρυσοῦ καί ἀργύρου, κασσίτερου καί μόλυβδου, ὅπως βεβαιώνει καί ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλά καί τό γεγονός ὅτι ἀκόμη καί σήμερα βλέπει κανεῖς τίς ἀρχαῖες στοές «ἐξόρυξης» τῶν πολυτίμων αὐτῶν μετάλλων. Λίγα χρόνια πρό τοῦ παρόντος πολέμου, μερικοί Ἑβραῖοι ἔθεσαν τό θέμα τοῦτο ὑπόψη τῶν Τούρκων καί μέ γραπτές διαταγές ἀπό τήν ΚΠολη ἦλθαν στό νησί καί φόρτωσαν μερικά πλοῖα μέ πέτρες καί χῶμα καί, ἐνῶ ἐτοιμάζονταν νά τά μεταφέρουν στήν ΚΠολη, οἱ νησιῶτες τούς ἀφάνισαν μέ διάφορα τεχνάσματα προκειμένου ἡ ἐκμετάλλευση τῶν μεταλλείων νά μή γίνει ἀφορμή ἐξόντωσης τῶν κατοίκων<sup>2</sup>. Τό νησί ἔχει ἀφθονες πηγές καλοῦ νεροῦ, παράγει κρασί καί ὀπωροφόρα, εἶναι ὅμως πτωχό σέ σιτηρά τά ὁποῖα προμηθεύεται κυρίως ἀπό τή Στερεά, εἶναι ὅμως τό ἐμπορικό κέντρο τῶν νησιῶν, οἱ περισσότεροι δέ τῶν κατοίκων ἀποζοῦν ἀπό τή ναυτιλία μέ ἰδιόκτητα πλοῖα γεγονός πού συντελεῖ στήν προσπόριση σημαντικοῦ πλούτου.

1. Ὁ πρέ Μάρκος, ἀπό τή Σῦρο, ἀπλός ἱερέας, προσελήφθη γιά τήν προσφορά ὑπηρεσιῶν στή Λατινική Ἐκκλησία τῆς Σίφνου ἀπό τόν ἐπίσκοπό της Giacomo della Rocca τό ἔτος 1634, ὅταν ὁ ἴδιος ἀπεφάσισε νά ἐγκαταλείψει τήν ἔδρα του καί ἐγκατασταθεῖ, γιά λόγους οἰκονομικούς, στήν Ἄνδρο, πλησίον συγγενῶν του [βλ. «Σιφνιακά», 4 (1994), 37-38]. Ἀργότερα, κατόπιν αἰτήσεως τῶν προυχόντων τοῦ νησιοῦ, τό Βατικανό τόν ἀνέδειξε σέ ἀποστολικό μισσιονάριο Σίφνου ἐπιδοτούμενον μέ 25 σκούδα ἐτησίως. Διετήρησε τή θέση του μέχρι τό ἔτος 1651 ὅποτε τόν διαδέχτηκε ὁ ἀδελφός του Βαρθολομαῖος, ἀπόφοιτος τοῦ Κολλεγίου Urbano τῆς Ρώμης [«Σιφνιακά», ὅ.π.].

2. Γιά τήν ἀνακίνηση ἀπό Ἑβραίους ζητήματος μεταλλευτικῶν ἐρευνῶν βλ. καί τά διατυπούμενα σέ ἐπιστολή τῆς 16 Ἰουνίου 1640 τοῦ μεγαλεμπόρου Σίφνου Βασιλείου Λογοθέτη [«Σιφνιακά», 9 (2001), 54-55].

Οί κάτοικοι ανέρχονται σήμερα σέ 4000 περίπου ἄν καί ὁ πληθυσμός ἦταν πολύ μεγαλύτερος πρό τῶν παρόντων πολεμικῶν γεγονότων πού τόν ἐλάττωσαν σ' αὐτό τό νούμερο σέ συνδυασμό μέ τόν λιμό καί τήν πανώλη, ἡ ὁποία ὑπῆρξε ιδιαίτερα σκληρή κατά τά τελευταῖα χρόνια, πέραν ἀπό τήν ἀρπαγή ἀνδρῶν πού ἔκανε ὁ μονσοῦ Βαλέττα «γιά ἐπάνδρωση τοῦ στόλου», οἱ ὁποῖοι χάθηκαν ὅλοι.

Σ' αὐτό τό νησί ὑπάρχουν πέντε λατινικοί ναοί, οἱ δύο ἀπό τούς ὁποίους μέσα στήν πόλη ὁ ἕνας τιμᾶται στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου Ἀββᾶ, στόν ὁποῖο χοροστατοῦσαν οἱ ἐφημέριοι τῶν ἀρχόντων Γοζαδίνων καί ὅπου εὐρίσκονται οἱ τάφοι τους<sup>3</sup> σέ αὐτόν ἱερούργῳ καί ἐγώ. Ὁ δεύτερος ναός μέσα στήν πόλη ἐπίσης, τιμᾶται στόν Ἅγιο Μιχαήλ Ἀρχάγγελο<sup>3</sup>, ὁ τρίτος εἶναι ἡ Παναγία Εὐαγγελίστρια, ἔξω ἀπό τήν πόλη στόν κῆπο τῶν ἀρχόντων Γοζαδίνων ἀνάμεσα σέ κτήματα ιδιόκτητα τοῦ ναοῦ, τά ὁποῖα δωρεοδότησαν οἱ παλαιότεροι ἄρχοντες χάριν ψυχικῆς σωτηρίας τους<sup>4</sup>. Ὁ τέταρτος ναός βρίσκεται στόν Ἀρτεμῶνα, στό κέντρο τοῦ νησιοῦ, τιμημένος στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Νικήτα. Ὁ πέμπτος εἶναι στόν λόφο τῶν Μύλων, στό ὄνομα, ἐπίσης, τοῦ Ἁγίου Νικήτα. Ὁ Λόφος τῶν Μύλων ἀνήκει σ' αὐτόν τόν ναό, τέσσερις δέ ἐκ τῶν μύλων ἔχουν ὑποχρέωση νά τοῦ προσφέρουν ἐτησίως 20 λίβρες κριθάρι ὁ κάθε ἕνας, ἄν καί μέχρι σήμερα δέν ἔχουν δώσει τίποτε, πράγμα πού ἐλπίζουμε πῶς θά κάνουν.

Ὁ ναός τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἔχει δύο πλήρεις σειρές ἀμφίων καί δισκοπότηρο ἀσημένιο μέ χάλκινο πόδι ἐπαργυρωμένο. Σ' αὐτόν τόν ναό, ἔστω καί ἄν εἶμαι μόνος, τελῶ καθημερινά τή λειτουργία πρωΐ καί βράδυ, ὅπως καί τή δέηση ὑπέρ τεθνεώτων ὅσ' αὐτά τά ἀκούσματα ἐγείρονται ἀκόμη καί οἱ Ἕλληνες κληρικοί, οἱ μοναχοί καί λαϊκοί καί φάλλουν τό Ἄβε Μαρία καί τό Πάτερ ἡμῶν στά ἑλληνικά ὑπέρ τῶν κεκοιμημένων, ὅπως τούς ἔχω διδάξει. Διατηρῶ τήν πηγῆ ἀγιασματος καί τό εὐχέλαιο, κάθε δέ Σάββατο ἀνανεώνω κατόπιν εὐλογίας τό νερό, συχνά δέ οἱ Ἕλληνες ἔρχονται, κατόπιν ἀδείας μου, στό ἴδιο Βαπτιστήριο γιά νά βαφτίσουν τά παιδιά τους, γεγονός πού εὐχαρίστως ἐπιτρέπω γιά νά τούς διατηρῶ μέ καλή διάθεση στό δόγμα μας.

3. Εἶναι περιέργο νά θέτει καί τόν ναό τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ μέσα στό Κάστρο, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἀποστολικοί ἐπισκέπτες πού ἐνήργησαν ἐπιθεωρήσεις τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου προσδιορίζουν τή θέση του ἔξω ἀπό τά τείχη τῆς πόλης. Ὁ ἴδιος ναός μνημονεύεται ἀπό τόν ἱησοῦίτη ἱεραπόστολο pre Marco Lima στήν, ἀπό 26 Ὀκτωβρίου 1632, ἀναφορά του ὡς ἑξῆς: «Υπάρχουν τρεῖς δικές μας ἐκκλησίες, μία τοῦ Ἁγίου Μιχαήλ πρὶν εἰσελθεῖς στό Κάστρο...» [«Σιφνιακά», 4 (1994), 37].

4. Βλ. τό, ἀπό 5 Φεβρουαρίου 1462, δωρεοδοτικό ἐγγραφο τοῦ δυνάστη Σίφνου Oulii da Corogna στά «Σιφνιακά», 15 (2007), 27-28.

Στήν πόλη διαμένουν δώδεκα φυχές Λατίνων' πρό τεσσάρων ἐτῶν ὑπῆρχαν μόνον ἑπτὰ, ἀλλ' ὑπάρχει πάντοτε μεγαλύτερος ἀριθμός ἀπό ξένους καθολικοῦ δόγματος πού ἔρχονται στό νησί γιά ἐμπορικές ἐργασίες τους γεγονός πού μέ κάνει νά ἐλπίζω πώς θά δῶ καί πάλι νά ἀναπτύσσεται ἡ Λατινική Ἐκκλησία, ἡ ὁποία, μετά τήν ἀναχώρηση τῶν ἀρχόντων Γοζαδίνων πρό 30ετίας καί πλέον<sup>5</sup> εἶχε σχεδόν ἐκλείψει μετά μάλιστα τόν θάνατο καί τῶν ὄσων εἶχαν ἀπομείνει ἀπό τούς Γοζαδίνους, παρά τό γεγονός ὅτι κάποιοι ἀπό τούς ἀπογόνους τους εἶχαν κατηχηθῆ ἀπό τόν ἄρχοντα Ἰούλιο Δελλαγραμμάτικα καί τόν Γεώργιο Πόλλα, γαμβρό του<sup>6</sup>.

Στό νησί ὑπάρχουν 310 ἐκκλησίες ὀρθοδόξων ὠραῖες καί καλοδιατηρημένες, 44 Ἑλληνες ἱερεῖς οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ὁποίους ἀποδέχονται τά πέντε ἀμφισβητούμενα σημεῖα καί, ἰδιαίτερα, ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ Ρωμαϊκή Ἐκκλησία εἶναι ἡ κεφαλή τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ὑπάρχουν τρία ἀνδρικά μοναστήρια καί δύο γυναικεῖα<sup>7</sup>. Ἐδῶ κατοικοεδρεύει ἀπό τετραετίας ὁ Ἑλληνας ἐπίσκοπος<sup>8</sup>, ἔχει δέ ὑπ' αὐτόν ἄλλα ἔνδεκα νησιά τά ὁποῖα ἐπισκέπτεται συχνά περισσότερο ἀπό φιλαργυρία παρά ἀπό ζῆλο γιά τίς φυχές τῶν ἀνθρώπων<sup>9</sup>. Αὐτός εἶναι

---

5. Οἱ Γοζαδίνοι ἐκδιώχτηκαν ἀπό τούς Τούρκους τό ἔτος 1617 [«Σιφνιακά», 4 (1994), 30-31].

6. Ὁ Ἀνδριώτης Ἰούλιος Δελλαγραμμάτικας εἶχε παντρευτεῖ πρό τοῦ ἔτους 1600 ἀδελφή τοῦ δυνάστη τῆς Σίφνου Ἄγγελου Γοζαδίνου καί ἐγκατασταθῆ μόνιμα στό νησί μετέρχονταν τό ἐπάγγελμα τοῦ δανειστή χρημάτων ἐντόκως καί θησαύριζε' εἶχε ἀποκτήσει τρεῖς θυγατέρες μίαν ἐκ τῶν ὁποίων συζεύχθηκε ὁ Γεώργιος Πόλλας. Αὐτός, ἀδελφός τοῦ πρέ Μάρκου, ἐπῆγε μαζί του στή Σίφνο τό 1634 σέ ἀναζήτηση ἐργασίας πλησίον τῶν μεγαλεμπόρων τοῦ νησιοῦ. Μπήκε στόν κύκλο τοῦ ὁμόδοξου του (καθολικοῦ) Δελλαγραμμάτικα, συζεύχθηκε μέ θυγατέρα του καί ἐγκαταστάθηκε μόνιμα στό νησί, ἀλλά δέν διέπρεψε στό ἐμπόριο [βλ. στό Β' Μέρος τῆς παρούσης ἐργασίας].

7. Τά δύο γυναικεῖα μοναστήρια ἦταν, προφανῶς, α) ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Θεολόγος τοῦ Μογχοῦ καί β) Ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος στή Φυτεῖα [γιά τά ὁποῖα βλ. Σίμου Μιλτ. Συμειωμένη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984], τά τρία δέ ἀνδρικά α) ὁ Προφήτης Ἡλίας [βλ. «Σιφνιακά», 2 (1992), 21-101 καί τόμ. 7 (1999), 155-161], β) ἡ Παναγία Βρυσιανή [βλ. «Σιφνιακά», 13 (2005), 5-110, ὅπου καί προγενεστ. βιβλιογραφία καί τόμ. 15 (2007), 173-186] καί γ) ὁ Ἅγιος Ἀρτέμιος, μετόχι τῆς Σιμωνόπετρας τοῦ Ἁγίου Ὄρους [βλ. Σίμου Μιλτ. Συμειωμένη, *Μοναστήρια καί στόν παρόντα τόμο*].

8. Στίς 17 Αὐγούστου 1646, ἐπί Πατριάρχου ΚΠόλεως Παρθενίου Β', ἐκδόθηκε ἱερός συνοδικός Τόμος μέ τόν ὁποῖο ἰδρύθηκε ἡ Ἀρχιεπισκοπή Σίφνου καί Μυκόνου μέ ἐκκλησιαστική περιφέρεια τά νησιά «Σίφνος καί Ἄμουργός, Πολύκανδρος, Ἀστὺπάλαια, Σέρφος, Μύκονος, Ἀνάφη, Νίος, Σίκινος, Ἀραχλείτζα καί τά περίξ...» μέ ἔδρα τῆ Σίφνο [βλ. «Σιφνιακά», 4 (1994), 48-49].

9. Ἐχομε περιγράψει λεπτομερῶς τίς πιέσεις πού ἀσκούσε τό Πατριαρχεῖο στούς κατά τόπους ἐπισκόπους γιά τή συγκέντρωση τῶν ἐκκλησιαστικῶν φορολογιῶν ἀπό τό ὀρθόδοξο ποίμνιο μέ ἀντίστοιχες ὁμοιες τῶν ἐπισκόπων σ' αὐτό [βλ. Σίμου Μιλτ. Συμειωμένη, *Τό Ἀρχιεπέλαγος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας (1645-1669) καί οἱ*

καί ὁ λόγος πού οἱ ἴδιοι οἱ ὀρθόδοξοι σκανδαλιζόμενοι τόν ἀπεχθάνονται, πολλοί δέ ὀρθόδοξοι ἱερεῖς καί μοναχοί ἐξομολογοῦνται σ' ἐμένα, ἀφοῦ προέλθουν πρῶτα σέ ὁμολογία πίστεως. Ἡ εὐχερής αὐτή ἐπικοινωνία καί ἡ εὐσέβεια τῶν Ἑλλήνων πρὸς τό δόγμα μας ὀφείλεται στήν ἀνάγνωση τῶν βιβλίων πού μοῦ ἀπέστειλε πρό τετραετίας ἡ Ἁγία Προπαγάνδα, τά ὁποῖα διένειμα τότε σέ ἱερεῖς, μοναχοὺς καί λαϊκοὺς καί ἀπό τά ὁποῖα διεπίστωσα μεγάλο ὄφελος σέ ὅλους.

Ὁ λαός εἶναι πολύ εὐσεβής καί συχνάζει στοὺς ναοὺς ἡμέρα καί νύκτα· στό μεγαλύτερο μέρος του εἶναι καθολικοί, εὐγενεῖς καί ἀρκετά ἐξοικειωμένοι μέ τό Λατινικό δόγμα λόγω τοῦ ὅτι διετέλεσαν ἐπί 200 καί πλέον χρόνια ὑπὸ τήν διοίκηση τῶν ἀρχόντων Γοζαδίνων, οἱ ὁποῖοι διατηροῦσαν Λατίνους ἱερεῖς καί διδασκάλους, ἀλλά μετά τήν ἀναχώρηση ἐκείνων μετεστράφησαν, σχεδόν ὅλοι, στό ἑλληνικό δόγμα ἀπό τήν ἔλλειψη Λατίνων καθοδηγητῶν· τοῦτο βεβαιώνεται ἀπό κάποιο εὐλαβές κληροδότημα ἐνός ὀρθοδόξου, ὁ ὁποῖος προσφέρει κάθε χρόνο στόν ἀνωτέρω ναό τοῦ Εὐαγγελισμοῦ 220 λίβρες κριθάρι, 6 λίβρες λάδι καί μία λίβρα κερύ, τά ὁποῖα εἶχαν κληροδοτήσει πρό 70ετίας οἱ Λατῖνοι πρόγονοί του γιά φυχική σωτηρία, αὐτός δέ τηρεῖ τήν ἐπιθυμία τους μέχρι σήμερα.

Τά κτήματα τῆς Παναγίας Εὐαγγελίστριας<sup>10</sup>, ἀφιερωμένα ἀπό παλαιστάτους πιστοὺς ἄρχοντες, εἶναι πέντε, δύο στήν τοποθεσία «Κήπος», πλησίον τοῦ κήπου τῶν ἀρχόντων Γοζαδίνων, ἔχουν δύο ἡμέρες τήν ἐβδομάδα τό νερό καί ἐπειδὴ τά δένδρα καί τό ἀμπέλι εἶχαν καταστραφεῖ, φύτευσα κλήματα γιά νά μή χάσουμε τό δικαίωμα στό νερό. Τό 3<sup>ο</sup> κτῆμα εὐρίσκεται στό λιμάνι τῆς πόλης, λεγόμενο Σεράλια, στό ὁποῖο εὐρίσκονται ἀρχαιοότητες ἀπό μάρμαρο, τάφοι ὑπόγειοι καί κίονες, οἱ ὁποῖοι ἀνηρπάγησαν ἀπό μερικούς Ἑλληνας πού διαθέτουν δύναμη<sup>11</sup>, γι' αὐτό δέν μπορῶ νά

---

ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς Ὀρθόδοξες Ἐπισκοπές, «Μηλιακά», Γ', 1989 (καί σέ ἀνάτυπο) καί τοῦ Ἰδίου, *Οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στή Μητρόπολη Παροναξίας, 1632-1670. Ἱστορικά στοιχεῖα πού ἀγνοήθηκαν*, «Ἀρχατός» Νάξου, ἔτος Ι' (Αὐγ. - Ὀκτ. 1997), τεῦχος 4, 5-32]. Ἀρχιερεῖς πού δέν συγκέντρωναν τίς φορολογίες ἀπό ἓνα ποίμνιο πού ὑπέφερε πολλά δεινά, ὅπως ἐκεῖνο τῶν ἐπισκοπῶν τῶν Κυκλάδων, ἔχαναν τοὺς θρόνους τους γιὰ τό Πατριαρχεῖο, γιά ὅσους λόγους περιγράψαμε στίς ἀνωτέρω ἐργασίες, ἀδιαφοροῦσε γιά τά δεινά τους. Ἔτσι καί ὁ νεοεκλεγείς ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου Ἀθανάσιος περιδιάβαινε τά πολλά νησιά τῆς ἐπαρχίας του, τόσο γιά τήν ἀσκησιμότητα τοῦ ἔργου, ὅσο καί γιά τήν ἐκκλήσιαστικὴν φορολογικὴν [βλ. γι' αὐτόν καί τά οἰκονομικά τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του τὰ «Σιφνιακά», 9 (2001), 31-32].

10. Βλ. ὑπόσημ. 4.

11. Κατὰ τή μαρτυρία τοῦ πρέ Μάρκου στό κτῆμα αὐτό τῆς Σεράλιας, ἴσως καί σέ ἄλλα, ὑπῆρχε σημαντικὸς ἀριθμὸς ἀρχαιολογικῶν εὐρημάτων. Ὅταν ἀναφέρει προσωπικότητες τοῦ νησιοῦ «πού διαθέτουν δύναμη», οἱ ὁποῖες «ἀρπαξαν» τά εὐρήματα, ἐννοεῖ τοὐλάχιστον τόν μεγαλέμπορο Βασίλειο Λογοθέτη γιά τόν ὁποῖο ἔχουμε σχετι-

διεκδικήσω τά δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας, τά ὅποια ἐν τούτοις δέν χάνονται γιατί, κατά τούς Τούρκους, δέν ὑπάρχει παραγραφή τους<sup>12</sup>. Τό 4<sup>ο</sup> κτῆμα εἶναι τό ὄρος τῶν Μύλων, γιά τό ὁποῖο, ὅπως προανέφερα, ὑπάρχει ὑποχρέωση καταβολῆς κριθαριοῦ. Τό 5<sup>ο</sup> κτῆμα εὐρίσκεται στόν Φάρο, πλησίον τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, σέ τοποθεσία ἐρημική. Ὑπάρχουν σ' αὐτό τό νησί ἄλλα τρία κτήματα πού ἀγοράστηκαν μέ χρήματα πού προσέφερε ἡ Ἀγιότητά του (ἐνν. ὁ πάπας). Τό πρῶτο, λεγόμενο «Φυτειά» βρίσκεται πλησίον τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Χρυσοστόμου, γυναικείου ἑλληνικοῦ μοναστηριοῦ, τό 2<sup>ο</sup>, λεγόμενο «Ἄλυχή», κοντά στή θάλασσα στήν τοποθεσία Πλατιαλός, τό 3<sup>ο</sup> ὁ Ἅγιος Νικήτας.

Στό νησί Ἀρζαντιέρα ἢ Κίμωλος ὑπάρχουν ἄλλα πέντε κτήματα, τό 1<sup>ο</sup>, λεγόμενο «Τοῦ Μάτσα», στό ὁποῖο φύτεψα μερικά ἐξημερωμένα δένδρα ἐλαιῶν, τά ὅποια σέ τρία χρόνια θά φέρουν καρπούς, τό 2<sup>ο</sup>, λεγόμενο «Ἄλυχή», κοντά στή θάλασσα, ὅπου ὑπάρχει ἕνας πύργος πλησίον τοῦ ὁποῖου ἐξώρυσαν ἄργυρο κατά τήν ἀρχαιότητα, τό 3<sup>ο</sup>, τό ὁποῖο βρίσκεται στό μέσον τοῦ νησιοῦ, λεγόμενο «Δέξα», εἶναι χέρσο καί ἀκατάλληλο γιά σιτηρά, τό 4<sup>ο</sup>, λεγόμενο «Μαυροσπηλιά», κτῆμα καλό κατάλληλο γιά σιτηρά καί βαμβάκι καί τό 5<sup>ο</sup>, σέ ἕνα βουνό, λεγόμενο «Θέρμα», τό ὁποῖο δέν παράγει ἀπολύτως τίποτε. Αὐτά τά κτήματα ἀγοράστηκαν ἀντί 324 pezzi da otto, πληρώνουν ὅλα μαζί φόρο 23 pezze da otto καί κατ' αὐτόν τόν πόλεμο ἀκόμη περισσότερο δίνονται γιά καλλιέργεια μισιάρικα καί ἀποδίδουν 30 pezzi da otto περίπου ὥστε τό ἐλάχιστο ποσό πού ἀπομένει μετά τήν πληρωμή τῶν φόρων ἐξοδεύεται σέ λάδι, κερί καί ἄλλα ἀπαραίτητα τῆς ἐκκλησίας. Ἐγώ μέ τή δική μου προσφορά ἐργασίας καί μέ τόν ζῆλο μου δέν παρέλειψα τή βελτίωση τῶν εἰρημένων κτημάτων, ὅπως μπορεῖ νά διαπιστώσει ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης<sup>13</sup>.

Ἡ Ἀρζεντιέρα (Κίμωλος).

Τό νησί τῆς Ἀρζεντιέρας ἔχει περίγυρο 18 μιλίων, ἀπέχει 8 μίλια ἀπό τή Σίφνο καί κατοικεῖται ἀπό 500 Ἑλληνες. Ὑπάρχουν ὀκτώ

---

κῆ μαρτυρία τοῦ ἰδίου, ὅπως ἔχομε ἤδη γράφει (γιά ὑπόσχεσή του πρὸς διακεκριμένον Βενετό ἀξιωματοῦχο ὅτι εἶχε «έτοιμα τά ἀγάλματα» πού τοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ, ἀλλά ἤθελε νά τά μεταφέρει αὐτοπροσώπως κατά τήν προσεχῆ μετάβασή του στή Βενετία «ἐπειδὴ ἦταν πράγματα ἀξιοζήλευτα καί δέν τά ἐμπιστεύονταν στά χέρια ἄλλου προσώπου», ὅπως ἔγραφε σέ ἐπιστολή του τῆς 26 Ἰουνίου 1640 [βλ. «Σιφνιακά», 6 (1998), 33, ὑποσ. 1].

12. Ἐννοεῖ ὅτι κατά τόν ἰσλαμικό νόμο τά περιουσιακά στοιχεῖα ναῶν καί μονῶν ἀνῆκαν ἀπαρασάλευτα στήν κυριότητά τους.

13. Γιά τήν ἀγορά τῶν κτημάτων σέ Σίφνο καί Κίμωλο βλ. «Σιφνιακά», 12 (2004), 119 ἐπ.

ὀρθόδοξοι ἱερεῖς, ἔχει ἓνα πολύ ἄνετο λιμάνι ὅπου βρίσκονται συνήθως πολλά πλοῖα τῆς Δύσης καί λατινικά καί ὅταν πηγαίνω ἐκεῖ μέ τήν εὐκαιρία μεταφορᾶς ἀγαθῶν ἀπό τή Σίφνο ἐξομολογῶ πολλούς, ἀλλ' ἐπειδή τό νησί τοῦτο δέν ὑπάγεται στήν Ἀποστολή μου, δέν ἔχω τή δικαιοδοσία πού ἐπιθυμῶ γι' αὐτές τίς λατινικές ψυχές. Θά ἦταν λοιπόν καλό νά συμπεριληφθῆ καί αὐτό στήν Ἀποστολή μου. Οἱ ἐντόπιοι μου ὑπόσχονται ὅτι θά μοῦ παραχωρήσουν καί ναό.

Συνέχεια περί κτημάτων.

Τά ἄλλα 300 pezzi da otto τῆς Ἀγιότητός Του ἔχουν ἐπενδυθῆ σέ δύο κτήματα στήν Ἄνδρο, τό ἓνα λεγόμενο «ἄμπελος τοῦ ντά Κορώνια», πλησίον τοῦ κληροδοτήματος τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Ἄνδρου, ὀνομαζομένου «Κομμανταρία» πού συνορεύει ἀπό τήν ἄλλη πλευρά μέ τόν πρέ Federico di Giovanni Antonino, τό δέ ἄλλο κτήμα λέγεται «Δημοσιά». Τά δύο αὐτά κτήματα, ὄχι μόνο δέν ἀποδίδουν, ἀλλ' αὐξάνουν καί τό ὕψος τοῦ τουρκικοῦ φόρου μέ ἄλλα ἐξοδα τῆς ἀμπέλου, ὅπως συνάγεται ἀπό τό ἔγγραφο τοῦ ἐκεῖ ἀντιπροσώπου. Αὐτά τά κτήματα θά χαθοῦν τό δίχως ἄλλο, ἂν ἡ Ἁγία Προπαγάνδα δέν μεριμνήσει κατά τά διαλαμβανόμενα στό σύμφωνο(;) <sup>14</sup> τό ὅποιο τῆς ἀπέστειλα πρό τετραετίας. Ἡ ἀνωτέρω ἄμπελος ἔχει τώρα τή φροντίδα τοῦ δόν Giacomo della Grammatica, βικαρίου τῆς Ἄνδρου, στόν ὅποιο τήν ἐμπιστεύθηκα μέχρι νά φροντίσει ἡ Ἁγία Προπαγάνδα.

Ἐκθεση περί τῆς νήσου τῶν Θερμίων.

Αὐτό τό νησί ἔχει περίγυρο 40 μίλια, εἶναι πεδινό, ὠραῖο καί πλούσιο σέ σιτηρά, κρασιά, τυριά καί εἶναι εὐλίμενο· σ' αὐτό εἶχαν ἀπό πολύ παλαιά τήν ἔδρα τους οἱ ἐπίσκοποι, σήμερα κατοικεῖται ἀπό Ἀλβανούς τούς ὁποίους ἐγκατέστησαν οἱ ἀνωτέρω ἄρχοντες μετά τή διαρπαγή καί λεηλασία πού ἔκαναν οἱ Τοῦρκοι πρό 100 περίπου ἐτῶν. Οἱ κάτοικοι ἀνέρχονται σέ 2000 μετά τήν ἐλάττωση τοῦ πληθυσμοῦ λόγω τῶν πολέμων, τῆς πείνας καί τῆς πανώλης.

Στήν πόλη καί ἀρχαῖο φρούριο, σήμερα σέ ἐγκατάλειψη, εὐρίσκεται ὁ λατινικός καθεδρικός ναός μας, ἀφιερωμένος στόν Ἅγιο Ἀντώνιο, ἀπέχει δέ ἀπό τή νέα πόλη, ἡ ὁποία εὐρίσκεται στό μέσον τοῦ νησιοῦ 6 μίλια. Ὅταν πηγαίνω σέ ἱεραποστολή, λειτουργῶ σ' αὐτόν μέ συρροή τοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπό εὐσέβεια καί μόνο προσφέρει λάδι καί κερί καί ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ναός εἶναι δικός μας, οἱ δέ προὔχοντες μοῦ ὑποσχέ-

14. Δέν εἶναι δυνατός ὁ προσδιορισμός τοῦ περιεχομένου τοῦ συμφώνου (πρότασης μήπως;).

θηκαν πώς όταν τελειώσουν οι πόλεμοι θά ανεγείρουν νέο ναό μέσα στη νέα πόλη τους, ώστε νά πραγματοποιηῖται ἐκεῖ ἡ λειτουργία.

Υπάρχουν 35 Ἑλληνες ἱερεῖς, ἓνα ἀνδρικό μοναστήρι, οἱ μοναχοὶ τοῦ ὁποίου διάκεινται μέ εὐμένεια στό δόγμα μας, ὅπως ἐπίσης καί ἱερεῖς οἱ ὁποῖοι κάνουν ὁμολογία πίστεως· υπάρχουν περί τίς πενήντα ἐκκλησίες. Τά κτήματα τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς ἔχουν καταπατηθῆ ἀπό τούς νέους κατοίκους καί ἓνα ωραιότατο ἀγρόκτημα καλλιεργημένο μέ ἀμπέλους καί σιτηρά, ὅπως ὁμολογοῦν οἱ νησιῶτες, ἀνήκουν στήν ἐπισκοπή· κάποιοι ἐξ αὐτῶν μοῦ εἶπαν ὅτι θά πλήρωναν κάποιο χρηματικό ποσό γιά νά ἀπαλλαγοῦν ἀπ' αὐτήν τήν ὑποχρέωση σύμφωνα μέ τήν Τουρκική πρακτική.

Στό νησί αὐτό μοῦ ἔχει ἀπομείνει μία μόνο καθολική ψυχὴ ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀπεβίωσαν ἀπό τά ἐκτεθέντα δεινά.

### Ἐκθεση περί τῆς Νήσου Κέας.

Αὐτό τό νησί ἔχει περίγυρο 80 μιλίων περίπου, ἔχει ἀφθονία κριθῆς, κρασιῶν, μέταξας καί βελανιδιῶν. Οἱ κάτοικοι στό μεγαλύτερο μέρος τους εἶναι Ἀλβανοί καί ἀγροῖκοι, παρ' ὅλο τοῦτο μέ βλέπουν εὐχαρίστως ὅταν πηγαίνω στήν Ἀποστολή. Τό νησί ἔχει καλά λιμάνια καί ἀπέχει ἀπό τήν Ἀθήνα 35 μίλια, ὅσο ἐπίσης καί ἀπό τήν Εὐβοία ἄλλα 35. Ἔχει 1500 κατοίκους ἐπειδὴ ἐρημώθηκε ἀπό τήν πανώλη· υπάρχουν 24 λαϊκοὶ ἱερεῖς, περί τίς 100 ἐκκλησίες καί τρία ἀνδρικά μοναστήρια μέ μοναχούς καλούς καί εὐσεβεῖς.

Λατίνος εἶναι ὁ γιός τοῦ Βενετοῦ προξένου καί ὁ Γάλλος πρόξενος μέ τήν οἰκογένειά του· ἔκανε καθολική ὁμολογία πίστεως καί τήν διατηρεῖ παρόλο πού εἶναι ὀρθόδοξος ἐξομολογούμενος πάντοτε σ' ἐμένα. Μέσα στήν πόλη ἔχομε ἓναν ναό τετιμημένον στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, τόν ὁποῖο ἀνεκατέλαβα ἀπό τόν Ἑλληνα ἐπίσκοπο Γαβριήλ<sup>15</sup>, ὁ ὁποῖος ἦταν καθολικός καί ἀπεβίωσε μετά τή συμπλοκή τοῦ Μοροζίνη μέ τούς Τούρκους κοντά στό νησί μέ ἄγριο ξυλοδαρμό ἀπό τούς Τούρκους. Ἔχομε ἄλλη μία ἐκκλησία λεγομένη Παναγία τῆς Πισκοπῆς στό μέσον ἑνός ἀγροῦ κτισμένην θαυμάσια, τρίκλιτη μέ κολόνες ἀπό πέτρα ἄν καί σήμερα διασώζεται μόνο τό ἓνα κλίτος. Οἱ χωρικοὶ λέγουν ὅτι τά γύρω κτήματα ἀνήκουν στήν ἐπισκοπή, ὅπως καί ἡ ἐκκλησία· ὅταν λοιπόν ἐρώτησα τόν ἀνωτέρω μακαρίτη ἐπίσκοπο ἄν θά μπορούσε νά τήν ἐπιστρέφει στούς Λατίνους ἀφοῦ ἦταν δική τους, μοῦ ἀποκρίθηκε εὐχαρίστως ὅτι θά

15. Δέν ὑπῆρξε ἀρχιεπίσκοπος Κέας καί Θερμίων Γαβριήλ, ἀλλά Δανιήλ (8 Ἰουλίου 1630-Δεκέμβρ. 1646). Βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀρχιεπίσκοποι Τζίας καί Θερμίων κατά τόν 17ο αἰῶνα, περιοδ. «Κυκλαδικά Θέματα», χρόνος Γ', τεῦχος 16-17, Ἀθήνα 1986, 237 ἐπ. καί τοῦ Ἰδίου, Τό Ἀρχιπέλαγος (βλ. ὑποσ. 9), 79-80.

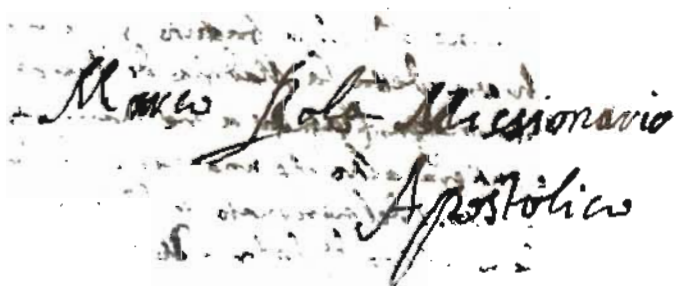
τό έκανε, εάν έπεστρέφοντο οί γενόμενες γιά τούς άγρούς δαπάνες, πράγμα πού ήδη σās άνέφερα στην πρό τετραετίας έκθεσή μου. Μεταξύ τών άλλων και ένας Τουρκος, όνόματι Μεχμέτ πασās, γενίτσαρος (ό όποιος πρό χρόνων είχε αίχμαλωτισθῆ από Βενετούς, αλλά σήμερα είναι ελεύθερος στην Άθήνα), μέ διαβεβαίωσε ότι θά μου επέστρεφε ένα χωράφι τῆς έπισκοπῆς πού κρατοῦσε, όταν θά επέστρεφαν οί άλλοι τά δικά τους μέ τήν έγκριση τών Τούρκων. Σήμερα διοικεῖ τήν έπισκοπή Κέας και Θερμίων ένας Κρητικός, ζωγράφος<sup>16</sup>, όμολογεῖ τούς κανόνες μας, μέ δέχεται εύχαρίστως και δείχνει σεβασμό πρός τή Ρωμαϊκή Έκκλησία. Δέν θέλησα γιά τήν ώρα νά αναμιχθῶ περισσότερο στά ζητήματα τῆς Έκκλησίας από φόβο μήπως συκοφαντηθῶ στους Τούρκους ότι γιά στρατιωτικούς σκοπούς τών Χριστιανών θέτω δήθεν ζητήματα τῆς Έκκλησίας, τά όποια αφήνω γιά εύθετώτερο χρόνο.

Μεταξύ Σίφνου και Θερμίων παρεμβάλλεται τό νησί τῆς Σερίφου, τό όποιο απέχει από τή Σίφνο 12 μίλια, όσο και από τά Θερμιά άλλα 12· από τά Θερμιά στην Κέα είναι πάλι 12 μίλια. Τό νησί αυτό δέν περιλαμβάνεται στη δικαιοδοσία μου, θά ήταν όμως καλό νά συμπεριληφθῆ γιατί εύρίσκεται στην πορεία τοῦ ταξιδιοῦ μου και σταθμεῦω πάντοτε εκεί κατά τίς μεταβάσεις και επιστροφές μου. Τό νησί έχει περίγυρο 36 μιλίων, διατηρεῖ πάντοτε 1000 περίπου κατοίκους μέ ένα ελληνικό μοναστήρι μέ 40 μοναχούς<sup>17</sup> και είναι πλούσιο σέ κρασί, κριθάρι, τυριά και μέλι και έχει καλό λιμάνι.

Αυτά είναι όσα ένσυνειδήτως μπορῶ νά αναφέρω στην Άγία Προπαγάνδα πρός τιμήν και δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Marco Pola

ἀποστολικός ιεραπόστολος.



Marco Pola Missionario  
Apostolico

16. Έννοεῖ τόν διάδοχο τοῦ Δανιήλ ἀρχιεπίσκοπο Νεῖλο (βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τό Ἀρχιπέλαγος...*).

17. Πρόκειται γιά τή Μονή τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τοῦ νησιοῦ.



## Β'. ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΟΛΛΑ

### 1. «'Αντίγραφο.

'Απόσπασμα από μία ελληνική επιστολή του Γεωργίου Πόλλα.<sup>1</sup>

Σᾶς πληροφορῶ μέ τήν παροῦσα πῶς ὁ ἀδελφός μας δόν Μάρκος εἶχε προσπαθήσει δυό-τρεις φορές νά μεταβεῖ στήν Κωνσταντινούπολη γιά τό ζήτημα πού τοῦ ἀνέθεσε ἡ 'Αγία Προπαγάνδα σχετικά μέ τά Διατάγματα τῆς 'Εκκλησίας Σίφνου ἢ μᾶλλον τά προνόμιά της, χωρίς νά ἐπιτύχει τήν προώθησή του ἐξ αἰτίας τῆς Βενετσιάνικης ἀρμάδας, ἡ ὁποία τότε εἶχε κλείσει στά Δαρδανέλια τόν δρόμο γιά τήν ΚΠολη· τελικά μπάρχαρε σέ ἕνα Γαλλικό πλοῖο γιά νά ἔλθῃ στή Ρώμη μέ πρόθεση νά ἐνημερώσει τήν 'Αγία Προπαγάνδα γιά τήν κατάσταση τῆς ἐκκλησίας (του), ἀλλά κοντά στήν Ζάκυνθο πιάστηκε ἀπό Τυνησιακές γαλέρες καί μεταφέρθηκε στή Μπαρμπαριά<sup>2</sup>. Δέν σᾶς γράφω τά ὅσα τράβηξα γιά νά ἀπελευθερώσω τόν ἀδελφό μας τήν ὥρα πού αὐτές οἱ γαλέρες ἦλθαν στή Μῆλο γιά νά ἐνωθοῦν μέ τόν ὑπόλοιπο στόλο πού ἐπρόκειτο νά κατευθυνθῆ στά Χανιά· μοῦ εἶπαν μόνο ὅτι ἔπρεπε νά ἐπιστρέφω ἐκεῖ ἐν καιρῶ γιατί ὁ στόλος προετοιμάζονταν γιά τό ταξίδι του καί ἦταν ὑπό ἀναχώρηση. Προσέθεσαν δέ ὅτι δέν εἶχαν πρόθεση νά πωλήσουν τόν δόν Μάρκο παρά μόνο ὅταν γύριζαν στή Μπαρμπαριά.

Δέστε τώρα ἐσεῖς τί θά κάνουμε μέ τά χρήματα πού ἡ 'Αγία Προπαγάνδα τόν μισθοδοτοῦσε γιά τό ἔργο του, ἐπειδὴ ἐγώ δέν θά ἐγκαταλείψω καμμιά προσπάθεια νά τόν ἀπελευθερώσω· ἐπίσης, ἐνῶ ἐγώ μετέρχομαι ἐδῶ ὅλα τά μέσα γιά τήν ἐπίτευξη τοῦ τελικοῦ στόχου, ἀνήκει ἐπίσης καί σ' ἐσᾶς, ἐπειδὴ εἶναι ἀδελφός σας, νά ἐνεργήσετε πρὸς τήν 'Αγία Προπαγάνδα γι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ δεκαεξί συνεχῶς χρόνια θυσιάστηκε στήν προσφορά τῶν ὑπηρεσιῶν του.

Πολλοί ἱερωμένοι, πού πέρασαν κάποτε ἀπό ἐδῶ, τόσοσιν ἰησοῦτες, ὅσο καί καπουτσῖνοι, τζοκολάντοι καί ἄλλοι, πάντοτε ἔτυχαν καλῆς ὑποδοχῆς ἀπό τό σπίτι μας ὡς τέχνα εὐπειθῆ στήν 'Αγία Ρωμαϊκή 'Εκκλησία καί ἐμεῖς ἀπό τήν ἄλλη πλευρά θυσιάζαμε τή ζωή μας γι' αὐτούς ὅσο μπορούσαμε. Πρόσφατα ἔφτασε ἐδῶ ἕνας κληρικός ὀνομα-

1. Ἡ ἐπιστολή τοῦ Γεωργ. Πόλλα εἶχε γραφεῖ στά ἑλληνικά καί ἀποσταλεῖ στή Ρώμη, στόν ἀδελφό του Βαρθολομαῖο πού σπούδαζε στό Κολλέγιο Urbano. Ὁ Βαρθολομαῖος τήν προώθησε ἀρμοδίως ἀφοῦ τή μετέφρασε στά ἰταλικά καί ἐμεῖς, ἀπό τό ἰταλικό αὐτό κείμενο πού σώζεται στό Ἀρχεῖο τῆς 'Αγίας Προπαγάνδας (SCPF), τήν ἀποδίδουμε στά ἑλληνικά.

2. Γιά τό γεγονός αὐτό βλ. «Σιφνιακά», 13 (2005), 121-122 καί τόμ. 14 (2006), 111-113.

ζόμενος φρά Φραντσέσκο Μικελούτσιο, ο οποίος σχεδόν πάντοτε επιδιώκει αντιπαράθεση μαζί μου και τόν δόν Μάρκο και έχει ένωθῆ με τούς σχισματικούς, ἐχθρούς τῆς Ἐκκλησίας μας πηγαίνοντάς με τό μέρος τους ἐναντίον μας<sup>3</sup>. Αυτό τό πῶγμα θά μπορούσε νά τό κάνει ἄν εἶχε κάποιες δικαιολογίες, ὅμως τόν ὠθοῦσε μόνο ἡ κακή διάθεση πού ἔχει ἐναντίον μας, ἐπειδή δέν θέλαμε τά κτήματα τῆς Παναγίας Εὐαγγελίστριας νά περάσουν στά χέρια τους. Ἐπεδίωκαν αὐτοί οἱ σχισματικοί νά τόν κάνουν ἐπίσκοπο, ἀλλά σέ παρόμοιους ἀνθρώπους δέν ἐπιτρέπεται νά γίνονται ἐπίσκοποι γιατί τά νησιά μας, τά ὁποῖα κατοικοῦνται ὅλα ἀπό Ἑλληνες, ἐπιζητοῦν ἐπισκόπους ἐμπειρους καί προικισμένους, ὁπότε ὁ κόσμος τούς δέχεται μέ ἀγάπη καί σεβασμό καί ὄχι πρόσωπα τά ὁποῖα δέν κάνουν τίποτε ἄλλο παρά νά παίζουν ζάρια καί λαοῦτο, πῶγμα γιά τό ὁποῖο μᾶς περιγελοῦν οἱ Ἑλληνες, πρὸς μέγιστη λύπη μας, γιατί ἐδῶ δέν ὑπάρχει ἄλλο σπίτι τοῦ Λατινικοῦ δόγματος παρά μόνο τό δικό μας. Αὐτός ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι, τό δίχως ἄλλο, καλός ἀφοῦ δέν ἔκανε κάτι καλό ὑπέρ τῆς ἐκκλησίας μέχρι τώρα καί δέν πρόκειται νά τό κάνει ποτέ.

Ὁ Ἅγιος Θεός ἄς δώσῃ ἐλευθερία στόν ἀδελφό μας, ἀλλ' ἄν παρ' ἐλπίδα ἀποθάνῃ, σύντομα τά ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας θά περιέλθουν στό χέρι τῶν Ἑλλήνων σχισματικῶν ἐπειδή ἐδῶ τά κτήματα εἶναι λίγα καί κοστίζουν πολύ, ἀλλά ὅταν διοικοῦσε αὐτή τήν Ἐκκλησία ὁ ἀδελφός μας δόν Μάρκος ἦταν ἀξιοσέβαστη ἐπειδή σέ αὐτά τά μέρη (ὅπως γνωρίζετε) δέν ἐκτιμῶνται ἐκκλησίες πού κυβερνῶνται κακῶς καί δέν εἶναι λίγες. Ὁ Θεός ἄς τιμωρήσῃ ὅποιον γίνεται ἄρπαγας καί ἡ Ἐκκλησία καταπίπτει σέ τέτοιο τέλος. Μά παρακαλῶ μὴ θορυβεῖσθε, γιατί ἀκόμη δέν ἀπελπιζόμαστε.

Ἄς γνωρίζετε ἐπίσης ὅτι ὁ δόν Γκλινάτσιο Τσιρίγκο ἀπό τή Σαντορίνη ἔστειλε μέ τόν δόν Μάρκο ἓνα γράμμα στήν Ἁγία Προπαγάνδα μέ τό ὁποῖο τήν παρακαλεῖ ἄν θελήσῃ νά τόν ἐκλέξῃ ἐπίσκοπο Θερμίων καί Σίφνου θά ἀφήσῃ στήν ἐκκλησία ἑκατό τσεκίγια ἐπενδεδυμένα σέ ἀρκετά ἀκίνητά του. Ἀλλά δέν τό θέλησε ἡ τύχη νά διασωθῇ ὁ δόν Μάρκος γιά νά ἐξηγήσῃ σχετικῶς στήν Ἁγία Προπαγάνδα. Βλέπετε τί ἀνθρώπους ἔχει (ἡ ἐκκλησία) πού διαπραγματεύονται ἀκίνητά της καί ἀναφέρατέ το στόν σεβασμιώτατο Ἰνγκολι<sup>4</sup>. Ὑποβάλατε ἀκόμη ἐκ μέρους μου σέβη στόν σεβασμιώτατο ἐπίσκοπο Ἄνδρου καί ἐξηγεῖστε του τίς περιπέτειές μας, ὅπως τό ζήτημα τῆς Σίφνου καί ἴσως πραγ-

3. «Σιφνιακά», 14 (2006), 114-121.

4. Francesco Ingoli, ἐπί πολλά χρόνια Γενικός Γραμματέας τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας (6 Ἰαν. 1622 - 24 Ἀπριλίου 1649).

ματοποιήσει διαβεβαίωση στον σεβ. Ingholi για την αξιοπιστία του αδελφού μας, ο οποίος με τό νά λέγει πάντοτε την αλήθεια, βλέπετε σέ ποιό τέλος κατέπεσαν τά πράγματα τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλά εὐχαριστοῦμε τόν παντοδύναμο Θεό, ο οποίος, γιά τά ἀμαρτήματά μας, θά ἐπιτρέψει νά περάσουμε τίς δυσκολίες.

Λίγο μετά τό γράψιμο αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς ἔφτασε ἡ εἶδηση τοῦ θανάτου τοῦ σεβασμιωτάτου Ἰνγκολι καί ὄχι λίγο μέ κατέθλιψε γιά τήν ἀτυχία τοῦ ἀδελφοῦ μας. Ἐγραψα ἐπίσης ἕνα γράμμα πρὸς τόν σεβασμ. καρδινάλιο Καππὸνι καί πρὸς τόν νέο Γραμματέα (ἐνν. τῆς Προπαγάνδας), τόν ὁποῖο νά ἐνημερώσετε γιά τήν κατάσταση τῆς ἐκκλησίας φροντίζοντας νά πάρετε καί νά μοῦ στείλετε, ὅπως πρῶτα, τά χρήματα πού δίδονταν στόν ἀδελφό μας γιά νά ἀντιμετωπίσω τίς ἐκτεθειῆσες ἀνωτέρω ἀνάγκες.

Δέν ἔχω ἄλλο νά γράψω μόνο πῶς μέ τήν φρόνησή σας δέν θά ἐπιτρέψετε νά ἐπικρατήσῃ γιά πολύ μελαγχολία.

Ἀπό τή Σίφνο 10 Αὐγούστου 1649

Ὁ πολυαγαπητός ἀδελφός σας

Γεώργιος Πόλλα

Βαρθολομαῖος Πόλλα μαθητής τοῦ Κολλεγίου

τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας»<sup>5</sup>.

## 2. «Σεβασμιώτατε πάτερ

Ἔρχομαι ὁ πτωχός ἐγὼ νησιώτης τοῦ Ἀρχιπελάγους μέ τίς λίγες αὐτές ἀράδες νά κατασπασθῶ τίς ἱερές πορφύρες τῆς σεβασμιότητός Σας καί νά τῆς δώσω ἀναφορά γι' αὐτήν τήν Ἐκκλησία τῆς Σίφνου στήν ὁποία εὐρίσκομαι μόνος χριστιανός τοῦ Λατινικοῦ δόγματος μετά τῆς συζύγου μου καί τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας μου. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔχομε ἐδῶ ὡς γενικό βικάριο τόν αἰδεσιμώτατο πατέρα φρά Φραντσέσκο Μικελούτσι, ἀπό τό Ἡράκλειο, τοῦ τάγματος τῶν Ἐλαχίστων (Minoři Ossevanti) καί, ἐκτός αὐτοῦ, κανέναν ἄλλο κληρικό, παρά τό γεγονός ὅτι τοῦτος εἶναι ἐλαχίστης μορφώσεως καί καθολικά ἀφοσιωμένος στήν ὑπηρεσία τοῦ κυρίου Βασιλείου<sup>6</sup> γιά νά τοῦ διαβάξῃ τήν ἀλληλογραφία καί νά γράφει τίς ἀπαντήσεις ὡς γραμματικός του. Αὐτή τήν ἐργασία κάνει ὁ εἰρημένος κληρικός καί δέν μεριμνᾷ γιά τά κτήματα τῆς Ἐκκλησίας, τά ὁποῖα ἔχουν γίνει ἄνω-κάτω, ὅπως καί τό ἄλλο ἔργο του.

5. SCPF/SOCG. 187, 632<sup>RV</sup> + 647<sup>R</sup>.

6. Βλ. τά βασικά γιά τόν Βασίλειο Λογοθέτη στά «Σιφνιακά», 6 (1998), 7-78.

Αὐτά ἔβλεπε καί ὁ ἀδελφός μου ὀνόματι ργε Marco da Pola ὕστερ' ἀπὸ ἑνδεκάχρονη παραμονή σ' αὐτό τό νησί ὡς ἀποστολικός μισσιονάριος, διορισμένος ἀπὸ τὴν Ἁγία Προπαγάνδα, ἀνεχώρησε ἀπ' ἐδῶ μὲ ἓνα γαλλικό πλοῖο τὸν περασμένο Μάιο προκειμένου νά μεταβεῖ στή Ρώμη γιὰ νά ἐκθέσει τὴν ἀκαταστασία αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ὅμως ὁ Θεός ἠθέλησε νά συναντηθοῦν μέ γαλέρες τῆς Μπαρμπαριᾶς, νά συλληφθῆ σκλάβος ὥστε σήμερα νά εὑρίσκεται ὁ πτωχός γυμνός στή γαλέρα, μέ τό χέρι στό κουπί, τὰ σίδερα στά πόδια καί μέ ραβδισμούς στίς πλάτες, χωρὶς ἐλπίδα νά ἀπελευθερωθῆ παρά μόνον ἀπὸ ἐμένα, μολονότι φτωχός νησιώτης, καί τῆ βοήθεια τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας, τὴν ὁποία ἱκετεύω μέ τὴν παροῦσα εὐκαιρία, ὅπως γνωρίζει καί ἡ σεβασμιότητά σας, ὅτι ἀπὸ τριετίας περίπου ὁ εἰρημένος ργε Marco δέν ἔλαβε τὴν ἐξ εἴκοσι πέντε σκούδων ἐτήσια ἐπιχορήγησή της ὡς ἀποστολικός μισσιονάριος σ' αὐτό τό νησί τῆς Σίφνου, ὥστε ἐάν δέν χορηγηθῆ ἡ ποσότητα αὐτῆ ἀνερχομένη σέ ἑβδομήντα συνολικά σκούδα, δέν γνωρίζω μέ ποιόν τρόπο θά μπορέσῃ ὁ φτωχούλης νά ἐλευθερωθῆ. Εἶναι βέβαια ἀλήθεια ὅτι δέν θά ἐγκαταλείψω ποτέ τὸν ἀδελφό μου ἀκόμη καί ἂν διαθέσω πουλώντας τὰ λίγα περιουσιακά μου στοιχεῖα γιὰ νά τὸν βοηθῆσω, δεδομένου ὅτι εἶναι ἀδύνατον νά δυνηθῶ γὰ ἐγγίσω ἓνα συνολικό ποσόν τετρακοσίων ἢ πεντακοσίων σκούδων γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του, ἂν δέν συντρέξει καί αὐτῆ ἡ Ἁγία Προπαγάνδα μ' ἐκεῖνα τὰ ὀφειλόμενα χρήματα. Μέ δάκρυα στά μάτια παρακαλῶ εὐσεβάστως τὴ Σεβασμιότητά σας νά παράσχη σ' ἐμένα καί στὸν σκλάβο ἀδελφό μου, ἀποστολικὸν μισσιονάριο τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας καί ταπεινὸν ὑπηρέτη της τὴν μοναδική προστασία της πρὸς τοὺς σεβασμιωτάτους κυρίους καρδινάλιους γιὰ νά γίνῃ δυνατὴ ἡ εἰσπραξὴ τῶν ἀπλήρωτων ἐκείνων χρημάτων προκειμένου νά χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Τούρκων. Κλείνω μέ αὐτὰ κατασπαζόμενος ταπεινά τὴν ἁγία πορφύρα τῆς Σεβασμιότητός σας εὐχόμενος τὴν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀπόλυτη εὐτυχία σας.

Σίφνος, 20 Αὐγούστου 1649

Τῆς σεβασμιότητός σας  
ταπεινός καί εὐπειθής δούλος  
Γεώργιος ντά Πόλα»<sup>7</sup>.

### 3. «Σεβασμιώτατε Κύριε.

Μέ τό νά σκλαβωθῆ ἀπὸ γαλέρες τῆς Μπαρμπαριᾶς ὁ ἀδελφός μου πρέ Μάρκος ντά Πόλα, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ἐνημερώσω τὴ Σεβασμιότητά Σας ἐπειδὴ διατελεῖ ἀποστολικός μισσιονάριος στά νησιά

7. SCPF/SOCG. 187, 633<sup>RV</sup>.

Σίφνο, Κέα καί Θερμιά καί, κατά συνέπεια, ύπηρέτης σας. Συνελήφθ ὁ φτωχός πρό τριμήνου ὅταν μετέβαινε στή Ρώμη ἐπί γαλλικοῦ πλοίου γιά νά σᾶς ἐνημερώσῃ ἐπί τῆς καταστάσεως τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν τῶν νησιῶν, στά ὁποῖα ἀπεστάλη ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα γιά νά ἀσκήσῃ τήν ἀποστολή του. Ἐδῶ καί τρία χρόνια περίπου δέν ἔλαβε τόν μισθόν τόν προσδιορισμένο ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα ἐξ εἰκοσιπέντε σκούδων ἐτησίως, πρᾶγμα γιά τό ὅποιο παρακαλῶ τή Σεβασμιότητά σας νά ἐνεργήσῃ πλησίον ἐκείνων τῶν σεβασμιωτάτων κυρίων (τῆς Προπαγάνδας) προκειμένου νά μοῦ στείλουν τά δεδουλευμένα χρήματα γιά νά χρησιμεύσουν στήν ἀπελευθέρωσή του, γιατί θά εἶναι μεγάλη ντροπή ἕνας ἀποστολικός μισσιονάριος νά παραμένει στή γαλέρα ἀπό ἔλλειψη ἀπλήρωτων μισθῶν, πρᾶγμα τό ὅποιο δέν πιστεύω, γι' αὐτό θά ἀναμένω κάθε συμπαραστάση ἀπό τήν ὑμετέρα εὐνοια γιά νά μπορέσω καί ἐγώ νά εὔρω τά ἀπαραίτητα πού χρειάζονται γιά τήν ἀπελευθέρωσή του.

Καί μέ αὐτήν τήν προσμονή καταφιλῶ ταπεινά τά χέρια τῆς σεβασμιότητός σας ὑπέρ τῆς ὁποίας προσφέρω ἀπό μέσης καρδίας σ' αὐτό τό νησί τῆς Σίφνου, ὅπου εὐρίσκομαι μόνος τοῦ Λατινικοῦ δόγματος μέ τήν οἰκογένειά μου, καί τήν παρακαλῶ νά προνοήσῃ σύντομα γιά ἕναν καλό καί ζηλωτή μισσιονάριο γιατί αὐτός ὁ φρά Francesco Micheluzio ἀπό τήν Κάντια (= Κρήτη), τῆς Ὁσσερβάντσιας, δέν εἶναι προσωπικότητα μέ ζήλο καί ἰκανότητα γιά τήν ἄσκηση τοῦ λειτουργήματος τοῦ γενικοῦ βικαρίου, ἀλλά μάλλον γραμματέας ἰδιωτῶν, ὅπως συμβαίνει μέ τόν κύριο Βασίλειο, Ἑλληνα διάσημον ἔμπορο, μὴ ἔχοντας ἄλλο νά κάνει αὐτός ὁ κληρικός παρά νά ἀνακατεύεται στίς ὑποθέσεις τοῦ ἐν λόγω κυρίου κάνοντας τούς λογαριασμούς του, γράφοντας γράμματα πρὸς ἄλλους ἐμπόρους καί διαβάζοντας τίς ἀπαντήσεις τους, πράγματα ἐντελῶς ἀπαράδεκτα γιά ἕναν γενικό βικάριο.

Ἄρκετά ὅμως μέ τήν ἐκτόνωσή τῆς συνείδησής μου γιά ἐνημέρωση τῆς σεβασμιότητός σας καί παρακαλῶ εὐσεβάστως τόν Κύριο νά σᾶς ἐνδυναμώσῃ στούς κόπους σας χάριν τῶν μισσιοναρίων καί, ὅπως ἰδιαίτερα τῶν πτωχῶν χριστιανῶν αὐτῆς τῆς δυστυχούς χώρας τῆς Τουρκίας.

Σίφνος, 20 Αὐγούστου 1649  
Τῆς σεβασμιότητός σας  
ταπεινός δούλος  
Γεώργιος Νταπόλας»<sup>8</sup>.

8. SCPF/SOCG. 187, 634<sup>rv</sup>.

4. «'Αντίγραφο ἐπιστολῆς τοῦ Γεωργίου Πόλλα μεταφρασμένη ἀπό τὰ ἑλληνικά στά ἰταλικά, γραφεῖσα πρὸς τὸν Γεώργιο Πέρη<sup>9</sup>, μαθητῆ τοῦ κολλεγίου τῆς Προπαγάνδας Πίστεως.

Πολυαγαπητέ ὡς ἀδελφέ.

Ἡ αἰδεσιμότητά σου γνωρίζει πολύ καλά τὴν ἐπιθυμία τοῦ φρά Φραντσέσκου Μικελούτση, ὁ ὁποῖος, ἀπὸ τὴν ὥρα πού ἔφτασε ἐδῶ εἶχε διαρκῶς νά κάνει πράγματα ἐνάντια στὸν δόν Μάρκο πηγαίνοντας γιὰ ἔνωση μέ τούς σχισματικούς γιὰ νά τούς ἔχη εὐνοϊκά διαχειμένους μαζί του, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν ἔχθρα τους πρὸς τὸν δόν Μάρκο, ἐπειδὴ δέν τούς ἐπέτρεπε νά καταπατήσουν τὰ ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας, τοῦ εἶχαν ὑποσχεθῆ νά γράφουν στή Ρώμη ζητώντας νά τὸν ἀναδείξουν ἐπίσκοπο· ἐσεῖς ὅμως πού γνωρίζετε τί πρόσωπο εἶναι αὐτός ὁ ἄνθρωπος μπορεῖτε νά καταθέσετε ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ μου. Ὁ περὶ οὗ πρόκειται δέν κάνει τίποτε ἄλλο παρά νά γράφῃ ἀπ' ἐδῶ καί ἀπ' ἐκεῖ (ἐνν. γράμματα τρίτων) καί νά γυρίζει μέ λαϊκούς νεαρούς ὅλη τὴν ἡμέρα στοὺς δρόμους. Ἐάν κατά τύχη ἔλθῃ ἐκεῖ κάποιο γράμμα, τὸ ὁποῖο φέρεται νά ὑπογράψω καί ἐγώ, δέν θά εἶναι οὔτε κατ' ἰδέαν ἀληθινό, γιατί δέν θά τό ἔχω ὑπογράψει, ἀφοῦ δέν τὸν θέλουμε γιὰ ἐπίσκοπο· ὅθεν, παρακαλοῦμε γι' αὐτό τὴν Ἁγία Προπαγάνδα νά μὴν ἐπιτρέφει νά συμβεῖ κάτι τέτοιο, ἂν ὅμως παρ' ὅλα ταῦτα τὸν χειροτονήσουν πρὸς δυσἀρέσκειαν ἡμῶν τῶν λοιπῶν καθολικῶν, μιά πού καί ἐμεῖς ἤμαστε κύριοι τῶν σπιτιῶν μας, θά κάνουμε ὅ,τι θεωρήσουμε καλύτερο.

Σεῖς γνωρίζετε καλά μέ ποιὸν τρόπο διατηροῦμε τὴν ἐκκλησία μας καί μπορεῖτε νά ἐξηγήσετε στοὺς ἀνωτέρω κυρίους καταλλήλως, παρ' ὅλον ὅτι τώρα βλέπω μέ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια σέ ποιό τέλος θά καταλήξει ἀπὸ τό πάθος τῶν σχισματικῶν, ἐνωμένο μέ ἐκεῖνο τοῦ ἀνωτέρω κληρικοῦ, πρᾶγμα πού ἀδυνατῶ νά ὑποφέρω· τελειώνοντας παρακαλῶ τὴν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ εὐτυχία σας.

Ἄπό τῆ Σίφνο, 1649 Σεπτεμβρίου 12

Πρὸς τὸν  
Γεώργιο Πέρη,  
μαθητῆ τοῦ κολλε-  
γίου τῆς Ἁγίας  
Προπαγάνδας

Ὑπογράφω ἀδελφικά  
Γεώργιος Πόλλα<sup>10</sup>».

9. Καί ὁ Γεώργιος Πέρης, ἀπὸ τῆ Σύρα, σπούδαζε τότε στή Ρώμη, στὸ Κολλέγιο Urbano. Μετά τὴν ἀποφοίτησή του διορίστηκε βικάριος Μήλου, ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπο Ἀντώνιο Σέρρα. Βλ. λεπτομέρειες γι' αὐτὸν στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου [1628-1683] ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ, στὰ «Μηλιακά», Β' (1985), 117 ἐπ. καί «Σιφνιακά», 5 (1995), 54-62.

10. SCPF/SOCG. 187, 635<sup>R</sup>.

## 5. «Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Πατέρες

Μολονότι δέν ἀρμόζει καί δέν εἶναι τοῦ χαρακτήρα μου, ὅμως ἀπό παρόρμηση τοῦ μεγάλου ζήλου πού ἔχω νά βλέπω τήν Ἁγία Ἐκκλησία μας νά ἐξυψώνεται σέ κολῶνες δόξης, χωρίς οἱ ἐχθροί της, δηλ. οἱ Ἕλληνες, νά ἔχουν εὐκαιρία νά τήν περιφρονοῦν καί νά ἀναφέρονται μέ ἄσχημα λόγια γι' αὐτήν, γι' αὐτό ἔρχομαι μέ τήν παροῦσα μου νά ἐνημερώσω εὐσεβάστως τίς σεβασμιότητές σας ὅτι, αὐτός ὁ εὐλογημένος φρά Φραντσέσκο Μικελούτση, ὁ ὁποῖος εἶναι βικάριος αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ, διαβιοῖ σκανδαλωδῶς, ὄχι μόνο ἀπέναντι σ' ἐμᾶς τούς λατίνους, ἀλλά, καί πρᾶγμα πού ἐνδιαφέρει ιδιαίτερα, στούς εἰρημένους Ἕλληνες κατά τρόπο πού δέν ἐπιτρέπεται νά ἀναφέρω στίς σεβασμιότητές σας, πηγαίνοντας ἐδῶ κι' ἐκεῖ στήν πόλη ἢ παραμένοντας σέ ἓνα γαλλικό ἐμπορικό σκάφος πού ταξίδευε σ' αὐτά τά νερά γυρεύοντας ἐμπορεύματα γι' αὐτόν τόν ἴδιο, ἢ γιά τά συμφέροντα λαϊκῶν· μποροῦν ὅμως οἱ σεβασμιότητές σας, ἐφόσον θελήσουν, νά ἀναθέσουν σέ κάποιον κληρικό πού διαμένει ἐδῶ στήν Ἀνατολή νά ἐρευνήσῃ ὅλα αὐτά, τά ὁποῖα δέν μπορῶ νά γράφω ἐγώ. Καταφιλῶ τίς ἱερές πορφύρες σας.

Σίφνος, 10 Ἀπριλίου 1650

Τῶν σεβασμιότητων σας

Δοῦλος ταπεινός

ζόρζι ντα πόλλα»<sup>11</sup>.

## 6. «Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Πατέρες μου.

Ἐπειδή ὑποθέτω πώς κάποιιοι κατά καιρούς δίνουν φευδεῖς πληροφορίες ἐναντίον ἄλλων, ὄχι ἀπό ζήλο ἢ γιά λόγους δικαιοσύνης, γι' αὐτό κι' ἐγώ γνωρίζοντας ἀσφαλῶς ὅτι δέν λείπουν καί ἐδῶ κάποιιοι σχισματικοί πού γράφουν ἐναντίον ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν κυρίως ἀπό ἀντιπάθεια πού ἔχουν ἐναντία σέ Λατίνους, λαμβάνω τό θάρρος μέ κάθε σεβασμό καί ὑποταγή νά δώσω στίς σεβασμιότητές σας πληροφορία γιά τήν παρελθούσα κατάσταση, ἀλλά καί τήν παροῦσα, γιά τίς ἐκκλησίες τίς λατινικές τῆς Σίφνου καί μάρτυράς μου ὁ Θεός ὅτι δέν διεκδικῶ μάταιον δοξασμό μου, μόνο ἐπιθυμῶ νά σᾶς ἐκθέσω ὅλη τήν ἀλήθεια, ὡς δεδηλωμένο εὐπειθές τέκνο τῆς Ἁγίας Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Ἄς γνωρίζουν οἱ σεβασμιότητές σας ὅτι εἶναι εἰκοσιδύο χρόνια πού ἐγώ καί ὁ πpe Maico Darolla ἦλθαμε ἀπό τή Σύρα στή Σίφνο, ἐκεῖνος γιά νά ὑπηρετήσῃ τή Λατινική ἐκκλησία, ἐνῶ ἐγώ ὡς κοσμικός γιά διάφορες ὑποθέσεις μου, ὅπου καί συζεύχθηκα κατά τό Λατινικό

11. SCPF/SOCG. 187, 653<sup>κ</sup>.

Δόγμα<sup>12</sup>. Ὁ δὸν Μάρκος ὑπηρετήσε ὅλο αὐτό τό διάστημα ὡς ἀποστολικὸς μισσιονάριος, μετὰ τὸν ἐκάλεσε ὁ Κύριος στή δόξα του, γεγονὸς πού συνέβη πρό πενταετίας. Ὁ δὸν Βαρθολομαῖος Πόλλα ἀπεστάλη ἀπὸ τὴν Ἁγία Προπαγάνδα στή θέση του.

Ἐδῶ ὑπάρχουν τέσσερις Λατινικὲς ἐκκλησίαι, οἱ ὅποιες, στήν ἀρχὴ πού ἤλθαμε ἐδῶ, ἦταν στήν κατάστασι πού περιγράφω ὁ Ἅγιος Ἀντώνιος Ἀβᾶς, καθεδρικός ναός, οὐδέποτε ἀναβε κανδήλι, μέσα ἦταν ἀνοικτά τὰ μνήματα καί φαινόντουσαν τὰ κόκκαλα τῶν πεθαμένων καί οἱ Ἕλληνες κοροΐδευαν· μετὰ ἦλθε ὁ εἰρημένος ρε Marco νά ἀποκαταστήσει ὅ,τι καλύτερο μποροῦσε, ἀναβε δέ τό κανδήλι ἡμέρα καί νύκτα.

Ὁ Ἅγιος Μιχαήλ Ἀρχάγγελος ἦταν κατακρημνισμένη στή μιὰ πλευρὰ τῆς, χωρὶς πόρτα, τὰ ζῶα εἰσέρχονταν νά κοιμηθοῦν μέσα· κι' αὐτὴν ἐπίσης ὁ ρε Marco ἀπεκατέστησε τὴν πλευρὰ τῆς, ἔκανε πόρτα, καί καθιέρωσε ν' ἀνάβει κάθε βράδου κανδήλι, πρᾶγμα πού συνεχίζω νά κάνω ἐγὼ μέχρι τώρα, γιατί αὐτός ἀπεβίωσε. Ὁ Ἅγιος Νικήτας ἦταν ἐξ ὀλοκλήρου κατακρημνισμένη, οἱ Ἕλληνες τὴν ἀπεκατέστησαν καί τὴν ἰδιοποιήθηκαν λειτουργώντας τὴν σύμφωνα μέ τό ἑλληνικὸ δόγμα. Ὁ πρέ Μάρκος τοὺς πλήρωσε τὰ χρήματα πού εἶχαν ἐξοδεύσει καί τὴν ἀνεκατέλαβε περιλαμβάνοντάς τὴν στή δικαιοδοσίᾳ τῶν Λατίνων· δέν ἐπιθυμῶ νά προσθέσω ἐδῶ ἄλλες ἱερές πράξεις τοῦ πρέ Μάρκου, οὔτε τὰ τελευταία βάσανα τῶν ὑπηρεσιῶν του γι' αὐτὲς τίς ἐκκλησίαις γιὰ νά μὴν μακρυγορήσω· μόνο σᾶς λέγω ὅτι, βλέποντας τίς ἀρετὲς πού εἶχε αὐτός, μετὰ τὸν θάνατό του, ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἱερεῖς μέ τὰ ἱερά ἄμφιά τους προσῆλθαν νά τὸν συνοδεύσουν κατὰ τὸν ἐνταφιασμό του, πρᾶγμα τό ὁποῖο δέν κάνουν σέ κανέναν τοῦ Λατινικοῦ δόγματος σ' αὐτά τὰ μέρη, ἂν πρῶτα δέν γίνεи ὀρθόδοξος· ὅμως ὁ εἰρημένος πρέ Μάρκος ἀπεβίωσε μέ ἐξομολόγησι τῆς Ἁγίας Καθολικῆς Πίστεως· εἶχε αὐτὴ τὴν τιμὴ γιὰ τίς ὑπηρεσίαις πού προσέφερε σέ ὅλους γενικά, ἂν καί δέν ἔλειπαν δύο-τρεῖς δυσαρεστημένοι καί κακόβουλοι πού ἔσπερναν ζιζάνια ἐναντίον του.

Ἐφτασε κατόπιν ὁ δὸν Βαρθολομαῖος Πόλλα, ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν Ἁγία Προπαγάνδα γιὰ νά ὑπηρετήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν<sup>13</sup>, ὁ ὁποῖος ἀμέσως ἄρχισε τό ἔργο διδασκαλίας τῶν νέων στὰ καλά γράμματα, ξαναχτίζοντας ἀπὸ τὰ θεμέλια τὴν Παναγία Εὐαγγελίστρια, ἄσπρισε τὸν Ἅγιο Ἀντώνιο ἐκ νέου καί κατασκεύασε σ' αὐτὸν ἓνα κοίλωμα μεγάλο καί ἄλλα ἔργα στήν ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ ὅμως τό καλὸ τό φθονοῦν καί οἱ κακοὶ ἄνθρωποι πάντοτε δέν ἀπολείπουν, ἔτσι ὑπῆρξαν καί μερικοὶ σχισματικοὶ

12. Συζεύχθηκε θυγατέρα τοῦ εὐπόρου Ἰούλιου Δελλαγραμμάτικα, ὅπως ἀναφέρει στήν ἔκθεσή του ὁ ρε Marco Dapolla.

13. «Σιφνιακά», 4 (1994), 41 ἐπ.



πού τά ἔβαλαν μέ τόν πρέ Μάρκο τόν ὁποῖο κατηγορήσαν γιά πράγμα-  
τα γιά τά ὁποῖα ἦταν ἐντελῶς ἀθῶος· αὐτοί παρακινήθηκαν στήν πράξη  
τους ὄχι ἀπό ζῆλο, ἀφοῦ εἶναι σχισματικοί, ἀλλ' ἐπειδή πίστευαν ὅτι,  
ἀναγκάζοντας τόν πρέ Μάρκο νά φύγη ἀπ' ἐδῶ μέ τίς ψευδεῖς κατηγο-  
ρίες τους, θά μπορούσαν νά ἀρπάξουν τίς ἐκκλησίες καί τά λίγα ἀκίνητά  
τους· αὐτός, ὁ πρέ Μάρκος ὅμως, ἐπέβλεπε αὐστηρά ἐπ' αὐτῶν, ἀλλά  
καί αὐτούς τούς "Ἕλληνες" πρὶν ἀπό τήν ἀφίξη τοῦ μακαρίτη σεβασμ. ἐπι-  
σκόπου τοῦ νησιοῦ della Rocca ὑπῆρξαν ἀδικοὶ ἄρπαγες, δέν ἠμπόρεσαν  
ὅμως νά διαρπάξουν τό ἐλάχιστο μέ τίς ψευδεῖς ἐπινοήσεις τους ἐναντίον  
τοῦ πρέ Μάρκου, ἠθέλησαν ὅμως νά χρησιμοποιήσουν ἄλλα ἐφευρήματα  
ἐνάντια στόν δόν Βαρθολομαῖο, ἀδελφόν τοῦ θανόντος πρέ Μάρκου, ὁ  
ὁποῖος ὅμως ὄντας καί αὐτός ἀντίθετος στίς ψευδεῖς ἀπόψεις τους, δέν  
ἀντιμετώπισε λιγότερη ἐχθρότητα.

Ἐδῶ ὑπῆρχε πάντοτε Λατῖνος ἐπίσκοπος, μέ τή χηρεία ὅμως τοῦ  
θρόνου περί τά 15 ἔτη, οἱ "Ἕλληνες" εὐρήκαν εὐκαιρία νά κάνουν "Ἕλλη-  
να" ἐπίσκοπο καί ἐπιδιώκουν μέ κάθε τρόπο ἄν εἶναι δυνατόν νά ἐξαφα-  
νίσουν τό Λατινικό ἐπισκοπᾶτο· ἐγώ, ὡς ἀληθινό τέκνο τῆς δικῆς μας  
Μητέρας Ἐκκλησίας καί ὡς ἐκεῖνος πού ἐπί εἴκοσι δύο χρόνια φροντί-  
ζω αὐτή τήν Ἐκκλησία, καί μεριμνῶ γιά τίς ἀνάγκες της, ταπεινά  
συνιστῶ στήν Ἁγία Προπαγάνδα νά προνοήσῃ τήν ἐκλογή ἐπισκόπου,  
ὁ ὁποῖος μέ τή δική μου σοβαρή συνδρομή καί τή δική του διακυβέρ-  
νηση μέ πνευματικές πράξεις ὑπέρ τῶν ψυχῶν, θά μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπό  
τίς ἐπινοήσεις τῶν σχισματικῶν.

Μετά ταῦτα κατασπάζομαι εὐλαβῶς τίς ἅγιες πορφύρες σας παρα-  
καλώντας γιά τήν ἐξ οὐρανοῦ εὐτυχία σας.

Σίφνος, 15 Αὐγούστου 1656 (παλαιό)

Τῶν σεβασμιότητων Σας  
ταπεινός δοῦλος  
Ζορτζίς νταπόλλας»<sup>14</sup>.

## Γ'. Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΓΙΟΝ. ΡΑΤΤΕΡΙΙ

«Σεβασμιώτατε Κύριε.

Ἄναζητώντας μέ κάθε τρόπο νά κατανοήσω γιατί αἰσθάνομαι καταῦ-  
ποχρεωμένος δοῦλος σας ἀνατρέχω στίς παρακλήσεις μου νά δεχθῆτε νά

14. SCPF/SOCG. 187, 450<sup>R</sup>-451<sup>R</sup>.

μέ εὐεργετήσετε καί τιμήσετε ἐξετάζοντάς με κατά τό πνεῦμα τῶν ἐγκύρων ἐντολῶν καί συστάσεών σας· ἀπό αὐτά λοιπόν προέρχεται καί ἡ ὑποχρέωση καί μεγάλη ἐπιθυμία μου πρὸς τοῦτο. Παρακαλῶ λοιπόν νά μέ συγχωρήσετε γιά τήν ἀνία πού σᾶς προξενῶ μέ τήν παρούσα ἀναφορά μου καί νά μέ διατάξῃ ἡ Σεβασμιότητά σας ὅ,τι ἐπιθυμῶ γιά τό καλό αὐτῶν τῶν δύστυχων τόπων, ἐπειδὴ τίς ὁδηγίες σας θά ἀκολουθήσω μέ κάθε σεβασμό, ὅπως καί μέ ἐπιμέλεια θά μεριμνήσω νά ἐφαρμοσθοῦν.

Ἄς γνωρίζετε λοιπόν ὅτι ἡ νῆσος Σίφνος εὐρίσκεται μεταξύ τριῶν ἄλλων (νήσων), τῆ Μήλο, τῆ Σύρα καί τῆ Σέριφο· ἡ πόλη εὐρίσκεται ἐπάνω σέ μικρόν λόφο πού περιβρέχεται ἀπό τή θάλασσα καί ἀπό τίς τρεῖς σχεδόν πλευρές του· τό γεγονός, ἂν καί δέν γνωρίζω γιατί, δίνει σέ ὅλο τό νησί τό ὄνομα Σίφνος· ἡ πόλη εἶναι ἓνα κάστρο περιτριγυρισμένο μέ διπλό τεῖχος γι' αὐτό καί (τό ἔξω τεῖχος) ὀνομάζεται Ἐξωτερικό Κάστρο· σ' αὐτήν διαβιοῦν στριμωγμένες περί τίς 500 φυχές, 150 ἄνδρες καί οἱ ὑπόλοιπες γυναικόπαιδα, ὅλοι Ἕλληνες, ἐκτός τεσσάρων-πέντε δικῶν μας κατοίκων, ἀλλά καί ἄλλων διαφόρων ἐθνικότητων, κουρσάρων πού ἀνέρχονται σέ δέκα κατά καιρούς. Σ' αὐτό τό νησί ὑπάρχει <Ἕλληνας> ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ὁποῖος τώρα εὐρίσκεται σέ ἄλλα νησιά γιά τακτική ἐπίσκεψη, ἔχοντας στή δικαιοδοσία του τή Σίφνο, Σέριφο, Μύκονο, Φολέγανδρο, Σίκινο, Ἴο, Ἀστυπάλαια, Ἀνάφη, Ἀμοργό<sup>1</sup>. Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλοί ναοί καί ἱερεῖς, ὅλοι τους ἀστοιχείωτοι, ὅπως ὁ ποιμένας τους, ἐκτός ἑνός ἀπό τό Χαλέπι, μορφωμένου καί καθολικοῦ, ὅπως διατείνεται, γνώστη τῆς Ἀραβικῆς<sup>2</sup>. Ἡ δική μας ἐκκλησία εἶναι τιμημένη στό ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἀββᾶ, κατά τό θυσιαστήριο καί τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς Πάδοβας, πανηγυρίζουσα κατά τόν Ἰανουάριο. Ἡ ἐκκλησία εἶναι μικρή καί κακοδιατηρημένη ἐπειδὴ, ἄς μέ συγχωρήσει ὁ Θεός, εἶναι ἐλάχιστα τά ἔσοδά της καί ὄχι στόν ἐλάχιστο ζῆλο τῶν κληρικῶν, ἐνῶ ὑπάρχουν πρόσωπα (ἐκτός ἂν κάνω λάθος) σημαίνοντα καί μέ καλή διάθεση πρὸς αὐτόν τόν ναό, ὅπως λ.χ. μέ διεβεβαίωσε ὁ κύριος Μιχελέτος<sup>3</sup> ὅτι θά ἐξοδεύσει ὅσα χρήματα θεωρήσω ἀπαραίτητα· ἐπί τῆ εὐκαιρία πού ἀναφέρομαι σ' αὐτόν τόν ναό, θέλω νά διευκρινίσω ὅτι δέν ὑπῆρξε παρενόχληση πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἀπλῶς εἶναι μία δική μου ἄποψη γι' αὐτό.

1. Γιά τήν Ἀρχιεπισκοπή Σίφνου καί Μυκόνου βλ. τά «Σιφνιακά», 4 (1994), 48 ἐπ.

2. Ἐννοεῖ τόν ἀγιοταφίτη ἡγούμενο τοῦ μετοχίου τοῦ Ἁγίου Τάφου στή Σίφνο Μακάριον Ἀσπρά, γιά τόν ὁποῖο βλ. «Σιφνιακά», 5 (1995), σσ.

3. Ὁ ἐξ Ἄνδρου Μιχελέτος Κοντόσταβλος, μεγαλέμπορος, νυμφευμένος καί ἐγκατεστημένος μόνιμα στή Σίφνο· βλ. «Σιφνιακά», 9 (2001), 26-28.

Στόν ναό μας δέν χρησιμοποιοῦσαν (ένν. προσέφεραν) ἀντίδωρο, πλὴν πάντοτε διατηροῦν τό φῶς τῆς κανδήλας στό ἀлтάριο μέ δαπάνη τοῦ ναοῦ, ὅμως δέν γνωρίζω γιατί δέν ὑπάρχει *custode* (= θήκη; δέν προσδιόρισα τὴν έννοια), πιθανόν γιατί ἐθεωρεῖτο μὴ ἀναγκαῖο. Ἐγώ τό διατηροῦσα στό ἀρτοφόριο, τώρα δέ γιά λίγο καιρό τό τοποθετῶ σέ ἓνα ἄγιο ποτήριο, ὅμως σκέπτομαι νά τό πάρω ἀπό ἐκεῖ γιατί δέν θεωρῶ ἀσφαλῆ αὐτὴ τὴ θέση. Ἐπαναθέτω ὑπόψη σας, ἐάν βέβαια θέλετε, νά μᾶς στείλετε μία *custodia* πού νά χωράει μόνο 10 ἀντίδωρα. Στὴν πλευρά ἐκφώνησης τοῦ Εὐαγγελίου ἔχουν ἐνταφιασθῆ οἱ (διατελέσαντες) βικάριοι ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχει κατασκευασθῆ ἓνα κιβώτιο, τό ὁποῖο εἶναι διαρκές ἐμπόδιο, ὥστε προτίθεμαι, ὅπως θέλω νά χαλάσω τό ἀлтάριο καί ἀνακατασκευάσω καλύτερο, ὄντας μέγα ἐμπόδιο καί νά τό τραβήξω μέσα κατασκευάζοντας μία ἀψίδα, πρῶτα μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί τοῦ κυρίου Μιχελέτου· ἐπίσης θέλω νά σηκῶσω καί τὴν φευτοκατασκευή τοῦ τάφου τοῦ κυρίου Πέτρου Ρόζα<sup>4</sup>, πρᾶγμα γιά τό ὁποῖο ἔχω ἤδη συζητήσει μέ τὴν κυρία μητέρα του, ἡ ὁποία συνεφώνησε νά τό κάνουμε μέ μάρμαρο ἐπὶ τοῦ δαπέδου.

Ἐπάρχει ἡ συνήθεια νά μένει πάντοτε ἀνοιχτὴ ἡ ἐκκλησία καί ὅποιος θέλει φῶς πηγαίνει σ' αὐτὴν ἀκόμη καί τρεῖς ἢ τέσσερις ἡ ὠρα τό πρῶτὶ προσέρχονται Ἐλληνίδες γιά νά προσευχηθοῦν, πρᾶγμα τό ὁποῖο δέν μοῦ ἀρέσει καθόλου, ἀλλὰ δέν ἀποφασίζω νά τὴν κλείσω φοβούμενος μήπως φέρω ἀντιδράσεις ὡς ἐνέργεια πού θά ἐμποδίζει τίς προσευχές τους στόν Ἅγιο· ἔτσι τὴν διατηρῶ ἀνοιχτὴ μέχρι νά λάβω διαταγὴ τῆς σεβασμιότητός σας. Σό ἐσωτερικό τοῦ ναοῦ ὑπάρχουν δύο πορτοῦλες, ἡ μία πού κλείνει καί ὀδηγεῖ σέ κατασκευασμένο ἀπό παλαιὰ δωμάτιο ἰσοῦφές μέ τό δάπεδο τῆς ἐκκλησίας καί ἡ ἄλλη ἀνοιχτὴ (έννοεῖ χωρίς πόρτα) καί ὀδηγεῖ στό δωμάτιο τοῦ βικαρίου· πρόκειται γιά δωμάτιο ἐντελῶς ἀκατάλληλο, δέν ἔχει καμμιά ἐντελῶς εὐκολία γιά διαμονή, ὑπάρχει δέ ἀνάγκη γιά ἓνα ἀκόμη δωμάτιο - κουζίνα γιά νά ἀποθηκεύει κανεῖς καί προϊόντα τῆς παραγωγῆς· τὰ ἐξοδα πρὸς τοῦτο εἶναι ὀλίγα ἂν δέν ὑπῆρχε ἡ ἔλλειψη χώρου, καί ὡς ἐκ τούτου εἶναι ἀναγκαῖο νά μέ ὑπηρετοῦν γυναῖκες, ἔχοντας ἤδη ἀποκτήσει καί ὑπηρέτη.

Ἐδῶ ἤμαστε τρεῖς κληρικοί· ὁ πατήρ Μικελλούτσι<sup>5</sup>, ὁ ὁποῖος, μόλις κατέπλευσε ἡ ἀρμάδα, ἐπῆγε στόν ἐκλαμπρότατο (ένν. τόν ναύαρχο) νά ζητήσει ἄδεια νά μοῦ πάρει μία θημωνιά, ὄντας ἀπαγορευμένο νά

4. Ἄλλος μεγαλέμπορος τῆς Σίφνου γιά τόν ὁποῖο βλ. «Σιφνιακά», 9 (2001), 21-23 καί τόμ. 12 (2004), 93-112.

5. Βλ. γιά τόν, καθολικοῦ δόγματος, ἱερωμένο Francesco Micheluzzi στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, 69-70 καί «Σιφνιακά», 4 (1994), 43, τόμ. 7 (1999), 123-133 καί τόμ. 11 (2003), 169-170.

ἀφαιρεί κάτι κάποιος χωρίς ἔγκριση· ἐκεῖ λοιπόν συνήντησε τόν καπελάνο καπουτσίνο, ὁ ὁποῖος, ὅταν τοῦ εἶπε ὅτι εἶναι βικάριος τῆς Σίφνου καί ὅτι εἶχε σταλεῖ ἀπό τόν σεβασμιώτατο Σέρρα νά εὔρει βικάριον γιά τή Σίφνο, γιατί αὐτός δέν ἦταν ἀπό τούς δικούς μας· ἡ ἔκφραση αὐτή, ὅτι δέν εἶναι ἀπό τούς δικούς μας, μέ ἔκανε νά ὑποθέσω ὅτι ἴσως εἶναι Ἑλληνας· ἐκεῖνος (ὁ καπελάνος) ἐρώτησε σέ ποιόν ἀνέθετε τό βικαριάτο καί ὁ Μικελούτσι ἀπήντησε πώς δέν εἶναι ἀπό τούς δικούς μας ἐπειδή ὁ προϊστάμενός του τόν εἶχε κάνει ἔκπτωτο γιατί τόν ἤθελε στόν μοναστικό βίο καί αὐτός δέν ὑπήκουσε.

Τό ἴδιο μοῦ εἶπε καί ὁ δόν Γεώργιος Πέρης<sup>6</sup> καί προσέθεσε πώς ἡ ἀπομάχρυνσή του ἀπό τή Μῆλο προῆλθε ἀπό λάσπη (ἐνν. φευδῆ κατηγορία)· ἀπό ὅ,τι βλέπω ἐγώ ἐδῶ, κάνει τόν χειρουργό γιατρό ὁ κατεργάρης, πρᾶγμα γιά τό ὁποῖο γίνεται σούσουρο. Ἐκπλήσομαι μέ τόν σεβασμιώτατο Σέρρα, ὁ ὁποῖος ἐγκατέστησε ἱερέα του βικάριο στή Μῆλο καί αὐτός (ὁ ἱερέας) ἐπῆγε στήν Κωνσταντινούπολη γιά τήν ἔκδοση τῆς πιστοποίησης, γιά νά μήν πῶ γιά ἄλλον λόγο καί ἐνῶ τόν εἶχε διορίσει ἐδῶ, αὐτός φρόντιζε νά γυρίζει στά νησιά γιά δικές του ὑποθέσεις. Γιά τόν Πέρη φιθυρίζουν στό νησί καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ κυρίου Μιχελέτου, ὅτι ὑπέπεσε σέ ἀμάρτημα μέ μιά παντρεμένη, ὁ δέ σεβασμιώτατος Σέρρα διέδωσε ὅτι κρατάει γράμματα καί διαταγές τῆς Προπαγάνδας νά τοῦ ἀπαγορεύσει νά κάνει τόν δάσκαλο· τό ἴδιο μοῦ εἶπε καί ὁ ἀδελφός τοῦ Μιχελέτου<sup>7</sup>, ἄν καί ἐγώ δέν βλέπω κάτι κακό γι' αὐτό καί περιμένω ἐπειδή μοῦ δήλωσε ὅτι θά στέλνει τά παιδιά τοῦ σχολείου κάθε ἡμέρα νά ἐκκλησιάζονται μιά καί ἡ ἐκκλησία εἶναι τόσο κοντά (μέ τό σχολεῖο), ἄν καί δέν ἤθελε νά μέ ὑποχρεώσει νά τά περιμένω γιά νά φάλλω τή λειτουργία, ἐγώ δέ τοῦ εἶπα πώς θέλω νά τά περιμένω, πρᾶγμα πού τόν παρηγόρησε· παρ' ὅλα ταῦτα μέχρι τώρα δέν παρέλειψα νά προσέχω γιά παρεκτροπή περιμένοντας μήπως συμβεῖ κάτι ἄλλο.

Ἐνορίτες μου ἔπειτα εἶναι ὁ κύριος Μιχελέτος τόν ὁποῖο, ἄν δέν κάνω λάθος, ἐκτιμῶ γιά τήν ἄριστη γνώμη πού ἔχει γιά τήν ἐκκλησία καί εἶναι πρόσωπο ἐνθουσιῶδες· πιστεύω στόν Κύριο πώς σύντομα θά φανεῖ ἄν εἶναι εἰλικρινής ἢ προσποιεῖται. Εἶναι κατόπιν ὁ ἀδελφός τοῦ σεβασμιωτάτου Πόλα, ὁ ὁποῖος εἶχε τρελλαθῆ, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ἀπό

6. Ἄλλος καθολικός κληρικός καί διδάσκαλος στή Σίφνο. Βλ. γι' αὐτόν στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἐγγραφα Μήλου (1628-1683) ἀπό τά Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ, «Μηλιακά», Β' (1985), 117 ἐπ. καί «Σιφνιακά», 5 (1995), 54 ἐπ.

7. Ἀδελφός τοῦ Μιχελέτου ἐννοεῖται ὁ Γάσπαρης, γιά τόν ὁποῖον βλ. «Σιφνιακά», 9 (2001), 28-30 καί τόμ. 12 (2004), 43-92.

τίς μαγεῖες τῆς συζύγου του<sup>8</sup>, πλὴν τῶρα ὅλα βαίνουν καλῶς καὶ ἐξομολογεῖται καὶ μεταλαμβάνει· αὐτὸς συγκέντρωνε ἐπὶ δύο χρόνια τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἄλλα τρία ὁ Γοζαδῖνος<sup>9</sup>, οὐδέποτε ὁμως πλήρωσαν τοὺς φόρους, ὥστε νὰ εὐρίσκεται χρεωμένη ἡ ἐκκλησία μὲ ἀρκετὰ σκοῦδα, αὐτόν ὁμως τὸν χρόνο θὰ κάνω τό πᾶν μὲ κάθε τρόπο νὰ τὴν ἀπαλλάξω ἀπὸ αὐτό τό χρέος πληρώνοντας τὸν κληρονόμο τοῦ Γοζαδίνου καὶ τὸν Πόλα· ὁ τελευταῖος μου ἔδωσε τὸν λογαριασμό τοῦ περασμένου χρόνου, δηλαδή ἔλαβε ἀπὸ ἔσοδα 20 ρεάλια καὶ ἐπλήρωσε γιὰ φορολογία ρεάλια 14 καὶ μερικά γιὰ τὴν ἐτήσια σπορά καὶ μου παρέδωσε συνολικά 3 ρεάλια. Εἶναι καὶ ὁ ἀνεψιός του, τὸν ὁποῖο, ὅπως μου εἶπαν, ὁ σεβασμιώτατος θεῖος του<sup>10</sup> τὸν ἐπάντρεψε ἐνώπιον μαρτύρων κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη μὲ ἱερέα καὶ τοὺς συμπολίτες του, τῶρα ὁμως θέλει νὰ τὴν ἐγκαταλείψει τῇ σύζυγὸ του καὶ νὰ πάρει κάποιαν ἄλλην, ὅπως δέ μου εἶπαν τῆς ἔδωσε ἤδη καὶ δακτυλίδι. Περιμένω νὰ ἰδῶ τί θὰ γίνει, ὅπως καὶ διαταγὴ τῆς σεβασμιότητός σας γιὰ νὰ γνωρίζω πῶς θὰ ἐνεργήσω ἂν τὴν φέρει ἐδῶ. Ἀληθινὰ τό σπίτι τῶν Πόλα ἔχει καταδικάσει ὑπερβολικά τὴν Ἐκκλησία, ἀφοῦ καὶ ὁ σεβασμιώτατος ἔχει πάρει τὰ βιβλία καὶ τό Ἀρχεῖο καὶ τὰ παλαιὰ δωρεοδοτικά συμβόλαια, ὥστε ἐγὼ νὰ εὐρίσκομαι «χωρὶς χέρια καὶ μάτια»<sup>11</sup>, ἐπειδὴ δὲν μπορῶ νὰ ἐπιχειρήσω ὅ,τι σκέπτομαι χωρὶς τὰ γραπτά κείμενα καὶ περιμένω ἀπὸ τίς προφορικές μαρτυρίες προσώπων καὶ αἰσθάνομαι τέτοια στενοχώρια, ὅσην μπορεῖ νὰ διανοηθῆ κανεῖς. Ἐπῆρε τὰ πράγματα τοῦ ἀποβιώσαντος ἐπισκόπου, τό δακτυλίδι του, ἓνα δυσκοπότηρο καὶ τὰ ἔδωσε στὸν Νικολό Κοντοστάμπιλε στὴ Βενετία<sup>12</sup>· ἡ σεβασμιότητά σας ἄς διατάξει καὶ αὐτὸς ἄς κάνει ὅ,τι θέλει μὲ τὰ ἀντικείμενα, ἀλλὰ σέ ἐμένα νὰ παραδώσει τὰ ἔγγραφα γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου τὰ δικαιώματα τῆς ἐκκλησίας.

8. Πρόκειται γιὰ τὸν Γεώργιο Πόλλα, ἐπιστολὲς τοῦ ὁποῖου προτάξαμε ἐδῶ, ἀδελφόν τοῦ πρέ Μάρκου.

9. Εἶναι ὁ ὀρθόδοξος οἰκονόμος Σίφνου Ἀπόστολος Β' Γοζαδῖνος πού ἀνέλαβε τὴ φιλοξενία ἐπ' ἀμοιβῆ Μωαμεθανοῦ σκλάβου, βλ. «Σιφνιακά», 13 (2005), 128 καὶ τόμ. 18 (2010), 32.

10. Πρόκειται γιὰ τὸν καθολικό ἀρχιεπίσκοπο Νάξου Βαρθολομαῖο Πόλλα, ἀδελφόν τοῦ πρέ Μάρκου καὶ τοῦ Γεωργίου Πόλλα, ὁ ὁποῖος εἶχε διατελέσει βικάριος καὶ ἀποστολ. μισσιονάριος Σίφνου (1651-1659), βλ. «Σιφνιακά», 4 (1994), 41-43.

11. Ἐννοεῖ «χωρὶς τὰ ἐπίσημα - γραπτά στοιχεῖα» τὰ κατασφαλίζοντα τὴν ἀκίνητη περιουσία τῆς Ἐκκλησίας.

12. Εἶναι ὁ Νικολός Κοντόσταβλος, ὁ τρίτος τῶν ἀδελφῶν-ἐμπόρων Κοντόσταβλων, ἐγκατεστημένος μόνιμα στὴ Βενετία, βλ. «Σιφνιακά», 9 (2001), 25-26, καὶ τόμος 12 (2004), 107.

Υπάρχει ακόμη ένας άλλος, Ἀνδρέας ἀπό τή Σύρα, μέ Ἑλληνίδα σύζυγο. Ἐνας Φλωρεντίνος παντρεμένος ὀρθόδοξα, ὁ ὁποῖος δίδαξε τόν πατέρα Μικελλούτσι νά καταχραστῆ χρήματα ὅπως εἶπε δημοσίως ὅταν οἱ Ἕλληνες τόν κατηγοροῦσαν καί γιά δικές του πράξεις<sup>13</sup>.

Εἶναι, ἐπίσης, ἡ μητέρα τοῦ Πέτρου Ρόζα<sup>14</sup>, ἡ ὁποία εἶχε ἔτοιμες 50 pezze da oio γιά τήν ἀγορά μιᾶς ἀμπέλου γιά τήν ἐκκλησία, κατά τήν, μέ διαθήκη, ἐπιθυμία τοῦ γιοῦ της.

Στήν Ἐκκλησία ἀνήκουν δύο ἄλλοι ναοί, ὁ ἓνας εἶναι ὁ Ἅγιος Ἄγγελος, στόν ὁποῖο ἄφισε ἓναν σκλάβο ὁ ἀγαθῆς μνήμης καπετάν Λούκας Μπρόντζα<sup>15</sup> γιά τήν ἀνακατασκευή του· τά χρήματα τά ἐπῆρε ὁ Πόλα ὡς ἐπίτροπος τῆς Ἐκκλησίας, πλὴν ἀπωλέσθησαν ὅταν τά ἀδέλφια τοῦ ἀποθανόντος δέν ἐπέδειξαν μεγάλην ἐπιμέλεια πρὸς τοῦτο· τώρα σκεπτόμαστε ὅτι πρόκειται νά καταστραφεῖ. Ὁ ἄλλος ναός, τοῦ Ἁγίου Νικήτα, μακρῶς ἀπό τήν πόλη, πραγματοποιεῖ πανήγυρη μέ προσφορές ἀπό τόν βικάριο στό πλῆθος, τοῦ δίνει νά πίνει, δέν εἶναι ὅμως δυνατόν νά σταματήσει γιατί θά δημιουργηθῆ μεγάλο σκάνδαλο ἀπό τούς Ἕλληνες, πού πιστεύουν σ' αὐτές τίς ἐκδηλώσεις<sup>16</sup>. Ὡς ἐκ τούτου, κατά τόν τρόπο πού ζοῦν, ἐπακόλουθο εἶναι νά σκέπτομαι νά διαθέτω τό ἀντίδωρο τήν ἡμέρα τῆς πανηγύρης σέ ἀναλογία κατά τά ἐδῶ ἰσχύοντα· ἡ ἐπιθυμία μου αὐτή θά φανῆ στοὺς δικούς μας θαυμάσια... καί ὁ δὸν Γεώργιος Πέρης μοῦ εἶπε πῶς δέν θά συνηθίσουν νά μεταλαμβάνουν τέτοιες ἡμέρες καί γελώντας τόνισε πῶς «εἶμαι ἐδῶ δύο χρόνια καί δέν τούς εἶδα νά μεταλαμβάνουν τήν ἡμέρα τοῦ Πάσχα». Γιά αὐτά τά θέματα θά ἐπιθυμοῦσα τή γνώμη τῆς σεβασμιότητός σας ἐπειδὴ ἔχω τόν φόβο μήπως φανῶ αὐστηρός γι' αὐτό καί θά περιμένω.

Πέραν αὐτῶν ἄς γνωρίζει ἡ σεβασμιότητά σας ὅτι ἐπῆγα στή Σύρα γιά τό γνωστό θέμα ὅπου εὐρῆκα τόν σεβασμιώτατο Guarachi μέ τίς συνήθειες διαφορές του μέ τούς πατέρες καπουτσίνους, θέλησαν δέ οἱ πατέρες καί αὐτός νά ἰδῶ τά δίκαιά τους, πρᾶγμα τό ὁποῖο δέν ἀποδέχτηκα γνωρίζοντας τόν ἓνα ἐνοχλητικό καί τούς ἄλλους ἀνοήτους, πιστεύω δέ ὅτι γιά τήν Ἁγία Προπαγάνδα ἡ ἀπόφασή μου ἦταν σοφή. Ὁ καθεδρικός ναός τῆς Σύρας ὁμοιάζει μέ Χάβρα καί θεωρῶ ὅτι πρέπει νά ταχτοποιηθῆ τοῦτο σύντομα χάριν τῶν μυστηρίων ἀφοῦ μοῦ πρόσφεραν στή λειτουργία ἀντί φιαλιδίου μία κολοκύθα. Τά παιδιά

13. Τόσο ὁ Ἀνδρέας ἀπό τή Σύρα, ὅσο καί ὁ Φλωρεντίνος εἶναι πρόσωπα ἀγνωστα.

14. Ὁ Πέτρος Ρόζας, ἀκόμη ἓνας μεγαλέμπορος τῆς Σίφνου γιά τόν ὁποῖο βλ. «Σιφνιακά», 7 (1999), 22, 68-69, τόμ. 9 (2001), 21-23 καί τόμ. 12 (2004), 96-111.

15. Βλ. «Σιφνιακά», 1 (1991), 113-115.

16. Τά γνωστά καί σήμερα πανηγύρια πού τελοῦνται κατά τίς ἐορτές τῶν πολυάριθμων ναῶν καί ἐξωκκλησιῶν τῆς Σίφνου.

δέν πηγαίνουν νά ἐκκλησιαστοῦν στόν καθεδρικό ναό, ἐνῶ δέν δίνουν οὔτε ὄστια, οὔτε κρασί, ἐκτός ἀπό τό Ἑβδομαδάριο, ἄν καί πιστεύω πώς τώρα παρέχονται πιό γενναιόδωρα. Ἡ ἐκθεση τῆς ἀγίας μετάληψης πραγματοποιεῖται κάθε μήνα μέ δύο κανδήλες μέ κόκκινο κερὶ ἐπάνω στό ἀλτάριο, οἱ δέ πιστοὶ προσέρχονται μέ τίς δικές τους κανδήλες στό χέρι.

Τὴν πρώτη Ἰουλίου ἔφθασε ἐδῶ ὁ βικάριος τῆς Κιμῶλου, ὁ ὁποῖος ἦλθε νά μέ ἐπισκεφθῆ καί, χωρὶς νά τόν ἐρωτήσω, μοῦ εἶπε ὅτι ἔρχονταν ἀπό τὴ Νάξο γιά ζητήματα τῆς ἐκκλησίας, μέ χίλια φεῦδη γιατί, φθάνοντας καί οἱ ναῦτες του, εἶπαν πώς αὐτός ἔμεινε στή Νάξο τρεῖς μῆνες κάνοντας λογαριασμούς μέ τόν σεβασμιώτατο Πόλα σχετικούς μέ τὰ κρασιά πού τοῦ εἶχε στείλει, ἄλλα ἐπὶ πληρωμῇ καί ἄλλα γιά λογαριασμό τοῦ εἰρημένου σεβασμιωτάτου, τέλος δέ εἶπαν πώς ἡ βάρκα τους ἐπέστρεφε γεμάτη μέ νέο φορτίο. Κατόπιν, στίς 10 Ἰουλίου, ἦλθε ἄλλη βάρκα ἀπό τὴν Κίμωλο καί ὅταν ἐρώτησα ἐάν τὰ γράμματα πού εἶχα στείλει στόν βικάριο τοῦ εἶχαν παραδοθῆ, μέ πληροφόρησαν ὅτι ἔχοντας αὐτός εὐρεὶ καλὴν εὐκαιρίαν νά πωλήσῃ τὰ κρασιά κάτω στό λιμάνι, δέν ἐπέστρεφε ἀκόμη στήν Κίμωλο στήν ἐκκλησία του, ὅπως λέγεται καί γι' αὐτόν τῆς Ἄνδρου.

Γνωρίζει ἡ σεβασμιότητά Σας ὅτι μέ λυπεῖ πού γράφω αὐτά τὰ πράγματα, ἀλλά τό πρόσωπο αὐτό ὁμοιάζει πολύ φαιδρό, ἀλλά σᾶς γράφω αὐτά πού πιστεύω. Ὅπως καί οἱ Βενετοὶ ἀντιπρόσωποι (γνωρίζουν) γιά τοὺς βικαρίους μας καί ἄλλες διαφθορές πού θά ἔχουν φτάσει στά αὐτιά τῆς σεβασμιότητάς σας, ὅποτε, ἄν ἀληθεύουν, ἡμαστέ ἐξαιρετικά σύγχρονοι. Ὁ Θεός γνωρίζει πόσες φορές ξεπέρασα τὰ ὄρια ἐρχόμενος σέ ἀντίθεση μέ παρόμοιους πρὸς δόξαν τῆς (Ἀγίας) Προπαγάνδας, αὐτοὶ δέ μᾶς ἀποκαλοῦν Propagandi. Σᾶς στέλνω τόν κατάλογο τῶν ἱερῶν ἀντικειμένων τῆς ἐκκλησίας, ἀλλά ἄς γνωρίζει ἡ σεβασμιότητά σας ὅτι, ἐκτός τῶν ἀσημικῶν καί τῶν φελονίων, τὰ ὑπόλοιπα εἶναι σέ ἀρίστη κατάσταση, ἰδιαίτερα τὰ ἀσπρόρουχα, ὥστε ἄν δέν εἶχα πάρει ἀπό τὴ Βενετία ὀθόνη δισχοπότηρου, καθαριστικό, μανδηλάκια γιά τό πλύσιμο, δέν γνωρίζω τί θά ἔκανα γιατί ἐδῶ ὅ,τι καί ἄν εὐρῆκα ἦταν ἀκατάλληλο.

Δέν μπορῶ νά πῶ τίποτα γιά τὴ Μύκονο γιατί μόλις ἔφθασα στή Σίφνο ἔπαθα αἰμόπτυση τόση, ὥστε ἄν δέν εἶχα τὴν εὐχὴ τῆς σεβασμιότητάς σας νά μέ συνοδεύει, ἀφοῦ ἐδῶ δέν εὐρίσκεις οὔτε γιατροὺς, οὔτε φάρμακα, θά ἔφθανα ἕως θανάτου· τώρα, μέ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ αἰσθάνομαι καλύτερα, ἀλλά ἐπειδὴ εἶναι ὁ καιρὸς τῆς συγκομιδῆς καί λόγω τοῦ πλήθους τῶν τουρκικῶν πλοίων (τά ὅποια διέδωσαν ὅτι εἶχαν συλλάβει ἓνα πλοῖο 24 κανονιῶν) παραμένω ἀναμένοντας κάποιον

σίγουρο πλεούμενο καί ζητώντας συγγνώμη εὐσεβάστως κατασπάζομαι  
τὴν ἱερά πορφύρα σας.

Σίφνος, 4 Ἰουλίου 1663.

Τῆς σεβασμιότητός σας  
Ταπεινός δοῦλος  
Giovanni Battista Grimani Patterii  
ἀποστολικός βικάριος».





ΔΑΝΕΙΑ ΑΠΟ ΣΙΦΝΙΟΥΣ «ΠΡΑΜΑΤΕΥΤΑΔΕΣ» \*  
ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΜΗΛΟΥ  
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΞΟΦΛΗΤΕΣ

Α'. Αρχιερατεία Αντωνίου Σέρρα

Ο Αντώνιος Σέρρα γεννήθηκε στη Χίο τό 1613 καί ἀναδείχτηκε ἐπίσκοπος τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Μήλου, μέ ὑπόδειξη τοῦ πάπα Οὐρβανοῦ Η', σέ ἡλικία 29 χρόνων τό ἔτος 1642. Ὅταν ἔφτασε στή Μῆλο βρῆκε τήν ἐπαρχία του σέ ἀποσύνθεση τόσο λόγω τῆς πολυχρόνιας ἀπουσίας ἀπό τήν ἔδρα τους τῶν προκατόχων του, ὅσο καί ἀπό τή μείωση τοῦ ποιμνίου τῆς ἐπισκοπῆς. Τό ἴδιο σημαντικά εἶχε μειωθῆ καί ἡ ἄλλοτε μεγάλη περιουσία της, ὁ δέ καθεδρικός ναός τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων, τόν ὁποῖο εἶχαν καταλάβει παλαιότερα οἱ ὀρθόδοξοι, μολονότι εἶχε ἐπιστραφεῖ στούς Λατίνους ἀπό τόν πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρη τό 1628, δέν ἦταν στή δικαιοδοσία τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλά στήν κυριότητα τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας καί ἀπό τό 1631 στήν ἐποπτεία ἑνός Βενετοῦ μοναχοῦ. Ὁ Σίφνιος μεγαλέμπορος Βασίλειος Λογοθέτης τοῦ πρόσφερε μιάν ἰδιόκτητη ἐκκλησία του στή Μῆλο ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Πολυκάρπου μέ τό χωραφάκι της, ἀλλά ὁ Σέρρα δέν τήν χρησιμοποίησε ἐπειδῆ φοβήθηκε μήπως σταθεῖ ἀφορμή καί χάσει ὀριστικά τούς Ἁγίους Ἀναργύρους, οἱ ὁποῖοι περιῆλθαν τελικά στή δικαιοδοσία του πρό τοῦ ἔτους 1652<sup>1</sup>.

Ὁ Σέρρα, ἐπειδῆ ἡ ἐκκλησία εἶχε ὑποστεῖ σημαντικές φθορές ἀπό

---

\* Ἡ λέξη «πραματευτάδες» περιέχεται στό δεύτερο ἀπό τά δημοσιευόμενα ἐντός τοῦ κειμένου μας ἔγγραφα. Εἶναι μεσαιωνικό οὐσιαστικό, προέρχεται ἀπό τό ἑλληνιστικό «πραγματευτής» πού δήλωνε τόν «ἐμπορικό ἀντιπρόσωπο ἢ πράκτορα» καί ἀνάγεται στό ρῆμα «πραγματεύομαι» (Λεξικό Μπαμπινιώτη). Στό θέμα μας ἡ λέξη ἔχει τήν ἔννοια τοῦ «τραπεζικοῦ πράκτορα», αὐτοῦ πού δάνειζε μέ τόκο, τόσο στήν Κωνσταντινούπολη, ὅσο καί στά νησιά.

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τά Οἰκονομικά τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Μήλου δύο ἀρχιερατειῶν (1642-1699)*, περιοδ. «Μηλιακά», Α' (1983), σσ. 81-144 (καί σέ ἀνάτυπο). Ἐντεῦθεν «Συμεωνίδη, *Τά Οἰκονομικά*».

τήν ἔλλειψη συντήρησής της, ἀπεφάσισε νά τήν ἀνακατασκευάσει, πρᾶγμα πού ἀνέφερε στό Βατικανό, στό ὁποῖο περιέγραφε καί τήν ὄλη κατάσταση τῆς ἐπισκοπῆς του. Τό Βατικανό τοῦ χορήγησε τότε 850 ρεάλια καί μέ ἄλλα 500 πού τοῦ πρόσφερε ὁ Βενετός ναύαρχος Φραγκίσκος Μοροζίνης συγκέντρωσε τό σεβαστό ποσό τῶν 1350 ρεαλιῶν. Μέ τά χρήματα αὐτά ἀπεκατέστησε τήν ἐκκλησία [ἐπῆρε τήν ἄδεια τοῦ τουρκικοῦ Κράτους μέσω τοῦ ρεφερενδαρίου ΚΠόλεως, στόν ὁποῖο ἔμεινε χρέος τά ἔξοδά του]<sup>2</sup>, ἀγόρασε ἐπισκοπική κατοικία δεξιά ἀκριβῶς ἀπό τήν ἐκκλησία καί φρόντισε νά περιμαζέψει τήν κτηματική περιουσία τῆς ἐπισκοπῆς καί νά ἀποκτήσει νέα κτήματα, ἐφοδίασε τό ναό μέ ἱερά σκεύη, λειτουργικά βιβλία, ἄμφια καί ἄλλον ἐξοπλισμό καί, γενικά, πραγματοποίησε ἕνα σπουδαῖο ἔργο. Ὁ Βενετός ναύαρχος, πού ναυλοχοῦσε τακτικά στή Μῆλο, ἐξετίμησε τίς προσπάθειες τοῦ Σέρρα καί διέταξε νά παραχωρηθῆ στήν ἐπισκοπή του τό ἐρημονήσι Πόλυβος (Καμμένη) γιά τήν ἀπόκτηση εἰσοδημάτων μέ ἐνοικιασμό βοσκοτόπων καί ἐχμετάλλευση στρωμάτων πέτρας γιά μύλους. Ἀκόμη τοῦ καθιέρωσε ἰσόβια μηνιαία χορηγία 15 ρεαλιῶν καί τοῦ συμπαραστάθηκε μέ ἄλλες διευκολύνσεις. Καί ἐνῶ μέ τά χρήματα τῶν χορηγιῶν θεώρησε πώς ἔπρεπε νά τακτοποιήσῃ τό ζήτημα τῶν ἀρπαγέντων κτημάτων τῆς ἐπισκοπῆς, γιά τίς λοιπές ἀνάγκες του σέ κινητά πράγματα ἐξόδεψε δικές του οἰκονομίες ἢ προῆλθε σέ συνάψεις δανείων μέ τήν ἐλπίδα ὅτι ἀπό τά εἰσοδήματα τῆς κτηματικῆς περιουσίας θά τά ἐξοφλοῦσε κανονικά στό χρόνο τῆς λήξης τους. Τά δάνεια αὐτά ἀνῆλθαν μέχρι τό 1664 σέ 300 ρεάλια, ἀπό τά ὁποῖα τά 100 προέρχονταν ἀπό δάνειο τοῦ ἴδιου χρόνου πού τοῦ χορήγησε ὁ ἐπιχειρηματίας Σίφνου Ἀναγνώστης Ναδάλης προκειμένου νά ἐξοφλήσῃ ἰσόποση χρηματική ὑποχρέωση πού εἶχε ἀπό τήν ἀγορά τῆς ἐπισκοπικῆς κατοικίας. Ἡ τακτοποίηση τῶν ὑποχρεώσεων ἀπό τά ἐν λόγω δάνεια δέν ἔγινε δυνατή ἀπό τόν Σέρρα γιατί στίς 19 Φεβρουαρίου 1664 ἤλθε ὁ θάνατος νά ἀνακόψῃ τήν πορεία του ἀπό ἀποπληξία καταλίποντας στήν ἐπισκοπή ἕνα σημαντικό οἰκοδομικό-κτηματικό ἔργο καί ἕνα χρέος 300 ρεαλιῶν, τό ὁποῖο ἔγινε μεγαλύτερο μέ τούς τόκους του στά ἐπόμενα χρόνια<sup>3</sup>.

### **Β'. Ἀρχιερατεία Ἰωάννη Ἀντώνιου Καμίλλη**

Ὁ Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης (γιά τόν ὁποῖο ἔχομε γράφει στά «Σιφνιακά», ἐπειδή διατελοῦσε καί τοποτηρητής Σίφνου)<sup>4</sup> κατά τόν

2. Ζητοῦσε 120 σκούδα· βλ. «Τά Οἰκονομικά», σελ. 125.

3. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τά Οἰκονομικά*, σσ. 81-92, ὅπου οἱ λεπτομέρειες.

4. Βλ. «Σιφνιακά», 15 (2007), σσ. 90-102, ὅπου διορθωτίο τό ἔτος γέννησής του σέ 1630 ἀντί 1680 ἀπό τυπογρ. λάθος πού ἐξέφυγε τοῦ διορθωτῆ.

θάνατο του Σέρρα υπηρέτουσε στη Νάξο ως κανόνικος και αρχιερατικός καντζελλάριος, ήταν δέ προσωπικότητα χαρισματική. Αυτόν λοιπόν επέλεξε το Βατικανό να αντικαταστήσει στη Μήλο τον Σέρρα με την ιδιότητα του αποστολικού βικαρίου, όχι αρχιερέως. Άνελαβε την εκκλησία Μήλου μετά τον Άπρίλιο του 1665 και βρήκε και το χρέος των 300 σκούδων από δάνεια του αποθανόντος, ο οποίος δεν είχε συντάξει και τη διαθήκη του, από την οποία θα προέκυπτε ποιά ήταν η προσωπική περιουσία του και ποιά της επισκοπής και οι υποχρεώσεις της. Τουτό είχε ιδιαίτερη σημασία γιατί τό 1666 κατέφθασε στη Μήλο ο ανεπιός του Σέρρα Giuseppe Badetto από τή Χίο, ο οποίος διεκδικούσε, λίγο-πολύ, όλα τά περιουσιακά στοιχεία της επισκοπής ως δήθεν ιδιοκτητα του θείου του. Ο Καμίλλης αναγκάστηκε τότε νά του πληρώσει 150 γρόσια «για νά τόν καθησυχάσει και νά μὴν ἔχει άλλες απαιτήσεις από τήν Ἐκκλησία». Για τό χρέος των 300 σκούδων δεν τόν ενόχλησαν άμέσως οι πιστωτές, στους οποίους δεν επλήρωσε κεφάλαιο μέχρι τό 1669, αλλά μόνο έτήσιο τόκο πρós 20%.

Ο Καμίλλης παρέμεινε βικάριος μέχρι και τό έτος 1668. Στίς 31 Μαρτίου του έτους τούτου τό Βατικανό του ανέθεσε και τήν επίβλεψη και έποπτεία της επισκοπής Σίφνου, μέσα δέ στον ίδιο χρόνο του ανεκοίνωσε ότι εκλέχτηκε επίσκοπος Μήλου και τοποτηρητής Σίφνου. Η χειροτονία του όμως βράδυνε επειδή άπουσίαζε στην Ίταλία ο αρχιεπίσκοπος Νάξου<sup>5</sup>, μέχρι δέ νά πραγματοποιηθεί αυτή (πρό 4ης Ίουλίου 1670) αντιμετώπισε φοβερές διαβολές άλλων καθολικων κληρικων που αντιδρούσαν στην εκλογή του ως αρχιερέως (βλ. λεπτομέρειες στα «Σιφνιακά», 18 (2010), 36 έπ.).

Όπως ήδη αναφέραμε, όταν ο Καμίλλης ανέλαβε τήν Ἐκκλησία της Μήλου, ήταν ήδη χρεωμένη με 300 σκούδα, βρέθηκε ενώπιον των αξιώσεων του ανεπιού του Σέρρα, της καταπάτησης ακινήτων που είχε προσθέσει ο μακαρίτης στην κτηματική περιουσία της (λαχανόκηπο, άμπέλι, οικίσκο δίπλα στην εκκλησία), τήν ανάγκη έξόφλησης δανείου 100 ρεαλιων που είχε πάρει από τόν Σίφνιο Άναγνώστη Ναδάλη και άλλα διάφορα βάρη. Για τίς δίκες στίς οποίες αναγκάστηκε νά καταφύγει για τήν ανάκτηση ακινήτων και τή ρύθμιση οικονομικων προβλημάτων, προήλθε και αυτός στη σύναψη δανείων (από τόν πρόξενο Nicolo Zucco 100 ρεαλιων και 130 πιάστρων, τούς «πραματευτάδες» της Σίφνου Άναγνώστη Ναδάλη και Άντωνάκη Στάη και άλλους). Δηλαδή με δάνεια προσπαθοῦσε νά έξοφλήσει προηγούμενα δάνεια ενώ-

5. Οι πληροφορίες στον Σίμο Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τά Οικονομικά και «Σιφνιακά»*, 15 (2007).



πιον τῆς ἀδιαφορίας τῆς Ρώμης στίς πολλές ἐκκλήσεις του νά ἐπιλύσει τό οἰκονομικό πρόβλημα τῆς ἐπισκοπῆς<sup>6</sup>.

Ἀπό τούς δανειστές ὁ Ἀναγνώστης Ναδάλης ἀναγκάσθηκε, μετά ἀπό χρόνια, νά πάρει μέτρα μέσω τῆς τουρκικῆς διοίκησης γιά νά ἱκανοποιήσει τήν ἀπαίτησή του καί μάλιστα ἔντοκα. Πρός τοῦτο δόθηκε διαταγή στούς ἐπιτρόπους τοῦ Κοινοῦ τῆς Μήλου νά προέλθουν στίς δέουσες ἐνέργειες καί ἀποφάσεις μέ ἀποτέλεσμα νά ἐκδοθεῖ τό ἐπόμενο ἐπίσημο ἔγγραφο κατοχύρωσης τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ναδάλη:

«† 1682 σεπτεμβρίου 15/μῆλος. τήν σήμερον ἐνεφανήσθη ἔμπροσθεν εἰς ἡμᾶς τούς κάτω γεγραμ<sup>2</sup>μένους Ἐπιτρόπους τῆς μήλου οἱ εὐγενέστατοι ἀφέντες Ἀναγνώστης Ναδάλης μαζή μέ τόν ἀφέντη<sup>3</sup> Μηχελάκι Ἀρμένη τόν γαμπρόν του λέγοντες πῶς εἶναι δέκα χρόνοι περασμένοι ὅπου θεωρῶντας του<sup>4</sup> τόν ἐκλαμπρότατον μωνσινιώρ Ντεκαμήλε πῶς τόν ἐσέρνασι εἰς τέσ χρίσαις τόσον οἱ χρεοφειλέτες τῆς ἐκκλησίας του<sup>5</sup> ἡ ὁποία ἐπόμενε χρεώστρα διά τόν θάνατον τοῦ μακαρίτη μωνσινιώρ Σέρα ὡσάν ἀκόμη καί ὁ ἀδελφός καί ἀνιψιός<sup>6</sup> τοῦ ἰδίου Σέρα, οἱ ὁποῖοι γύρευαν εἰς τόν καιρόν τοῦ καδῆ χαλλῆλ ἀφέντη νά πάρουνε ὅτι πράγμα κινητόν καί ἀ<sup>7</sup>κίνητον ἔχει ἡ ἐκκλησία, Ἐπισκοπή τῶν ἀγίων ἀναργύρων, ὡσάν ἀκίστα τοῦ Σέρα καί λυπούμενος ὁ ἄνωθεν ἀφ(έν)της<sup>8</sup> Ἀναγνώστης τόσον τήν ἐκκλησίαν νά μὴν ξεκουμπιστῆ ὅσον καί διά τήν ἀγάπην τοῦ ἀφέντη δεσπότη ὁποῦ τόν ἔβλεπε<sup>9</sup> πολλά βασανισμένον καί χρειαζόμενον ἀπό ἄσπρα διά νά διαφεντεύσῃ τό πράγμα του καί νά πληρώσῃ τά χρέη<sup>10</sup> καί νά δώσῃ τοῦ καδῆ τά χάρτζια του καί ἔξοδες ὁποῦ γίνονται εἰς τά χρισίματα, τοῦ ἐδάνισε εἰς ἓνα σκρῆτο καμωμέ<sup>11</sup>νο εἰς τήν Σίφνον εἰς τά 1670, ἰανουαρίου 16/ρεάλια ἑκατόν καί εἰς ἄλλο ἓνα καμωμένον εἰς τά 1677 σεπτεμβρίου<sup>12</sup> πρώτη εἰς διάφοραις φοραῖς ρεάλια ἑκατόν τριάντα μέ τά ὁποῖα ἐπλήρωσε τόν μαγαντζέ τῶν ὀσπητίων τῆς ἐκκλησίας<sup>13</sup> ὁποῦ εἶχεν ἀπλήρωτον ὁ Σέρας καί ἐπλήρωσεν ἀκόμη καί τό χάρτζι τοῦ καδῆ, εἰς τήν λίτην τῶν κληρονόμων λεγομένων.<sup>14</sup> καί ταῦτα τά ἐδάνεισε μέ ἐλπίδα, πῶς μαθένοντάς το ἡ ἀγία κουγεγκατσιόνη τῆς Ρώμης ἤθελε στείλει νά ξεχρεώσῃ τήν ἐκκλη<sup>15</sup>σίαν της καί τό πράγμα της, ὡς καθῶς πάντα ὁ μωνσινιώρε ντε Καμήλης τόν ἐτρατενέριζεν μέ τό σήμερον καί μέ τό αὔριον<sup>16</sup> μέ τό πῶς ἔχει νά ἔλθῃ βιζιτατόρες νά ἰδῆ ταῖς χρεῖαις τῆς ἐπισκοπῆς του· καί ὕστερα πάλι μέ τό πῶς γλήγορα ἔρχονται <sup>17</sup>οἱ ἀπόκρισες τῆς βίζιτας καί ἡ βοήθεια ἡ χρειαζόμενη. Τώρα βλέποντας πῶς ἦλθε ἡ βίζιτα καί ἦλθασι καί οἱ ὀρδινίαις καί<sup>18</sup> ἐπηκολούθησεν καί καμιάς λογῆς ἔνοια δέν φαίνεται νάναι διά νά πληρωθῇ τά ἄσπρα του,

6. Αὐτόθι.

όπου τόσοις χρόνοις του λείπουν|<sup>19</sup> μέ τό διάφορόν τους, ζητᾶ ἀπό ἐμᾶς δικαιοσύνην, νά κάμωμεν τρόπον νά εἶναι σιγουρα νά μή χάσῃ τό ἐδικόν του. καί νά πλη|<sup>20</sup>ρῶνεται ἀπό δῶ καί ὀμπρός τό διάφορον ὅπου θέλει τρέχει. διά τοῦτο βλέποντες ἡμεῖς τήν δικε|<sup>21</sup>κ|<sup>22</sup>δίχῃσι ἔνστασιν ὅπου μᾶς|<sup>21</sup> κάμνη καί κατέχοντας πολλά καλά πῶς ὅλα τά ἄνω φερόμενα εἶναι ἡ αὐτή ἀλήθεια· ἐπειδή καί ἐμεῖς αὐτοί μας κατέ|<sup>22</sup>χομε τό χρέος ὅπου ἄφησεν ὁ Σέρας καί ταῖς ἀβανίαις καί κρισίματα, ὅπου οἱ ἰδιχοί του ἐσέρνασιν εἰς τόν Τοῦρχον τόν πα|<sup>23</sup>ρόντα δεσπότην καί πῶς ἀφόρ-  
τῶ τῶν ἀσπρῶν ἐβάσταξε τό πρᾶμμα τῆς ἐκκλησίας του, ἀποφασίζο-  
μεν ὅτι ὁ ἀ|<sup>24</sup>νωθι ἀφ(έν)της Ἀναγνώστης καί ὁ γαμπρός του ἀφ(έν)της Μηχελάκης, τοῦ ὁποίου ἔδωκε τό ἄνω λεγόμενον χρέος ἀνά-  
μεσα|<sup>25</sup> εἰς τό πουργί ὅπου τοῦ ἔταξεν, νά ἡμποροῦν νά πιᾶσουν τό  
χωράφι τῆς αὐτῆς Ἐπισκοπῆς τοποθεμένο ἐμ|<sup>26</sup>πρός εἰς τήν χώραν  
σύμπλια μέ τούς ἔξε μύλους, νά τό κρατῆ καί νά τό οὐζουφρουτουάρη  
ὁ ἀφ(έν)της Μηχελάκης Ἀρμένης|<sup>27</sup> ὡς τε πού νά πληρωθῆ τά διακό-  
σια τριάντα ρεάλια τῶν δύο σκρητῶν μέ τό διάφορόν τως κατά τήν  
τάξιν τοῦ τόπου|<sup>28</sup> μας· καί διά τό διάφορον ὅπουθελε τρέχει ἀπό δῶ  
καί ὀμπρός, νά τρώγῃ τήν ἰντράδα τοῦ λεγομένου χωραφίου|<sup>29</sup> ὀμπλη-  
γάρωντας τόν ἄνωθεν ἀφ(έν)την Ἀναγνώστην νά τυχένη νά στρέψῃ τῆς  
ἐκκλησίας τά δύο δυσκοπότηρα ὅπου τῆς κρα|<sup>30</sup>τῆ διά ἀμάχια. ἐπειδή  
καί διά σιγουριτά τοῦ δίνομε νά κρατῆ τό ἄνωθι χωράφι. Γέγονεν εἰς  
τήν Μῆλον, εἰς τόν οἰ|<sup>31</sup>κον τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπικῆς.

|<sup>32</sup> Εἰς τās 15 Σεπτεμβρίου 1682

|<sup>33</sup> μηχέλης τζοῦκος ἐπίτροπος

|<sup>34</sup> μανόλης κρίσπος ἐπίτροπος

|<sup>35</sup> μανόλης ὁ χωματιανός ἐπίτροπος

|<sup>36</sup> Δημήτριος Κο(ν)τίλης Νοτάριος καί

Κα|<sup>37</sup>τζιλιέρης μῆλου».

[ΠΗΓΗ: SCPF/Scritt. Rif. nei Congr. - Arcipel., vol. 4, f. 126<sup>R</sup>].

## ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

4. «... εἰς ταῖς κρίσεις» δηλ. τά κριτήρια, δικαστήρια καί «οἱ χρεοφειλέτες» = πιστωτές.

7. «... ὡσάν ἀκίστα...» = ἰταλ. acquisto = ἀγορά, ἀπόκτηση.

10. «νά δώσῃ τοῦ καθῆ τά χάρτζια του...» νά πληρώσῃ στόν τοῦρχο δικαστή τά ἔξοδα τῆς δίχης.

10-11. «... ἕνα σκρητο καμωμένο εἰς τήν Σίφνον...», ἕνα συμβόλαιο (ἰταλ. scritta ἢ scritto = γράμμα, γραπτό).

13. «... εἰς τήν λίτην τῶν κληρονόμων», εἰς τήν δίχην (ἰταλ. lite) τῶν κληρονόμων τοῦ Σέρρα.

14. «... ἡ ἀγία κονγερχατσιόνε», ἡ Ὀργάνωση τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας μέ τόν τίτλο «Ἁγία Προπαγάνδα».

15. «... τόν έτρατενέριζεν...», τούς καθυστερούσε από τό ιταλ. *trattenere* = συγκρατῶ, κρατῶ.

16. «... νά ἔλθῃ βιζιτατόρες», νά ἔλθῃ ἀποστολικός ἐπισκέπτης, ἢ ἐπιθεωρητής (ιταλ. *visitatore*).

17. «... ἤλθασι καί οἱ ὀρδινίαις», ιταλ. *ordine* = οἱ διαταγές, οἱ παραγγελίες.

19. «... νά εἶναι σιγοῦρα...», νά εἶναι ἀσφαλῆ, σίγουρα (ἀπό τήν ιταλ. *sicuro*).

22. «... καί ταῖς ἀβανίαις...», ιταλ. *avanzia* = καταδυνάστευση, φευδῆς κατηγορία.

25. «... εἰς τό πουργί...», ἡ προῖκα.

26. «... σύμπλια μέ τούς ἔξε μύλους...», δίπλα στους ἔξι μύλους· «... καί νά τό οὐζουφρουτουάρη ὁ ἀφέντης Μηχελάκης...», ιταλ. *usufruttuare* = ἐπιχαρποῦμαι.

28. «... νά τρώγῃ τήν ἰντράδα», ιταλ. *entrata* = εἰσόδημα.

29. «... ὀμπληγάρωντας τόν ἄνωθεν ἀφέντην...», ιταλ. *obligare* = ὑποχρεώνω.

30. «... διά ἀμάχια...», γιά ἐνέχυρα, ἀπαιτήσεις.

Μετά τήν κατά τά ἀνωτέρω γενομένη ρύθμιση καί τή μεταβίβαση τῆς ἀξίωσης εἰσπραξῆς τοῦ δανείου στόν γαμβρό τοῦ Ναδάλη σιόρ Μιχελάκη Ἀρμένη (μέρος τῆς προίκας πού τοῦ χορηγήθηκε), ὁ Καμίλλης ἐπεδίωξε καί ρυθμίσεις ἄλλων ὑποχρεώσεων συνάπτοντας δάνεια μέ ἐνέχυρο μάλιστα ἀκόμη καί ἱερά σκεύη καί αὐτήν τήν ἐπισκοπική μίτρα.<sup>7</sup> Τόν ἐπόμενο χρόνο ἔγραφε καί πάλι στή Ρώμη ζητώντας τή βοήθειά της καί γιά ἐπίρρωση τοῦ αἰτήματός του συναπέστειλε βεβαιώσεις τρίτων πού περιέγραφαν τή δεινή οἰκονομική κατάσταση τῆς ἐπισκοπῆς Μήλου καί τοῦ ἐπισκόπου της. Μεταξύ αὐτῶν καί τό ἐπόμενο ὑπόμνημα τῶν προκρίτων τοῦ νησιοῦ:

«Ἡμεῖς οἱ κάτω γεγραμμένοι κυβερνηται καί ἐπίτροποι τῆς νήσου Μήλου εἰς ἀναζήτησιν τοῦ πανιερωτάτου κυρίου κυρίου Ἰωάννη Ἀντωνίου ντε Καμίλια ὑπερτίμου δεσπότου καί ὑπεραξίου ἀρχιερέως τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τῆς Μήλου καί εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας μαρτυροῦμεν πώς ἀπό τόν χρόνον πού ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος τόν ἐπιάσασιν οἱ χρεοφειλέτες τῆς ἐκκλησίας, ἤγουν ἐκεῖνοι ὅπου ὁ μακαρίτης ἐπίσκοπος Σέρρας τῶν ἐχρεώστικε ἢ διά σπίτι ὅπου ἐγόρασεν, ἢ διά πρᾶμα ὅπου ἐπῆρε καί δέν τό ἀποπλήρωσεν καί ἀποθένοντας ἀδιόρθωτος, ἐπόμεινε τό χρέος τῆς ἐκκλησίας ἢ ὁποία ἐκρουσεύτη ἐκ τῶν κλη-

7. Archivio di Propaganda Fide, Visite e Collegi, vol. 38, ff. 509-533, ὅπου ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης Ἰωάννης Βικέντιος Καστέλλης, ἀρχιεπίσκοπος Μαρκανουπόλεως, στήν ἔκθεσή του ἀπό 16 Ὀκτωβρίου 1710, καταγράφοντας τίς ἐνέργειες στίς ὁποῖες προῆλθε γιά νά τακτοποιήσει τίς ὑποχρεώσεις τῆς Ἐκκλησίας Μήλου, ἀπαρίθμησε, σέ σχετικό κατάλογο μέ τόν τίτλο «Σημείωση τῶν πληρωμῶν πρὸς τούς πιστωτές γιά τήν ἀνάκτηση κτημάτων καί ἐνεχύρων», καί τά ἱερά ἀντικείμενα καί ἄμφια πού εἶχαν δοθῆ γιά ἐνέχυρα πρὸς κατασφάλιση τῶν δανείων τῶν πιστωτῶν (ἡ μίτρα τοῦ Καμίλλης, τό δακτυλίδι του, δισκοπότηρα, σταυρός, φελόνια, ὁ ἐπισκοπικός σταυρός κ.ἄ.).

ρονόμων τοῦ αὐτοῦ Σέρρα εἰς διαφόροις καιροῖς παρά τῶν πιστῶν καί ἀλλοφύλων κριτηρίων· καί μὴ ἔχων ἐξ αὐτοῦ πληρῶσαι, ἐδανείζετον ἀπέ τόν ἕνα καί ἔδιδε τοῦ ἄλλου.

Τέλος πάντων ἐπῆρε ἀπό τόν ἀφέντη Ἀνεγνώστη Ναδάλε ρεάλια διακόσια τριάντα καί ἀπό τόν ἀφέντη Ἀντωνάκη Στάη ἄλλα ρεάλια ἑβδομήντα καί ἐξεπλήρωσε τό μεγάλο μαγαζέ, τό σπίτι τῆς σακχιστίας καί τό ἄλλο τοῦ Χρυσολουροῦ καί ἄλλες παρτίδες κατά τήν νότα ὅπου τοῦ ἔφησε ὁ πάντρε Ντομήνικος καπουτζίνος ὅπου ἐπόμεινε βικάριος καί ἔπιασε ὄλο τό πρᾶμα καί χαρτία τῆς ἐκκλησίας εἰς τό χέρι του, ἐξόχως τήν παρτίδα τῶν ἑκατόν εἴκοσι ρεαλιῶ τοῦ ὀρισμοῦ πού χρεωστῆι τοῦ ρεφερεντάριου στήν Πόλη, ὅπου εἶναι εἰς τήν αὐτήν νότα δέν ἐπλερώθηκε καί εἶναι πάντα χρεώστης νά τά δώση μέ τά διάφορά τως πρός εἴκοσι τά ἑκατῶ κατά πού πέρνουν στήν Τουρκία ἐκεῖνοι οἱ πρματευτάδες· εἶδέ τούς ἄλλους πρώτους χρεοφειλέτες ἐπλήρωσεν μέ τά ἄσπρα ὅπου ἐπῆρε ἀπό τούς δύο ἄνω λεγομένους πρματευτάδες, οἱ ὅποιοι τοῦ σύρνουν τά διάφορα πρός δεκαπέντε τά ἑκατῶ κατά τήν τάξη τοῦ τόπου μας καί οἱ ἄλλοι τοῦ ἐπέρνασι εἴκοσι τά ἑκατῶ καί διά τήν ἀγάπην καί σέβας ὅπου ἔχουν πρός τοῦτον τόν θεοφιλέστατον ἀρχιερέα τοῦ εἶχασι ὑπομονή ἕως τώρα· πλὴν κατέχομεν καί ἤδαμεν πῶς ὄντας ἀκόμη βικάριος ἀποστολικός, ἐπειδή καί νά πάρη ὁ μαστρο Νικόλας Ψαρός τό ἀμπέλι ὅπου ἤφηκε ὁ Δαμιανός τῆς Πισκοπῆς τοποθεμένο εἰς τά Καρνέρια καί ὁ Μπεργαμάσχος τό περιβόλι ὅπου εἶχε ἀγορά, μά ἀπλήρωτο, στά Βοῦρκα, ἐπῆγε δύο χρονιές ὁ αὐτός μονσιονιόρες, ἀκόμη βικάριος, εἰς τήν ἀρμάδα ὅπου ἐξεχειμῶνιαζε στήν Πάρο καί κάμνοντας λίτη ἐκέρδησε τό ἀμπέλι καί τό περιβόλι μέ ἐξοδες καθῶς πᾶσα εἰς μπορεῖ νά λογιᾶση πόσα τρῶσιν οἱ ἀβοκάτοι καί ἄλλοι· ἔπειτα μέ τόν παραδομὸν τῆς Κρήτης, ἐρχόμενοι οἱ Τοῦρκοι καί καδῆδες στό νησί μας, ἐσηκωθήσασιν πάλι τοῦ μονσιονιόρ ὁ ἀδελφός καί ὁ ἀνιφίός καί ἄλλοι ὅπου ἐπρετεντέρασι νά πάρουν τό πρᾶμα τῆς ἐκκλησίας καί ἐσύρναση τονε καθημερνό στόν καδῆ καί αὐτός ἀκόμη ἀχειροτόνητος ἐνδιαφέντεφεν ἀνδρείως τό δίκαιον τῆς ἐκκλησίας καί μέ ἐξοδες μεγάλες καθῶς κάθε φρόνιμος καί πού νά ἔπραξεν τήν τούρκικη κρίση μπορεῖ νά πιστώση πόσα ἄσπρα τοῦ ἐπήγασιν στά ρέσμια καί χοζέτια. Καί ὄχι μόνον ἂν εἶχε τίποτις ἀπό ἐδικόν του τό ἔδωκε, ἀμή καί ἀπό φίλους ἐδανείστη καί ἐκυβέρνησε ταῖς χρεῖαις τῆς ἐκκλησίας του καί ἀπό τότε πάντα χρειωμένος καί φτωχά ἀπύμεινε καί ἀνκαλά στενοχωρεμένος καί δυστυχισμένος ὡς εἶπαμεν νά βρῖσκεται, δέν ἄφηκε ποτέ τήν ἐκκλησίαν του ἀδούλευτη καί τά ὀφφίγια καί λιταῖς καί λειτουργίες καί διδαχές ὅπου ἐπρέπασιν εὐπρεπίζοντας πάντα τήν νύμφην του, κρατώντας πότε ἕνα, πότε ἄλλον παπά καί τζάγον διά νά τόν βοηθοῦσι εἰς τήν ὀλημερνήν



φαλμωδίαν καί οὕτως μέ θερμόν καί ἔνθεον ζῆλον κινεῖται εἰρήνη καί πατρική ἀγάπη ποιμένει θεοφρόνως τό ἴδιον ποίμνιον καί ὑποφέρει καθεκάστην ἀνυποφόρετα βάρητα διά στερέωσιν τῆς ἐκκλησίας του. Ὅθεν ἐμεῖς οἱ γινώσκοντες τήν αὐτοῦ στενοχωρία καί βλέποντας τήν αὐτοῦ θεοσεβήν πολιτείαν, μαρτυροῦμεν μεθ' ὄρκου τά ἄνωθεν ἀληθῆ εἶναι καί ταύτην τήν πίστην ποιοῦμεν εἰς μαρτυρίαν τοῦ ἄνωθεν πανιερωτάτου ἀρχιερέως, οὗ καί τήν παροῦσαν εὐλαβῶς παρέχομεν.

Ἐκ νήσου Μήλου ἐν τῷ οἴκῳ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπικῆς συνάξεως, Ἰουλίου 30, 1683.

- μάρκος ὁ σουμαρίπας ἐπίτροπος
- γιωργάκης ταταράκης ἐπίτροπος
- ἀντωνάκης δελίνης ἐπίτροπος

(τόπος

Δημήτριος Κοντίλης

τοῦ βουλοτηρίου)

νοδάρος καί καντζηλιέρης Μήλου».

[ΠΗΓΗ: SCPF/Scr. Rif. nei Congressi - Arcipelago, vol. 4, ff. 257<sup>RV</sup> 258<sup>R</sup>].

Μεταξύ τῶν ἀποσταλέντων στή Ρώμη ὑπομνημάτων ὑπέρ τοῦ Καμίλλη ὑπῆρχε ἀκόμη καί συστατικό τοῦ πρώην πατριάρχου ΚΠόλεως καί προέδρου τῆς Μητροπόλεως Νάξου Γερασίμου. Ὁ πρώην πατριάρχης εὕρισκονταν τότε στή Μήλο γιά λόγους θεραπευτικούς, ἔκανε θερμά μπάνια. Τό ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς του ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἡμεῖς Γεράσιμος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος πρώην Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καί Οἰκουμενικός Πατριάρχης καί Πρόεδρος Παροναξίας, μέ τό νά τύχωμεν ἐδῶ διά νά γνωρίσωμεν ἰατρείαν εἰς τήν ἀσθένειάν μας, τόσον ἀπό τά φυσικά ἰατρικά μέ τά ὅποια ἐπρομήθευσεν ὁ Θεός τό νησί τῆς Μήλου, ὡσάν ἀκόμη καί ἀπό τούς σοφούς ἰατρούς ὅπου τό κατοικοῦσιν, εἶδαμεν καί ἐπράξαμεν, ἔτι δέ καί ἀπό ἀξιοπίστους ἄρχοντες καί κυβερνήτας τοῦ τόπου ἐμάθαμεν τήν θεοσεβῆ πολιτείαν τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κύρ Ἰωάννου Ἀντωνίου ντε Καμίλια, τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας, πλήν καί τά χρέη καί κρουσεμούς ὅπου διά τόν αἰφνίδιον θάνατον τοῦ πρώην Σέρρα ἐπόμειναν τῆς ἐκκλησίας του, ὡσάν ἀκόμη καί ταῖς ἔξοδες καί κόπους ὅπου ἔκαμε εἰς ταῖς κρίσεις χριστιανῶν καί τουρκῶν διά νά ἀπεκρατήσῃ τό πράμα τῆς ἐνοχλούμενος ἀπό τούς κληρονόμους τοῦ λεγομένου Σέρρα καί ἄλλους ὅπου τό ἐγύρευαν ἀδίκως. Τοῦτο καί ἡμεῖς μαρτυροῦμεν εἰς ἅπαντα οὐ παρέχει. Ὅθεν εἰς πληροφορίαν καί ἀσφάλειαν, τῇ ἡμετέρα πατριαρχικῇ σφραγίδι καί τῷ ἰδίῳ χαρακτήρι τό παρόν φύλλον ἰσχυρίζομεν.

Ἐδόθη ἐν τῇ Μήλω αὐγούστου 4, 1683 (τό βουλοτήρι) † ὁ πρῶν Κωνσταντινουπόλεως βεβαιοῖ».

[SCPF./Scr. Rif. nei Congr. / Arcipel. vol. 4, ff 258<sup>RV</sup>].

Παρ' ὅλα ταῦτα τό Βατικανό ἀδιαφόρησε στά αἰτήματα τοῦ Καμίλλη γιά οἰκονομική ἐνίσχυση καί αὐτός συνέχισε νά δανείζεται ἀπό τόν ἕνα γιά νά ξεπληρώνει τόν ἄλλο δανειστή του. Μέ τήν κήρυξη στά 1684 νέου βενετοτουρκικοῦ πολέμου (πού διήρκεσε μέχρι τό 1699) καί τούς συχνούς κατάπλους τῆς βενέτικης ἀρμάδας στή Μήλο, οἱ δανειστές φάνηκαν ἀπέναντί του διαλλακτικοί καί ὑπομονετικοί ἐπειδή γνώριζαν πώς ὁ Καμίλλης, μέσω τοῦ ναυάρχου, θά κατάφερνε νά μεταθέσει τήν ἐξόφληση τῶν ὑποχρεώσεών του. Μέ τήν κήρυξη μάλιστα τοῦ πολέμου ἐπῆγε στό Ναύπλιο γιά νά συναντήσῃ τόν Βενετό ναύαρχο καί ζητήσῃ τή βοήθειά του, δέν γνωρίζουμε ὅμως τό ἀποτέλεσμα τῆς συνάντησης. Βραδύτερα, τό 1691, ὁ ναύαρχος Domenico Mocenigo, μέ Διάταγμα του τῆς 28 Νοεμβρίου, διέταξε τή διαγραφή ὅλων τῶν χρεῶν του καί τήν φορολογική ἀπαλλαγή του καί ὅτι «οἱ δημογέροντες τοῦ νησιοῦ ἔχουν ὑποχρέωση νά ἐνισχύσουν τόν σεβασμιώτατο μέ 150 ρεάλια ἑτησίως, προκειμένου νά γίνει δυνατή ἡ συντήρηση δύο ἱερέων καί ἄλλων κληρικῶν...». Τό ἐν λόγω διάταγμα δημιούργησε μεγάλο θόρυβο στή Μήλο, γεγονός πού ἀνάγκασε τόν ναύαρχο νά ἀναστείλει τήν ἰσχύ του<sup>8</sup>.

Ἔτσι ὁ Καμίλλης συνέχισε τήν ἴδια πρακτική τῶν δανείων καί τίς ἀλλεπάλληλες ἀναφορές του στή Ρώμη γράφοντας «... δέν εἶδα ποτέ καμμιά βοήθεια γιά νά ἀνακουφιστῶ ἀπό τά μεγάλα χρέη καί νά ὑπηρετήσω τίς ἐκκλησίες μου (Μήλου καί Σίφνου) μέ νηφάλιο πνεῦμα...»<sup>9</sup>.

Τά βάσανά του τελείωσαν ὀριστικά μέ τόν ἐπελθόντα θάνατό του στίς 14 Νοεμβρίου 1698<sup>10</sup>.

Γράφοντας τήν εἶδηση στή Ρώμη ὁ ἐπίσκοπος Σύρου Ἀντώνιος Γιουστινιάνι μέ ἐπιστολή του τῆς 30 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου χρόνου, σημείωσε, μεταξύ ἄλλων, πώς ὁ ἀποθανών κατέλιπε «καταχρεωμένην τήν ἐκκλησία του μέ 600 περίπου ρεάλια» καί πώς θεωροῦσε ὅτι θά ἦταν καλύτερα νά τόν διαδεχτεῖ ἕνας βικάριος (ὄχι ἐπίσκοπος πλέον). Ἡ πρότασή του εἰσακούστηκε καί στή θέση του τοποθετήθηκε βραδύτερα ἕνας μοναχός τοῦ τάγματος τῶν Καρμηλιτανῶν, ὁ φρά Ἰωάννης Μελισσοργός ἀπό τήν Κρήτη<sup>11</sup>.

8. Σίμου Μιλτ. Συμειωμένη, *Τά Οἰκονομικά*, σελ. 102.

9. Αὐτόθι, σελ. 103.

10. Αὐτόθι, σελ. 106.

11. Αὐτόθι.

### Γ'. Βικαριακή περίοδος Μελισουργού

Ὁ Μελισουργός ἔφτασε στή Μήλο τό καλοκαίρι τοῦ 1702 καί ἀνέλαβε τήν Ἐκκλησία Μήλου μαζί μέ τό χρέος τοῦ Καμίλλη πού ἀνέρχονταν σέ 562 ρεάλια. Ὑστερ' ἀπό εἰκοσιοκτώ μῆνες ἀπό τήν ἀφίξή του διεπίστωσε «πώς χωρίς χρήματα δέν εἶναι δυνατόν νά τακτοποιηθοῦν τά πράγματα», παρά τίς προσπάθειές του νά ἐπιτύχει «συμβιβασμούς καί ἄλλα ἔξοδα πού κάθε μέρα δημιουργοῦνται καί γιά τίς δύο ἐκκλησίες (Μήλου καί Σίφνου) πού ἔχω ὑστερημένες ἀπό εἰσοδήματα». Τοῦτο δ' ἐπειδή οἱ πιστωτές, «μέ τά δικαιώματα πού τοῦς παρέχουν γραπτά συμβόλαια, διεχθικοῦν νά πάρουν τά ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας γιά νά πληρωθοῦν μέ αὐτά»<sup>12</sup>. Σέ ἀναφορά του πρός τό Βατικανό τῆς 6 Ἰανουαρίου 1705 ἀνέφερε πώς οἱ πιστωτές τόν ἀνήγαγαν στόν καπουδάν πασᾶ Τζανουῦ Χότζα, πού εἶχε καταπλεύσει στή Μήλο, ὁ ὁποῖος, ἐξετάζοντας τά ἔγγραφα τῶν ἀπαιτήσεων τῶν πιστωτῶν, διέταξε τήν ἄμεση ἐξόφλησή τους, πρᾶγμα βέβαια ἀδύνατον γι' αὐτόν. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν νά τόν κλείσει στό κάτεργο τρία μερόνυχτα. Ἡ ἀπελευθέρωσή του ἔγινε μέ τή μεσολάβηση τῶν προεστῶν καί τοῦ ὀρθοδόξου ἀρχιεπισκόπου Μήλου. Στήν ἴδια ἀναφορά παρέθεσε καί τίς κυριότερες ἀπαιτήσεις τῶν δανειστῶν, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τά «100 ρεάλια ὀφειλόμενα ἀπό τό 1664 στόν οἰκονόμο Σίφνου [ὁ Ἀναγνώστης Ναδάλης εἶχε πρό καιροῦ ἱερωθῆ]»<sup>13</sup> πού δανείστηκε ὁ Σέρρα γιά τήν ἀποπληρωμή τῆς ἀξίας τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου... Τά 100 αὐτά ρεάλια μέ τοῦς τόκους τῶν χρόνων ἔχουν πολλαπλασιάσει τό χρέος, ὥστε μέ μιά προσφυγή στήν τουρκική δικαιοσύνη θά μοῦ κάνη ἔξωση ἀπό τό κτίριο...», ἔγραψε ὁ Μελισουργός. Ἐγραψε ἀκόμη ὅτι ὁ Ναδάλης «τόν καταπίεζε καί τόν ἀπειλοῦσε ὅπως ἕναν ἐχθρό τῆς ἐκκλησίας»<sup>14</sup>.

Ὁ δυστυχῆς βικάριος, χωρίς εἰσοδήματα καί αὐτός καί καμμία βοήθεια ἀπό τή Ρώμη, ὅπως ὁ Καμίλλης, συνέχιζε τό σύστημα τοῦ τελευταίου, τά δάνεια, ἀκόμη καί γιά τή διατροφή του. Ἐγραψε στίς 4 Ἀπριλίου 1709 ὅτι, πέραν τοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ πού τοῦ δάνεισε κάποιος Riepte Reinord, «ἐπί πλέον μοῦ ἐδάνεισε γιά τή διατροφή μου μιά μεζούρα κριθάρι καί δύο μεζοῦρες φάβα»<sup>15</sup>. Στίς 18 Ἰουνίου τοῦ ἴδιου χρόνου, ἔγινε ἄλλη μιά διευθέτηση τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ Ναδάλη, μέσω τῶν ἐπιτρόπων τῆς Μήλου: ἕνα κατάστημα, κάτω ἀπό τήν ἐπι-

12. Αὐτόθι, σελ. 107.

13. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά Ἀγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος Σίφνου, Ἀθήναι 1991, σελ. 34 ἐπ.

14. SCPF/SC. ARCIPEL., vol. 8, 383<sup>R</sup>.

15. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τά Οἰκονομικά, σελ. 138.

σκοπική κατοικία πού, μετά τόν θάνατο τοῦ Καμίλλη, εἶχε παραχωρηθῆ σ' αὐτόν «ὡς ἐνέχυρο καί νοικιάζοντάς το νά εἰσπράξει τό δάνειο τῶν 80 ρεαλιῶν» συμφωνήθηκε νά παραμείνει στή διαχείριση τοῦ Μελισουργοῦ, ὁ ὁποῖος θά πλήρωνε στόν Ναδάλη ἐνοίκιο «γιά ἐξόφληση τοῦ τόκου μέχρι ἀποπληρωμῆς τῶν χρημάτων»... τεσερισήμιση ρεάλια τό χρόνο, ἀρχῆς γενομένης ἀπό σήμερα 1 Ἰουλίου 1709<sup>16</sup>.

Ἡ νέα αὐτή συμφωνία πραγματοποιήθηκε ἐπειδή «στίς 18 Ἰουνίου 1709 ἔφτασε ἐδῶ ὁ Ἕλληνας κληρικός Ἀναγνώστης Ναδάλης, οἰκονόμος ἀπό τή Σίφνο, μέ φερμάνι τοῦ Μεγάλου Κυρίου ἀπευθυνόμενο στους ἐπιτρόπους Μήλου μέ ἐντολή νά πληρώσει ἡ Ἐκκλησία ὅσα τοῦ ὀφείλει καί, ἂν δέν ὑπάρχουν τά χρήματα, νά θέσουν στή διάθεσή του τόσα κτήματα ὅσα ἀπαιτοῦνται γιά τήν ὀλοσχερῆ ἐξόφλησή του. Ὁ Ἀναγνώστης αὐτός Ναδάλης», ἔγραφε στό Βατικανό ὁ Μελισουργός, «εἶναι ἐκεῖνος πού πολλές φορές ἔχω ἀναφέρει στίς σεβασμιότητές σας καί πού ἔχει δανείσει 100 ρεάλια στόν ἀείμνηστο Ἰωάννη Ἀντώνιο Καμίλλη ἀπό τό 1667, τά ὁποῖα ἔχει κατοχυρώσει μέ ἔγγραφο καμωμένο ἀπό τόν δημόσιο νοτάριο μέ ὑποθήκη ἐπί τοῦ καταστήματος τοῦ ἐπισκοπικοῦ μεγάρου, ὅπου βρίσκεται ἡ στέρνα μέ τό νερό ὑπό τόν ὄρο, μέχρι ἀποπληρωμῆς τῶν χρημάτων του, νά τρέχει τόκος 20% ἐτησίως, ὅπως συνηθίζεται ἐδῶ καί εἶναι περασμένα ἔκτοτε 42 χρόνια· ἔτσι τό χρέος ἔχει ἀνέλθει συνολικά μέ τόν τόκο σέ 460 ρεάλια, ὅσο δέν στοιχίζει αὐτό τό ἐπισκοπικό μέγαρο, ἀφοῦ εἶχε ἀγοραστεῖ ἀπό τόν ἀείμνηστο Ἀντώνιο Σέρρα μόνο ἀντί 400 ρεαλιῶν. Ἡ Δικαιοσύνη ἤδη τό ἐδέσμευσε, ὄχι ὡς κυρίου, μά ὡς πιστωτοῦ, μέχρις ἐξοφλήσεως τῆς ὀφειλῆς: μοῦ παρήγγειλαν νά τό ἀδειάσω προκειμένου νά ἐνοικιαστεῖ καί ἀπό τό ἐνοίκιο νά ἐξοφλεῖται ὁ τόκος. Ἐγώ γιά νά μή βλέπω τό ἀρχαῖο ἐπισκοπικό μέγαρο πού ἐφάπτεται στήν ἐκκλησία νά κατοικεῖται ἀπό λαϊκούς, εἴτε καλούς, εἴτε κακούς, ἀποφάσισα νά τό ἐνοικιάσω ἐγώ μέ τήν ὑποχρέωση νά πληρώνω τόν ἐτήσιο τόκο γιά νά ἀποφύγω τή ντροπή ἀπέναντι στους Ἕλληνες ἐχθρούς, στήν ἐκκλησία, στίς σεβασμιότητές σας καί τό Λατινικό δόγμα. Ἐχω πολλές φορές ἀναφέρει στίς σεβασμιότητές σας πώς αὐτός ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλούσιος, ἀποφασιστικός καί διαθέτει μέσα. Καί ἡ Ἐκκλησία φτωχή καί χωρίς μέσα ὅπως σᾶς ἀνέφερα· θά μπορούσε ἴσως νά τακτοποιήσει τό ζήτημα μέ μία ρύθμιση τοῦ κεφαλαίου, ἀλλά οἱ σεβασμιότητές σας δέν μοῦ πρόσφεραν ὄχι δάνειο, ἀλλ' οὔτε μιάν ἀπάντηση γιά νά γνωρίζω τί θά κάνω ὅταν θά ἐρχόταν αὐτό πού ἔβλεπα νά ἐρχεται καί πού ἤδη ἦλθε; Ἐκεῖνο πού σήμερα ρύθμισα εἶναι τό νά παραμείνει τό κεφάλαιο μέ τούς παλαιούς τόκους· ἔτσι, μέχρι ὁ

16. Αὐτόθι, σσ. 137-138.

Κύριος νά φανερώσει κάποιον άλλο τρόπο και από ἐδῶ και ἐμπρός νά πληρώνω τόν ἐτήσιο τόκο και ὅταν μοῦ λείπει και αὐτός ὁ δανειστής, ὡς κύριος, θά βάλει μέσα νά καθήσει ὅποιον θελήσει.

Μέ ποιόν τρόπο λοιπόν εἶναι δυνατόν νά βρῶ τόσα χρήματα γιά νά πληρώσω τόκους, ὑπέρμετρους φόρους, συμβιβασμούς και ἄλλα ἐξοδα πού κάθε ἡμέρα δημιουργοῦνται και γιά τίς δύο Ἐκκλησίες (Μήλου και Σίφνου) πού ἔχω ἐστερημένες ἀπό εἰσοδήματα. Παρέρχομαι, γιατί γνωρίζει ὁ Κύριος τά ἐξοδα πού ἔκανα στήν Κωνσταντινούπολη ἐπτά μῆνες πού παρέμεινα ἐκεῖ γιά νά ἀπαλλαγῶ ἀπό πολλούς πού διεκδικοῦσαν μέ διάφορα ἔγγραφα τίς ἐκκλησίες και τίς περιουσίες τους. Εἶναι λίγες ἡμέρες σεβασμιώτατε πού πλήρωσα ἄλλα 15 ρεάλια τόκους, 9 ρεάλια χαράτσι ἔντοκο και γιά τόν ἀπουσιάζοντα ἱερέα Κιμώλου, 5 ρεάλια φόρο κοινοτικό, 15 στόν Καδῆ, 5 γιά τόν κ. Σίλα τῆς Χίου και σήμερα 20% γιά τό σπίτι, 7 ρεάλια γιά ἐπισκευή τοῦ τρούλλου τῆς ἐκκλησίας, δηλαδή δύο στόν Καδῆ γιά τήν παροχή ἀδειας και 5 γιά ὑλικά και μαστορικά, δηλ. σύνολο 67 ρεάλια πού τά ἔχω δανειστεῖ, ἐκ τῶν ὁποίων γιά τά 40 ὀφείλω και τόκον ἐτήσιο· ἐπίσης ἔρχεται νά δίνω και 9 μεζοῦρες κριθάρι και 6 καλαμπόκι πού ὁ Θεός τά εἶχε στείλει γιά νά ζήσω... Τά εἰσοδήματα αὐτοῦ τοῦ χρόνου εἶναι 9 μεζοῦρες κριθάρι και 6 καλαμπόκι και θά μοῦ ἀπομείνουν και τέσσερις μεζοῦρες φασόλια και τρία πιθάκια κρασί νερωμένο· ὅλα αὐτά εἶναι τά εἰσοδήματα τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ και ἰδιαίτερα αὐτόν τόν χρόνο πού ὑπάρχει ἔλλειψη στά πάντα θά πεθαίνουμε ἀπό τήν πείνα.

Μετά τό συμβάν μέ τό σπίτι, σεβασμιώτατε, ἦλθα μέ ἐκεῖνον τόν κύριον Ἀναγνώστη Ναδάλη σέ συνεννόηση και αὐτός εὐγενέστατα μοῦ ἔσφιξε τό χέρι ἐνώπιον μαρτύρων ὅτι ὁποιαδήποτε στιγμή τοῦ ἐπιστραφοῦν τά 100 ρεάλια του και τόκος 20%, πού ἤδη ἐπλήρωσα ἐγώ, θά ὑποχωρήσει, ὅπως εἶπε, γιά χάρη μου στά ὑπόλοιπα και θά μοῦ παραδώσει τό συμφωνητικό παραχωρώντας ἕνα ἄλλο νέο πού θά καλύπτει τή συμφωνία αὐτή, και ἐγώ τοῦ ἔδωσα τήν ὑπόσχεση πώς θά τοῦ ἀπαντήσω γιατί ὀφείλω πρῶτα νά ἐνημερώσω τή σεβασμιότητά σας... ὑπενθυμίζω ὅτι αὐτός εἶναι ἄνθρωπος πλούσιος και ἀποφασιστικός και μέ λίγα χρήματα πού θά δώσει στόν Καδῆ θά κάνει χοτζέτι πού κοστίζει γύρω στά 54 ρεάλια και θά τά κρατήσει γιά δύο - τρία χρόνια και μετά μέ φερμάνι θά πάρει τήν ἐκκλησία, τίς καμπάνες, τό ἐπισκοπικό μέγαρο, τά κτήματα και ὅτι ἄλλο ὑπάρχει... Εἶναι σεβασμιώτατε 8 χρόνια πού ἀγωνίζομαι και σύρομαι ἀπό δικαστήριο σέ δικαστήριο ὅπως ἕνας κοινός λωποδύτης και πάντοτε χωρίς χρήματα και χωρίς νά μοῦ στέλνετε καμμιά βοήθεια... θέτω τόν ἑαυτό μου στήν ὑψηλή προστασία σας και παρακαλῶ γιά ἀγάπη Θεοῦ νά φροντίσετε, μέσω τῶν προϊ-

σταμένων μου, αν δεν είναι δυνατόν να ρυθμίσουν τά πράγματα, να με στείλουν (ένν. μεταθέσουν) στην Μητέρα Έκκλησία πού τόσα χρόνια έχω υπηρετήσει και ελπίζω σ' αυτό μιά και λίγα χρόνια μου απομένουν στην ηλικία των 74 χρόνων μου για λίγη ανάπαυση...»<sup>17</sup>.

Τόν επόμενο χρόνο 1710 ο Μελισουργός ήσυχασε όριστικά επελθόντος του θανάτου του σέ ηλικία 75 χρόνων. Τά βάσανα και οί οικονομικές υποχρεώσεις της Έκκλησίας Μήλου, δημιουργήματα, αναγκαστικά βέβαια, των Σέρρα και Καμίλλη, τακτοποιήθηκαν μερικώς τόν ίδιο χρόνο από τόν αποσταλέντα από τό Βατικανό αποστολικό επισκέπτη Ίωάννη Βικέντιο Καστέλλη, αρχιεπίσκοπο Μαρχιανουπόλεως. Στόν Καστέλλη ή Ρώμη παρεχώρησε, κατ' αρχήν, ποσόν 350 ρεαλιών για τακτοποίηση μέρους των χρεών της Έκκλησίας Μήλου<sup>18</sup>. Δανειστές υπήρξαν, κατά τήν έκθεσή του, 27 πρόσωπα, μεταξύ των οποίων βέβαια και ο Άναγνώστης Ναδάλης (φαίνεται πώς τό δάνειο του Άντωνάκη Στάη προς τόν Καμίλλη είχε τακτοποιηθή παλαιότερα). Ο αποστολικός επισκέπτης, προικισμένος μέ διαπραγματευτικές ικανότητες, επέτυχε σημαντικές διευκολύνσεις ή έκπτώσεις των δανειστών, όπως και του Ναδάλη, ο οποίος συμφώνησε «για τά 100 ρεάλια πού είχε δανείσει να εξοφληθή μέ 75 ρεάλια». Τό ίδιο συνέβη και μέ τόν δανειστή πού για τή διασφάλιση της απαίτησής του κρατούσε ένυπόθηκα τρία κτήματα της Έκκλησίας Σίφνου στην Κίμωλο, ο οποίος δέχτηκε να πάρη, αντί των 70 ρεαλιών του, 50 ρεάλια<sup>19</sup>.

Άν αυτή ήταν και ή όριστική τακτοποίηση των προβλημάτων της εκκλησίας Μήλου δεν είναι διακριβωμένο. Έχεινο πού απομένει από τήν όλη ιστόρηση των πραγμάτων είναι α) ή άκατανόητη άδιαφορία και μή ανταπόκριση του Βατικανού στην ικανοποίηση των εκκλήσεων Καμίλλη και Μελισουργού για οικονομική ένίσχυσή τους και β) ή μεγάλη οικονομική επιφάνεια των Σιφνίων «πραγματευτάδων», του Άντωνάκη Στάη και, όλως ιδιαίτερα, του Άναγνώστη Ναδάλη<sup>20</sup>, συνεχιστών της δυναμικής της Οικονομίας της Σίφνου, μετά τήν αποβίωση των μεγαλεμπόρων της Βασιλείου Λογοθέτη, Πετράκη Ρόζα, Μιχελέτου Κοντόσταβλου και άλλων.

17. Αὐτόθι, σσ. 140-144.

18. Βλ. ὑποσημ. ὑπ' ἀριθ. 7.

19. Αὐτόθι.

20. Βλ. γιά τόν Άναγνώστη Ναδάλη στόν Σίμο Μιλτ. Συμεωνίδη, *Τά Ίστορικά* (ὑποσημ. 13) καί «Σιφνιακά», 9 (2001), σ. 33, ὅπου καί γιά τόν Άντωνάκη Στάη.

## ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ

### Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΓΚΙΩΝ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

Ἡ παρουσία τῆς οἰκογένειας Γκιών (Guion) στή Σίφνο ἐτοποιεῖτο περί τό ἔτος 1700 κατά τή μαρτυρία τοῦ περιηγητῆ Τουρνεφόρ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐπισκεφθεῖ τότε τή Σίφνο καί εἶχε συναντήσῃ τόν γενάρχη τῆς Κάρολο Γκιών, πρόξενο τῆς Γαλλίας στό νησί. Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Κ. Γκιών, σέ ἐπιστολή του τῆς 29ης Μαρτίου 1699 πρός τό Βατικανό, ἔγραψε:

«Δέν θά τολμοῦσα νά γράφω στίς ἀγιότητές σας ἐάν δέν ἤμουν πεπεισμένος ὅτι θά ἐπιδιοκίμαζατε τόν ζῆλο πού ἔχω γιά τή συντήρηση τῆς ἐκκλησίας μας τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς ὁποίας, ἐπί εἴκοσι τώρα χρόνια πού κατοικῶ στό νησί τῆς Σίφνου, ἐφρόντισα, ὅσο μου ἦταν δυνατό, νά κατοχυρώσω τά δικαιώματα, ἀλλά καί τήν ἀξιοπρεπή διαβίωση ὄλων τῶν ἐφημερίων πού ἀπεστάλησαν γιά νά τήν ὑπηρετήσουν...».

Κατ' αὐτήν λοιπόν τή μαρτυρία τοῦ γαλλικῆς καταγωγῆς καί καθολικοῦ δόγματος Καρόλου Γκιών, ἡ ἐγκατάσταση στή Σίφνο πραγματοποιήθηκε περί τό 1679/80 (εἴκοσι χρόνια πρό τοῦ 1699) μέ πιθανό σκοπό τήν κατάληψη τῆς θέσης τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας, τήν ὁποία κατεῖχε ἀπό τοῦ ἔτους 1675 ὁ Φίλιππος Ναδάλες. Γνωρίζουμε ὅτι ὁ τελευταῖος διατηροῦσε τό ἀξίωμα μέχρι καί τά μισά τοῦλάχιστον τοῦ ἔτους 1684, ὅταν στίς 4 Ἰουνίου τοῦ χρόνου τούτου κατήγγειλε τόν καθολικό ἐφημέριο Σίφνου Φραντσέσκο Λορεντάνο ὅτι μετεῖχε σέ σκευωρία ἡ ὁποία στόχο εἶχε τήν ἀρπαγή τοῦ ἀξιωματός του. Μετά λοιπόν τόν Ἰούνιο τοῦ 1684, ἄγνωστο ὅμως πότε ἀκριβῶς, τό ἀξίωμα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας περιῆλθε στόν Κάρολο Γκιών<sup>1</sup>. [Ὁφείλουμε νά διευκρινίσουμε ὅτι στή Σίφνο, αὐτήν τοῦλάχιστον τήν ἐποχή, λειτουργοῦσε ὑποπροξενεῖο, ὅμως οἱ προϊστάμενοι σ' αὐτό ὑπέγραφαν ὡς *consoli* = πρόξενοι].

Τοῦ Καρόλου Γκιών εἶναι γνωστές δύο ἐπιστολές<sup>2</sup> τίς ὁποῖες ἀπηύθυνε στή *Sacra Congregazione* τῆς Ρώμης καί ἔχουν ὡς ἐξῆς:

1. «Σιφνιακά», 7 (1999), 72-73.

2. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ὁ πρῶτος Κάρολος Γκιών τῆς Σίφνου καί ὁ ἱστορι-

Α'. «Σεβασμιώτατοι.

Παρακινούμενος από ζήλο προς την χριστιανική θρησκεία και μετά τό αίτημα άλλων πέντε άρχηγών οίκογενειών του Λατινικού δόγματος προκειμένου νά ίδουμε την Έκκλησία του Κυρίου όπως έπιτάσσει ο θεός και ο ανθρώπινος νόμος, σπεύδω γονυπετώς με ύψιστο σεβασμό στη στοργή της Άγίας Προπαγάνδας και τών σεβασμιότητων σας νά περιγράψω τή δυσάρεστη κατάσταση στην όποία εύρίσκεται ή πτωχή Έκκλησία της Σίφνου. Η Έκκλησία αυτή κάτω από τή διοίκηση του άειμνήστου βικαρίου δόν Φραντσέσκο Λορεντάνο ήταν εύπρεπώς διακοσμημένη, τά δέ άκίνητά της άριστα διατηρημένα. Μετά τόν θάνατο εκείνου, ένω άνέμενε άλλον ποιμένα με ζήλο για τήν διακυβέρνησή της και δική μας παρηγορία, μέχρι σήμερα δέν εύεργετηθήκαμε με παρόμοια χάρη. Πρό δύο έτών ο σεβασμιώτατος έπίσκοπος Μήλου έπηρε τό θάρρος νά θέσει χέρι στα ιερά σκεύη, τά άσημικά και τά έτήσια εισοδήματα πού συγκεντρώνει ή Έκκλησία και λόγω της προχωρημένης ηλικίας του και της κακής κατάστασης της υγείας του από πέτρα τών νεφρών, δέν είναι σε θέση νά προσφέρει τίποτα παρά νά φροντίζει μόνο τόν έαυτό του.

Όταν λείπει και αυτός θά άπωλεσθούν τά πάντα προς ζημίαν της Έκκλησίας και τών διαδόχων του. Λόγω της άποστάσεως και της σωματικής του καταστάσεως δέν είναι σε θέση νά τόν ύπηρετήσει, ούτε παραχωρεϊ σε άλλους κληρικούς κάποια καθήκοντα για λόγους οικονομίας· έλλείπει κληρικών άδυνατεϊ νά τελέσει βαπτίσεις κατά τήν παλαιά συνήθεια. Έτσι, λόγω της κακοδιοίκησης και τών άνωτέρω αιτίων, ή πρόνοια τών σεβασμιότητων σας θά δραστηριοποιηθῆ προκειμένου νά εύεργετηθούμε από τήν Άγία Προπαγάνδα προς τήν όποία παρακαλούμε από καρδιάς νά εκθέσετε τά διατρέχοντα ώστε, έπί τέλους, νά μās στείλει έναν κληρικό με ζήλο και ίκανότητες· έμεϊς, με τίς μικρές δυνάμεις μας, δέν θά παραλείψουμε νά προσφέρουμε τό κατά δύναμιν χάριν άποκαταστάσεως του σεβασμοϋ προς αυτήν τήν Έκκλησία, αλλά και προς σωτηριάν τών ψυχών μας, για τήν όποία από βαθεία πίστη και ζήλο θά αισθανόμαστε αιώνια υποχρεωμένοι προς τήν Άγία Προπαγάνδα και προς τίς σεβασμιότητές σας, τίς όποϊες προσκυνώ ταπεινά και εκ μέρους τών υπολοίπων κατασπαζόμενος τίς ιερές πορφύρες σας.

---

κός Κάρολος Γκιών, 1680-1902, έφημ. «Σίφνος», φφ. Νοεμβρ.-Δεκ. 1989, όπου έχουν δημοσιευτεϊ και τά δύο έγγραφα, τά όποια ανήκουν στο Άρχείο της SCPF/SC. ARCIPEL. 6, 362<sup>k</sup> και SC. ARCIPEL. 7, 373<sup>kv</sup>.



Σίφνος 8 'Ιουλίου 1694 (νέο ήμ.)  
Τῶν σεβασμιότητων σας  
πιστός δοῦλος  
Κάρολος Γκιών  
πρόξενος τοῦ Γαλλικοῦ Ἔθνους».

Β'. «Σεβασμιώτατοι

Δέν θά τολμοῦσα νά γράψω στίς ἀγιότητές σας ἐάν δέν ἤμουν πεπεισμένος ὅτι θά ἐπιδοκιμάζατε τόν ζήλο πού ἔχω γιά τή συντήρηση τῆς ἐκκλησίας μας τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τῆς ὁποίας ἐπί εἴκοσι τώρα χρόνια πού κατοικῶ στό νησί τῆς Σίφνου, ἐφρόντισα, ὅσο ἦταν δυνατόν, νά κατοχυρώσω τά δικαιώματα, ἀλλά καί τήν ἀξιοπρεπή διαβίωση ὄλων τῶν ἐφημερίων πού ἀπεστάλησαν γιά νά τήν ὑπηρετήσουν. Ἐπειδή ὅμως ὁ ἀποθανών σεβασμιώτατος ντέ Καμίλλης, ἐπίσκοπος Μήλου, ὡς τοποτηρητής, ἄλλη φροντίδα δέν εἶχε παρά τήν ἰδιοποίηση τῶν ἐλαχίστων εἰσοδημάτων τῆς, οἱ ἱερεῖς πού ἐτοποθετοῦντο ἀπ' αὐτόν δέν εἶχαν μέσα διαβίωσης καί ἀναγκάζονταν νά ἀρπάζουν ὅτι μπορούσαν καί νά φεύγουν ἀπ' ἐδῶ. Τώρα ἔχομε τόν αἰδεσιμώτατο δόν Λεονάρδο Πριβιλέτζιο, κληρικόν μέ χρηστότητα καί προσωπικότητα ὑποδειγματική, μέ τόν ὁποῖο οἱ ἐδῶ ἐλάχιστοι χριστιανοί τοῦ λατινικοῦ δόγματος εἶναι ἀπόλυτα ἱκανοποιημένοι. Γι' αὐτό καί παρακαλοῦν μέ ταπεινότητα ὅλοι δι' ἐμοῦ τίς σεβασμιότητές σας νά δεχθεῖτε νά τόν ἐπιβραβεύσετε μέ αὐτό τό βικαριάτο καί νά τοῦ παραχωρήσετε ὅλα τά εἰσοδήματα, τόσο τά προερχόμενα ἀπό τά ἀκίνητα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ὅσο καί ἐκεῖνα ἀπό τήν κτηματική περιουσία πού εὑρίσκεται στό νησιά Κίμωλο καί Ἄνδρο, τά ὁποῖα ἐκαρποῦντο ὅλοι οἱ προκάτοχοί του ἐφημέριοι μέχρι πού ἔβαλε χέρι σ' αὐτά ὁ εἰρημένος ἐπίσκοπος τῆς Μήλου, ὥστε νά μπορέσει νά ζήσει ἀξιοπρεπῶς καί νά ἀντιμετωπίσει τίς ἐτήσιες ὑποχρεώσεις καί ὅλες τίς ἄλλες ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς.

Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ ὑπερτάτη καλωσύνη τῶν σεβασμιότητων σας θά μᾶς κάνει αὐτήν τή χάρη πού ἐπιζητοῦμε, ἰδιαίτερα ἐγώ, μέ κάθε σεβασμό καί ὑποταγή προσκυνητῶς.

Ἀσπαζόμενος τίς ἱερές πορφύρες τῶν σεβασμιότητων σας, διατελῶ  
Σίφνος, 29 Μαρτίου 1699

Δοῦλος ταπεινός

Κάρολος Γκιών

Πρόξενος τῆς Γαλλίας».

Γιά τήν στήριξη τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Σίφνου ἀπό τόν Κάρολο Γκιών ἔγραφε στήν Ἁγία Προπαγάνδα τῆς Ρώμης στίς 18 Μαρτίου 1699 καί ὁ βικάριος τοῦ νησιοῦ πρέ Λεονάρδος Πριβιλέτζιο τήν ἐπομένη ἐπιστολή:

«Έκλαμπρότατοι

Μέ τό νά χηρεύσει ἡ Ἐκκλησία τῆς Σίφνου καί οἱ φυχές τῶν πιστῶν νά ἔχουν ἀποκλειστέι ἀπό κάθε πνευματική περίθαλψη, ἔγραφε ὁ σεβασμιώτατος κ. Καμίλλης, ἐπίσκοπος Μήλου, στόν σεβασμιώτατο κ. Ἀντώνιο Γιουστινιάνι, ἐπίσκοπο τῆς Σύρας, νά τοῦ ἀποστείλει ἕναν ἱερέα ἀπό τόν Κλήρο του γιά νά προσφέρει ὑπηρεσίες σ' αὐτήν τήν ἐκκλησία. Βλέποντας ὁ σεβασμιώτατος κ. Ἀντώνιος Γιουστινιάνι τήν ἀνάγκη τῆς ἐκκλησίας ὡς καλός ἱερωμένος δέν ἐβράδυνε καθόλου καί ἀπέστειλε ἀμέσως τόν ὑπογράφοντα ἔγώ δέ, χωρίς δισταγμό ἐνώπιον αὐτῆς τῆς ἀνάγκης τῆς ἐκκλησίας, ἐμπάρκαρα χωρίς φόβο μήπως σκλαβωθῶ ἀπό Ὀθωμανούς ἢ τούς κινδύνους τῆς θάλασσας μή ὑπολογίζοντας τήν ἴδια τή ζωή μου προκειμένου νά συντρέξω ἐκεῖνες τίς φυχές, οἱ ὁποῖες πρέπει νά προτρέπονται διαρκῶς νά παραμένουν πιστές στό ἅγιο καθολικό δόγμα· φθάνοντας στή Σίφνο εὐρήκα τήν ἐκκλησία σέ κακή κατάσταση αἰτία δέ γι' αὐτό ὑπῆρξε ὁ εἰρημένος σεβασμιώτατος Καμίλλης, τοποτηρητής της, πού κατακρατοῦσε γιά τόν ἑαυτό του τά εἰσοδήματα δίνοντας ἐλάχιστα στούς κληρικούς πού τοποθετοῦσε ἐδῶ ὁπότε κάθε ἕνας ἀπ' αὐτούς, βλέποντας ὅτι ἡ ἀμοιβή ἦταν ἐλάχιστη, ἐγκατέλειπε τήν ἐκκλησία· ἐγώ ὅμως, διαπιστώνοντας τίς ἀνάγκες της ἐπέισθηκα ἀπό ζῆλο πρὸς τό καθολικό δόγμα μας καί πληροφορῶ τήν ἀγάπη καί καλωσύνη τῶν σεβασμιότητων σας νά γνωρίζουν ὅτι ἤδη ἐπέρχεται θεραπεία μέ καλή διακυβέρνησή της καί γιά τό μέλλον. Ὁ προηγούμενος διαχειριστής εἶχε καταστρέφει τή φτωχή αὐτή ἐκκλησία ὑποθηκεύοντας τά ἀκίνητά της στήν Κίμωλο καθὼς καί μέρος τῶν κινητῶν ἀντικειμένων της ἀφήνοντας καί αὐτόν τόν καθεδρικό ναό του (ἐννοεῖ τῆς Μήλου) χρεωμένον μέ 500 ρεάλια καί ἐάν ἐδῶ ὁ Γάλλος πρόξενος ὀνόματι μουσιου Κάρολος Γκιών, κάτοικος τῆς Σίφνου, δέν συνέτρεχε τή φτωχή αὐτή ἐκκλησία στούς φόρους καί ἄλλες ἐτήσιες ἀνάγκες καί ὑποχρεώσεις της πρὸς τούς Ὀθωμανούς, χωρίς ἀμφιβολία, θά εἶχε καταστραφεῖ ἀπό τά θεμέλια ἐπειδὴ εὐρίσκεται σ' αὐτό τό νησί τῶν Ἑλλήνων οἱ ὁποῖοι φροντίζουν ὡς τώρα νά τήν ἐξαφανίσουν ὡς ἀντίθετοι στό δόγμα μας.

Γιά τούς λόγους αὐτούς καί ἐλπίζοντας στή συνδρομή τῆς ἀγάπης σας, ἔλαβα τό θάρρος νά πληροφορήσω σχετικῶς τίς σεβασμιότητές σας, ὑπέρ τῶν ὁποίων εὐχομαι κάθε εὐτυχίαν κατασπαζόμενος μέ ταπεινότητα τίς ἅγιες πορφύρες σας. Ἄλλο δέν ἔχω καί μένω τῶν σεβασμιότητων σας

Σίφνος, 1699 Μαρτίου 18

ταπεινός ὑπηρετής  
pre Leonardo Privilegio  
βικάριος Σίφνου»<sup>3</sup>.

3. SCPF/SC. ARCIPEL. 7, 357<sup>REV</sup>.

Καί ὁ Σύρου Ἀντώνιος Γιουστινιάνι σέ δύο ἐπιστολές του ἀπό 2 Μαρτίου 1699 (νέο ἡμ.) καί 17 Μαρτίου 1699 (νέο) πρὸς τὴν Προπαγάνδα ἔγραψε ὅτι ἀπέστειλε στή Σίφνο τόν Λεονάρδο Πριβιλέτζιο κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Καρόλου Γκιών<sup>4</sup>.

Τό ἔτος 1700 ὁ Γάλλος περιηγητής Toumefort, περιερχόμενος τὰ νησιά, ἐπισκέφθηκε καί τή Σίφνο ὅπου συνήντησε τόν Γκιών γιά τόν ὁποῖο ἔγραψε στό ταξιδιωτικό ἔργο του ὅτι ἦταν ἄνθρωπος λόγιος, γλωσσομαθής καί κάτοχος τῆς σφραγίδας τοῦ προτελευταίου δυναστέως τῆς Σίφνου Νικολάου Ἀγγ. Γοζαδίνου. Ἐπίσης τό ἔτος 1723 τόν συνήντησε ὁ ἀποστολικός ἐπισκέπτης Luigi Guarghi, καθολικός ἐπίσκοπος Σαντορίνης, κατά τήν ἐκτέλεση τῆς ἀποστολῆς του στή Σίφνο. Στίς 16 Ἰουλίου τοῦ ἴδιου χρόνου ὁ ἐν λόγω ἐπίσκοπος ἐτέλεσε λειτουργία στό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καί ἔδωσε «τό χρίσμα σέ τρεῖς νέους πού διέθεταν τήν κατάλληλη ἡλικία τῆς οἰκογενείας τοῦ μουσιῦ Κάρλο Γκιών, ὑπηκόου Γάλλου καί προσωπικότητας πράγματι εὐγενοῦς, ἔμπειρης καί χαρισματικῆς...». Πρόσθεσε δ' ὅτι «ἡ οἰκογένειά του εἶναι ἡ μόνη, μεταξύ ἄλλων οἰκογενειῶν τοῦ νησιῦ, πού τηρεῖ κατά τρόπον ἄφογο τό Καθολικό δόγμα...». Εἶναι προφανές ὅτι τά τρία νεαρά παιδιά πού ἔλαβαν τό χρίσμα ἀπό τόν ἐπίσκοπο Σαντορίνης ἦταν ἐγγόνια τοῦ Γκιών, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται ἀπό τόν Guarghi μόνο ὡς «ὑπήκοος Γάλλος»<sup>5</sup> καί ὄχι πρόξενος τῆς Γαλλίας στή Σίφνο· ἴσως ἐπειδή τότε τό ἀξίωμα ἔφερε ἄλλο πρόσωπο τῆς ἴδιας ὁμοῦ οἰκογενείας, ὁ Ἰωσήφ Γκιών.

## ἌΛΛΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΓΚΙΩΝ

### 1. Ἰωσήφ <Ἰζέππος> Γκιών

Τό ἔτος 1734, Ὀκτωβρίου 21, βαπτίσθηκε στήν Κίμωλο τέκνο τοῦ Stefano Lombard καί τῆς Ἄννας Μαρουσάκη στό ὁποῖο δόθηκε τό ὄνομα Joseph = Ἰωσήφ. Ἀνάδοχος τοῦ παιδιοῦ παρέστη, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ πατέρα του Ἰωσήφ Γκιών, ὑποπροξένου τῆς Γαλλίας στή Σίφνο, ὁ γιός του Κάρλος Γκιών, προφανῶς ὁ νεώτερος. Κατά τήν ἐν λόγω μαρτυρία ὁ Ἰωσήφ, γιός τοῦ Καρόλου Γκιών, διαδέχτηκε στό ἀξίωμα τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στή Σίφνο τόν πατέρα του, ἄγνωστο πότε ἀκριβῶς, πιθανολογοῦμε ὁμοῦ πρό τοῦ ἔτους 1723. Τοῦτο δ' ἐπειδή ὁ ἐπίσκοπος Γκουάρκι ἀνέγραψε στήν ἔκθεσή του πρὸς τό Βατικανό τόν Κάρλο ἀπλῶς ὡς Γάλλο ὑπήκοο καί ὄχι ὡς πρόξενον, δέν κατεῖχε

4. Αὐτόθι, 353<sup>RV</sup> καί 355<sup>RV</sup>.

5. «Σιφνιακά», 7 (1999), 72-73.

δηλ. τότε τό άξίωμα, τό όποιο είχε φροντίσει νά μεταβιβαστεῖ στό γιο του. Άλλη μάλιστα μαρτυρία τῆς 26<sup>ης</sup> Φεβρουαρίου 1737 βεβαιώνει ότι ό Ίωσήφ Γκιών εξακολουθοῦσε νά φέρει τό άξίωμα του' υπέγραφε σέ έγγραφο ώς «Ίζέπος Γγιών κόνισσολος... μαρτυρῶ»<sup>6</sup>.

Ό Ίωσήφ, ἢ Ίζέπος ἢ Γκιουζές (άπό τό όνομα Giuseppe = Ίωσήφ) δέν εὑρίσκονταν στή ζωή τό έτος 1782. Στά 1840, ό 70ντούτης Ίωάννης Συριγος, σέ εξέτασή του ένώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου Σίφνου, έδωσε καί άλλες πληροφορίες γιά τόν Ίωσήφ Γκιών καί τήν οικογένειά του' ότι τοῦτος είχε συνάψει δύο γάμους, ότι ἡ δεύτερη σύζυγός του λέγονταν Άνδριανίό καί είχε αποκτήσει μαζί της δύο θυγατέρες, τήν Έλένη σύζυγο Κωνσταντίνου Άλιμπέρτη καί τήν Πελαγία. Ἡ δεύτερη, πάντα κατά τόν Ίω. Συριγο, έπασχε άπό ψυχική άσθένεια καί ό πατέρας της, κατά τήν τότε συνήθεια, τήν είχε «άφιερώσει» (= έγκλείσει) στό μοναστήρι τοῦ Άγίου Ίωάννου Χρυσοστόμου στή Φυτειά<sup>7</sup>.

Θεωροῦμε ότι ἡ τελευταία πληροφορία δέν πρέπει νά άληθεύει, άφοῦ ἡ Πελαγία είχε λάβει τό μοναχικό σχῆμα καί γιατί είχε τήν ικανότητα νά συνάπτει δικαιοπραξίες, δύο άπό τίς όποίες έχομε ἤδη δημοσιεύσει καί άναφέρονται σέ δωρεές της υπέρ τῆς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου Μιχαήλ τῆς Σερίφου. Ἡ μία εἶναι τῆς 30 Ἀπριλίου 1766 [δωρεά δύο έλαιοδένδρων «όποῦ ἔχει προῖκα της εἰς τόπον λεγόμενον Καλαμάκι, διαλέγοντας άπ' αὐτά όποῦ ἔχει καί άλλα εκεί όποια μπεγεντίσει τά καλλήτερα»] καί ἡ δεύτερη τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1778 [δωρίζει «τό γονικόν της χωράφι όπου ἔχει εἰς τόπον λεγόμενον εἰς τόν Άγιον Ίωάννην τοῦ Κορκουσοῦρι διά μνημόσυμόν της μέ συμφωνίαν νά τό τρώγη ἔως ότου ζεῖ καί άποθανούσης αὐτῆς νά τιμῆται τό χωράφι (= νά γίνεται εκτίμηση τῆς άξίας του) καί νά δίδη τό τρίτον τῆς τιμῆς εἰς τό μοναστήρι <τοῦ Ταξιάρχου> ἡ άνιψιά της ἡ Κιουρά, όποῦ ἔχει μαζί της <ως ύποτακτική στόν Χρυσόστομο τῆς Φυτειᾶς> καί νά τό κρατίζῃ' εἰδέ καί ἡ άνιψιά της εἶναι άποθαμένη ζωῆς τῆς Πελαγίας, νά μείνη όλον τοῦ μοναστηρίου...»<sup>8</sup>.

Μέ άλλους λόγους ἡ Πελαγία ἦταν ικανή νά μετέχει σέ δικαιοπραξίες, πραγματοποιοῦσε δέ καί προσκυνηματικά ταξίδια στό μοναστήρι τοῦ Ταξιάρχου τῆς Σερίφου. Όπως σημειώνεται στόν κώδικα αὐτοῦ τοῦ μοναστηρίου: «1792 άπόθανεν ἡ Πελαγία καί έπῆρε τό μοναστήρι διά τό τρίτον γρόσια 25»<sup>9</sup>. Ἡ τελευταία αὐτή σημείωση πρέπει νά θεωρήσουμε ότι ἔχει τήν έννοια ότι τό μοναστήρι, μετά τό θάνατο τῆς Πελαγίας, «είχε πλέον νά λάβει γρόσια 25», τοῦτο δ' έπειδή ἡ κατα-

6. Αὐτόθι, 73.

7. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, *Μοναστήρια τῆς Σίφνου*, Ἀθήνα 1984, 98-100.

8. «Σιφνιακά», 14 (2006), 125, 132.

9. Αὐτόθι, 125.

βολή της αξίας του 1/3 του κτήματος πραγματοποιήθηκε πολύ αργότερα, κατ' άλλην σημείωση του ίδιου κώδικα: «1816, Ιουλίου 23, ήλθεν ή άνιφιά της Πελαγίας και έδωσε διά τό άνωθεν πράγμα είς τό μοναστήρι διά νά σώση τήν παρρησιάν... γρόσια 25»<sup>10</sup>, δηλαδή νά εξασφαλίσει τή μνημόνευση της Πελαγίας στην πρόθεση του ναού του Ταξιάρχου ύπέρ άναπαύσεώς της, αλλά και τό κτήμα ύπέρ αυτής.

## 2. Στέφανος Γκιών

Ό Στέφανος Γκιών, από τούς προκρίτους της Σίφνου, έπηρε μέρος στη Γενική Συνέλευση της Κοινότητας πού πραγματοποιήθηκε στις 27 Οκτωβρίου 1751 και έπεκύρωσε τά άρχαία προνόμια του ναού του Άγίου Κωνσταντίνου Άρτεμῶνος<sup>11</sup>.

## 3. Δεναϊζης Γκιών

Μέλος του πληρώματος «στη βάρκα του Καρδη πού έπνίγη σύζυλη (= αΰτανδρη) τό έτος 1788, Μαΐου 26, ήμέραν Παρασκευήν, όταν έκανε ένα μπουρίνι και άνεμοστρίφουλον πολλά φοβερόν και ήβάσταξεν ώραις πεντέμισυ...», έχασε και αυτός τή ζωή του στο ναυάγιο<sup>12</sup>.

## 4. Κωνσταντῖνος Γκιών

Ό Κωνσταντῖνος Γκιών φέρεται ιδιοκτήτης καϊκιού τό όποιο υπεξαίρεσε σκλαβοῦνος πειρατής τόν Ιούνιο του 1770 και για τήν άνάκτηση του όποίου διεξήγαγε δικαστικό άγώνα ένώπιον τών βενετικῶν άρχῶν τών Κυθήρων<sup>13</sup>. Γνωρίζουμε άκόμη ότι έγραφε τή διαθήκη του στις 18 Ιανουαρίου 1791 μέ τήν όποία κατέλιπε τήν περιουσία του στα δύο άρρενα τέκνα του Λούη και Βασίλειο. Τή θυγατέρα του Φλουρέτζα είχε προικίσει παλαιότερα<sup>14</sup>. Είχε σύζυγο Μαρία.

## 5. Ιωάννης Γκιών

## 6. Λούης Ίω. Γκιών

Τέχνο του άνωτέρω Ιωάννη Γκιών πρέπει νά γεννήθηκε τή δεκαε-

10. Αὐτόθι.

11. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ιστορικά Άγίου Κωνσταντίνου Άρτεμῶνος Σίφνου*, Άθήναι 1991, 27-29.

12. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ένθυμήσεις από ιερά βιβλία*, έφημ. «Σίφνος», φ. Άπριλ.-Μαΐου 1961.

13. Μαρίας Γ. Πατραμάνη, *Ένας φάκελλος δικογραφίας για τή δράση σκλαβοῦνων πειρατῶν στη Σίφνο και στα Κύθηρα (1770)*, «Σιφνιακά», 4 (1994), 4-24.

14. Έφημ. «Σιφναϊκά Νέα», φ. Νοεμβρ. 1949.

τία του 1780, δεδομένου ότι κατά τό 1808 ήταν ἐνήλικος ἀφοῦ στίς 17 Νοεμβρίου του ἔτους τούτου συνυπέγραψε ἔγγραφο πώλησης ἀπό δανειστές (ὅπως καί ὁ ἴδιος) τῆς ἀκίνητης περιουσίας «*τοῦ μακαρίτου Ἀγγελετᾶκη Καντζιλιέρη*» γιά τήν ἱκανοποίηση ἀπαιτήσεών τους<sup>15</sup>. Εἶχε σύζυγον τή Σοφία Βαλέζη ἢ Βαλέτη, ἀδελφήν τῶν μετά ἀρχιερέων Ἀνανία Θηβῶν [1812-1820] καί Παΐσιου Ἐλευθερουπόλεως [1808-1814] καί μετά Βιδύνης [1814-1826]<sup>16</sup>. Τό ζεῦγος Λούη - Σοφίας ἀπέκτησε δύο θυγατέρες, τή Φλωρέζα (σύζυγον Νικολάου Κοσμῆ) καί τήν Αἰκατερίνη (σύζυγον Ἀντωνίου Κόκκινου) καί τόν Ἰωάννη.

Ὁ Λούης εἶχε ὡς ἐπάγγελμα τήν ἐμπορία τοῦ χρήματος, δηλ. τή χορήγηση ἐντόκων δανείων. Τό ἔτος 1811, Φεβρουαρίου 15, εἶχε δανειστεῖ καί ὁ ἴδιος ἀπό τόν κουνιάδο του Παῖσιο γρόσια 1100<sup>17</sup>, πολύ πιθανόν ἐπειδή εἶχαν ἐξανεμιστεῖ τά δικά του κεφάλαια κατά τήν ἀσκηση τοῦ ἐπαγγέλματός του. Τό 1813, Νοεμβρίου 5, μετέσχε μέ ἄλλους δανειστές-συναδέλφους του σέ δικαστικές ἐνέργειες κατά τοῦ Πετρῆ Λουρέντζου, ὁ ὁποῖος ἐπί δεκαπέντε χρόνια δέν ἐξοφλοῦσε τά χρέη του εὐρισκόμενος συνεχῶς ἐκτός Σίφνου<sup>18</sup>.

Ἡ μὴ ἐξόφληση δανείων ἀπό ὀφειλέτες πού ἀνάγκαζαν τελικά τούς δανειστές νά προέρχονται σέ ἐκποιήσεις τῶν ἀκινήτων τους δέν ἀπέδιδαν παρά μόνο ἕνα μέρος τῶν κεφαλαίων πού τούς εἶχαν δανείσει καί μάλιστα ἀνάλογα μέ τήν ἀξία τῶν ἐκποιουμένων ἀκινήτων, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δανειστῶν καί τοῦ ὕφους τῶν, ἐπί μέρους, χορηγηθέντων δανείων. Ἔτσι ἐξανεμίζονταν βαθμηδόν τά κεφάλαια καί ἡ πιστωδοτική ἱκανότητα τῶν μετερχομένων τήν ἐμπορία τοῦ χρήματος μέ ἀποτέλεσμα νά περιέρχονται σέ δυσχερῆ θέση, ἀκόμη καί σέ κατάσταση πτώχευσης. Τοῦτο συνέβη καί μέ τόν Λούη Γκιών λίγο πρό τῆς Ἐπανστάσης τοῦ 1821, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ κουνιάδος του πρώην Βιδύνης Παῖσιος [βλ. «*Σιφνιακά*», 14 (2006), 163-168].

Τό ἔτος 1824, Μαρτίου 25, ὁ Λούης εὐρίσκονταν ἀκόμη στή ζωή ἀφοῦ τότε, μέ παρακίνηση τοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας στή Σίφνο Κων. Βάου, συνυπέγραψε καταγγελία πρὸς τήν Ἑλληνική Διοίκηση μέ κατηγορίες κατά τοῦ Ἐπάρχου Σίφνου Παναγιώτη Καραϊωάννη<sup>19</sup>. Τό 1828 ὅμως, ὅταν πραγματοποιήθηκε ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Σίφνου,

15. «*Σιφνιακά*», 3 (1993), 127.

16. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Δύο Σίφνιοι ἀρχιερεῖς, ὁ Θηβῶν Ἀνανίας καί ὁ Βιδύνης Παῖσιος ἦταν ἀδέλφια καί συγγενεῖς τοῦ ἱστορικοῦ Καρόλου Γκιών*, ἐφ. «*Σίφνος*», φφ. Σεπτέμβρ. καί Ὀκτωβρ. 1989.

17. «*Σιφνιακά*», 14 (2006), 168.

18. «*Σιφνιακά*», 3 (1993), 130-131.

19. «*Σιφνιακά*», 1 (1991), 23.

ή Σοφία Λούη Γκιών, κάτοικος τοῦ χωρίου Σταυρί (Ἀπολλωνία), καταγράφηκε χήρα μέ τρία ἄρρενα τέκνα<sup>20</sup>, προφανῶς ἀπό λάθος, γιατί ὁ πρῶην Βιδύνης ἀναφέρει δύο θυγατέρες καί ἕναν γιό, τόν Ἰωάννη. Μέ ἄλλους λόγους ὁ Λούης Γκιών ἀπεβίωσε μεταξύ 1824-1828.

### 7. Νικόλαος Γκιών

Καί ὁ Νικόλαος Γκιών μετῆρχετο τό ἐπάγγελμα τοῦ ἐντόκου δανεισμοῦ χρημάτων κατά σχετικές μαρτυρίες τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1812, 1ης Σεπτεμβρίου 1814 καί 1ης Αὐγούστου 1819<sup>21</sup>. Στίς 12 Μαΐου 1822 προσέφερε στόν διενεργηθέντα ἔρανο ὑπέρ τῶν σκοπῶν τῆς Ἐπαναστάσεως<sup>22</sup>. Τό 1820 διετέλεσε «ἐπιστάτης» ἢ «ἐπίτροπος» τοῦ Κοινοῦ τῆς Σίφνου<sup>23</sup> καί στίς 25 Μαρτίου 1824 συνυπέγραψε τίς καταγγελίες κατά τοῦ Ἐπάρχου Σίφνου Παναγ. Καραϊωάννη μέ τίς ἤδη γνωστές θλιβερές συνέπειες<sup>24</sup>. Τέλος, στήν ἀπογραφή πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1828 ὁ Νικόλαος Γκιών, κάτοικος Σταυρίου, ἀναγράφηκε «χῆρος» μέ τρεῖς θυγατέρες<sup>25</sup>. Μία ἐξ αὐτῶν, ἡ «Γκιών Αἰκατερίνα Ν.» διατελοῦσε στά 1837 μαθήτρια τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου<sup>26</sup>.

### 8. Ἀντώνιος Γκιών

Δημοδιδάσκαλος στήν Τήνο [βλ. «Σιφνιακά», 10 (2002), 32] ὅπου εἶχε ἐγκατασταθῆ μόνιμα καί δημιουργήσει οἰκογένεια. Τέκνο του ἀναφέρεται ὁ Ἀθανάσιος, διδάσκαλος στό Ἑλληνικό Σχολεῖο Μιχαλιτζίου, τῆς ἐπαρχίας Μυσίας, ἀπό τοῦ ἔτους 1870 [βλ. «Σιφνιακά», 20 (2002), 31].

### 9. Ἰωάννης Λούη Γκιών

Τέκνο τοῦ ἀνωτέρω Λούη Γκιών καί τῆς Σοφίας Βαλέζη, ὁ Ἰωάννης δέν γεννήθηκε τό ἔτος 1810, ὅπως ἔχει γραφεῖ<sup>27</sup>, ἀλλά πρό τοῦ 1800. Τοῦτο συνάγεται ἀπό μαρτυρία κατά τήν ὁποία, ὅταν ὁ πατέρας του κινδύνευσε νά πτωχεύσει πρό τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὁ Ἰωάννης ἀπεστάλη ἀπό τοὺς γονεῖς του στό Βιδύνη τῆς Βουλγαρίας,

20. «Σιφνιακά», 10 (2002), 129.

21. «Σιφνιακά», 3 (1993), 128, 132, 135.

22. «Σιφνιακά», 7 (1999), 111.

23. Αὐτόθι, 87, 103.

24. «Σιφνιακά», 1 (1991), 5-60.

25. «Σιφνιακά», 10 (2002), 129.

26. «Σιφνιακά», 3 (1993), 82.

27. Νίκου Γ. Σταφυλοπάτη, Κάρλος Ἰ. Γκιών, ὁ συγγραφέας τῆς «Ἱστορίας τῆς Σίφνου», Ἀθήνα 1990, 16-17.

στιν ἐκεῖ θεῖο του, ἀδελφό τῆς μητέρας του, μητροπολίτη Παῖσιο, νά τοῦ ζητήσῃ οἰκονομική βοήθεια κατά τά ἤδη γνωστά<sup>28</sup>. Ἄν τοῦτος εἶχε γεννηθεῖ τό ἔτος 1810, εἶναι μᾶλλον ἀπίστευτο νά πραγματοποιήσῃ σέ ἡλικία 8-10 ἐτῶν τή συγκεκριμένη ἀποστολή καί ταξίδι. Πρέπει μέ ἄλλους λόγους νά ἦταν τοῦλάχιστον 18-20 ἐτῶν, ἱκανός νά φέρεῖ σέ πέρας τό ἔργο τοῦτο. Ἡ ἐπιγραφή πού χάραξαν στήν πλάκα τοῦ μνηματός του τά τέχνα του πῶς ἀπεβίωσε στίς 15 Μαρτίου 1880 σέ ἡλικία 70 ἐτῶν, εἶναι μᾶλλον αὐθαίρετη. Ἄλλωστε καί γιά τήν μητέρα τους ἀνέγραψαν, στήν ἴδια πλάκα, ὅτι ἀπεβίωσε στίς 4 Δεκεμβρίου 1879 σέ ἡλικία 60 ἐτῶν (δηλ. ὅτι εἶχε γεννηθεῖ τό 1819), ἐνῶ στό οἰκεῖο ληξιαρχικό βιβλίον ἀναγράφεται ὅτι ὁ θάνατός της ἐπῆλθε στίς 14 Δεκεμβρίου 1876, σέ ἡλικία 65 ἐτῶν, δηλ. γεννηθεῖσα τό ἔτος 1811<sup>29</sup>. Τά χρονολογικά αὐτά σφάλματα ὀφείλονται, κατά πᾶσαν πιθανότητα, σέ κατά προσέγγιση προσδιορισμό τῶν ἐτῶν γέννησης τῶν γονέων, ὅταν «ἀνήγειραν τά τούτων τέχνα ἐν ἔτει 1890» τό μνημα τους<sup>30</sup>, δέκα χρόνια μετά τόν θάνατό τους κατά τήν ἀνακομιδή προφανῶς, τῶν λειψάνων τους στό ἴδιο μνημα.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ Ἰωάννης Λούη Γκιών πρέπει νά γεννήθηκε πρό τοῦ ἔτους 1800 καί ἔμαθε γράμματα στήν περιώνυμη Σχολή τοῦ Παναγίου Τάφου τῆς Σίφνου. Ἀσχολήθηκε μέ τό γενικό ἐμπόριο, ἴσως καί μέ ἐκεῖνο τοῦ χρήματος. Εἶχε δύο ἀδελφές, τή Φλωρέζα (σύζυγον Νικολάου Κοσμῆ) καί τήν Αἰκατερίνη (σύζυγον Ἀντωνίου Κόκκινου). Ὁ ἴδιος ἐτέλεσε τούς γάμους του περί τό 1833 κατά τά ἱστορούμενα ἀπό τόν θεῖο του μητροπολίτη πρῶην Βιδύνης Παῖσιο<sup>31</sup>. Λέγεται ὅτι σύζυγός του ὑπῆρξεν ἡ Σοφία, θυγατέρα Ἰωάννη καί Μαρίας Ψιλάρχου ἀπό τό Κάστρο μέ τήν ὁποία ἀπέκτησε πέντε γιούς καί πέντε θυγατέρες. Ἐνα ἀπό τά ἄρρενα τέχνα του ὑπῆρξεν ὁ Κάρολος Γκιών, διδάσκαλος καί συγγραφέας τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου (1876)<sup>32</sup>. Ὁ Ἰωάν-

28. «Σιφνιακά», 14 (2006), 163 ἐπ.

29. Σταφυλοπάτη, ὅ.π.

30. Αὐτόθι.

31. «Σιφνιακά», ὅ.π.

32. Κατά τόν Σταφυλοπάτη, ὅ.π., τέχνα τους ὑπῆρξαν: Ὁ Εὐρυπίδης (ιατρός), ὁ Ἰάκωβος (δικηγόρος), ὁ Ναπολέων (πού ἀπέθανε νέος) καί ἄλλος Ναπολέων, καί ὁ Κάρολος (σχολάρχης), ἡ Μαρία (σύζ. Ἰω. Φιλικού), ἡ Μερόπη (σύζ. Κων. Φιλιππίδη), ἡ Ὀλυμπία (σύζ. Ἀγαμ. Κλεώπα), ἡ Αἰκατερίνη (σύζ. Κων. Ρωμάνου) καί ἡ ἀνύπανδρη Εὐτέρπη. Κατά τήν ἐφημ. «Σίφνος» (φ. Φεβρ. 1884), «ἡ Ὀλυμπιάς» διατέλουσε τόν ἴδιο χρόνο διδασκάλισσα τοῦ Παρθεναγωγείου Ἀπολλωνίας. Καί ἡ Εὐτέρπη, ἐπίσης, δημοδιδασκάλισσα ἀπό τοῦ ἔτους 1864 [«Σιφνιακά», 10 (2002), 32-33]. Γιά τόν σχολάρχη καί συγγραφέα τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου Κάρολο Γκιών (1838-1902) βλ. ἐπίσης τά «Σιφνιακά», ὅ.π., 34-35.



νης Λούη Γκιών υπήρξε σημαίνουσα προσωπικότητα τῆς κοινωνίας τῆς Σίφνου, στά κοινά τῆς ὁποίας ἀναμείχθηκε ἔντονα, διεξεδίκησε μάλιστα καί τό βουλευτικό ἀξίωμα (1861). Διετέλεσε μέλος ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν κατά τίς δημόσιες σχολικές ἐξετάσεις, εἰρηνοδίκης Σίφνου γιά μιὰ τετραετία (1840-1844) καί μέλος τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς πού ἤλεγξε τά οἰκονομικά τοῦ Δήμου Σίφνου μιᾶς μακρᾶς χρονικῆς περιόδου (1837-1860) μέ ὑποβολή λεπτομερέστατης ἔκθεσης στίς 24 Ἀπριλίου 1863<sup>33</sup>.

## 10. Ἰωάννης Λούη Γκιών

Ἐνας δεύτερος Ἰωάννης Γκιών, τέκνο Λούη καί αὐτός, θεωροῦμε ὅμως ὅτι υπήρξε τέκνο τοῦ Λούη Κων/νου Γκιών τῆς §4. Ὁ Ἰωάννης καί ἡ σύζυγός του Μοσκού ἦταν ἐνορίτες τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου Ἀρτεμῶνος καί ὑπόχρεοι καταβολῆς «ζητείας»<sup>34</sup>. Ἦταν κάτοικοι Ἀρτεμῶνος, ἐνῶ ὁ ἄλλος Ἰωάννης καί ἡ οἰκογένειά του κάτοικοι Σταυρίου.

Ὁ Ἰωάννης αὐτός Γκιών καί ἡ σύζυγός του Μοσκού ἀπέκτησαν τέσσερα παιδιά σύμφωνα μέ τά σχετικά ληξιαρχικά βιβλία τοῦ ἀνωτέρω Ναοῦ:

α) τήν Καλίτσα, ἡ ὁποία γεννήθηκε ἡμέρα Πέμπτη, 10 Ἀπριλίου 1835 (βαπτίσθηκε στίς 30 Ἀπριλίου μέ ἀνάδοχο τόν Νικόλαο Ἄντ. Πανώργιο)<sup>35</sup>.

β) τήν Ἐλένη, ἡ ὁποία γεννήθηκε ἡμέρα Σάββατο, 11 Δεκεμβρίου 1837 (βαπτίσθηκε 29 Δεκεμβρίου μέ ἀνάδοχο τή Μαρία Ἰω. Λειμβαίου)<sup>36</sup>.

γ) τόν Πέτρο, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἡμέρα Πέμπτη, 29 Αὐγούστου 1840 (βαπτίσθηκε 22 Σεπτεμβρίου μέ ἀνάδοχο τόν Γεώργιο Ψαραύτη)<sup>37</sup>. Τό τρίτο αὐτό παιδί ἀπεβίωσε μετά τρία χρόνια (13 Ἀπριλίου 1843) «καί ἐτάφη κατά τή συνήθη ἐκκλησιαστικήν τάξιν ἐν τῇ ἐνοριακῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου κατά τήν 14ην τοῦ αὐτοῦ μηνός». Ὡς ἀσθένειά του ἀναγράφηκε «ραχίτης»<sup>38</sup>.

Οἱ καταγραφές στό ληξιαρχικό βιβλίο φθάνουν μέχρι τῆς 7ης Ἰανουαρίου 1842, γι' αὐτό δέν ἔχουμε περαιτέρω εἰκόνα τῆς οἰκογένειας. Μετά πολλά ὅμως χρόνια ὁ Ἰωάννης Λούη Γκιών, «ἐκ συμφώνου μετά

33. «Σιφνιακά», 15 (2007), 72, 77, 125-130.

34. Σίμου Μιλτ. Συμειωνίδη, Ἱστορικά Ἁγίου Κων/νου, 75, 85, 97, 113.

35. Αὐτόθι, 97.

36. Αὐτόθι, 105.

37. Αὐτόθι, 113.

38. Αὐτόθι, 125.

τῆς συζύγου του Μοσχούς», συνέταξε ἰδιοχείρως τὴν 1ην Ἰουνίου 1867 προικῶ ἔγγραφο ὑπὲρ τῆς θυγατέρας του Μαρίας (ἢ ὁποῖα εἶχε γεννηθεῖ, προφανῶς, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ μικροῦ Πέτρου), ἐπειδὴ «πρὸ πέντε ἤδη μηνῶν» εἶχε τελέσει τοὺς γάμους τῆς «μετὰ τοῦ κυρίου Ἐμμανουὴλ Ἀ. Κανδηλάκη»<sup>39</sup>, δηλ. τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1867. Καί τὸ ζεῦγος Κανδηλάκη καταγράφεται στοὺς ἐνορίτες τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου<sup>40</sup>, τέχνο του δὲ ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Κανδηλάκης, ἑλληνοδιδάσκαλος-καθηγητῆς<sup>41</sup>.



39. «Σιφνιακά», 16 (2008), 109-110.

40. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορικά, 85.

41. «Σιφνιακά», 10 (2002), 58.

## ΣΙΦΝΙΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

### Σημείωση

Τό θέμα τῶν πολυαριθμῶν Σιφνίων διδασκάλων πού δίδαξαν τούς Ἑλληνας κατά παλαιούς, ἰδιαίτερα, χρόνους εἶναι πολύ μεγάλο, ἤ, καλύτερα, δέν ἔχει τέλος καί ἄς μή φανεῖ τοῦτο ὑπερβολή. Ἄλλωστε αὐτός εἶναι καί ὁ λόγος πού, κατά καιρούς, ἐπανερχόμεστε σ' αὐτό μέ συμπληρώσεις νέων στοιχείων, παρά τά ὅσα ἔχομε γράφει σέ εἰδικώτερες ἐργασίες μας. Πρέπει ἀκόμη νά ἐπισημάνουμε, χάριν τῶν μελλοντικῶν ἐρευνητῶν του (ὀφέποτε φανοῦν τοῦτοι), ὅτι ἡ ἔρευνα στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους γιά ἕνα ἕκαστον τῶν διδασκάλων ἐπιβάλλεται νά συνεχιστεῖ, ἄν ἐπιθυμοῦμε πληρέστερα τά βιογραφικά τους.

Τοῦτο δ' ἐπειδή, ἐκτός ἀπό τούς ἐκεῖ τηρουμένους ἀτομικούς φακέλους ἐνός ἕκαστου τῶν διδασκάλων, τούς ὁποίους ἤδη ἔχομε ἐρευνήσει, πρέπει νά ἀνατρέξει κανεῖς καί στούς ἀρχεῖα φακέλους τῶν σχολείων στά ὁποῖα μετατέθηκαν κατά καιρούς καί δίδαξαν οἱ διδάσκαλοι. Τό ἔργο τοῦτο ἐπιχειρήσαμε μερικῶς μόνον ἐξ αἰτίας παραλόγων ἐμποδίων τῆς κυρίας πού διηύθυνε μερικά χρόνια τά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ὅταν πραγματοποιοῦσαμε τίς σχετικές ἐρευνές μας), ὅπως λ.χ. ἡ χορήγηση τεσσάρων (4) μόνον φωτοτυπιῶν ἐγγράφων τήν ἡμέρα, ἀδιάφορο ἄν ἡ ἔρευνά μας ἀπέδιδε 50 ἢ 60 ἢ καί περισσότερα ἔγγραφα κ.ἄ. Μέ τέσσερα μόνον ἔγγραφα ἡμερησίως ἡ ἔρευνα δέν θά εἶχε τελειωμό, ἄν ἔπρεπε νά ἀντιγράφομε μέ τό χέρι τά ὑπόλοιπα, ὅπως κάναμε ὅταν πρωταρχίσαμε τίς ἐρευνές μας τό ἔτος 1957 πού τά φωτοτυπικά μηχανήματα ἦταν ἐντελῶς ἄγνωστο εἶδος στήν Ἑλλάδα γι' αὐτό καί καταπανοῦσαμε πολύν χρόνο στήν ἀντιγραφή (σέ βάρος βέβαια τῆς προόδου τῆς ἔρευνας), ἀντίθετα μέ τά ὅσα συνέβαιναν στό ἐξωτερικό, ὅπως λ.χ. στά Ἀρχεῖα τοῦ Βατικανοῦ, ὅπου ἐπιδαφίλευαν καί ἐπιδαφιλεύουν στούς προσερχομένους ἐρευνητές ἀπό τά πέρατα τῆς γῆς κάθε δυνατή τεχνική βοήθεια καί ἐξυπηρέτηση. Ὅλες οἱ ἐκεῖ ἐρευνές μας εἶναι φιλομογραφημένες ἀπό εἰδικό τεχνικό ἐργαστήριον τῶν Ἀρχείων, ἀντί καταβολῆς βέβαια τῶν ἐξόδων, μέ ὄφελος ὅμως πολλοῦ χρόνου καί ἀντληση μεγάλου ἀριθμοῦ ἐγγράφων κάθε φορά (λ.χ. 600, 800, 1000 καί πλέον

τεμαχίων) πού ἂν τά ἀντιγράφαμε μέ τό χέρι ἀκόμη θά ἤμασταν στή Ρώμη.

Ἔτσι, καθιερώνουμε ἀριθμό σελίδων τοῦ περιοδικοῦ μέ τόν τίτλο «Σίφνιοι Διδάσκαλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ» μέ σκοπό τήν καταχώριση συμπληρωματικῶν στοιχείων ἢ καί ἀνασύνταξη προγενεστέρων κειμένων μας γι' αὐτούς γιά τήν πληρέστερη ἐνημέρωση τῶν βιογραφιῶν τους.

Σημειώνεται, τέλος, ὅτι τά κατωτέρω δημοσιευόμενα ἔγγραφα ἀνήκουν στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους μέ τά στοιχεῖα: ΥΕΔΕ α) Θυρίς 92, Φάκ. 18, Διορισμοί, παύσεις καί μεταθέσεις προσωπικοῦ καί β) Θυρίς 93, Φάκ. 18, Ὁρκοδοσίαι τοῦ προσωπικοῦ.

## Α'. ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΙΩ. ΟΘΩΝΑΙΟΣ

### ΕΛΛΗΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Γιά τόν ἑλληνοδιδάσκαλο Περικλῆ Ἰω. Ὁθωναῖο ἔχομε ἤδη γράψει στους τόμους 10 (2002), σελ. 73-74 καί 17 (2009), σελ. 123-124 τοῦ περιοδικοῦ. Μέ τήν εὐκαιρία ἀνεύρεσης καί ἄλλων περί αὐτοῦ πληροφοριῶν θεωρήσαμε σκόπιμο νά συγκεντρώσωμε σέ ἐνιαῖο κείμενο ὅλες τίς μαρτυρίες γιά τόν ἐξαιρετο αὐτόν ἑλληνοδιδάσκαλο καί νά προέλθουμε σέ διορθώσεις, ὅπου χρειάζεται.

Κατ' ἀρχήν ξεκαθαρίζεται ὅτι γεννήθηκε στή Σίφνο τό ἔτος 1822 (ὄχι τό ἔτος 1818 ἢ 1823 κατά τούς μαθητικούς καταλόγους τῶν σχολείων τῆς Σίφνου) καί, μετά τίς σπουδές του σέ αὐτά (μαθητής τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀπό 1835-1837), ἐγγράφηκε στό Γυμνάσιο τῆς Σύρου, ὅπου ἀναδείχτηκε ἕνας ἀπό τούς καλύτερους μαθητές. Στή δεύτερη τάξη τῆς σχολικῆς χρονιάς 1839-1840, ὑπό τόν Γυμνασιάρχη Γ. Σερούϊο, ὁ Ὁθωναῖος διακρίθηκε στά φιλολογικά μαθήματα (θεωρία περί ποιήσεως καί ἐποποιΐας καί ἐφαρμογή της σέ τέσσερα στοιχεῖα τῆς Ἰλιάδας, ρητορική ἀνάλυση τεσσάρων δημοσθενικῶν λόγων) καί ἡ ἐπίδοσή του ἀξιολογήθηκε μέ τόν βαθμό «κάλλιστα», ἐνῶ στή Γενική Ἱστορία καί τό ρητορικό γύμνασμα του («Περί πατριωτισμοῦ») μέ τόν βαθμό «καλῶς». Στίς ἀπολυτήριες ἐξετάσεις τοῦ 1841 καταγράφηκε, μεταξύ 15 συμμαθητῶν του, τρίτος. Ἐκτός ἀπό τά Λατινικά, στά ὁποῖα βαθμολογήθηκε μέ «καλῶς», στά ὑπόλοιπα μαθήματα ἀπέδωσε «κάλλιστα». Ἔχει γραφεῖ ὅτι ἡ ἐξεταστέα ὕλη, ὅπως τήν εἶχε διδάξει στους τελειόφοιτους μαθητές ὁ Γυμνασιάρχης Σερούϊος, ἦταν ὑψηλῶν γνωστικῶν ἀπαιτήσεων, δηλαδή πάνω ἀπό τά κοινά μέτρα τῆς σχολικῆς διδασκαλίας. Τά ἀντικείμενα στά ὁποῖα ἐξετάσθηκε δημόσια ὁ Περ. Ὁθωναῖος: Ψυχολογία.

Ἐκθεσις τοῦ Καντισμοῦ καί Ἀριστοτελισμοῦ. Θεωρία περί τραγωδίας, θεωρία περί Λυρικής καί ἀνάλυσις τριῶν Τραγωδιῶν καί 4 Πινδαρικῶν ᾠδῶν - Γοργίας καί Φαίδων μέ ἀναλύσεις καί ἐπικρίσεις κατά Κεφάλαιον· στό τελευταῖο, λόγω τῆς Καθολικῆς, ὅπως σημειώθηκε, εὐδοκίμησης στίς προηγούμενες ἐνότητες θεμάτων, θεωρήθηκε περιττό νά γίνει ἐξέταση. Τέλος, ἀνάμεσα στούς καθιερωμένους ρητορικούς λόγους τῶν μαθητῶν, τό «Ἐγκώμιον εἰς τούς Ἐρμουπολίτας» τοῦ Π. Ὁθωναίου ἀπέσπασε θετικά σχόλια.

Ὡς ἀπόφοιτος, ἀκολουθῶν, τοῦ Γυμνασίου Σύρου, προσκλήθηκε καί δίδαξε ἰδιωτικῶς ἕνα ἔτος στό Ἑλληνικό Σχολεῖο Κύθνου (1843-1844) καί, ἀμέσως μετά, διορίστηκε στό Ἑλληνικό τῆς Μυκόνου, ὅπου δίδαξε περί τά πέντε χρόνια. Ἐκεῖ ὁ νεαρός διδάσκαλος ἔδωσε ὅλον τόν ἑαυτόν του μέ ἀποτέλεσμα τῆ μεγάλης πρόοδο τῶν μαθητῶν του. Ὄταν στίς 6 Σεπτεμβρίου 1849 μετατέθηκε στή Μῆλο, ἐπεκράτησε στή Μύκονο ἀναταραχή. Συνῆλθε μάλιστα καί τό Δημοτικό Συμβούλιο, τό ὅποιο, μετά ἀπό εἰσήγησι τοῦ Δημάρχου, ἀπεφάσισε νά ζητήσῃ ἀρμοδίως τῆ ματαίωσι τῆς ἀπόφασις μεταθέσεως τοῦ Ὁθωναίου στή Μῆλο. Ἡ ἀπόφασις τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου διαβιβάστηκε στή Νομαρχία καί ὁ Νομάρχης ἔγραψε στό Ὑπουργεῖο μέ συναινετικό πνεῦμα καί αὐτός. Τά κείμενα τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἔχουν ὡς ἐξῆς:

«Ἄρ. Πρωτ. 3202

Πρός τόν διδάσκαλον τοῦ  
ἐν Μυκόνῳ ἑλληνικοῦ σχολείου  
κύριον Π. Ὁθωναῖον

Περί τῆς μεταθέσεώς του.

Σέ μετατίθεμεν, κύριε, εἰς τό ἐν Μῆλῳ ἑλληνικόν σχολεῖον ἐπί τῶ αὐτῷ βαθμῷ καί μισθῷ 130 δρχ. ἀντί τοῦ διδασκάλου κυρίου Ἰ. Βάου, μετατεθέντος ἐναλλάξ εἰς τήν θέσιν σου προσκαλοῦντες σε συγχρόνως νά μεταβῆς ὅσον τάχος ἐκεῖ, ἵνα ἀναλάβῃς ἐν καιρῷ τήν διδασκαλίαν.

Ἀθήνησι τῇ 6 Σεπτεμβρίου 1849

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»

«Ἄριθ. 638

Ἐν Μυκόνῳ τήν  
12 Σεπτ. 1849

Πρός  
τήν Β(ασιλικήν) Νομαρχίαν Κυκλάδων

Ἀποστέλλεται ἡ ὑπ' ἀριθμ. 79 πρᾶξις τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου περί τῆς ἀνακλήσεως τῆς μεταθέσεως τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου τοῦ Δήμου Μυκόνου.

Διαβιβάζοντες ἐσωκλείστως τήν ὑπ' ἀριθμ. 79 καί ὑπό χθεσινήν ἡμε-

ρομηνίαν πράξιν τοῦ οἰκείου δημοτικοῦ Συμβουλίου ἀφορῶσαν τήν περί ἀνακλήσεως τῆς μεταθέσεως τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνοδιδασκάλου κυρίου Π. Ὁθωναίου ἱκεσίαν του, παρακαλοῦμε θερμῶς τήν Β(ασιλικήν) ταύτην Νομαρχίαν ὅπως συστήσῃ δεόντως ὅπου δεῖ τήν δικαίαν ταύτην παράκλησιν τοῦ δημοτικοῦ μας Συμβουλίου, ἥτις σκοπόν κύριον ἔχει τήν πρόοδον τῶν σπουδαζόντων τοῦ Δήμου μας μαθητῶν.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Δήμαρχος Μυκόνου

= Μ. Σολωμός»

« Ἀριθ. 79

Τό ἐν Μυκόνῳ Δημοτικόν Συμβούλιον

Συγκείμενον ἀπό τούς Δημοτικούς Συμβούλους κύριον Κωνστ. Μ. Βαβύλην, Πρόεδρον καί λοιπούς.

Συνελθόν σήμερον τήν 11 Σεπτεμβρίου τοῦ 1849 ἔτους εἰς ἕκτακτον συνεδρίασιν ἐν τῷ Δημαρχιακῷ Καταστήματι ἐπί παρουσία τοῦ Δημάρχου Μυκόνου κυρίου Μιχαήλ Σολομοῦ, ὅστις καθυπέβαλεν ὑπ' ὄφιν τοῦ σώματος τούτου ὅτι, ὁ ἐνταῦθα Ἑλληνοδιδάσκαλος κύριος Π. Ὁθωναῖος καθ' ὅλην τήν διάρκειαν τῆς εἰς τόν Δήμον τοῦτον ἐξασκήσεως τοῦ διδασκαλικοῦ του ἐπαγγέλματος ἐξυπηρέτησεν τά ἑαυτοῦ καθήκοντα μ' ὅλον τόν ἀπαιτούμενον ζῆλον καί ἱκανότητα καί διά τῆς ἀρίστης διδασκαλίας καί ἐντίμου διαγωγῆς του μετέδωκε τήν ἀνάλογον ἠθικήν καί διανοητικήν μόρφωσιν εἰς τούς παρ' αὐτῷ φοιτῶντας μαθητάς του, τῶν ὁποίων τήν ἐκπαίδευσιν καί πρόοδον τῶν μαθημάτων μαρτυροῦσιν αἱ παρελθούσαι ἐξετάσεις καί ἰδίως ἡ τελευταία τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου τούτου. ὅτι ἐνῶ ὁ Δήμος μας περιέμενε προίοντως τοῦ χρόνου τό αἴσιον τέρμα τῆς σειρᾶς τῶν κανονισμένων τῆς Σχολῆς μαθημάτων ἀπό τόν εἰρημένον διδάσκαλον, ἀτυχῶς πως αἴφνης ἐβεβαιώθημεν τήν εἰς Μῆλον μετάθεσιν του, οἱ δέ μαθηταί τοῦ Δήμου μας ὡς ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης θέλουσιν βεβαίως ὀπισθοδρομήσει εἰς τὰς σπουδάς των, διά ταῦτα, φρονοῦν ὅτι τό Δημοτικόν τοῦτο Συμβούλιον θέλει πεισθῆ εἰς τούς προτεθέντας λόγους μας καί κατά συνέπειαν νά παρακαλέσῃ ἐξ ὀνόματος τοῦ παρ' αὐτοῦ Δήμου, τήν Β. Κυβέρνησιν νά παρασταθῇ καί ἀνακαλέσῃ τήν περί μεταθέσεως τοῦ διαληφθέντος ἑλληνοδιδασκάλου διαταγήν της.

Σχεφθέν

Ἐπειδή οἱ προεκτεθέντες λόγοι τοῦ Δημάρχου Μυκόνου εἶναι βάσιμοι καί στηρίζονται εἰς τήν ἔφεσιν καί ζῆλον τῆς προόδου τῶν σπουδαζόντων νέων τοῦ Δήμου τούτου, πρὸς δέ τόν σκοπόν τοῦτον ἡ ἐνταῦθα διαμονή τοῦ διδασκάλου κυρίου Π. Ὁθωναίου εἶναι λίαν ἀναγκαιοτάτη, καθόσον μάλιστα ὁ περί τήν ἐκπαίδευσιν ζῆλος του καί ἡ ἱκανότης τοῦ διδασκαλικοῦ του ἐπαγγέλματος εἶναι πασίγνωστη καί πάντοτε ἐκτιμηθεῖσα καί ἐκτιμᾶται ἀνεξαιρέτως παρά τῶν κατοίκων τῆς Νήσου ταύτης,

ἔχον ὑπ' ὄφιν ὅτι ἡ Β. Κυβέρνησις κηδομένη διηνεκῶς ὑπέρ τῆς ἀρίστης ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας, δέν θέλει ἀνεχθῆ νά ἴδῃ τήν ὀπισθοδρόμησιν τῆς σπουδαζούσης νεολαίας τοῦ Δήμου μας,

Ἐποφαίνεται

Ἰκετεύει θερμῶς τήν Β. Κυβέρνησιν ὅπως εὐαρεστηθῆ καί ἀνακαλέσῃ τήν περί μεταθέσεως τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου κυρίου Π. Ὁθωναίου διαταγήν τῆς διά τό ἀποτέλεσμα νά διαμεῖνῃ εἰς τήν θέσιν ἐξ ἧς μετετέθη πρός μόνον τό συμφέρον τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν παρ' αὐτῷ σπουδαζόντων μαθητῶν τοῦ Δήμου μας.

Ἡ παροῦσα νά κοινοποιηθῆ εἰς τόν Δήμαρχον Μυκόνου διά τήν περαιτέρω ἐνέργειαν.

Ἐγένετο καί ἐξεδόθη ἐν Μυκόνῳ τήν ἐνδεκάτην Σεπτεμβρίου τοῦ 1849 ἔτους.

Οἱ Σύμβουλοι

= Κωνστ. Π. Βαβούλης

= Νικόλαος Λ. Σχορδίλλης

= Κ. Ἰω. Λάσκαρης

= Α. Γκύζης

= μάρκος Ι. παραγεώργης

= Ἐμμανουήλ τρανός

= Ἰω. λάσκαρης

= Ἰωάννης Καράλης»

«Ἄριθ. 6387

Τήν 20 7βρίου 1849

Ἐν Ἐρμουπόλει.

Πρός τό Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Περί τοῦ μέχρι τοῦδε ἐν Μυκόνῳ

ἑλληνοδιδασκ. κ. Ὁθωναίου.

Ὁ ἀρτίως εἰς Μῆλον μετατεθείς ἐκ Μυκόνου ἑλληνοδιδάσκ. κ. Π. Ὁθωναῖος εὐδοκίμησεν εἰς Μύκωνον καί κατόρθωσε διά τοῦ ζήλου, τῆς ἐπιμελείας καί τῆς καλῆς αὐτοῦ συμπεριφορᾶς νά ἐφελκύσῃ τήν ἀγάπην καί ὑπόληψιν τῶν κατοίκων, πλεονέκτημα ὅπερ εἶναι εὐχῆς ἔργον νά ἔχωσιν ὅλοι οἱ διδάσκαλοι, διά νά καθίστανται ἀληθῶς ὠφέλιμοι εἰς τήν σπουδάζουσαν νεολαίαν. ἔνεκα τούτου ἡ μετάθεσις αὐτοῦ ἐλύπησε τοὺς κατοίκους καί τό δημοτικόν συμβούλιον ἔσπευσε διά πράξεώς του νά γίνῃ διερμηνεύς τῶν αἰσθημάτων τῶν συνδημοτῶν του, ἐκφράσας συγχρόνως καί τήν εὐχὴν τοῦ νά ἐπανέλθῃ, εἰ δυνατόν, ὁ διδάσκαλος οὗτος εἰς Μύκωνον, τά αὐτά ἐπανελάβε καί ὁ Δήμαρχος Μυκόνου διά τῆς ἀναφορᾶς του δι' ἧς μᾶς ὑπέβαλε τήν πράξιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

Ἐποβάλλουσα τά ἔγγραφα ταῦτα ἡ Νομαρχία ὑπ' ὄφιν τοῦ ὑπουργείου συνιστᾷ τήν παραδοχὴν τῆς εὐχῆς τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὅχι

μόνον διότι ὁ διδάσκαλος περί οὗ ὁ λόγος εὐδοκίμησεν εἰς τόν τόπον τοῦτον, ἀλλά πρό πάντων, διότι ἡ μετάθεσις παντός διδασκάλου καί ἰδίως ἡ τοῦ Ἑλληνικοῦ, προξενεῖ πολλήν εἰς τήν νεολαίαν βλάβην διά τό πολλάκις διαφέρον μεταξύ τῶν διαφόρων διδασκάλων σύστημα τῆς διδασκαλίας, διότι οἱ νεοελθόντες δέν εἶναι εἰς κατάστασιν νά γνωρίζωσι δεόντως τάς δυνάμεις καί τήν ἠθικήν ἐκάστου μαθητοῦ, καί προσέτι, διότι ἀγνοοῦντες ἂν θέλουν ἤσθαι αὐτοί εἰς τό τέλος τῆς ἑξαμηνίας κατά τήν ἐποχὴν τῶν ἐξετάσεων τῶν μαθητῶν τῶν δέν ἔχουσιν ὅσον πρέπει ζῆλον διά τήν πρόοδον αὐτῶν οὐδέ ἐξελέγχονται εὐκόλως διά τῶν ἐξετάσεων τούτων οἱ ἀμελοῦντες ἢ ἀνίκανοι, προφασιζόμενοι πάντοτε τό πρόσφατον τῆς εἰς τό προκείμενον σχολεῖον μεταθέσεώς των.

Εὐπειθέστατος  
ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων  
(ὑπογραφή)»

Οἱ παραστάσεις αὐτές δέν ἔφεραν βέβαια ἀποτέλεσμα καί ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλ' ἔκτοτε ἀρχίζει μία σειρά μετακινήσεων τοῦ Ὁθωναίου ἀπό σχολεῖο σέ σχολεῖο διαφόρων περιοχῶν. Ἔτσι, παραμονές Χριστουγέννων τοῦ 1849, μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 5069/3248/23 Δεκεμβρίου 1849 ἀπόφαση μετατέθηκε ἀπό τή Μῆλο «εἰς τό ἐν Πάρῳ ἑλληνικόν σχολεῖον». Σχετικές οἱ ἐπόμενες ὑπουργικές ἀποφάσεις:

«Ἄρ. Πρωτ. 5069 [ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]  
Ἄρ. Διεχ. 3248 Πρὸς τόν Διδάσκαλον  
τοῦ ἐν Μήλῳ ἑλληνικοῦ σχολεῖου  
κύριον Π. Ὁθωναῖον

Δυνάμει τοῦ ἀπό 25 Ἀπριλίου 1844 καί ὑπ' ἀριθμ. 2284 ὑψηλοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος, σέ μετατίθεμεν, κύριε, εἰς τό ἐν Πάρῳ ἑλληνικόν σχολεῖον ἐπὶ τῷ αὐτῷ βαθμῷ καί μισθῷ 130 δραχμῶν κατά μῆνα, ἀντὶ τοῦ μετατιθεμένου εἰς ἄλλο σχολεῖον διδασκάλου Π. Χαμάρτου, προσκαλοῦντες σε συγχρόνως νά μεταβῆς εἰς Πάρον τήν ταχίστην.

Ἀθήνησι τῇ 23 Δεκεμβρίου 1849

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»

«Ἄρ. Πρωτ. 5069 [ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]  
Ἄρ. Διεχ. 3249 Πρὸς τόν διδάσκαλον  
τοῦ ἐν Πάρῳ ἑλληνικοῦ σχολεῖου  
κύριον Π. Χαμάρτον.



Δυνάμει τοῦ ἀπό 25 Ἀπριλίου 1844 καί ὑπ' ἀριθμ. 2284 ὑψηλοῦ Βασιλ. Διατάγματος, σέ μετατιθεμεν, κύριε, εἰς τό ἐν Μήλω ἑλληνικόν σχολεῖον ἐπί τῷ αὐτῷ βαθμῷ καί μισθῷ 130 δραχμῶν κατά μῆνα ἀντί τοῦ μετατιθεμένου εἰς ἄλλο σχολεῖον διδασκάλου Π. Ὁθωναίου, προσκαλοῦντες σε συγχρόνως νά μεταβῆς εἰς Μῆλον τήν ταχίστην.

Ἀθήνησι τῇ 23 Δεκεμβρίου 1849

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»

«Ἀριθ. Πρ. 5069  
Διεκπ. 3250

Πρός τόν Νομάρχη Κυκλάδων

Εἰδοποιεῖσθε, κύριε Νομάρχα, ὅτι ὁ διδάσκαλος τοῦ ἐν Μήλω Ἑλληνικοῦ σχολείου κύριος Π. Ὁθωναῖος μετετέθη εἰς τό ἐν Πάρῳ Ἑλ(ληνικόν) Σχολεῖον, ὁ δέ τῆς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ διδάσκαλος κύριος Π. Χαμάρτος μετετέθη ἐναλλάξ εἰς τό ἐν Μήλω σχολεῖον, ἀμφότεροι δέ προσεκλήθησαν νά μεταβῶσιν εἰς τὰς θέσεις των ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀναβολῆς. Ὅθεν θέλετε ἀναφέρει ἐν καιρῷ εἰς τό Ὑπουργεῖον πότε οὔτοι μεταβάντες εἰς τὰς θέσεις των ἀνέλαβον τήν διδασκαλίαν.

Ἀθήνησι τῇ 23 Δεκεμβρίου 1849

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»

Φαίνεται ὅτι ὁ Ὁθωναῖος προτιμοῦσε νά παραμείνει στή Μῆλο καί εὐτυχῶς γι' αὐτόν ἄλλαξε τότε ἡ Κυβέρνηση καί ὁ Ὑπουργός τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Τῇ θέσῃ τοῦ τελευταίου κατέλαβε ὁ συμπατριώτης του Νικόλαος Χρυσόγελος πού ἱκανοποίησε τό αἶτημά του ἔστειλε μάλιστα καί στόν Νομάρχη Κυκλάδων τό ἐπόμενο ἔγγραφο:

«Ἀρ. Πρ. 5452  
Ἀρ. Διεκ. 237

Πρός  
τόν Νομάρχη Κυκλάδων

Γνωστοποιοῦμεν ὑμῖν, κύριε Νομάρχα, ὅτι ὁ ἐσχάτως μετατεθείς εἰς τό ἐν Πάρῳ ἑλληνικόν σχολεῖον διδάσκαλος κύριος Περικλῆς Ὁθωναῖος προσεκλήθη παρ' ἡμῶν σήμερον νά μεταβῆ αὐθις εἰς τήν προτέραν του θέσιν, εἰς τό ἐν Μήλω δηλαδή σχολεῖον καί ἐναλλάξ ὁ μετατεθείς εἰς Μῆλον Π. Χαμάρτος νά μεταβῆ εἰς Πάρον.

Ἀθήνησι τῇ 30 Ἰανουαρίου 1850

Ὁ Ὑπουργός  
Ν(ικόλαος) Χ(ρυσόγελος)»

Παράλληλα εκδόθηκαν και οι σχετικές αποφάσεις προς τους διδασκάλους τά κείμενα τῶν ὁποίων ἔχουν ὡς ἐξῆς:

« Ἀρ. Πρ. 5452 [ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]  
Ἀρ. Διεκ. 240 Πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦ ἐν Πάρῳ  
ἐλληνικοῦ σχολείου κύριον Π. Ὁθωναῖον

Δυνάμει τοῦ ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1844 καὶ ὑπ' ἀριθμ. 2284 ὑψηλοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος σέ μετατίθεμεν αὐθις, κύριε, κατὰ τὴν αἴτησίν σου, εἰς τό ἐν Μήλῳ ἐλληνικόν σχολεῖον, ἐπὶ τῷ αὐτῷ μισθῷ 130 δραχ. κατὰ μῆνα.

Ἀθήνησι τῇ 30 Ἰαν. 1850  
Ὁ Ὑπουργός  
Ν(ικόλαος) Χ(ρυσόγελος)»

« Ἀρ. Πρ. 5452 [ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]  
Ἀρ. Διεκ. 241 Πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦ ἐν Μήλῳ  
ἐλληνικοῦ σχολείου κύριον Π. Χαμάρτον.

Δυνάμει τοῦ ἀπὸ 25 Ἀπριλίου 1844 καὶ ὑπ' ἀριθμ. 2284 ὑψηλοῦ Βασιλικοῦ Διατάγματος, σέ μετατίθεμεν αὐθις, κύριε, κατὰ τὴν αἴτησίν σου, εἰς τό ἐν Πάρῳ ἐλληνικόν σχολεῖον ἐπὶ τῷ αὐτῷ μισθῷ 130 δραχ. κατὰ μῆνα.

Ἀθήνησι τῇ 30 Ἰαν. 1850  
Ὁ Ὑπουργός  
Ν(ικόλαος) Χ(ρυσόγελος)».

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1850 μετατέθηκε στό Ναύπλιο ἀλλὰ φαίνεται πῶς καθυστέρησε νά ἀναλάβει ὑπηρεσία ἐκεῖ, γιατί σέ ἔγγραφο τοῦ Νομάρχου Ἀργολίδος καί Κορινθίας περί μή ἐμφανίσεώς του, ὁ Ὑπουργός Ἐκκλησιαστικῶν ἀπήντησε μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφο:

«6954/1441 [ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]

Πρὸς τὸν Νομάρχη  
Ἀργολίδος καί Κορινθίας

Λέγομεν ὑμῖν, κύριε Νομάρχα, ἀποκρινόμενοι εἰς τό ἀπὸ 24 τοῦ παρελθόντος καὶ ὑπ' ἀριθμ. 3433 ἔγγραφόν σας, ὅτι ὁ διορισθεῖς εἰς τό ἐν Ναυπλίᾳ ἐλληνικόν σχολεῖον διδάσκαλος Π. Ὁθωναῖος, προσεκλή-

θη μάρτυς εἰς τό ἐν Σύρω Πλημμελειοδικεῖον, ὅπου εἶναι ἠναγκασμέ-  
νος νά διαμείνη μέχρι τῆς 11 Ἰουνίου, ἡμέρας δικασίμου τῆς περί ἧς  
προσεκλήθη νά μαρτυρήσῃ ὑποθέσεως.

Περί τούτου ἐγράψαμεν πρό ὀλίγων ἡμερῶν καί πρός τόν Γυμνα-  
σιάρχην Ναυπλίας.

Ἀθήνησι τῆ 8 Ἰουνίου 1850

Ὁ Ὑπουργός

Ν. Χρυσόγελος.»

Μετά ταῦτα τόν Ὀκτώβριον τοῦ 1850 μετατέθηκε στή Χαλκίδα  
σχετικά τά ἐπόμενα ἔγγραφα:

«Ἀρ. Πρ. 8945

Ἀρ. Διεκ. 2692

Ἀθήναι: 10 Ὀκτ. 1850

[ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]

Πρός τόν κύριον Π. Ὀθωναῖον

διδάσκαλον τοῦ ἐν Ναυπλίῳ

Ἑλλην. Σχολείου.

Δυνάμει τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 2284 τῆς 25 Ἀπριλίου 1844 ὑ(ψηλοῦ) Β.  
Διατάγματος σᾶς μετατίθεμεν, κύριε, εἰς τό ἐν Χαλκίδι Ἑλληνικόν  
Σχολεῖον ἐπί τῷ αὐτῷ μισθῷ δραχμῶν ἑκατόν τριάκοντα κατά μῆνα,  
ἀντί τοῦ κ. Ἰ. Διστομίτου μετατεθέντος εἰς Λιβαδεῖαν. Τήν μετάθεσιν  
ταύτην ἀναγγέλλοντες ὑμῖν, σᾶς προσκαλοῦμεν νά μεταβῆτε ἀνυπερθέ-  
τως εἰς τήν νέαν θέσιν σας πρός ἀποφυγὴν πάσης ἀναβολῆς κατά τήν  
ἤδη ἔναρξιν τῶν μαθημάτων.

Ὁ Ὑπουργός

(ὑπογραφή)»

«Ἀρ. Πρ. 8945

Ἀρ. Διεκ. 2695

Ἀθήναις 10 Ὀκτ. 1850

[ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]

Πρός τόν Νομάρχην Εὐβοίας

Μετατεθέντος εἰς Λεβαδίαν τοῦ ἐν Χαλκίδι Ἑλληνοδιδασκάλου κ.  
Ἰ. Διστομίτου, διεδέχθη αὐτόν ὁ ἐν Ναυπλίᾳ Ἑλληνοδιδάσκαλος κ. Π.  
Ὀθωναῖος ἐπί μηνιαίῳ μισθῷ δραχμῶν ἑκατόν τριάκοντα. Ταῦτα πρός  
γνώσιν ὑμῶν, κύριε Νομάρχα, θέλετε δέ μᾶς εἰδοποιήσῃ περὶ τῆς  
ἐγκαίρου ἀφίξεως αὐτοῦ εἰς τήν θέσιν του.

Ὁ Ὑπουργός

(ὑπογραφή)»

Τόν ἐπόμενον χρόνο, ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι μετατίθεται ἀπό τή Χαλκίδα στή Λιβαδειά, ὑπέβαλε στό Ὑπουργεῖο τήν ἐπομένη ἀναφορά:

«Πρός  
τό ἐπί τῶν Ἐκκλ(ησιαστικῶν) καί τῆς  
Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Σ. Ὑπουργεῖον  
Ἐν Ἀθήναις τήν 15 8βρίου 1851

Μετατεθείς ἐκ τοῦ Σχολείου Χαλκίδος εἰς τό τῆς Λεβαδίας καί μή  
δυναμένος ὡς ἐκ τῆς παθούσης ὑγείας μου ἔνεκεν τοῦ θανάτου τοῦ προ-  
σφιλεστάτου μοι ἀδελφοῦ νά μεταβῶ εἰς τόν τόπον ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου  
τό κλίμα δέν συμβιβάζεται μέ τήν πάσχουσαν ὑγείαν μου, διά τοῦτο  
ἐξαιτοῦμαι ὅπως τό Σ. Ὑπουργεῖον εὐαρεστηθῆ νά μέ μεταθέσῃ εἰς τήν  
κενωθεῖσαν θέσιν τῆς Ὑδρας.

Εὐπειθέστατος  
Περ. Ἰ. Ὁθωναῖος».

Τό Ὑπουργεῖο δέν εἶχε ἀντίρρηση καί προχώρησε στήν ἐνέργεια ἱκα-  
νοποίησης τοῦ αἰτήματός του, μέ ὑποβολή σχετικῆς πρότασης πρὸς τόν  
Βασιλέα, κατά τά κατωτέρω:

«[ΣΧΕΔΙΟ]

Μεγαλειότατε

Ὁ δεύτερος διδάσκαλος τοῦ ἐν Λεβαδία ἑλληνικοῦ σχολείου κύριος  
Περικλῆς Ὁθωναῖος, διά τῆς προσκειμένης ἀναφορᾶς του, παρακαλεῖ  
τό Ὑπουργεῖον νά διενεργήσῃ τήν εἰς Ὑδραν μετάθεσίν του, καθότι  
νησιώτης ὢν, ἐκ Σίφνου, εὐχαριστεῖται μᾶλλον νά ἐνδιαιτᾶται εἰς πα-  
ράλιον τόπον ἢ νῆσον.

Κενῆς οὔσης τῆς θέσεως εἰς Ὑδραν ἐκ τῆς παραιτήσεως τοῦ κυρίου Δημ.  
Σουρμελῆ, συνιστῶ ταπεινῶς εἰς τήν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα τήν παρα-  
δοχήν τῆς αἰτήσεως ταύτης τοῦ εἰρημένου διδασκάλου, ὄντως μάλιστα, διά  
τό κόσμιόν του, καταλληλοτάτου διά τήν νῆσον ἐκείνην, ἐφ' ᾧ παρακαλῶ  
βαθυσεβάστως τήν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα νά περιβάλῃ τό συνημμένον  
σχέδιον Διατάγματος μέ τήν Ὑψηλὴν Βασ(ιλικήν) ὑπογραφήν τῆς.

Ἀθήνησι τῆ 15 Ὀκτωβρίου 1851

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»



«16704

ΟΘΩΝ  
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ  
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά πρότασιν τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείσεως ὑπουργοῦ, τόν δεύτερον διδάσκαλον τοῦ ἐν Λεβαδία ἑλληνικοῦ σχολείου κύριον Περικλῆν Ὁθωναῖον μετατίθεμεν εἰς τό τῆς Ὑδρας ἐπὶ τῷ αὐτῷ βαθμῷ καί μισθῷ, ἀντί τοῦ παραιτηθέντος Δημητρίου Σουρμελῆ.

Ἀθήνησι τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1851

Ὁθων.

Πρός τό ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργεῖον  
Περί μεταθέσεως διδασκάλου».

«[ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ]

Πρός τόν Νομάρχην  
Ἀργολίδος καί Κορινθίας

Ὡς δεύτερος διδάσκαλος εἰς τό ἐν Ὑδρα ἑλληνικόν σχολεῖον διωρίσθη, κύριε Νομάρχα, ὁ κύριος Περικλῆς Ὁθωναῖος, μέχρι τοῦδε διδάσκαλος Β' τάξεως τοῦ ἐν Λεβαδία ἑλληνικοῦ σχολείου ἐπὶ τῷ αὐτῷ μισθῷ τοῦ παραιτηθέντος Δημητρίου Σουρμελῆ. Ὅθεν παρακαλεῖσθε νά ἀναγγεῖλετε ταῦτα εἰς τόν ἑπαρχόν Ὑδρας πρός γνῶσιν καί ὁδηγίαν του διά τά περαιτέρω.

Ἀθήνησι τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1851

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»

«14903/3112  
[15 Ὀκτωβρ. 1851]

Πρός τόν μέχρι τοῦδε διδάσκαλον  
Β' τάξεως τοῦ ἐν Λεβαδείᾳ ἑλλ.  
σχολείου κύριον Περικλῆν Ὁθωναῖον.

Περί τῆς μεταθέσεώς του.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπό σημερινήν ἡμερομηνίαν ἀναφορᾶς σας περί μεταθέσεως, γνωστοποιοῦμεν ὑμῖν, κύριε, ὅτι ἡ Α.Μ. διά διατάγματος σήμερον ἐκδοθέντος, ἠδύοχησε νά σᾶς μεταθέσῃ εἰς Ὑδραν κατά τήν

αίτησίν σας ἐπί τῷ αὐτῷ βαθμῷ καί μισθῷ δραχμῶν ἑκατὸν τριάκοντα (130) εἰς τὴν θέσιν τοῦ παραιτηθέντος κ. Δημ. Σουρμελῆ.

Ἐχοντες δὲ πεποιθήσιν ἐκ τοῦ ἐγνωσμένου ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τῶν νέων ζήλου σας, ἐλπίζομεν ὅτι καί εἰς Ἵδραν δέν θέλει εἶσθαι ὀλιγώτερον καρποφόρος ἢ διδασκαλία σας ὅθεν σπεύσατε εἰς τὴν θέσιν σας ὅσον τάχιον καθότι τό σχολεῖον τοῦτο ἔχει ἀνάγκην ἀπόλυτον».

Ὁ Ὄθωναῖος προτιμοῦσε ἀπὸ τῆς Λεβιάδεια τὴν Ἵδρα τόσο γιατί, ὡς Σίφνιος, ἀγαποῦσε τὴ θάλασσα καί τό νησιωτικό περιβάλλον, ἀλλά, πολύ πιθανόν, ἐπειδὴ μεταξύ Σίφνου καί Ἵδρας ὑπῆρχε τακτική ἐμπορική ἐπικοινωνία. Ἡ Διοίκηση ὅμως πού σκέπτονταν διαφορετικά καί ἦταν ἐπιρρεπής σέ παρεμβάσεις αἰτημάτων πολιτικῶν πού ἤθελε νά ικανοποιεῖ, δέν ἄφινε τούς διδασκάλους σέ ἕναν τόπο καί σχολεῖο γιά ἱκανά διαστήματα ὥστε νά ἀποδίδουν ἔργο ὑπὲρ τῆς νεολαίας, ἀλλά τούς μετακινούσε σχεδόν κάθε χρόνο ἢ καί σέ μικρότερα χρονικά διαστήματα. Ἄν μάλιστα ἀναλογισθῆ κανεῖς τίς δυσχέρειες τῆς ἐποχῆς στίς μετακινήσεις ἀπό περιοχὴ σέ περιοχὴ, δέν θά ἦταν ὑπερβολή ἂν λέγαμε ὅτι οἱ διδάσκαλοι, μετατιθέμενοι, κατανάλωναν τό 1/3 τοῦλάχιστον τῆς ὑπαλληλικῆς ζωῆς τους σέ ταξίδια, πολύ δὲ περισσότερο οἱ μετακινούμενοι σέ νησιωτικές περιοχὲς ὅπου ἐπικρατοῦσαν ηὔξημένες δυσχέρειες ἀπὸ τὰ φυσικά φαινόμενα, ὅπως ἐνάντιοι ἄνεμοι, θαλασσοταραχές.

Ἔτσι καί ὁ Περ. Ἰ. Ὄθωναῖος, ἀπὸ τῆς Λεβιάδεια βρέθηκε στήν Ἵδρα τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1851 καί τόν ἐπόμενο χρόνο μέ τό Β.Δ. 18012/1-9-1852 μετατέθηκε στή Μύκονο, στήν ὁποία εἶχε πρωτοὑπηρετήσῃ ὡς δημόσιος διδάσκαλος ἐπὶ πέντε περίπου χρόνια ἀφίνοντας τίς καλύτερες τῶν ἐντυπώσεων γιά τόν χαρακτήρα, τό εὐμέθοδο τῆς διδασκαλίας του καί τὴ μεγάλη πρόοδο τῶν μαθητῶν του.

Προηγουμένως, μέ ἀναφορά του τῆς 7 Ἰουλίου 1852, ζήτησε ἀπὸ τό Ὑπουργεῖο τῆς βαθμολογικῆς προαγωγῆς του, δεδομένης τῆς γενικῆς προσφορᾶς του στήν Ἐκπαίδευση. Τό κείμενό της ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐν Ἀθήναις	Πρός
τὴν 7 Ἰουλίου 1852	τό ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. καί τῆς Δη-
ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Ἵδρας	μοσίας Ἐκπαιδεύσεως Σ. Ὑπουργεῖον

Ὀκταετίαν ὄλην διδάσκων ὡς δευτεροβάθμιος Διδάσκαλος ἐν διαφόροις τοῦ Κράτους Σχολείοις μετά ζήλου ἐντόνου καί αὐστηρᾶς ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν μαθητευομένων ἐπιμελείας, καθάπερ ἐν τοῖς ἀποτελέσμασι τῶν κανονισμένων ἐξετάσεων δείκνυται καί ταῖς ἐκθέσεσι τῶν ἐφορειῶν βεβαιοῦται, κατὰ συνέπειαν τῶν ὁποίων καί εὐχαρι-

στήριον τοῦ Σ. τούτου Ὑπουργείου ἀνά χειρας μου ὑπάρχει, νομίζω, ὅτι τό Ὑπουργεῖον δέν θέλει με ἀπαξιῶσειν αἰτήσεως δικαίας καί λαβόν ὑπ' ὄφιν καί τόν χρόνον καί τόν καρπόν τῆς διδασκαλίας μου νά μέ δικαιώσῃ, ἐμφυχόνον τοιουτοτρόπως καί τόν ζῆλον καί τούς ἀκαμάτους πόνους τοῦ Διδασκάλου βραβεῦον.

Εὐπειθέστατος  
Περ. Ἰ. Ὁθωναῖος»

Τό ἀνωτέρω αἶτημα τοῦ Ὁθωναίου ἀπεφάσισε νά ἱκανοποιήσῃ τό Ὑπουργεῖο μετά τή μετάθεση καί μετάβασή του στή Μύκονο μέ νέα μετάθεση στή Σπάρτη καί προβιβασμό του στόν Β' βαθμό. Ὁ διδάσκαλος πού εἶχε ταλαιπωρηθῆ καί ἀσθενήσῃ «κατά τόν ἐξ Ἀθηνῶν (εἰς Μύκονον) διάπλουν» του, παρεκάλεσε νά τόν ἀφίσουν στή Μύκονο «μέ τόν κεκανοισμένον μισθόν τοῦ Σχολείου τούτου», δηλ. χωρίς ηὔξημένο μισθό, φτάνει νά ἡσύχαζε λίγο. Τό κείμενο τῆς ἀναφορᾶς του:

«Ἀρ. Πρ. 18  
Ἐν Μυκόνω  
τῆν 2 9βρίου  
1852

Πρός  
τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί  
τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργεῖον

Ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Μυκόνου.

Ἐκφράζων πρὸς τό ὑπουργεῖον τὰς βαθείας εὐχαριστίας μου διὰ τόν ὁποῖον εὐηρεστήθη νά μοί ἀπονεύμῃ προβιβασμόν εἰς τό ἐν Σπάρτη ἑλλ(ηνικόν) σχολεῖον, ἐξαιτουμαι συγχρόνως, ὅπως μοί συγχωρηθῆ νά υποβάλω ὑπ' ὄφιν τοῦ ὑπουργείου λόγον ἰσχυρόν, δι' ὃν ἄκων δέν δύναμαι νά μεταβῶ ἐκεῖ.

Ἡ ὑγεία μου, παθοῦσα κατά τόν ἐξ Ἀθηνῶν ἐνταῦθα διάπλουν μου, καθάπερ δύναμαι νά πιστοποιήσω τοῦτο διὰ πιστοποιητικοῦ τοῦ δημοτικοῦ Ἰατροῦ, ἀπόντος ἤδη δυστυχῶς εἰς Σῦρον, δέν μέ συγχωρεῖ νά κάμω τό μακρυνόν τοῦτο ταξείδιον ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους εἰς τόπον ὅλως ἀπόκεντρον καί κατάψυχρον.

Ἐξαιτουμαι ὅθεν παρά τοῦ Σ(εβαστοῦ) τούτου ὑπουργείου, ὅπως, λαβόν ὑπ' ὄφιν τήν οὐσιώδη ταύτην περίστασιν, εὐαρεστηθῆ νά μέ ἀφίση ἐνταῦθα μέ τόν κανονισμένον μισθόν τοῦ Σχολείου τούτου.

Εὐπειθέστατος  
Περικλῆς Ἰ. Ὁθωναῖος».

Ὅμως τό Ὑπουργεῖο τοῦ δήλωσε ὅτι «δέν συγχωρεῖται ἐπί τοῦ παρόντος» καμμία μετάθεση καί νά μεταβῆ ἀμέσως στή Σπάρτη, κατά τό ἐπόμενον ἔγγραφό του:

«5252/3603

Πρός τόν ἑλληνοδιδάσκαλον  
Σπάρτης κύριον Περικλῆν Ὀθωναῖον  
εἰς Μύκονον

Περί τοῦ νά μεταβῆ εἰς τήν ἐν Σπάρτη θέσιν του.

Ἐλάβομεν ὑπ' ὄψιν, κύριε, ὅσα ἐκτίθετε ἐν τῇ ἀναφορᾷ ὑμῶν τῆς 2 τοῦ παρόντος καί ὑπ' ἀριθμ. 18, ἀλλ' ἐπειδή ἡ ὑπηρεσία δέν συγχωρεῖ ἐπί τοῦ παρόντος τήν ἐλαχίστην εἰς τά γενόμενα μεταρρυθμισιν, σᾶς λέγομεν διά ταῦτα εἰς ἀπάντησιν ὅτι ὀφείλετε νά μεταβῆτε εἰς τήν νέαν ὑμῶν θέσιν ἐξ ἅπαντος καί ὅσον τό δυνατόν ταχύτερον.

Ἀθήνησι τῇ 11 Νοεμβρίου 1852

Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)».

Στίς 21 Νοεμβρίου 1852 ἡ Νομαρχία Λακωνίας ἀνέφερε στό Ὑπουργεῖο ὅτι ὁ διδάσκαλος δέν εἶχε ἐμφανισθῆ νά ἀναλάβει ὑπηρεσία καί «ἡ νεολαία ἀργοῦσε» ἀπό τά μαθήματά της. Τό Ὑπουργεῖο ἀπήντησε στίς 29 Νοεμβρίου ὅτι τότε εἶχε φθάσει ἀπό τῆ Μύκονο στήν Ἀθήνα ὁ διδάσκαλος «καί διετάχθη νά μεταβῆ τήν ταχίστην εἰς τά χρέη του». Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ μετάβασή του στή Σπάρτη δέν πραγματοποιήθηκε, ἀφοῦ ὁ Νομάρχης Λακωνίας ἔγραφε στίς 30 Ἰανουαρίου 1853: «ὁ ἐπιδηλούμενος ἑλληνοδιδάσκαλος δέν ἔφθασε μέχρι σήμερον εἰς τήν θέσιν του», τοῦτο δ' ἐπειδή τοῦτος εἶχε ἐπιτύχει ἤδη (23 Ἰανουαρ. 1853) τήν μετάθεσή του στή Λεβάδεια, ἄγνωστο μέ τή χρησιμοποίηση ποίων μέσων. Σχετικά τά ἐπόμενα τέσσερα ἔγγραφα:

«Ἀριθ. 7504  
Ἐν Σπάρτη τήν  
21 9βρίου 1852

Πρός  
τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.  
Ὑπουργεῖον

Ἐπί τῆς ὑπ' ἀριθμ. 4933 διαταγῆς του περί τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Σπάρτης κ. Ὀθωναίου.

Ὁ παρά τῷ ἑλληνικῷ σχολεῖω Σπάρτης διορισθείς Διδάσκαλος κ. Π. Ὀθωναῖος, ὡς ἐπληροφορήθην παρά τοῦ ἀρμοδίου Σχολάρχου, δέν ἔφθασεν εἰσέτι εἰς τήν θέσιν του, ἄν καί παρῆλθεν ἀρκετός καιρός ἀφ' ὅτου διορίσθη ἐνταῦθα, παρακαλῶ τό ὑπουργεῖον νά διατάξῃ τόν μνησθέντα ἑλληνοδιδάσκαλον νά μεταβῆ ταχέως εἰς τήν θέσιν του, ἵνα μή ἔνεκα τῆς ἀπουσίας αὐτοῦ ἡ νεολαία ἀργεῖ.



Εὐπειθέστατος  
Ἀπόντος τοῦ Νομάρχου Λακωνίας  
Ὁ Γραμματεὺς  
(ὕπογραφή)»

«Ἀρ. 5557/3756

Τῆ 29 Νοεμβρίου 1852, Ἀθήνησι  
Πρὸς τὸν Νομάρχην Λακωνίας

Ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 7504 περὶ τοῦ ἑλληνοδιδασκάλου Σπάρτης Π.  
Ἰθωναίου.

Γνωστοποιοῦμεν ὑμῖν εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 21 τοῦ λήγοντος μηνὸς ἀναφορᾶς τῆς Νομαρχίας, ὅτι ὁ Ἑλληνοδιδάσκαλος Π. Ἰθωναῖος ἔφθασε κατ' αὐτάς ἐνταῦθα καὶ διετάχθη νὰ μεταβῆ τὴν ταχίστην εἰς τὰ χρέη του. ἐλπίζομεν δὲ ὅτι θέλει φθάσει αὐτόθι μετ' ὀλίγας ἡμέρας.

Ἐν τούτοις κρίνομεν ἀναγκαῖον τὸ νὰ κάμωμεν ὑμᾶς προσεκτικόν ἵνα μὴ πληρώσητε εἰς τὸν διαληφθέντα Διδάσκαλον μισθόν, ἐάν προηγουμένως δέν ἀναφέρετε εἰς ἡμᾶς πότε ἔφθασεν αὐτόθι καί, ὁμώσας τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας, ἀνέλαβε τὰ χρέη του καὶ κατόπιν λάβετε τὰς περὶ τούτου διαταγὰς ἡμῶν.

Ὁ Ὑπουργός  
(ὕπογραφή)»

«215

Πρὸς τὸν μέχρι τοῦδε διδάσκαλον  
τοῦ ἐν Σπάρτῃ ἑλληνικοῦ σχολεῖου  
κύριον Περικλῆν Ἰθωναῖον  
(Ἐνταῦθα)

Περὶ μεταθέσεώς του.

Διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος ἐκδοθέντος τῆ 22 τοῦ παρόντος μετετέθητε, κύριε, εἰς τὸ ἐν Λιβαδία ἑλληνικόν σχολεῖον ἐπὶ τῶ αὐτῶ βαθμῶ καὶ μηνιαίῳ μισθῶ δραχμῶν ἑκατὸν ἐξήκοντα (160), ἀντὶ τοῦ κυρίου Ζήση Ἰωάννου μετατεθέντος εἰς ἄλλην διδασκαλικὴν θέσιν, θέλετε δὲ σπεύσει κτλ. ὡς εἰς τὸ πρὸς τὸν Ἀποστολίδην ἔγγραφον.

Ἀθήνησι τῆ 23 Ἰανουαρίου 1853

Ὁ Ὑπουργός  
(ὕπογραφή)»

Μὲ τὸ ἔγγραφο ἀριθμ. 365/211/23-1-1853 τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐκκλησι. γνωστοποιήθηκαν τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὸν Νομάρχην Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας,

ἐνῶ ὁ Νομάρχης Λακωνίας ἀκόμη περίμενε τὸν Ὁθωναῖο νὰ ἀναλάβει καθήκοντα, γεγονός πού τὸν ἀνάγκασε νὰ ἀπευθύνει στό Ὑπουργεῖο καί ἄλλην ἀναφορά, τήν ἐπομένη:

« Ἄρ. 8585  
Ἐν Σπάρτῃ τῇ  
30 Ἰανουαρ. 1853

Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Ὑπουργεῖον

Ἐπί τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5557 διαταγῆς του περί τοῦ Ἑλληνοδιδασκάλου Σπάρτης Π. Ὁθωναίου.

Ὁ ἐπιδηλούμενος ἑλληνοδιδάσκαλος δέν ἔφθασε μέχρι σήμερον εἰς τήν θέσιν του καί παρακαλῶ τό Ὑπουργεῖον νὰ διατάξῃ αὐτόν νὰ μεταβῇ εἰς τήν θέσιν του ἵνα μή ἐπί πλέον ἡ νεολαία ἀργῇ.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Νομάρχης Λακωνίας  
Ἄδάμ Δούκας»

Καί ἐνῶ ἀναπτύσσονταν ἡ ἀνωτέρω ἀλληλογραφία, ὁ Περ. Ὁθωναῖος ἐπῆγε στή Λιβαδεῖα, ὅπου ἀνέλαβε καθήκοντα τήν 1η Φεβρουαρίου 1853, κατά τή σχετική ἀναφορά τοῦ Νομάρχου Ἀττικοβοιωτίας, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἔδωσε καί τὸν ἀπαραίτητο ὄρκο καλῆς ἐκτέλεσης τοῦ ἔργου του κατά τά κατωτέρω:

« Ἄριθ. Πρ. 753, 1310  
Διεχ. 662  
Ἐν Ἀθήναις τήν  
14 Φεβρ. 1853  
ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
Ο ΝΟΜΑΡΧΗΣ  
ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΟΙΩΤΙΑΣ

Πρός  
τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαι-  
δεύσεως Ὑπουργεῖον.

Περί τοῦ εἰς Λεβαδεῖαν μετατεθέντος ἑλληνοδιδασκάλου ἀπάντησις εἰς τήν ὑπ' ἀριθμ. 365 τῆς 23 Ἰανουαρ. τρέχ. μηνός ἐ.ἔ. διαταγῆν της.

Κατά τήν ἀπαντωμένην διαταγῆν εἰδοποιεῖται τό Ὑπουργεῖον ὅτι, καθ' ἃ διά τῆς ὑπ' ἀριθμ. 384 ἀναφορᾶς του μοῖ ἐχθέτει ὁ Ἐπαρχος Λεβαδεῖας, ὁ ἐκεῖ μετατεθείς ἑλληνοδιδάσκαλος κ. Ὁθωναῖος ἔφθασε τήν 1 τοῦ ἐνεστῶτος μηνός.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Νομάρχης  
(ὑπογραφή). Ὁ Γραμματεὺς».

«Ἀριθ. 1663  
Δ. 790  
Ἀθῆναι τὴν 19  
Φεβρ. 1853

Πρὸς  
τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Περὶ πρωτοκόλλου ὑπηρεσίας

Ὅρκισθέντος ἐνώπιόν μου τοῦ διδασκάλου Γ' τάξεως κ. Περικλῆ Ὁθωναίου, διορισθέντος τοιοῦτου εἰς Λεβαδειάν, ὑποβάλλω τὸ περὶ τῆς ὀρχοδοσίας του πρωτόκολλον διὰ τὰ περαιτέρω.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Νομάρχης Ἀττικοβοιωτίας  
(ὑπογραφή)

ὁ Γραμματεὺς»

Ἄλλη γραφή:

Τὸ τῆς ὀρχοδοσίας πρωτόκολλον  
ἐπισυνήφθη εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 142 ἔνταλμα.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀναγκάσθηκε τότε νὰ γνωστοποιήσει στὸν Νομάρχην Λακωνίας ὅτι ὁ Ὁθωναῖος εἶχε πρό πολλοῦ μετατεθεῖ σὲ ἄλλο σχολεῖο, ἀλλὰ κατάλληλος διάδοχός του γιὰ τὴ Σπάρτη δὲν εἶχε βρεθεῖ ἀκόμη:

«591/554

Πρὸς  
τὸν Νομάρχην Λακωνίας

Περὶ διδασκάλου τοῦ ἐν Σπάρτῃ Ἑλλ. Σχολείου.

Ὁ διορισθεὶς εἰς τὸ ἐν Σπάρτῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον διδάσκαλος κύριος Π. Ὁθωναῖος μετετέθη πρό πολλοῦ εἰς ἕτερον σχολεῖον, ἡ δὲ ἀναβολὴ τοῦ διορισμοῦ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι εἰσέτι δὲν ἐτύχομεν προσώπου καταλλήλου εἰς τὴν τοιαύτην θέσιν.

Ἀπάντησις εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 8585 ἔγγραφόν σας τῆς 30 Ἰανουαρίου παρελθόντος.

Ἀθήνησι τῇ 21 Φεβρουαρ. 1853.  
Ὁ Ὑπουργός  
(ὑπογραφή)»

Στὴ Λιβαδειά ὁ Ὁθωναῖος παρέμεινε ἓνα μόνον σχολικὸ ἔτος. Κατ' αὐτὸ μάλιστα δὲν δέχτηκε νὰ ἐγγραφοῦν στὸ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο ὑπεράριθμοι ἀπόφοιτοι τοῦ Δημοτικοῦ, ἐλλείψει τρίτου διδασκάλου. Τὸ γεγονός ἀνάγκασε τὸν ἑπαρχο νὰ γράφει σχετικῶς στὸ Ὑπουργεῖο, ὃ δ'

Ἵπουργός συμβούλευσε τόν Ὁθωναῖο νά δημιουργήσει καί ἄλλη τάξη γιά μικρότερους μαθητές «ἀφ' οὗ τοῦτο καί εἰς πολλά ἄλλα σχολεῖα κατορθοῦται διά τῆς φιλοπονίας τῶν διδασκάλων».

Ἡ καταγγελία τοῦ ἐπαρχοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ἀριθ. 2719  
Λεβαδεία  
27 7βρίου 1854

Πρός  
τό Σ. Ἵπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Περί μή κατατάξεως εἰς τήν Ἑλληνικήν Σχολήν παιδῶν τινῶν.

Ἀπό τῆς 5 τρ. μ(ηνός) μετὰ τὰς ἐνεργηθείσας ἐξετάσεις τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου τῶν ἀρρένων ἐξεδώκαμεν εἰς τοὺς ἱκανοὺς παῖδας ἀπολυτήρια. Ἐκ γονέων διαφόρων ἐξ αὐτῶν καί ἐκ τοῦ δημοδιδασκάλου πληροφοροῦμεθα ὅτι οὗτοι περιφέρονται εἰς τὰς ἀγειάς τῆς πόλεως διότι δέν ἐγένοντο δεκτοί παρά τῶν ἑλληνοδιδασκάλων εἰς τήν Ἑλληνικήν Σχολήν μόνον καί μόνον διότι δύο διδάσκαλοι δύο τάξεις δύνανται νά ἐκπαιδεύσωσιν.

Ἐπειδή Κύριε Ἵπουργέ τό μέτρον τοῦτο τῶν ἑλληνοδιδασκάλων εἶναι πολύ ἐπιζήμιον εἰς τήν ἠθικήν τῶν παιδῶν κατάστασιν, φέρομεν κατά καθήκον εἰς γνῶσιν τοῦ Ἵπουργείου τήν περίστασιν ἵνα διατάξη ὅτι δίκαιον, τοσοῦτω μᾶλλον καθόσον ὁ Κύριος ἑλληνοδιδάσκαλος Π. Ὁθωναῖος προσκληθεῖς νά μᾶς πληροφορήσῃ ἀπό τῆς 22 τ.μ., οὔτε κἄν ἀπάντησιν ἔκαμε εἰς τό Ἐπαρχεῖον

Ὁ εὐπειθέστατος  
ἐπαρχος κ.ἀ.α.

Ὁ Γραμματεὺς (ὑπογραφή)»

Ἐπισημειωματικά:

«10586 Διευθύνεται ἐπί ἐπιστροφῇ πρὸς τόν διδάσκαλον τοῦ ἐν Λεβαδείᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου κύριον Π. Ὁθωναῖον, παραγγελλόμενον νά σχηματίσῃ μικροτέραν ἐν τῷ σχολεῖῳ τάξιν ἐκ τῶν ἀπολυθέντων ἀπό τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μαθητῶν καί δύναται, νομιζόμεν, δύο διδάσκαλοι νά ἐξαρκέσωσι καί εἰς αὐτήν τήν, ἐν μέρει, διδασκαλίαν, ἀφ' οὗ τοῦτο καί εἰς πολλά ἄλλα σχολεῖα κατορθοῦται διά τῆς φιλοπονίας τῶν διδασκάλων, θέλετε δέ μᾶς ἀναφέρει περὶ τοῦ ἀποτελέσματος ἐγχαίρων.

Ἀθήνησι τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1854

ὁ Ἵπουργός».

Τόν ἐπόμενον χρόνον ὁ διδάσκαλος μετατέθηκε καί πάλι στήν Ὑδρα (ἀπόφ. 14903/3112/15-10-1854), προφανῶς μέ αἴτησή του. Ἡ νέα αὐτῆ μετάθεσις εἶναι καί ἡ τελευταία πληροφορία μας γι' αὐτόν.

Β' ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΛΟΥΡΗΣ  
ΕΛΛΗΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

Γιά τόν ἑλληνοδιδάσκαλο Νικ. Κουλούρη ἔχομε ἤδη γράφει στό «Σιφνιακά», 10 (2002), 59-61 καί 17 (2009), 142-156 ἱκανές λεπτομέρειες. Ἐπανερχόμεστε ὅμως γιά νά θησαυρίσουμε ἐδῶ ἕνα ἀκόμη ἔγγραφο στό ὁποῖο ὁμολογεῖται τό ἦθος καί τό ἐξαίρετο τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀνδρός.

Ἐχομε ἀναφέρει ὅτι πρωτοδιορίστηκε στό Μεσολόγγι (1836-1837) καί ἀκολούθως μετατέθηκε στή Μῆλο τήν 1η Μαρτίου 1837 ὅπου δίδαξε μέχρι τόν Αὐγούστο τοῦ 1840 ὅποτε ἀναγκάστηκε νά ἀποχωρήσει γιά τούς λόγους πού ἀναφέρει ὁ Ὑποδιοικητής Μήλου Ἰωάννης Γ. Κριεζῆς στό κατωτέρω ἔγγραφο:

«Πρ. ἀρ. 301  
ἐν Μήλῳ  
τήν 3 Ἀπριλίου 1841

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
κτλ. Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἐπί τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6014 καί ἀπό 17 Ἰανουαρίου τ.ἔ. διαταγῆς τῆς.

Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων εἰς ταύτην τήν περιφέρειαν δύο ἑλληνικῶν σχολείων, τό μὲν τῆς Μήλου ἐκλείσθη ἀπό τόν Αὐγούστον μῆνα τοῦ παρελθόντος ἔτους, ὡς ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ χρηστοῦ διδασκάλου Νικολάου Κουλούρη, προελθούσης ἐκ τῶν συνεχῶν ἀπειλῶν ὅτι ἤθελον νά τόν παύσωσι καί ἐξ ἄλλων ἀφιλοκάλων τρόπων τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς νήσου, ὅθεν οὔτε κατάλογον τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου τούτου δυνάμεθα νά τῆ καθυποβάλωμεν. Διό καί διευθύνομεν μόνον τόν κατάλογον τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου Σίφνου, εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς εἰρημένης διαταγῆς σας.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Ὑποδιοικητής Μήλου  
Ἰωάννης Γ. Κριεζῆς  
ὁ Γραμματεὺς».

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΓΟΖΑΔΙΝΟΣ,  
Ο ΣΙΦΝΙΟΣ ΛΑΤΙΝΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ  
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ - ΖΑΚΥΝΘΟΥ  
[1654-1673]

Ὁ ἡγεμονικός Οἶκος τῶν Γοζαδίνων τῆς Σίφνου (μέ καταγωγή ἀπό τή Bologna τῆς Ἰταλίας) ἔχει προσφέρει στή Δυτική Ἐκκλησία ἀριθμό διαπρεπῶν ἀνδρῶν. Ἀναφέρονται λ.χ. τά τρία τέκνα τοῦ Ἰάκωβου Γοζαδίνου καί τῆς συζύγου του Λουκρητίας πού γεννήθηκαν πρό τοῦ ἔτους 1600: α) ὁ Ἄγγελος, ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας [1617-1621] καί μετά Civitá Castellana τῆς Ἰταλίας [1621-1657], β) ὁ Ἰωάννης - Φραγκίσκος, ἐπίσκοπος Ρεθύμνου - Κρήτης καί γ) ὁ Μάρκος - Ἀντώνιος, φραγκισκανός μοναχός. Ἐπίσης, ἓνα ἀπό τά τρία τέκνα τοῦ τελευταίου Φράγκου ἡγεμόνα τῆς Σίφνου Ἄγγελου Ε΄ Γοζαδίνου, ὁ Φραγκίσκος, πού γεννήθηκε τό ἔτος 1607, ἀναδείχτηκε ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας καί Ζακύνθου, γιά τόν ὁποῖο τό παρόν κείμενο ἀπό συναγωγή βιβλιογραφικῶν μαρτυριῶν.

Εἶναι ἤδη γνωστό ὅτι ὁ ἡγεμόνας τῆς Σίφνου Ἄγγελος Ε΄ Γοζαδίνος, ἐνώπιον τοῦ διαρκῶς ἐπαπειλουμένου τουρκικοῦ κινδύνου (μόνος αὐτός ἀπό τοὺς λοιπούς Φράγκους ἡγεμόνες καί ἡγεμονίσκους τῶν Κυκλάδων πού εἶχαν διωχθεῖ ἀπό τοὺς Τούρκους διατελοῦσε ὑπ' αὐτοῦς ὡς φόρου ὑποτελής), ἀλλά καί τῆς συστηματικῆς κοινωνικῆς καί οἰκονομικῆς ἀναβάθμισης καί προόδου τοῦ πολυαρίθμου ἑλληνορθοδόξου στοιχείου τοῦ κρατιδίου του, ἀσκοῦσε συνετή διοικητική πολιτική, ἐκκλησιάζονταν στοὺς ναοὺς τῶν ὀρθοδόξων, καί εἶχε βαπτίσει δύο ἀπό τά τρία ἄρρενα τέκνα του, τόν Νικόλαο καί τόν Ἰάκωβο, κατὰ τό ὀρθόδοξο τυπικό. Μόνο τόν τρίτο καί νεώτερο, τόν Φραγκίσκο, βάπτισε καθολικόν. Διαβλέποντας ἔγκαιρα δυσάρεστες ἐξελίξεις σέ βάρος του, εἶχε φροντίσει τόσο γιά τήν προστασία τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν του, ὅσο καί γιά τή μόρφωσή τους στέλνοντάς τα στή Ρώμη προκειμένου νά φοιτήσουν στό ἐκεῖ γνωστό Ἑλληνικό Κολλέγιο τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ὑπό τήν κηδεμονία τοῦ Giovanni Batt. Bentivenga.

Τό Ἑλληνικό Κολλέγιο τῆς Ρώμης ἰδρύθηκε ἀπό τήν Καθολική Ἐκκλησία τό ἔτος 1576, ὅπως δέ ἔγραφε ὁ καθηγ. κ. Ζαχαρίας Ν. Τσιρπανλῆς εἶχε ἐξελιχθεῖ «ἓνα κέντρο σπουδῶν τῆς ἑλληνικῆς καί χριστιανικῆς παιδείας καί διαμορφωθεῖ ὡς ἡ πρώτη ἰδιόρρυθμη καί μοναδική πανεπιστημιακή Σχολή εἰδικά γιά Ἑλληνες στήν Εὐρώπη, ἀφοῦ οἱ τρόφιμοι τῆς μάθαιναν γραφή καί ἀνάγνωση στήν τρυφερή ἡλικία τῶν 9-10 ἐτῶν καί ἀποφοιτοῦσαν ὕστερα ἀπό δέκα-δεκαπέντε χρόνια ὡς πτυχιούχοι καί διδάκτορες Φιλοσοφίας ἢ Θεολογίας ἢ, ἀπό κοινού, καί τῶν δύο αὐτῶν ἐπιστημῶν. Ἡ προσφορά μορφώσεως σέ ἑλληνοπούλα ἀπό τήν κατώτατη ὡς τήν ἀνώτατη ἐκπαιδευτική βαθμίδα μέσα σέ ἓνα Ἴδρυμα κατευθυνόμενο ἀπό μιά μεγάλη πολιτική, θρησκευτική καί πολιτιστική δύναμη τῆς ἐποχῆς, ὅπως ἦταν τό Βατικανό, προκαλοῦσε ἀλυσιδωτά προβλήματα, μέ πρῶτο κρίκο τή θετική ἢ ἀρνητική συμπεριφορά τῶν ἰδίων τῶν τροφίμων καί τελευταῖο τήν ἀντίδραση τῆς κοινῆς γνώμης. Ἡ μορφωτική πολιτική πού ἀπό τό 1576 εἶχε ἐγκαινιάσει ἡ Ἁγία Ἐδρα ἀπέναντι στούς σκλαβωμένους Ἑλληνες μέ τό Κολλέγιο αὐτό ἀπέβλεπε στήν παραγωγή στελεχῶν ἱκανῶν νά ὑπηρετήσουν τήν ἰδέα τῆς ἐνωμένης Ἐκκλησίας μέ βάση τό ὄραμα τῆς ἀποτυχημένης Συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1439)».

#### Σπουδές - δραστηριότητες

Ὁ Φραγκίσκος ἔγινε δεκτός στό Ἑλληνικό Κολλέγιο τῆς Ρώμης σέ ἡλικία 11 ἐτῶν, τό 1618, κατόπιν ἀδείας τοῦ Πάπα γιατί εἶχε βαπτισθεῖ κατά τό λατινικό δόγμα καί ὄχι κατά τό ἑλληνορθόδοξο ὅπως ἀπαιτοῦσε ὁ κανονισμός τοῦ Κολλεγίου. Σπούδασε Γραμματική, Ἀνθρωπιστικά Γράμματα, Φιλοσοφία καί Θεολογία, ὑπῆρξε δέ ἀπό τούς διακεκριμένους μαθητές τοῦ Κολλεγίου. Στίς 5 Ἀπριλίου 1628 ὑπέγραψε βεβαίωση ὅτι παρέδωσε ὁμολογία πίστεως πρὸς τήν Καθολική Ἐκκλησία. Στό ἴδιο Κολλέγιο δίδαξε ἓνα χρόνο περίπου καί ἀνεχώρησε ἀπ' αὐτό στίς 7 Σεπτεμβρίου 1630. Διακρίθηκε γιά τήν ἑλληνομάθειά του καί ὑπῆρξε προστατευόμενος τοῦ Πάπα Οὐρβανοῦ Η' (1628-1644), ὁ ὁποῖος ἔτρεφε γι' αὐτόν συμπάθεια. Στή Ρώμη παρέμεινε γιά ἱκανό διάστημα καί ἀσχολήθηκε μέ τήν ἀντιγραφή βίων ἀγίων καί ὁμιλιῶν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης ἀπό κώδικες τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ.

Μετά τό 1638 τοποθετήθηκε ἱερέας στή λατινική ἀρχιεπισκοπή τοῦ Χάνδακα (= Ἡράκλειο Κρήτης), ὅπου ὁ Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης τοῦ ἀνέθεσε τό ἔργο «τοῦ διδασκάλου θεολογικῆς ἐπιστήμης τοῦ ὑπ' αὐτοῦ νεωστί οἰκοδομηθέντος φροντιστηρίου».

Εἶναι γνωστή ἀχρονολόγητη ἐπιστολή του καί ἐπιγράμματα πού ἔγραψε στήν ἀρχαία ἑλληνική γλῶσσα πρὸς τόν πάπα, εὐχαριστήρια γιά τήν πρὸς αὐτόν εὐμένειά του. Ἀπό τόν Χάνδακα ἔστειλε στήν Ὀργάνωση τῆς Προπαγάνδας Πίστεως στή Ρώμη ἐπιστολές μέ ἐνδιαφέρον περιεχόμενο γιά τήν πολιτική καί ἐκκλησιαστική κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στήν Κρήτη. Ἀνευρίσκειται κατόπιν στή Ρώμη, ὅπου ἀπό τό 1646/1647 ὡς τό 1654 διετέλεσε κωδικογράφος στή βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ. Ἰκανός ἀριθμός χειρογράφων ποικίλου περιεχομένου πού διασώζονται μέχρι σήμερα εἶναι γραμμένα ἀπό τόν Γοζαδῖνο στήν ἑλληνική γλῶσσα. Ἡ Προπαγάνδα Πίστεως τοῦ εἶχε ἀναθέσει τή μετάφραση στά ἑλληνικά τοῦ ἔργου τοῦ Ἱερώνυμου Savonarola, «*Triumphus Crusis*» (1492), ἐργασία γιά τήν ὁποία ἔλαβε ἀμοιβή 60 σκούδα ὅταν τήν ἀποπεράτωσε τό ἔτος 1654.

### Ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας - Ζακύνθου

Ἀναφέρεται ὅτι ἡ ἀνάδειξη τοῦ Φραγκίσκου Γοζαδίνου σέ ἀρχιεπίσκοπο τῆς λατινικῆς ἐπισκοπῆς Κεφαλληνίας καί Ζακύνθου εἶχε ἀποφασιστεῖ τό 1644, ἀλλ' ἡ χειροτονία του καθυστεροῦσε ἐπί μακρόν ἀπό τήν ἀμφιβολία μήπως ἡ κυρίαρχος τῆς περιοχῆς Βενετία δέν τόν ἀποδεχτεῖ ἐπειδή δέν ἦταν Βενετός ὑπήκοος. Τελικά ἡ ἐκλογή του ἐπισημοποιήθηκε στίς 2 Μαρτίου 1654 (ἡ χειροτονία στίς 23-3-1654) καί ἀνέλαβε τά καθήκοντά του. Ὡς ἀρχιεπίσκοπος ἀνέπτυξε ἀξιόλογη δραστηριότητα, προκάλεσε ὅμως ἀντιδράσεις τόσο τῶν καθολικῶν, ὅσο καί τῶν ὀρθοδόξων κατοίκων τῶν νησιῶν. Τόν κατηγορήσαν ὅτι ὑποχρέωνε τοὺς καθολικούς νά στέλνουν τά παιδιά τους στά σχολεῖα τῶν ὀρθοδόξων (στή γνώση του προφανῶς τῆς ἀξίας καί σημασίας τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας), ὅτι προστάτευε κληρικούς σκανδαλοποιούς, ὅτι εὐνοοῦσε τοὺς Ἑβραίους κ.ἄ. Ἐπαινέθηκε ὅμως καί πολύ γιά τή δράση του ἀπό Βενετούς ἀξιωματούχους. Σέ διάφορες ἐπιστολές του μᾶς παρέδωσε σημαντικές πληροφορίες γιά τά δύο νησιά τῆς ἐπαρχίας του, ὅπως γιά τά ἐγγώρια προϊόντα τῆς παραγωγῆς, γιά τήν κοινωνική κατάσταση τῶν πόλεων, τήν πληθυσμιακή σύνθεση, τοὺς σεισμούς, τή θρησκευτική κατάσταση κ.ἄ.

Ὁ Φραγκῖσκος Γοζαδῖνος ἀπεβίωσε στίς 16 Φεβρουαρίου 1673. Τό Ἑλληνικό Κολλέγιο τῆς Ρώμης διατηρεῖ προσωπογραφία τοῦ παλαιοῦ μαθητῆ του σέ περίοπτη θέση.



## ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

\* Θωμᾶ Ἴω. Παπαδοπούλου, Αἰγαιοπελαγῖται μαθηταί τοῦ ἐν Ρώμῃ Φροντιστηρίου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, «Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν», Η' (1970) καί σέ ἀνάτυπο \* Ζαχαρία Ν. Τσιρπανλῆ, Τό Ἑλληνικό Κολλέγιο τῆς Ρώμης καί οἱ μαθητές του (1576-1700), Θεσσαλονίκη 1980 \* «Σιφνιακά», 4 (1994), 146 \* Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Τό Ἀρχιπέλαγος κατά τόν πόλεμο Τουρκίας - Βενετίας (1645-1669) καί οἱ ἀρχιερατικές ἐναλλαγές στίς ὀρθόδοξες ἐπισκοπές, «Μηλιακά», Γ' (1989), 65, ὅπου ὁ Γοζαδίνος, εὐρισκόμενος τό 1663 στή Ρώμη, ἔδωσε στήν Προπαγάνδα κακές πληροφορίες γιά τόν Ἰωσήφ Δόξα πού, μὴ σύννομα, εἶχε ἀναδείξει σέ ἀρχιεπίσκοπο Παροναξίας ὁ Βενετός ναύαρχος Φρ. Μοροζίνης.



Τό κάστρο τῆς Σίφνου, ἔδρα τῶν ἡγεμόνων Γοζαδίνων,  
σέ σχέδιο Rafaele Monanni (1629).  
Κάτω ἀριστερά ναῖσκος - μετόχι τοῦ Παναγίου Τάφου.

## ΑΝΑΞΙΟΠΛΑΘΟΥΝΤΕΣ ΚΛΗΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΜΗΛΟΥ ΚΑΙ ΣΙΦΝΟΥ

Ὁ μητροπολίτης Σίφνου καί Μήλου Καλλίνικος Ἡλιάδης ἀπουσίασε ἀπό τήν ἔδρα του ἐπί δεκατρία χρόνια (1817-1830) «προσκληθείς κατά τό 1817 παρά τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας» στήν ΚΠολη ὡς συνοδικός. Τά κατά τήν ἀπουσία του γεγονότα, ἐκεῖνα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 μέχρι καί τῆς ἀνίδρυσης τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἔχομε ἤδη περιγράφει λεπτομερῶς [«Σιφνιακά», 4 (1994), 101 ἐπ.]. Κατά τήν τελευταία, τή νέα ἐποχή, μέ τό ἀπό 20 Νοεμβρίου/2 Δεκεμβρίου 1833 Ὀργανικό Διάταγμα «περί προσωρινῆς διαιρέσεως τῶν Ἐπισκοπῶν τοῦ Βασιλείου», ἡ Μητρόπολη Σίφνου καί Μήλου ὑποβιβάστηκε σέ ἐπισκοπή ἡ ὁποία, μετά τή χρεία της, θά συγχωνεύονταν στή νεοϊδρυμένη ἐπισκοπή τῶν Κυκλάδων. Μέχρι τότε ἔδρα της θά παρέμενε ἡ Σίφνος καί ὁ Καλλίνικος θά ἐξακολουθοῦσε νά ἀποκαλεῖται «μητροπολίτης».

Ἡ κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε τότε στό νεοσύστατο Κράτος-Βασίλειο ἦταν πολύ δύσκολη σέ ὅλους τούς τομεῖς, οἰκονομικά μάλιστα ὑπέφερε τό σύνολο σχεδόν τοῦ πληθυσμοῦ. Σέ ιδιαίτερα δυσχερῆ οἰκονομικά θέση εὑρέθηκαν μονάζουσες σέ γυναικεῖα μοναστήρια, μετά τή διάλυση τῶν τελευταίων, γυναικες μεγάλης ἡλικίας καί ἀσθενεῖς, ὅπως καί ἀσθενεῖς ἢ γέροντες ἱερεῖς, ἀνίκανοι ἐκ τῶν πραγμάτων νά πορισθοῦν ἔσοδα γιά τή δική τους συντήρηση καί τῶν οἰκογενειῶν τους, πολυμελῶν συνήθως. Τρία σχετικά περιστατικά δημοσιεύουμε ἐδῶ, δύο τῆς Σίφνου καί ἓνα τῆς Μήλου, παραλείποντες ἄλλα πού συνέτρεξαν σέ ἄλλα νησιά τῆς πολυνήσου ἐπαρχίας τῆς ἄλλοτε Μητροπόλεως Σίφνου καί Μήλου. Ἀπό τά δημοσιευόμενα μάλιστα ἔγγραφα εὐκόλα διαπιστώνει ὁ ἀναγνώστης καί τό γραφειοκρατικό σύστημα πού ἐπέβαλε τότε ἡ βαυαρική ἀντιβασιλεία στήν ἐπικοινωνία τῶν πολιτῶν μέ τή Διοίκηση μέ ἀποτέλεσμα οἱ διάφορες ὑποθέσεις νά καρκίνοβατοῦν ἐπί μῆνες ἀκόμη καί χρόνια.

Τέλος σημειώνουμε ὅτι τά δημοσιευόμενα ἔγγραφα ἀνήκουν στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους καί στήν ἐξῆς Συλλογή:

«Γραμματεία Ἐκκλησιαστικῶν καί Δημοσ. Ἐκπαιδεύσεως» (1833-

1848). Κλάδος Α', Ἐκκλησιαστικῶν (καί γενικῶν θεμάτων) μέ τά ἀρχιερακά στοιχεῖα:

- α) Θυρίς 9 - Φάκελλος 1 Ἀόμματοι.
- β) Θυρίς 96 - Φάκελλος 2 Συντάξεις.
- γ) Θυρίς 97 - Φάκελλος 1 Συντάξεις.
- δ) Θυρίς 98 - Φάκελλος 1 Συντάξεις - Συνταξιούχοι.
- ε) Θυρίς 99 - Φάκελλος 1 Συντάξεις - Συνταξιούχοι.

## 1. Περίπτωση Μελετίας Στρογγυλῆς

Ἡ μοναχή τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Μογκοῦ Μελετία Στρογγυλή, ἡλικίας 60 ἐτῶν κατά τό ἔτος 1837, μετά τή διάλυση τῆς Μονῆς πού ἐγκαταβιοῦσε, ἐστερεῖτο καί «τῶν πρός τό ζῆν ὄλωσ», ἦταν πάμπτωχη. Τοῦτο δ' ἐπειδή περί τό 1830 κατεδαπάνησε ὅσα χρήματα διέθετε γιά νά μετατρέψει σέ ἀμπέλι ἕνα χέρσο κτῆμα πού τῆς παρεχώρησε ἡ Μονή τῆς· δέν πρόλαβε ὁμως «νά ἐπικαρπωθῆ αὐτό διαλυθείσης τῆς Μονῆς», ὥστε τά ἔξοδά τῆς δέν εἶχαν ἀνταπόδοση. Ἔτσι, εἴτε ἡ ἴδια, εἴτε τήν συνεβούλευσαν, ἡ Μελετία ζήτησε μέ αἴτησή τῆς κάποια μικρή σύνταξη γιά νά μπορέσει νά ἐπιβιώσει. Ἀκολούθησε λοιπόν ἡ ἐπομένη ὑπηρεσιακή ἀλληλογραφία:

«Πρ. Ἀρ. 249  
Ἐν Σίφνω  
τήν 21 ὀβρίου  
1837

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος  
Ἡ Δημαρχία Σίφνου

### Πιστοποιεῖ

Ἐπι τῆς Κυρίας Μελετίας Στρογγυλῆς γέννημα καί θρέμμα τῆς Νήσου ταύτης, εἶναι μία ἐκ τῶν μοναζουσῶν εἰς τήν ἐνταῦθα διαλυθεῖσαν γυναικείαν Μονήν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἔχουσα ἡλικίαν 60 ἐτῶν, κράσεως φιλασθένου, ἄπορος καί ἐνδεής στερουμένη τῶν πρός τό ζῆν ὄλωσ.

Ἐφ' ᾧ καί δίδεται αὐτῇ τό παρόν ἐνδεικτικόν κατ' αἴτησιν τῆς ἰδίας.

Ὁ Δήμαρχος

Ν. Χρυσόγελος

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Σίφνω τήν 2 ὀβρίου 1837

(Τ.Σ.) Ὁ Δήμαρχος

Ν. Χρυσόγελος.

«Πρ. Ἄρ. 1486  
Ἐν Μήλω  
18 9βρίου 1837

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.  
B. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Περὶ τῆς μοναχῆς Μελετίας ἐπονομαζομένης  
Στρογγυλῆς.

Ἀπὸ τὸ ἐπισυναπτόμενον ἐσωκλείστως πιστοποιητικόν τοῦ Δημάρχου Σίφνου θέλει παρατηρήσει ἡ B. αὕτη Γραμματεία τὰ περὶ τῶν περιστατικῶν τῆς Μελετίας ἐπονομαζομένης Στρογγυλῆς, μοναχῆς τῆς ἐν Σίφνω διαλυθείσης Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἡ εἰρημένη ἐκτός τοῦ ὅτι διὰ τὸ γῆρας τῆς καὶ τὴν συνοδεύουσαν αὐτὸ σημερινὴν ἐνδεῆ κατάστασίν τῆς, εἶναι ἀξιοτάτη τῆς B(ασιλικῆς) περιθάλφews, ἔχομεν πληροφορίας ἀκριβεῖς ὅτι καλλιεργήσασα ἐξ ἰδίων τῆς ἐν κτῆμα τῆς εἰρημένης Μονῆς, τὸ ὁποῖον ἐφυτοκόμισεν εἰς ἄμπελον πρό ἐπτά περίπου χρόνων, δέν ἔφθασε νὰ ἐπικαρπωθῆ αὐτὸ διαλυθείσης τῆς Μονῆς, ὥστε καὶ δι' αὐτόν τόν λόγον ἀκόμη εἶναι δίκαιον νὰ γηροκομηθῆ μέ μικράν τινα περίθαλψιν.

Τὴν γηραιάν λοιπόν ταύτην καὶ σεβασμίαν μοναχήν μὴ ἔχουσαν οὐδέ συγγενῆ τινά ἐκ τοῦ πλησίον δυνάμενον νὰ τὴν περιθάλπη, συνιστῶμεν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῆς B(ασιλικῆς) ταύτης Γραμματείας, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ νὰ τῇ ἀποφασισθῆ μηνιαία τις σύνταξις πρὸς ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας μέ τὴν ὁποῖαν θέλει ἐπιζῆσει τὰς ὀλίγας ἔτι ἡμέρας τῆς.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Διοικητὴς Μήλου  
Δ. Κυριακίδης».

Ἐπισημειωματικά:

«Δ'. 3878

Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου, ἐπὶ ἐπιστροφῇ, διὰ νὰ γνωμοδοτήσῃ.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 11 Δεκεμβρίου 1837.  
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κτλ. Γραμματεὺς  
Γ. Γλαράκης».



«'Αριθ. Πρωτ. 6397      ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
'Αριθ. Διεχ. 641      Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
'Εν 'Αθήναις      Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. κτλ.  
τὴν 15 Δεκεμ. 1837      Β. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀρ. 17239/3878 διευθύνσεως

Λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ἡ Σύνοδος τὸ ἀπὸ 18 Νοεμβρίου πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) ταύτην Γραμματείαν καὶ ὑπ' ἀρ. 1485 ἔγγραφον τοῦ Διοικητοῦ Μήλου καὶ σκεφθεῖσα ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῷ διαλαμβανομένων.

Ἐπειδὴ ἡ ἐκ Σίφνου ἀναφερομένη μοναχὴ Μελετία Στρογγυλὴ εἶναι γερόντισσα καὶ κατὰ τὸ πιστοποιητικὸν τοῦ Δημάρχου Σίφνου ἄπορος καὶ δυστυχῆς μὴν ἔχουσα τινὰ πόρον ἄλλον ζωῆς.

Γνωμοδοτεῖ

Νά λαμβάνη ὡς τοιαύτη ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου μηνιαίαν σύνταξιν δρχ. δέκα εἰς περίθαλψίν τῆς.

Ταῦτα γνωμοδοτοῦσα περὶ αὐτῆς ἡ Σύνοδος, ἐπιστρέφει καὶ τὸ ἔγγραφον τοῦ Διοικητοῦ μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ τοῦ Δημάρχου.

- ὁ Κυνουρίας Διονύσιος, πρόεδρος

† ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος † ὁ Σελλασίας Θεοδώρητος † ὁ Κυκλάδων Ἀνθίμος † ὁ Φωκίδος Νεόφυτος.

(Τ.Σ.) Ὁ Γραμματεὺς

Θ. Φαρμακίδης».

«'Αρ. Πρ. 17239-17358      ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
'Αρ. Διεχ. 4018      Η ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ  
'Εν 'Αθήναις      ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ  
τὴν 18/30 Δεχ. 1837      ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ  
ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Τὸ ἔγγραφο εἶναι διατυπωμένο  
στή Γερμανικὴ γλῶσσα  
καὶ κάτωθι στὰ ἑλληνικά:

Κατὰ πρότασιν τῆς ἡμετέρας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμμ(ατείας) τῆς 18/30 Δεκεμβρίου τ.ἔ. ὑπ' ἀριθ. 17239-17358 καὶ κατὰ γνωμοδότησιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὑπ' ἀρ. 6397, ἐγκρίνομεν νά δίδωται ἀπὸ τῆς 12<sup>ης</sup>/13 Ἰαννουαρίου 1838 καὶ ἐφεξῆς μηνιαία σύνταξις 10 (δέκα) δραχμῶν ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου εἰς τὴν ἐκ Σίφνου μοναχὴν Μελετίαν Στρογγυλὴν πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν

της καί πρὸς περίθαλψιν τοῦ γῆρωσ καί τῆς ἐνεστώσης ἐνδείας της.  
Τὰ ἐπισυνημμένα εἰς τὴν ἀναφορὰν ἐπιστρέφονται.»

«17358-17598

ἐπὶ τοῦ ἀρ. 6397

Ἐν Ἀθήναις τὴν 30 Δεκεμβρ. 1837

Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου

Περὶ τῆς μοναχῆς Μελετίας Στρογγυλῆς

Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀπὸ 15 τοῦ παρόντος μηνὸς Συνοδικοῦ ἐγγράφου γνωστοποιεῖται εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον ὅτι διὰ Βασιλ. Διατάγματος ὑπ' ἀρ. 26250 ἢ Α.Μ. ἐνευσε νά διατάξῃ νά δίδωται ἀπὸ 1/13 Ἰανουαρ. 1838 καί ἐφεξῆς μηνιαία σύνταξις Δρχ. 10 ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου εἰς τὴν ἐκ Σίφνου μοναχὴν Μελετίαν Στρογγυλὴν.

Τὰ δ' ἐντάλματα θέλουν ἐκδίδοσθαι ταχτικῶσ καί ἀποστέλλεσθαι πρὸς τὴν συνταξιοῦχον διὰ τοῦ Διοικητοῦ Μήλου.

Ὁ Γραμματεὺς

Γ. Γλ(αράκης)».

«Πρὸς τὸν Διοικητὴν Μήλου

Ἐπὶ τοῦ ἀρ. 1486

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπὸ 18 τοῦ παρελθόντος μηνὸς ἀναφορᾶς σας, γνωστοποιεῖται πρὸς ὑμᾶς ὅτι διὰ Βασιλικοῦ Διατάγματος τῆς 24 τοῦ παρόντος μηνὸς ὑπ' ἀρ. 26250 ἢ Α.Μ. ἐνέκρινε νά δίδωται ἀπὸ τῆς 1/13 Ἰαν. 1838 καί ἐφεξῆς εἰς τὴν ἐν Σίφνω Μοναχὴν Μελετίαν Στρογγυλὴν μηνιαία σύνταξις Δρχ. 10 πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκῶν της καί πρὸς περίθαλψιν τοῦ γῆρωσ καί τῆς ἐνεστώσης ἐνδείας της.

Τὰ ἐντάλματα θέλουν ἐκδίδοσθαι ταχτικῶσ καί ἀποστέλλεσθαι δι' ὑμῶν πρὸς τὴν συνταξιοῦχον.

Ὁ Γραμματεὺς

Γ. Γλ(αράκης)».

## 2. Περίπτωση Ἀνθίμου Ναρλῆ, πνευματικοῦ

Ὁ Ἀνθιμος Ναρλῆς, ἱερομόναχος-πνευματικός, ἡλικίας 83 ἐτῶν, «βασανιζόμενος ἀπὸ πολύπονον γῆρας» καί ἀόμματος, ἦταν ὑποχρεωμένος νά συντηρεῖ καί «θυγατέρα χήραν μέ τέσσαρα ὄρφανά» παιδιά, ἔγραφε μεταξύ ἄλλων, σέ ἀναφορὰ του τῆς 12 Σεπτεμβρίου 1834 πρὸς τὸν μητροπολίτη Σίφνου - Μήλου Καλλίνικο. Στὴν ἴδια ἀναφορὰ σημείωσε ἀκόμη ὅτι «ἐν καιρῷ τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος εὐρέθη μεταξύ τῶν

Τουρκῶν... ἀπό τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἐσώθην, θείῳ ἐλέει, γυμνός καί ἀχίτων», εὐρισκόμενος, προφανῶς, ἐκτός Σίφνου, σέ κάποιαν περιοχὴ τῆς Τουρκίας προσφέροντας ὑπηρεσίες σέ μίαν ἀπό τίς μητροπόλεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὅπως καί ἄλλοι Σίφνιοι κληρικοί.

Μέ τὴν ἀνωτέρω ἀναφορὰ του ζήτησε ἀπό τόν μητροπολίτη νά μεσολαβήσῃ «διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς τὴν Κυβέρνησιν» νά τοῦ χορηγηθεῖ «μικρὰ βοήθεια» γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἀναγκῶν του, δεδομένου ὅτι εἶχε ἤδη στερηθεῖ «καί τοῦ ὁποίου εἶχε μόνον μέσον πρὸς παραμυθίαν τῆς δυστυχίας του, τοῦ εἰσοδήματος τῆς ἰδιοκτητοῦ ἐκκλησίας του, ἀφ' ὅτου ἀπεφασίσθη νά μένη κλεισμένη» ἐπειδὴ εἶχε χάσει τό φῶς του καί δέν μπορούσε νά ἱεουργεῖ.

Τό κείμενο τῆς ἀναφορᾶς:

«Πρὸς τόν Σεβασμιώτατον Ἐπίσκοπον Μήλου

Σεβασμιώτατε

Δέν σᾶς λανθάνει ἡ ἐλεεινὴ κατάστασις εἰς τὴν ὁποίαν τελευταῖον κατήντησεν ὁ ὑποφαινόμενος δυστυχῆς παρά πάντα ἄλλον ἱερεὺς τρυχόμενος ἀπὸ πολύπονον γῆρας, πηρωθεὶς τοὺς ὀφθαλμούς, ἐνδεής, ἄπορος, στερηθεὶς καί τοῦ ὁποίου εἶχον μόνον μέσον πρὸς παραμυθίαν τῆς δυστυχίας μου, τοῦ εἰσοδήματος, λέγω, τῆς ἰδιοκτητοῦ μου ἐκκλησίας, ἀφ' ὅτου ἀπεφασίσθη νά μένη κλεισμένη.

Ἡ ἀφόρητος αὕτη δυστυχία ἤθελέ μοι εἶσθαι, Σεβασμιώτατε, ἀνεκτὴ ἂν ἐπαπειλοῦσε μόνον τό ἀσθενές μου σῶμα καί (δυσανάγν. λέξη) μέ αὐτό, ἀλλὰ φεῦ! τρέφω θυγατέρα χήραν μέ τέσσαρα ὄρφανά, ἔχω πολυμελῆ οἰκογένειαν, τὰ ἀδύνατα ταῦτα μου βλέπων εἰς ἐσχάτην ἐνδειαν, ἀφορῶντα εἰς μόνον δυστυχῆ πατέρα, τήκομαι εἰς τὰ δάκρυα καί θλίβεται ἡ ψυχὴ μου ἀπαρηγόρητα.

Πόσα ὑπέμεινα διὰ τὰ δυστυχῆ ταῦτα τέχνα ἀπορφανευθέντα πρὶν γνωρίσωσι μητέρα, ξηνητείας διὰ βίου, ταλαιπωρίας, κινδύνους ἐσχάτως, ὅτε ἐν καιρῷ τοῦ Ἱεροῦ ἀγῶνος εὐρέθην μεταξύ τῶν Τουρκῶν, ὡς λυσσόντων κυνῶν κατὰ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἐσώθην, θείῳ ἐλέει, γυμνός καί ἀχίτων. Ταῦτα πάντα εἶναι γνωστά εἰς τὴν ὑμετέραν Σεβασμιότητα.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκόμενος ἔγνω νά καταφύγω εἰς τό ἔλεος τῆς Σ(εβαστῆς) Κυβερνήσεως τοῦ θεοστηρίχτου καί φιλανθρωποτάτου ἡμῶν Ἄνακτος διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐνθαρρυνόμενος ἀπὸ τὰς εὐποιίας τὰς ὁποίας ἐπιδαφιλεύεται καθ' ἐκάστην εἰς τοὺς ἐνδεεῖς καί πολύ μᾶλλον εἰς τοὺς ἀναξιοπαθοῦντας ἱερεῖς.

Τό ἔλεος τῆς Α.Μ. τοῦ εὐμενεστάτου ἡμῶν Ἄνακτος ἐπικαλοῦμαι

ἀπό τῆς κλίνης τῆς ὀδύνης μου, δεόμενος ὑπὲρ ἀδυνάτου καὶ δυστυχοῦς ἱερέως, ὑπὲρ χηρῶν γυναικῶν καὶ ὀρφανῶν ἀπόρων πεπεισμένος ὅτι θέλει εὐδοκήσει νὰ χορηγήσῃ καὶ εἰς ἡμᾶς μικράν βοήθειαν, μεγίστην παρ' ἡμῖν τηρουμένην εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν καὶ τοῦτο ἐνόσω πνέω τὸν περίγειον τοῦτον ἀέρα διὰ νὰ μὴ καταβῶ εἰς τὸν Ἄδην μέ δάκρυα καταλείπων ὀρφανά καὶ χήρας πεινῶντα.

Ἐνεργήσατε Σεβασμιώτατε! ὅσον τό ἐφ' ὑμῖν συνιστῶντες τὴν παροῦσαν μου διὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ φιλοχρίστου καὶ φιλανθρωποτάτου ἡμῶν Ἄνακτος καὶ συνοδεύοντες αὐτὴν μέ τὰς ὁποίας ἔχετε πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεώς μου, ὅσον καὶ περὶ τῆς διαγωγῆς μου, ἀφότου διευθύνετε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς ταύτην τὴν Νῆσον.

Ἐν Σίφνῳ  
τῆ 12: 7βρίου 1834

Ἵποσημειοῦμαι μέ σέβας  
Εὐπειθέστατος  
ὁ ἐλάχιστος ἱερεύς  
Ἄνθιμος πνευματικός

Ἔτι ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ  
Ἐν Σίφνῳ τὴν 31: 8βρίου 1834  
(Τ.Σ.) ὁ Μήλου Καλλίνικος».

Ὁ μητροπολίτης διεβίβασε τὴν ἀναφορά τοῦ Ἄνθιμου μέ τό ἐπόμενον ἔγγραφο τοῦ στήν Ἱερά Σύνοδο:

«Ἄρ. Πρ. 86  
Διεχ. 2  
Ἐν Σίφνῳ τὴν  
31: 8βρίου 1834

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος  
Πρὸς τὴν Ἱεράν τοῦ Βασιλ. Σύνοδον  
Ὁ κατά τὴν ἐπισκοπὴν Μήλου μητροπολίτης

Περὶ τοῦ ἱερέως Ἄνθιμου πνευματικοῦ.

Καθυποβάλλω ὑπ' ὄφιν τῆς ἀντίγραφον ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην τοῦ ἱερέως Ἄνθιμου Ναρλῆ πνευματικοῦ, ἐξ οὗ θέλει παρατηρήσει ἡ Ἱερά Σύνοδος τὴν αἴτησίν του.

Εὐρισχόμενος ὁ διαληφθεὶς ἱερεύς εἰς παντελεῆ ἀμηχανίαν διὰ τὴν ἀληθῶς ἐλεεινὴν καὶ ἀξιοδάκρυτον κατάστασίν του, νομίζω χρέος μου νὰ παρακαλέσω τὴν Ἁγίαν καὶ Ἱεράν Σύνοδον διὰ νὰ εὐαρεστηθῇ διὰ τῆς μεσιτείας τῆς, ὥστε νὰ ἀξιωθῇ ὁ πτωχὸς οὗτος καὶ ἀόμματος τό ἔλεος τῆς Α.Μ. δεόμενος μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν ὑψιστον Θεόν ὑπὲρ τῆς πολυχρονίου ζωῆς του.

Εὐπειθέστατος  
(Τ.Σ.) Ὁ Μήλου Καλλίνικος».



Τό ἀνωτέρω ἔγγραφο καί τήν ἀναφορά τοῦ Ἀνθίμου ἢ Ἱερά Σύνοδος ὑπέβαλε στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τό ἐπόμενο ἔγγραφό της μέ θετική εἰσήγηση:

«Ἀρ. Πρ. 2169  
Ἀρ. Διεκ. 1104  
Ἐν Ἀθήναις  
τῆν 12 Ἰαν. 1835

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. κτλ.  
Β. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Περί ἱερέως τινός Ἀνθίμου ὑπεργήρου καί πεπηρωμένου  
τούς ὀφθαλμούς.

Καθυποβάλλεται πρὸς τήν Β(ασιλικήν) ταύτην Γραμματείαν ἢ ἀπό 31 Ὀκτωβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους πρὸς τήν Σύνοδον ἀναφορά τοῦ ἐπισκόπου Μήλου μετὰ τοῦ ἐπισυνημμένου ἀντιγράφου ἀναφορᾶς πρὸς αὐτόν τοῦ κατὰ τήν Σίφνον ἱερέως Ἀνθίμου.

Ἐξ αὐτῶν δέ θέλει πληροφορηθῆ ἡ Β. αὕτη Γραμματεία ὅτι ὁ ἱερεὺς οὗτος διὰ τό βαθύ γῆρας του κατέστη ἀόμματος καί ἀνίκανος καί καθυστερημένος κατατρέχεται ἀπό ἀκαταμάχητον πενίαν, ἔχων καί οἰκογένειαν θυγατρός μέ τέσσαρα ὀρφανά.

Ἡ Σύνοδος κατὰ τήν ἀναφορὰν τοῦ ἐπισκόπου Μήλου θεωροῦσα τήν οἰκτράν τοῦ ἱερέως τούτου κατάστασιν, ὡς μή ἔχοντος πῶς νά ζήσῃ τό βραχύ ἔτι τῆς ζωῆς του καί νά περιθάλψῃ καί τά ὀρφανά τῆς θυγατρὸς του, κρίνει εὐλογον νά συστήσῃ αὐτόν ὡς ἄξιον ἐλέους εἰς τήν Β. ταύτην Γραμματείαν καί δι' αὐτῆς πρὸς τήν Κυβέρνησιν τῆς Α.Μ. διὰ νά ἐνεργηθῆ ὑπέρ αὐτοῦ μηνιαία τις σύνταξις χρηματικῆ.

Ὁ Κορίνθου Κύριλλος πρόεδρος

Τά Μέλη

† ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος  
ὁ Ἀργολίδος Κύριλλος  
(Τ.Σ.)

ὁ Βοιωτίας Παΐσιος  
ὁ πρῶν Ἡλείας Ἰωνᾶς.  
Ὁ Γραμματεὺς  
Θ. Φαρμακίδης».

Καί ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ εἰδική ἔκθεσή της τῆς 14<sup>ης</sup> Ἰανουαρ. 1835 εἰσηγήθηκε τήν οἰκονομική ἐνίσχυση τοῦ Ἀνθίμου πρὸς τόν Βασιλέα, ἡ δέ Ἀντιβασιλεία μέ τό Διάταγμα 21263/1835 ἐνέκρινε τή χορήγηση σ' αὐτόν μηνιαίας σύνταξης δρχ. 40 ἀπό τό Ἐκκλησιαστικό Ταμεῖο «διὰ τό ἔτος 1835». Τό Διάταγμα ἔχει ὡς ἐξῆς:

Κατά πρότασιν τῆς ἱερᾶς Συνόδου καί τήν ἀπό 14 τ.μ. ἔχθεσιν τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματείας ἐγκρίνομεν νά δίδωται πρὸς τό παρόν διά τό ἔτος 1835 σύνταξις 40 δραχμῶν ἀπό τό ἐκκλησιαστικόν Ταμεῖον εἰς τόν μοναχόν Ἄνθιμον ἐκ Σίφνου διά τήν δεινήν θέσιν εἰς ἣν εὐρίσκεται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 19/31 Ἰανουαρίου 1835

Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως

Ἡ Ἀντιβασιλεία

Ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰανουαρίου 1836

Ὁ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. κλπ.

Γραμματεὺς

(ὑπογραφή)».

Ἐπισημειωματικά:

«Α.Π. 7253/599

Πρὸς τήν Ἱεράν Σύνοδον

Περὶ Ἀνθίμου μοναχοῦ

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπό 12 Ἰανουαρίου προτάσεώς σας εἰδοποιεῖσθε ὅτι ἐνεκρίθη νά δίδεται εἰς τόν Ἄνθιμον μοναχόν ἐκ Σίφνου σύνταξις 40 δρχ. κατὰ μῆνα διά τό ἔτος 1835.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Μαρτίου 1836

(ὑπογραφή)».

Ἡ μηνιαία σύνταξις ἐκ δρχ. 40 πρὸς τόν Ἄνθιμο ἐξακολούθησε νά χορηγεῖται καί ὁλόκληρο τό ἔτος 1836 προφανῶς μετὰ τῆ διεξαγωγῆ σχετικῆς ἀλληλογραφίας τήν ὁποία ἀγνοοῦμε. Ἀπό τόν Ἰανουάριον τοῦ 1837 ὅμως «ἔπαυσε νά ἀποστολή τοῦ δι' αὐτόν ἐντάλματος» στή Διοίκηση Μήλου καί ὁ Ἄνθιμος ἐστερεῖτο τῆς σύνταξίς του μέχρι καί τόν Μάϊον ἰδίου ἔτους. Τότε ἐπισκέφθηκε ὑπηρεσιακά τή Σίφνον ὁ Διοικητής Μήλου, ὁ ὁποῖος πληροφορήθηκε ἀπό τόν ἴδιον ὅτι ἔπαυσε νά λαμβάνει τή σύνταξί του μέ ἀποτέλεσμα νά ἀπευθύνει ἡ Διοίκηση στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τό ἐπόμενο ἔγγραφόν της:

«Ἐν Μήλῳ

Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

27 Μαΐου 1837

καί τῆς δημοσ. Ἐκπαιδ. Β. Γραμματείαν

Περὶ τοῦ ἐν Σίφνῳ συνταξιούχου Ἀνθίμου ἱερέως

Μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος ἔτους ἡ Β(ασιλική) Γραμματεία μᾶς διεύθυνε μετὰ τῶν λοιπῶν καί ἐντάλμα διά σύνταξιν τοῦ ἐν Σίφνῳ ἱερέ-

ως Ἀνθίμου, ἀπό δέ τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ νέου ἔτους ἔπαυσεν ἡ ἀποστολή τοῦ δι' αὐτόν ἐντάλματος διά ποῖον λόγον ἀγνοοῦμεν.

Ἐάν ἀπεφασίσθη νά παύσῃ ἡ σύνταξις τοῦ εἰρημένου παρακαλεῖται ἡ Β. Γραμματεία νά μᾶς τό κοινοποιήσῃ. Ἐν τοσοῦτω κρίνομεν καθήκον μας ν' ἀναφέρωμεν ὅτι εἶναι δικαιοτάτον νά ἐξακολουθήσῃ ἡ σύνταξις τοῦ σεβασμίου καί γηραιοῦ τούτου ἱερωμένου διά τόν ὀλίγον ἔτι καιρόν τῆς ζωῆς του, ὅστις ἀφ' ὅτου τῶ ἐκόπη ἡ βοήθεια αὐτῆ στενάζει διότι τρέφει πολλάς ψυχάς ἐν οἷς καί ὄρφανά καταστενοχωρούμενος καί μὴ ἔχων πόθεν νά ἐξοικονομήσῃ τάς ἀνάγκας τοῦ ἀθλίου γήρωσ του ἐπισκεφθεῖς τόν ἄνθρωπον αὐτόν κατά τήν ἐκεῖ διατριβήν μου καί ἔχων περί αὐτοῦ τάς ἀποχρώσας πληροφορίας τόν συσταίνω εἰς τό ἔλεος τῆς Βασιλ. Κυβερνήσεως.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Διοικητής Μήλου  
Γ. Λάτρης

Ὁ Γραμματεὺς  
Α.Γ. Μιουδάκης».

Στό ἀνωτέρω ἔγγραφο τοῦ Διοικητοῦ Μήλου δέν δόθηκε ἀπάντησις, ἀγνωστο γιά ποιόν λόγο καί ὁ Ἀνθίμος ἐξακολούθησε νά μὴ λαμβάνει σύνταξιν ἐπί μῆνες μέχρι πού στίς 2 Αὐγούστου 1837 ὑπέβαλε στόν μητροπολίτη νέαν ἀναφορά μέ τήν παράκλησιν νά ἐνεργήσῃ σχετικῶς. Ὅμως «ὡς διστάσαντος νά τήν δεχθῆ τοῦ ἀρχιερέως», ἀγνωστο μέ ποιό αἰτιολογικό, ἡ ἀναφορά ὑπεβλήθη στή Διοίκηση Μήλου μέσω τοῦ Δημάρχου Σίφνου. Στίς 2 Σεπτεμβρίου 1837 ἡ Διοίκηση ὑπέβαλε τήν ἀναφορά μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 1208 ἔγγραφο τῆς στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἡ ὁποία εἰσηγήθη σχετικῶς στήν Ὑπηρεσία τῶν ἀνακτόρων μέ ἀποτέλεσμα νά ἐκδοθεῖ νέο Βασιλικό Διάταγμα μέ τήν ἔγκρισιν νά συνεχισθεῖ ἡ καταβολή τῆς σύνταξης καί καθ' ὅλο τό ἔτος 1837. Ἡ σχετική ἀλληλογραφία ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρ. Ἀρ. 1208  
Ἐν Μήλῳ  
2 Σεπτεμβρ. 1837

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί  
τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδ. Β. Γραμματείαν  
τῆς Ἐπικρατείας

Περί τῆς συντάξεως τοῦ ἱερέως Ἀνθίμου Ναρλῆ.

Διευθύνεται ἐσωκλείστως ἀναφορά τοῦ ἐν Σίφνῳ ἱερέως Ἀνθίμου Ναρλῆ πρός τόν Ἐπίσκοπον Μήλου, τήν ὁποίαν συνώδευσε μέ ἀναφοράν του πρός τήν Διοίκησιν ταύτην ὁ Δήμαρχος Σίφνου, ὡς διστάσαντος νά τήν δεχθῆ τοῦ ἀρχιερέως.

Τῷ ὄντι ὁ σεβάσμιος οὗτος ἱερεὺς εἶναι ἄξιος τοῦ Β(ασιλικοῦ) ἐλέ-  
ους, καθὼς ἀναφέρει καὶ ὁ Δήμαρχος, ὢν ἀόμματος, ἀνίκανος διὰ  
γῆρας καὶ περιστοιχημένος ἀπὸ οἰχογένειαν πολυμελῆ.

Εἰς τὴν Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν ἀπόκειται φιλανθρωπευομένη νά  
πράξῃ ὅ,τι δυνατόν κατά τὴν αἴτησίν του, ἐάν ἀπεφασίσθῃ ἤδη ἢ παῦσις  
τῆς συντάξεώς του.

Εὐπειθέστατος  
Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Διοικητοῦ Μήλου  
Ὁ Γραμματεὺς  
Α.Γ. Μιουδάκης».

«Πρὸς τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Μήλου

Σεβασμιώτατε

Ἐπικαλεσθεῖς τό ἔλεος τῆς Α.Μ. τοῦ θεοσεβεστάτου καὶ φιλανθρω-  
ποτάτου ἡμῶν Ἄναχτος διὰ τῆς ὑ(μετέρας) σεβασμιότητος κατά τὸν  
ἴβριον τοῦ 1834 ἔτυχον τῆς Β(ασιλικῆς) Εὐμενείας εὐαρεστηθείσης νά  
μοί χορηγῆται δρχ. 40 σύνταξις κατά μῆνα ἀπὸ τοῦ 1835, ἥτις ἐξηκο-  
λούθησε μέχρι τέλους τοῦ 1836.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, 7 μῆνας ὀλοκλήρους ἀφ' ὅτου ἔπαυσεν ἡ  
χορηγία αὕτη τῆς Β. Κυβερνήσεως, εὐρίσκομαι εἰς ἀμηχανίαν καὶ θλί-  
ψιν ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἐξηρέθην τῆς Β(ασιλικῆς) Χάρι-  
τος καθ' ὃν καιρὸν τά δεινά τοῦ γῆρωσ καὶ τῆς πενίας ἐπιβαρύνουσι  
μᾶλλον τό ταλαίπωρον γῆρας μου.

Μή δυνάμενος νά ἀποδώσω τό πρᾶγμα εἰς ἄλλο παρά εἰς ἄγνοιαν  
ἴσως τοῦ κατ' ἐμέ, ἐπαναλαμβάνω πάλιν τὴν δέησίν μου ἐξαιτούμενος  
διὰ τῆς ὑ(μετέρας) Σεβασμιότητος τό ἔλεος τῆς Κυβερνήσεως τῆς  
Α.Μ. ἥτις, εἶμαι εὐελπῖς, θέλει ἐπιδαφιλεύσει καὶ τοῦ λοιποῦ τό ἔλεός  
της εἰς δυστυχῆ ἱερέα χορηγοῦσα τὴν ὁποίαν ἄπαξ διέταξεν σύνταξιν ἕως  
ὅτου πνέω τὸν περίγυρον τοῦτον ἀέρα διὰ νά εὐλογῶ μετὰ πάντων τό  
ὄνομα τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Ἄναχτος.

Ὑποσημειοῦμαι μέ ὄλον τό σέβας  
Ἐν Σίφνῳ τῇ 2 Αὐγούστου 1837  
Εὐπειθέστατος  
Ἄνθιμος Ναρλῆς».

ΟΘΩΝ  
ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διά τούς λόγους τούς ένδιαλαμβανομένους εἰς τήν ἀναφοράν τῆς ἡμετέρας ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας τῆς 18/30 Σεπτεμβρίου τ.ἔ. ὑπ' ἀρ. 15389, ἐγκρίνομεν νά ἐξακολουθῆ νά δίδωται (ἀφότου διεκόπη) εἰς τόν ἐκ Σίφνου ἱερομόναχον Ἄνθιμον Ναρλῆν, ἡ διά τῶν ὑπ. ἀρ. 21263 (τῆς 19/31 Ἰανουαρίου 1835) καί ὑπ' ἀρ. 10175 (τῆς 20 Ἀπριλίου/2 Μαΐου 1836) ἡμετέρων διαταγμάτων ἀπονεμηθεῖσα εἰς αὐτόν σύνταξις 40 (τεσσαράκοντα) δραχμῶν κατά μῆνα.

Τό ἐπισυνημμένον εἰς τήν ἀναφοράν ἐπιστρέφεται.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 24 7βρίου/6 8βρίου 1837.

Ἦθων

Πολυζωΐδης

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. κλπ.

Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Περί ἐξακολουθήσεως τῆς συντάξεως τοῦ ἱερομονάχου Ἀνθίμου Ναρλῆ.

Μετά ταῦτα ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπηύθυνε στόν Διοικητή Μήλου τό ἐπόμενο ἔγγραφο:

«'Αριθ. Πρ. (ἐλλείπει) Ἐν Ἀθήναις τήν 29 Σεπτεμβρ. 1837

Διεκπ. 3123

ἐπί τοῦ ἀρ. 1208

Πρός τόν Διοικητήν Μήλου.

Περί ἐξακολουθήσεως τῆς συντάξεως τοῦ ἱερέως Ἀνθίμου Ναρλῆ.

Εἰς τήν ἀναφοράν σας τῆς 2 τοῦ παρόντος μηνός ἀπαντῶντες, εἰδοποιοῦμεν ὑμᾶς ὅτι διά Βασιλικῆς ἀποφάσεως τῆς 24 τοῦ ἰδίου μηνός ὑπ' ἀριθ. 24850, ἡ Α.Μ. ἐνέκρινε νά ἐξακολουθῆ νά δίδωται (ἀφότου διεκόπη) εἰς τόν ἐκ Σίφνου ἱερομόναχον Ἄνθιμον Ναρλῆν ἡ μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπονεμηθεῖσα εἰς αὐτόν σύνταξις 40 (τεσσαράκοντα) Δραχμῶν κατά μῆνα.

Ἐντεῦθεν ἐγκλείοντες ἐν τῇ παρούσῃ χρηματικόν ἔνταλμα ὑπ' ἀρ. 2274 ἐκ Δρχ. 360 (τριακοσίων ἐξήκοντα) ποσόν τῆς ἔνεναμήνου συντάξεως τοῦ διαληφθέντος ἱερομονάχου ἀπό 1<sup>ης</sup> Ἰανουαρίου μέχρι τέλους

Σεπτεμβρίου τοῦ παρόντος ἔτους, προσκαλοῦμεν ὑμᾶς νά τό διαβιβάσετε εἰς τόν συνταξιούχον τοῦτον πρός τόν ὁποῖον θέλουν διευθύνεσθαι τοῦ λοιποῦ δι' ὑμῶν τακτικῶς τά τῶν ἐφεξῆς μηνῶν ἐντάλματα.

Ὁ Γραμματεὺς  
Δ.Π.».

### 3. Περίπτωση Ἀνδρέα Ξυλάκη, πρεσβυτέρου Μήλου.

Ὁ πρεσβύτερος τῆς Μήλου Ἀνδρέας Ξυλάκης εἶχε τήν ἀτυχία νά ἀπωλέσει τό φῶς του τό 1826 σέ ἡλικία τότε 26 ἐτῶν. Τό δυστύχημα τοῦτο τόν κατέστησε ἀνίκανο νά ἱεουργεῖ, ἀλλά καί νά συντηρεῖ «πολυάριθμον καί ἀδύνατον οἰκογένειαν συνισταμένην ἀπό πέντε θυγατέρας καί τῆς πρεσβυτέρας του» ἐπί χρόνια. Ἔτσι μέ ἀναφορά του ἀπό 8 Δεκεμβρίου 1834 ζήτησε, διά τοῦ μητροπολίτου Σίφνου, τήν κρατική συμπάρσταση προκειμένου νά τοῦ χορηγηθεῖ κάποια σύνταξη. Τήν αἴτησή του καί τή λοιπή ἀλληλογραφία δημοσιεύουμε στή συνέχεια:

«Πρός τόν κατά τήν ἐπισκοπήν Μήλου  
Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην

Σεβασμιώτατε

Ὁ ὑποφαινόμενος δυστυχῆς ἱερεὺς πρεσβύτερος ἐκ τῆς νήσου Μήλου ὑστερημένος τοῦ φωτός μου ἀπό τά 1826 καί ἔχων πολυάριθμον καί ἀδύνατον οἰκογένειαν συνισταμένην ἀπό πέντε θυγατέρας καί τῆς πρεσβυτέρας μου, δυστυχῶ ἔκτοτε ὑστερούμενος τό φῶς μου καί τῶν πρός τό ζῆν ἀναγκαίων μου καί ἀντί νά συνδράμω τήν οἰκογένειάν μου ἔγινα ἔκτοτε βάρος αὐτῆς. Ἡ οἰκτρά αὕτη κατάστασις ἐνός πτωχοῦ ἱερέως, ἐνῶ σᾶς εἶναι καλῶς γνωστή σεβασμιώτατε Μητροπολίτα, δέν λείπω τοῦ νά ἐπισυνάψω καί δηλοποιητικόν τῆς ἐπιτοπίου Δημογεροντίας καί δέομαι ὅπως διά πρεσβειῶν ὑμῶν πρός τήν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἀξιωθῶ τό ἔλεος τῆς Α.Μ. διά τοῦ ὁποίου νά μέ ἀνακουφίσῃ τῆς διπλῆς ταύτης συμβάσης δυστυχίας. Μήν ἀμφιβάλλων σεβασμιώτατε Μητροπολίτα εἰς τήν εὐσπλαγχνον ψυχὴν σας, εἶμαι εὐέλπις ὅτι θέλετε ἐπικαλεσθῆ τό ἔλεος τῆς Ἱεράς Συνόδου.

Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβάστως  
Ἐν Μήλῳ 1834, Δεκεμβρίου 8

Ὁ εὐπειθέστατος ἱερεὺς  
Διά τόν τυφλόν ἱερέα  
Γρηγόριος ἱερομόναχος Ἱατρός».

«'Αρ. 780

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος  
Ἡ Δημογεροντία Μήλου  
Δηλοποιεῖ

“Ὅτι ὁ συμπολίτης ἡμῶν ἱερεὺς πρεσβύτερος κύριος Ἀνδρέας Ξυλάκης, ἐτῶν τριάκοντα πέντε, ἀνὴρ ἀγαθός καὶ ἐνάρετος, ἔχων εἰς βάρος του πολυάριθμον οἰκογένειαν συνισταμένην ἐκ πέντε θυγατέρων ἀπὸ δεκαεπτὰ ἐτῶν ἕως ἐτῶν πέντε, κατὰ τὸ 1826 ἔτος ἐτυφλώθη ἀπὸ τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς του καὶ ἔκτοτε ὑποφέρων ὑστέρησιν τοῦ φωτός του δυστυχεῖ καὶ αὐτός καὶ ἅπασα ἡ ἀδύνατος οἰκογένειά του, ἥτις ἀντὶ νὰ περιμένῃ ἀπὸ αὐτὸν βοήθειαν, εἶναι οὗτος βάρος αὐτῆς ὑστερουμένης ἤδη τὰ πάντα, ἐνῶ καὶ ἐκ τῶν θυγατέρων του ἔφθασαν ἤδη εἰς ἡλικίαν ὑπανδρείας.

Διὸ δέδωται ἡ παροῦσα μας δηλοποίησις κατ’ αἴτησιν τοῦ ἰδίου εἰς ἐνδειξιν τῆς ἀληθείας.

Ἐν Μήλῳ 1834, Δεκεμβρίου 9

Οἱ Δημογέροντες  
(Τ.Σ.) Ἰ. Ἀρμένης

Ἐπικυροῦται

ἡ ὑπογραφή τοῦ Δημογέροντος

κυρίου Ἰ. Ἀρμένη

Ἐν Μήλῳ τὴν 10 Δεκεμβρίου 1834

(Τ.Σ.) Ὁ Ἐπαρχος

Νικόλαος Ε. Γερακάρης

Διὰ τὸ ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Σίφνῳ τὴν Δεκεμβρίου 1834

(Τ.Σ.) ὁ Μήλου Καλλίνικος».

«'Αρ. Πρ. 103

Διεκπ. 19

Ἐν Σίφνῳ τὴν  
19 Δεκεμβρ. 1834

Βασιλείον τῆς Ἑλλάδος  
Πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου  
Ὁ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Μήλου  
Μητροπολίτης

Περὶ τοῦ ἐν Μήλῳ πρεσβυτέρου Ἀνδρέα Ξυλάκη

Καθυποβάλλω ὑπ’ ὄφιν τῆς ἀντίγραφον ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην τοῦ ἐν Μήλῳ πρεσβυτέρου Ἀνδρέα Ξυλάκη καὶ ἕτερον τῆς Δημογεροντίας Μήλου ὑπ’ ἀριθ. 780 περὶ αὐτοῦ.

Ἡ οἰκτρά κατάστασις τοῦ ἀναφερομένου ἱερέως καὶ τῆς πολυαριθ-

μου οίκογενείας του μοί εἶναι καλῶς γνωστή καί νομίζω χρέος μου νά ἀναφέρω περί τούτου πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον καί νά παρακαλέσω αὐτὴν νά εὐαρεστηθῆ ὥστε, διὰ τῆς μεσιτείας τῆς, ν' ἀξιωθῆ ὁ δυστυχῆς οὗτος καί ἀόμματος ἱερεὺς καί ἡ δυστυχῆς οἰκογένειά του τό ἔλαιος τῆς Α.Μ.

Εὐπειθέστατος  
(Τ.Σ.) ὁ Μήλου Καλλίνικος».

«Ἀριθ. Πρωτ. 2314  
Ἀρ. Διεκ. 2007  
Ἐν Ἀθήναις τὴν  
29 Μαρτίου 1835

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
Ἡ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ  
Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστ. κτλ.  
Β. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Περὶ τοῦ ἐν Μήλω ἀομμάτου πρεσβυτέρου Ἀνδρέου Ξυλάκη.

Καθυποβάλλεται πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) ταύτην Γραμματείαν ἡ ἀπὸ 19 Δεκεμβρίου πρὸς τὴν Σύνοδον ἀναφορά τοῦ ἐπισκόπου Μήλου μετὰ τῶν ἐπισυνημμένων αὐτῇ ἐγγράφων, ἐξ αὐτῶν δέ θέλει πληροφορηθῆ ἡ Β. αὕτη Γραμματεία τὴν κατάστασιν τοῦ πρεσβυτέρου Ἀνδρέα Ξυλάκη, ὅστις, ἔχων πολυάριθμον οἰκογένειαν, δυστυχῆς καί ἀόμματος, δέν δύναται εἰμὴ νά κριθῆ ἄξιος ἐλέους· ἡ Σύνοδος ὅθεν οἰκτείρουσα τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ κατάστασιν κρίνει δίκαιον νά παρακαλέσῃ τὴν Β. ταύτην Γραμματείαν νά τὸν συστήσῃ εἰς εὐμένειαν τῆς Α.Μ. διὰ νά δυνηθῆ ὡς τοιοῦτος νά ἀπολαύσῃ τῆς Βασιλικῆς Χάριτος λαμβάνων χρηματικὴν τινὰ μηνιαίαν σύνταξιν εἰς τό νά ζῆ αὐτός καί νά ἐξοικονομῇ καί τὴν δυστυχῆ φαμελίαν του.

Τά Μέλη

ὁ Κορινθίας Κύριλλος, πρόεδρος

† Ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος

ὁ Ἀργολίδος Κύριλλος

ὁ Βοιωτίας Παΐσιος

ὁ πρῶν Ἡλείας Ἰωνᾶς

Ὁ Γραμματεὺς

«Θ. Φαρμακίδης».

Ἐπισημειωματικά:

«870. Διευθύνεται πρὸς τὸν Νομάρχην τῶν Κυκλάδων διὰ νά ἐξετάσῃ καί πληροφορήσῃ τὴν Γραμματείαν ταύτην περί τὴν περίπτωσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πρεσβυτέρου, γνωμοδοτῶν τά δέοντα καί ἐπιστρέφων καί τὴν παροῦσαν.



Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Μαρτίου 1835  
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν κτλ.  
Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας  
(ὑπογραφή)».



«Ἄρ. 2748  
Ἐν Μήλω τὴν  
13 Μαΐου 1835  
Δ. 2095

Πρὸς  
τὸν Β. Νομάρχην τῶν Κυκλάδων

Περὶ τοῦ ἐν Μήλω ἀομμάτου πρεσβυτέρου  
Ἀνδρέα Ξυλάκη.

Ἀπαντῶντες εἰς τὴν ἀπὸ 19 παύσαντος καὶ ὑπ' ἄρ. 1941 ὑμετέραν διεύθυνσιν ληφθεῖσαν τῇ 30 τοῦ αὐτοῦ σπεύδομεν ν' ἀναφέρωμεν περὶ τοῦ ἐνταῦθα ἀομμάτου Ἀνδρέου Ξυλάκη, ὅτι ὁ πρεσβύτερος οὗτος ἱερεὺς εἶναι πάντῃ τετυφλωμένος ἔχων εἰς βάρος του τὴν πρεσβυτέραν του μετὰ πέντε θυγατέρων ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη εἶναι τῆς ὑπανδρείας.

Ὁ ἱερεὺς οὗτος εἶναι πολλά ἐνάρετος ἀπολαμβάνων ἀπὸ τούτων συμπολίτας του τό σέβας καὶ τὴν ὑπόληψιν. Εἶναι δέ γνωστόν σας, Σεβαστὲ Νομάρχα, ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἐπὶ τό πολύ τό ἱερατικόν σχῆμα τό ἐλάμβανον τέχνα πτωχῶν γενῶν, ὥστε καὶ ὁ ἀόμματος οὗτος ἱερεὺς εἶναι ἐκ τῶν τοιούτων ποριζόμενος τά πρὸς τό ζῆν ἀναγκαῖα ἀπὸ τό ἱερατικόν ἐπάγγελμά του ἐκ τῆς προσφορᾶς τῶν Χριστιανῶν· ἀλλ' ἤδη μέ τὴν στέρησιν τῆς ὀράσεώς του μὴ δυνάμενος πλέον νά ἱεουργῇ συνεστερήθη καὶ τὸν ὀλίγον πόρον, τὸν ὁποῖον ἠδύνατο νά ἀπολαμβάνη ἔχων μόνον ὡς πληροφορούμεθα μέ δυναμικὴν τινὰ ὀφέλειαν ἀπὸ ὀλίγα κτήματά του συνιστάμενα εἰς δέκα περίπου στρέμματα.

Ἐν τούτοις μὴ ἔχων καὶ ἄρρενα τέχνα ἅτινα ἠδύναντο ν' ἀνακουφίσωσι τὴν δυστυχίαν του διὰ τῆς μαθήσεως τέχνης τινός, δυστυχεῖ ἔτι μᾶλλον διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως πέντε θυγατέρων, αἵτινες αὐξάνουσαι τὴν ἡλικίαν τοῦ ἐπαυξάνουσιν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν δυστυχίαν διότι ἔχουσι ἀνάγκην προικὸς διὰ τὴν ὑπανδρείαν των, ὥστε θέλουσι τοῦ ὑστερήσει καὶ τά ὀλίγα ταῦτα κτήματα.

Νομίζομεν ἐν τοσούτῳ, Σεβαστὲ Νομάρχα, ὅτι ἡ γνωμοδότησις τῆς Ἱερᾶς συνόδου τοῦ Βασιλείου εἶναι φιλανθρωποτάτη ν' ἀξιωθῇ ὁ ἀόμματος καὶ σεβάσμιος οὗτος ἱερεὺς τὴν εὐμένειαν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος λαμβάνων χρηματικὴν τινὰ μηνιαίαν σύνταξιν εἰς τό νά ζῆ αὐτός καὶ ἐξοικονομεῖ καὶ τὴν δυστυχῆ πολυμελῆ καὶ ἀδύνατον οἰκογένειάν του.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Ἐπαρχος Μήλου  
Νικόλαος Ε. Γερακάρης

Διά τό ἀκριβές τῆς ἀντιγραφῆς  
Ἐν Ἐρμουπόλει τῇ 7 Ἰουνίου 1835  
Ὁ Γραμμ. τῆς Νομαρχ. Κυκλάδων  
(ὑπογραφή)».



«Ἀρ. 3070  
Ἐν Ἐρμουπόλει  
τῇ 7 Ἰουνίου 1835  
Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως  
Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας  
Ἐπί τοῦ 8432 περί τοῦ Ἀνδρέου Ξυλάκη

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀπό 30 τοῦ Μαΐου διαταγῆς τῆς ἐγκλείω εἰς ἀντίγραφον τήν ἀναφοράν τοῦ Ἐπάρχου Μήλου περί τοῦ ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ἀομμάτου πρεσβυτέρου νομίζω χρέος μου νά συστήσω καί ἐγώ τόν δυστυχῆ τοῦτον κληρικόν διά νά τύχη τῆς Βασιλικῆς Χάριτος τήν ὁποῖαν ὑπέρ αὐτοῦ ἐξαιτεῖται ἡ Ἱερά Σύνοδος.

Εὐπειθέστατος  
Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Νομάρχου Κυκλάδων  
Ὁ Διευθυντής  
Ν. Δραγούμης  
Ὁ Γραμματεὺς  
(ὑπογραφή)».

Ἡ χορήγηση τῆς σύνταξης ἐγκρίθηκε γιά 40 Δρχ. μηνιαίως, πλὴν τά σχετικά παραστατικά ἔγγραφα δέν εὑρίσκονται στόν οἰκεῖο φάκελλο. Ἀργότερα, τό 1842, ἀπό αἴτηση τῆς 19 Σεπτεμβρίου τοῦ Ξυλάκη πρὸς τόν βασιλέα, βεβαιώνεται τό ποσόν τῆς σύνταξης, τό ὁποῖο ζήτησε νά αὐξηθεῖ. Ὁ Ὑποδιοικητής Μήλου ὁμως εἶχε ἀντίθετη γνώμη καί ἔγραφε στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὅτι τοῦτος «ἔχει ἀρχετὴν ἀκίνητον περιουσίαν· ἐπομένως λαμβάνει τεσσαράκοντα δραχμῶν σύνταξιν ἀπό τό 1835 ἐκ τῆς ὁποίας ἀρκούντως ἐξοικονομεῖ τήν οἰκογένειάν του...».

Στό ἴδιο ἔγγραφο ὁ Ὑποδιοικητής ἀνέφερε ἐπίσης ὅτι ὁ ἱερέας Ἱερώ-  
νυμος Σακελλάριος, Κρητικός, ὡς ἐφημέριος στόν Ἀδάμαντα Μήλου  
καί ἀπό ἄλλες ἐργασίες του «ἐξοικονομεῖ τήν οἰκογένειάν του, ὥστε δέν  
εἶναι δίκαιον νά χορηγηθῆ πρὸς αὐτόν σύνταξις».

Τά σχετικά ἔγγραφα ἔχουν ὡς ἐξῆς:

«Μεγαλειότατε

Εἰς ἀόμματος ἱερέυς, πατήρ τεσσάρων θηλικῶν τέχνων παρουσιάζεται σήμερον διὰ τῆς παρούσης ἐνώπιόν σας ἐξαιτούμενος παρά τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Ἄνακτος τήν αὐξήσιν τῆς ὁποίας πρό καιροῦ μου ἐχορηγήσατε σαρανταδράχμου συντάξεως. Σέ θερμοπαρακαλῶ τρισέβαστε βασιλεῦ νά ὑπακούσης τήν ταπεινήν μου δέησιν.

Ὑποσημειοῦμαι μέ ὄλην τήν βαθυτάτην ὑπόκλισιν

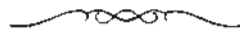
Μῆλος τήν 19 Σέπτ. 1842

Εὐπειθέστατος ὑπήκοος

Ὁ ἱερεύς

Διά τόν ἀόμμ. Ἀνδρέαν Ξυλάκη

Ἰ.Π. Ταταράκης».



«Πρ. Ἄρ. 1449

Ἐν Μῆλῳ

τήν 22 7βρίου 1842

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.

Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Παρά τῆς Α.Μ. τοῦ Σ(εβαστοῦ) Βασιλέως ἡμῶν διετάχθημεν νά διευθύνωμεν πρός τήν Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν τās ἐπισυναπτομένας ἀναφοράς τῶν κληρικῶν Ἀνδρέου Ξυλάκη καί Ἰερωνύμου Σακελλαρίου μέ τās παρατηρήσεις μας.

Ὁ πρῶτος ἔχει μέν τέσσαρα θήλεα τέκνα, ἀλλ' ἔχει ἀρκετήν ἀκίνητον περιουσίαν. Ἐπομένως λαμβάνει τεσσαράκοντα δραχμῶν σύνταξιν ἀπό τό 1835 ἐκ τῆς ὁποίας ἀρκούντως ἐξοικονομεῖ τήν οἰκογένειάν του, ὡς ἐκ τούτου νομίζομεν ὅτι δέν εἶναι δίκαιον ν' αὐξήσῃ ἡ σύνταξις του.

Ὁ δέ Ἰερώνυμος Σακελλάριος, Κρής, ἔχει μέν καί αὐτός πολυάριθμον οἰκογένειαν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐφημερίας του εἰς τόν Ἀδάμαντα τῆς Μήλου καί ἄλλων ἔργων ἐξοικονομεῖ τήν οἰκογένειάν του, ὥστε δέν εἶναι δίκαιον, νομίζομεν, νά χορηγηθῇ πρός αὐτόν σύνταξις.

Ἐκαστος ἀμφοτέρων τούτων ἔλαβε παρά τῆς Α.Μ. πενήκοντα δραχμῶν βοήθειαν.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Ὑποδιοικητής Μήλου

Ἰωάννης Γ. Κριεζῆς

Ὁ Γραμματεὺς

Ε. Κορτέσης».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΙ

Δ Ν Κ Μ

ΗΤΡΡΕΒΟΙΤΕ ΒΙΟΣ ΠΑΓΝΟ ΜΝΗΕΣΙΟΙΑΣ ΚΑΗ  
 ΠΙΓ - Η ΚΑΙ ΕΠΙΖΩΝ ΚΕΔΕ ΚΗ ΠΙΣ ΑΘ ΠΙΕΣ ΚΕΑΓΑΝ  
 ΔΟΙΟ - Η ΔΙΑΚΟ ΝΟΣ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΙ - ΠΑΡΘΕ ΝΕ  
 ΥΣΑΟ - Η ΚΕ ΚΑΛΥΟΙΑ ΝΗ ΠΑΡΘΕΝΕ ΥΙΑΟΑΙ ΕΥΤΥ  
 ΧΙΑ Η ΤΟΥΤΩΝ ΜΗΤΗΡ - Η ΕΝΘΑ ΚΕΙΝΤΕ ΚΑΙ ΕΠΙΓΕ ΜΙ  
 ΙΩ ΔΗΚΙΟΝ ΤΟΥΤΟ - Η ΕΝΟΡΚΙΖΟΝ ΜΑΟ ΤΟΝ ΟΔ ΕΕ ΦΕΟΤΩΤ  
 ΟΑ ΝΤΕΛΟΝ - ΜΗΤΙΟ ΠΟΙΕ ΙΟΛ ΜΗ ΕΝΘΑ ΔΕ ΤΙΝΑ ΚΑΤΑΓΕ  
 ΟΘΕ - Η ΞΗ ΟΥ ΧΡΗΟΤΕ ΒΟΗΘΑ ΤΩ ΓΡΑΥΑΝΤΙ .....  
 ΠΑΝΟΙΚΙ

Ἐπιγραφές πού ἀντέγραψαν οἱ πρῶτοι πού εἰσήλθαν στίς κατακόμβες.

# Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΚΟΜΒΩΝ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ ΑΠΟ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

## ΣΥΝΤΟΜΟ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ

1. Μετά τήν ανακάλυψη στή Μήλο τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης (1820), οἱ ἀρχαιοκάπηλοι, τόσο σ' αὐτό τό νησί, ὅσο καί στά ἄλλα τοῦ κυκλαδικοῦ συμπλέγματος ἀφηνίασαν. Ἡ ἀναστάτωση μάλιστα πού ἀκολούθησε ἀπό τά πολεμικά γεγονότα τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 συνετέλεσε «εὐεργετικά» γι' αὐτούς, Ἕλληνες πού ἤθελαν νά πλουτίσουν καί ξένους ἄρπαγες. Βραδύτερα, τό νέο Ἑλληνικό Κράτος φήφισε νόμο περί ἀρχαιοτήτων στήν ἐπιδίωξη προστασίας τῆς ἀρχαίας κληρονομίας μας, ἀλλ' οἱ ἀρχαιοκάπηλοι συνέχισαν ἀπτόητοι τό ἔργο τους. Ἀκόμη καί δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐπιφορτισμένοι μέ τήν τήρηση τοῦ νόμου, προέρχονταν σέ παράνομες ἀνασκαφές καί ἀπεκόμιζαν κέρδη ἀπό τά εὐρήματά τους, ὅπως λ.χ. ὁ ἀστυνομικός διοικητής Μήλου Ἴω. Φράγκος, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀνέσκαψε ἀρχαίους τάφους καί ἀνεκάλυψε χρυσά κοσμήματα, τά ἰδιοποιήθηκε, ἐγκατέλειψε τή θέση του καί ἐπιδόθηκε στήν ἀναζήτηση ἀγοραστῶν.

Ὅταν ἀνεκαλύφθησαν στή Μήλο οἱ περίφημες κατακόμβες τῆς (1843), ὅλοι ἐπιδόθηκαν σέ ἀνασκαφές. Κάποιοι μάλιστα, σέ ἐπίδειξη δῆθεν νομιμότητας, ζήτησαν πρὸς τοῦτο τήν ἄδεια τῆς Διοίχησης· σχετικό τό ἐπόμενο ἔγγραφο:

«Ἐν Ἀθήναις Πρὸς τό, ἐπί τῆς Δημοσίας  
τῆν 30 Ἰουλίου 1844 Ἐκπαιδευσεως Σ(εβαστόν) Ὑπουργεῖον

Ἐπιθυμοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι νά ἀνασκάψωμεν πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων εἰς ἰδιόκτητον γῆν ἢ εἰς Μήλον, ἢ εἰς ἄλλας νήσους ἀφοῦ πρότερον θά ἔχωμεν τήν συγκατάθεσιν τοῦ ἰδιοκτήτου· ὑποσχόμεθα νά συμμορφωθῶμεν μέ τόν περί ἀρχαιοτήτων νόμον παραχωροῦντες εἰς τήν

Κυβέρνησιν τό ἡμῖσι τῶν εὐρεθέντων ὅθεν παρακαλοῦμεν νά λάβωμεν τήν ἄδειαν περί τούτου.

Διά τούς ἀγγραμμάτους  
Ἄντώνιον Βαμπούνην  
Ἐμμανουήλ Βῆχον Ρωμαιοαντώνην  
Ε. Μοδινός».

Τότε ἀνεκαλύφθησαν πολλές ἀρχαιότητες στίς Κυκλάδες, ἀλλ' οἱ περισσότερες ταξίδεψαν στό ἐξωτερικό πρωτοστατούντων τῶν ἐπισήμων ἐντεταλμένων τῶν δυτικῶν χωρῶν. [Βλ. γιά τήν ἀρχαιοκαπηλία στίς Κυκλάδες καί ἀπό παλαιότερα τήν ἐργασία τοῦ κ. Στέλιου Λεκάκη, ἀρχαιολόγου, στό «Ναξιακά», τεύχος 20 – Β' περίοδος, Μάρτιος-Μάϊος 2006, σελ. 7-19]. Ἐπί τοῦ ζητήματος αὐτοῦ ἔχουμε συγκεντρώσει πολλά ἱστορικά στοιχεῖα γιά διάφορα νησιά, ἰδιαίτερα τή Μήλο, τά ὁποῖα θά δημοσιεύσουμε ἐν καιρῷ. Πρόκειται γιά ἔγγραφα τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους, στό ὁποῖο διεξαγάγαμε ἔρευνες ἐπί πολλά χρόνια. Μεταξύ τῶν ἐγγράφων αὐτῶν περιλαμβάνονται μερικά ἰδιαίτερης σημασίας γιὰ ἀναφέρονται στό ἱστορικό τῆς ἀνακάλυψης τῶν κατακομβῶν τῆς Μήλου.

2. Περὶ τά τέλη Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1843 «δι' ἀνασκαφῶν τοῦ Μανώλη Μαθιουδάκη ἐπί τοῦ ἀγροῦ αὐτοῦ, κειμένου πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως» τῆς Μήλου, «ἀνευρέθη ἐν σπήλαιον» στό ὁποῖο ὑπῆρχαν «ἐπέκεινα τῶν χιλίων μνημάτων». Ὁ Μαθιουδάκης ἐνημέρωσε τόν Δήμαρχο καί ἡ εἶδηση ξεσήκωσε τούς κατοίκους τοῦ νησιοῦ. Κάποιοι μάλιστα ἀπ' αὐτούς, ὅπως ὁ γιός τοῦ Γάλλου προξένου καί ὁ Κωνσταντῖνος Γεωργίου Ἰατροῦ, δημοδιδάσκαλος, μπῆκαν μαζί μέ τόν Δήμαρχο στό σπήλαιο καί ἀκολούθως ἄρχισαν νά ἐνημερώνουν ὑπουργούς, νά περιγράφουν τόν χῶρο τῶν κατακομβῶν καί νά συνοδεύουν τίς περιγραφές τους μέ ἰχνογραφήματα συμβόλων καί ἐπιγραφῶν πού ὑπῆρχαν στίς σαρκοφάγους, ὅπως τά δημοσιευόμενα ἐδῶ. Στό ἴδιο χωράφι ὁ Μαθιουδάκης, πλησίον τῆς εἰσόδου τῶν κατακομβῶν, ἀνεκάλυψε καί ἓνα ἀκέφαλο ἄγαλμα ἀνδρός, τό ὁποῖο ἰχνογραφήθηκε ἐπίσης.

3. Τά δημοσιευόμενα κατωτέρω ἔγγραφα ἀνήκουν στήν κατηγορία ἐγγράφων τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους «Υπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν καί Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως» (1848-1854), Τμήμα Δ', Ἀρχαιότητες, θυρίς 173 «ἀνεύρεσις, διατήρησις καί ἀγορά ἀρχαιοτήτων» (παλαιά ἔνδειξη: Θυρίς 91, Ἀριθ. 3, Φάκ. 5, «Μήλου ἀρχαιότητες»).

Σημειώνεται ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα πρωτοδημοσιεύσαμε σέ τοπική ἐφημερίδα τῆς Μήλου στήν ὁποία ὅμως διεσπάρησαν κομματιαστά σέ διάφορες σελίδες τῆς, δηλ. κατά τρόπο πού νά χάνουν τή σημασία καί ἀξία τους ὡς κείμενα, γι' αὐτό καί τὰ ξαναδημοσιεύουμε ἐδῶ. Ἄλλωστε ἡ παγκυκλαδική σημασία τοῦ μνημείου τῶν κατακομβῶν εἶναι δεδομένη. Ὅπως δ' ἀνακοινώθηκε πρόσφατα, μετά τίς ἀπαραίτητες τεχνικές ἐργασίες πού πραγματοποιήθηκαν στό χῶρο τους, ἡ εἴσοδος πλέον εἶναι ἀνοικτή γιά τοὺς ἐπισκέπτες. Θεωροῦμε ὅτι θά ἦταν ἀριστο ἂν οἱ μαθητές σχολείων πραγματοποιοῦσαν ἐκεῖ προσκυνηματικές ἐκδρομές.

## ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

1. « Ἄρ. 192/Δ. 84                                  Πρὸς  
ἐν Μήλῳ τῇ 30 10βρίου                      τὴν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Β(ασιλικήν)  
1843    Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Χρέος μας ἐνομίσαμεν, Κύριε Ὑπουργέ, νά ὑποβάλλωμεν ὑπ' ὄψιν σας ὅτι κατ' αὐτάς ἀνεκαλύφθη ἐνταῦθα πλησίον τοῦ ἀμφιθεάτρου (τοῦ κτήματος τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαβαρίας) σπήλαιον ἐντός τοῦ ὁποίου εὐρίσκονται διάφορα νεκροταφεῖα ἀξία λόγου καί θαυμασμοῦ, τὰ ὁποῖα, ἐκτός τοῦ ὅτι ἔχουν συγκοινωνίαν, εἶναι πολύ περισσότερον ἀξιοπεριεργα διὰ τὴν κατασκευὴν καί τὸν χρωματισμόν, τῶν ἐντός τῶν νεκροταφείων τούτων εὐρισκομένων σαρκοφάγων χιλίων ὡς ἔγγιστα τὸν ἀριθμόν, εὐρισκομένων, τῶν μὲν εἰς τό ἔδαφος, τῶν δέ εἰς τὰς ἄκρας στηριζομένων τῶν τελευταίων διὰ θόλων ὁ εἰς ἐπάνω τοῦ ἄλλου. Κατά τὴν φήμην ἅπαντες οὗτοι εὐρέθησαν ἀνεωγμένοι, ἀλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην δέν ὑπάρχει οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐντός αὐτῶν εὐρέθησαν λαμπραὶ ἀρχαιοτήτες, τοῦτο δέ ἐξάγεται ἐκ τῶν ὄσων εἰς διαφόρους καιροὺς εὐρέθησαν ἐνταῦθα ἀρχαιοτήτων ἐντός σαρκοφάγων εὐτελοῦς κατασκευῆς.

Ἄδυνατόμεν κύριε Γραμματεῦ νά σᾶς δόσωμεν σαφεστέρας πληροφορίας ἀναλόγους τοῦ, περί οὗ ὁ λόγος, λαμπροῦ τούτου θαύματος καθ' ὅσον, ἀφ' ἑνός εἰσέτι πάσχει ἡ υἱεία μας, καί ἀφ' ἑτέρου καίτοι πάσχοντες καταγινομέθα εἰς τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων μας, ἀμφοτέρα τὰ αἴτια ταῦτα μᾶς ἐμπόδισαν μέχρι τοῦδε τοῦ νά λάβωμεν καί ὑμεῖς τὴν εὐχαρίστησιν νά γίνωμεν θεαταὶ τῆς σπανιοτάτης Ἀρχαιότητος ταύτης καί ἤδη περιοριζόμεθα μόνον εἰς ὅσας πληροφορίας ἐλάβαμεν παρά διαφόρων θεατῶν ταύτης.

Ἐπιτέλους ὑποβάλλομεν εὐσεβάστως ὑπ' ὄψιν σας κ. Ὑπουργέ ὅτι ἦτον καλόν (τό καθ' ἡμᾶς) νά ληφθῇ πρόνοια καί ὅσον τάχος περί τοῦ

περί οὗ ὁ λόγος ἀντικειμένου, τούτέστιν ν' ἀσφαλισθῆ τὸ σπήλαιον διὰ θυρὸς κλπ. καθόσον ἄλλως θέλουν χάσει πολὺ τὰ ἐν αὐτῷ τὴν σπάνιον θεωρίαν των ὅταν ἢ πρὸς αὐτὸ εἴσοδος εἶναι ἐλευθέρα.

Εὐπειθέστατος

Ὁ ἐκπληρῶν τὰ οἰκονομικά Μήλου κλπ.  
(ὕπογραφή)».

Ἐπισημειωματικά:

«22 Ἰαν. 1844 [B. ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ]

Διαβιβάζεται πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας Β(ασιλικήν) Γραμματείαν εἰς τῆς ὁποίας τὴν ἀρμοδιότητα ἀνήκει νά ἐνεργήσῃ ὅ,τι δέον.

Ὁ Γραμματεὺς  
(ὕπογραφή)».

2. «Ἄριθ. 2 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλ(ησιαστικῶν) καὶ  
Ἐν Μήλῳ τὴν τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Βασιλ(ικὴν)  
10 Ἰανουαρίου 1844. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Σπεύδω ὁ ὑποφαινόμενος νά ἀναφέρω πρὸς τὴν Σ(εβαστήν) ταύτην Γραμματείαν ὅτι, περί τὰς 26 Δεκεμβρίου τοῦ π(αρελθόντος) ἔ(τους) εὐρέθη εἰς Μῆλον ἐν σπήλαιον ἀρχαῖον ἀπέχον μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν ἡμίσειαν ὥραν ἀντικρυ τοῦ ἀμφιθεάτρου ἔχον ἔνδον ἐπέκεινα τῶν χιλίων μνημάτων, τοῦ ὁποίου ἡ περιγραφή εἶναι τοιαύτη. Τὸ ἔμβασμα αὐτοῦ τοῦ σπηλαίου εἶναι τόσο στενόν (καὶ τοῦτο ἔνεκα τῶν ἐπισωρευμένων χωμάτων) ὥστε ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἔμβῃ μέ τὴν κοιλίαν ἕως δέκα βήματα· μετέπειτα στεκόμενος ὄρθιος περιφέρεται ἀφόβως ἐπὶ τῶν μνημάτων μέ λιχνίας οὐκ ὀλίγας· ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν ἀπαντᾷ τις μνήματα κατὰ σειρὰν ἀντικρύζοντα τὸ ἐν μέ τὸ ἄλλο εἰς τρόπον θαυμάσιον. Ἡ ἔξοδος τοῦ εἰρημένου σπηλαίου ἀποκαθίσταται δύσκολος. Εἰσελθὼν καὶ ὁ ὑποφαινόμενος μετὰ τοῦ Κυρίου Δημάρχου καὶ λοιπῶν ὑπαλλήλων χάριν περιεργείας, ἐπεσκέφθην ὅλα τὰ ἐν τῷ σπηλαίῳ μνήματα ἐκ τῶν ὁποίων, ἐπέκεινα τῶν διακοσίων ὑπάρχουν ἀνεωγμένα, τὰ δέ λοιπὰ ὑπάρχουν ἀνέπαφα· εὔρον ἐπὶ δύο μνημάτων μόνον δύο ἐπιγραφάς, τὰς ὁποίας καὶ ἀντέγραψα μέ τὴν ὅσον ἐδυνάμην ἀκρίβειαν χωρὶς τὴν παραμικρὰν κενотоμίαν τῶν ψηφίων καὶ τὰς ὁποίας διευθύνω ἐσωκλείστως ὁ ὑποφαινόμενος πρὸς τὴν Σ(εβαστήν) ταύτην Γραμματείαν (μολονότι καὶ ἡ Δημοτικὴ ἀρχὴ ἀνέφερε τοῦτο πρὸς τὴν Διοίκησιν Σύρου)· ἐγὼ ὅμως εἶμαι πεπεισμένος ὅτι θέλω εὐχαριστήσῃ



μεγάλως τήν περιέργειαν τῆς Σ(εβαστῆς) ταύτης Γραμματείας μέ τὰς ἐσωκλείστους ἐπιγραφάς, ζητῶν συγγνώμην τοῦ κινήματος τούτου.

Ὑποσημειοῦμαι μέ βαθύτατον σέβας

Εὐπειθέστατος

Κωνσταντῖνος Γεωργίου Ἰατροῦ

Δημοδιδάσκαλος Μήλου».

3. «Ἄρ. 397

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείαν

Λαμβάνομεν τήν τιμήν νά σᾶς κοινοποιήσωμεν μετάφρασιν τῆς διευθυθείσης πρός ἡμᾶς παρά τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Μήλῳ Γαλλικοῦ Προξένου πρός τόν ἐνταῦθα Πρέσβυν του περί τῶν ἀνακαλυφθέντων κατά τήν εἰρημένην νῆσον ἀρχαίων μνημείων, προσθέτοντές σας ὅτι ἡ ἐπί τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματεία διέταξε ἤδη τόν Διοικητήν Σύρου νά λάβῃ τά ἀνήκοντα προφυλακτικά μέτρα διά νά μήν ἤθελεν ὑπεξαιρεθῆ τι ἐκ τῶν εὑρεθέντων, διατάττων τήν δημοτικήν ἀρχήν νά διορίσῃ ἐπί τούτῳ ἄτομον διά νά ἐπιτηρῆ μέχρις ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία λάβῃ ὅποῖον ἄλλο μέτρον ἐγκρίνει καί νά ὑποβάλλῃ ἀκριβῆ σημείωσιν τῶν εὑρεθέντων.

Ἀπόκειται ἐπομένως εἰς ἡμᾶς, Κύριε Γραμματεῦ, νά διατάξῃτε ὅσα ἄλλα μέτρα ἐγκρίνετε πρός ἐξασφάλισιν τῶν εἰς τό Δημόσιον ἀνηκουσῶν ἀρχαιοτήτων ἀποστέλοντες ἐάν τό θεωρῆτε κατάλληλον ἐπιτοπίως τόν ἴδιον ἔφορον τοῦ Μουσείου.

Ἀθήναις τήν 10 Ἰανουαρίου 1844

Ὁ Γραμματεὺς

Ἀνδρέας Λόντος».

4. «Ἄρ. 96

Τήν 13 Ἰανουαρ. 1844

Ἐρμούπολις

Πρός

τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Β(ασιλικήν) Γραμματείαν

Περί τῶν ἐν Μήλῳ ἀνευρεθέντων σπηλαίων.

Ὁ Δήμαρχος Μήλου ἀνέφερεν εἰς τήν Διοίκησιν ὅτι περί τά τέλη τοῦ παρελθόντος μηνός, δι' ἀνασκαφῶν τοῦ Μανώλη Μαθιουδάκη ἐπί τοῦ

ἀγροῦ αὐτοῦ κειμένου πλησίον τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἀνευρέθη ἐν σπήλαιον· ὅτι μετέβη ἐπιτοπίως καί εἰσελθὼν ἐντός τοῦ σπηλαίου παρετήρησε δύο ἐνωμένα σπήλαια ἔχοντα μεγάλην ἔκτασιν καί περί τὰ ἄκρα αὐτῶν μνημεῖα, τὰ μὲν ἀνεωγμένα, ἄλλα δέ κλειστά, ἀλλ' ἐν μέρει ἐφθαρμένα. Ὅτι τὰ περί ὧν ὁ λόγος σπήλαια διὰ τὴν μεγάλην των ἔκτασιν καί διὰ τὴν πληθύν των ἐν αὐτοῖς μνημείων καθίστανται περιεργείας ἄξια καί ὅτι ὁ ἀναφερόμενος Δήμαρχος ἔλαβε πρόνοιαν νά κλεισθῇ τό σπήλαιον διὰ νά μὴν εἰσέρχωνται ἄνθρωποι καί κάμουν ἀνασκαφάς.

Ἄμα εἰδοποιήθην περί τούτου, διέταξα τόν Δήμαρχον νά ἐπιτηρῇ αὐστηρῶς τό σπήλαιον ὥστε νά μὴν ἀνοιχθῇ λαθραίως καί νά ἐνεργήσῃ τὰς ἀπαιτουμένας ἐρεύνας καί ἐξετάσεις διὰ νά ἀνακαλύψῃ ἐάν ἐντός τῶν ἀνεωγμένων μνημείων εὐρέθησαν ἀρχαῖα πράγματα καί ποῖα.

Ταυτοχρόνως εἰδοποίησα καί τόν ἐνταῦθα προσωρινόν Ἐφορον τῶν ἀρχαιοτήτων κύριον Βαλέτταν νά μεταβῇ εἰς Μῆλον διὰ νά λάβῃ ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ σπηλαίου τούτου. Κατά χρέος ὅθεν ἀναφέρω τὰ περί τούτου καί εἰς τὴν Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν πρὸς γνῶσιν της.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Διοικητὴς Σύρου

Ἄδὰμ Δούκας».

### Σημείωση

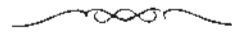
Ταυτάρθμο ἀπηύθυνεν ὁ Διοικητὴς Σύρου καί πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν, ὁ Γραμματεὺς τῆς ὁποίας σημείωσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰ ἑξῆς:

«Διευθύνεται ἐπὶ ἐπιστροφῇ πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Γραμματεῖαν ὅπως θεωρήσῃ τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα κατὰ συνέπειαν τοῦ, ἀπὸ 10 Ἰαν. τ.ἔ. ἐγγράφου μας καί ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων της

Ἀθήναις τῇ 6 Φεβρουαρίου 1844

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Γραμματεὺς

Ἀνδρέας Λόντος».



### 5. «Κύριε Ὑπουργέ

Πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς γεωργὸς ὀργόνων εἰς τόν ἀγρόν του εὔρε μίαν τρύπαν, ἥτις τῷ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο σπήλαιον περιλαμβάνον τάφους οἰκογενειῶν καθὼς εὐρίσκουν τοιούτους καθ' ὅλην τὴν Μῆλον· ἐπεχειρίσθη λοιπὸν νά ἀνοίξῃ τὴν εἴσοδον διὰ νά δυνηθῇ νά εἰσέλθῃ· εἰσερχόμενος ὅμως παρετήρησεν ὅτι τό σπήλαιον τοῦτο εἶχε πολὺ βάθος καί ὡς ἐκ τούτου δέν ἔλαβε τὴν τόλμην νά καταβῇ, ἀποσυρθεὶς δέ ὑπῆγε καί

είδοποίησε τόν Δήμαρχον, ὅστις συνωδευόμενος ἀπό πολλούς ἄλλους μετέβη ἐπιτοπίως πρὸς παρατήρησιν· εἰς ἐκ τῶν θεατῶν τούτων ἦτον καὶ ὁ υἱός μου, ὅστις ὑπῆγε διὰ νά τό παρατηρήσῃ καί μέ πληροφορήσῃ, ὅπως δυνηθῶ ἀκολούθως νά είδοποιήσω τήν Ὑ(μετέραν) Ἐ(ξοχότητα). Ἰδού δέ τί ὁ υἱός μου καί διάφοροι ἄλλοι μέ ἐπληροφόρησαν.

Ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου τούτου βλέπουσα πρὸς τό μεσημβρινόν καί δυτικόν εἶναι πολλά στενή καί διὰ νά εἰσέλθῃ τις πρέπει νά συρθῇ μέ τήν κοιλίαν, ἅμα δέ εἰσέλθῃ ἤμπορεῖ νά περιπατήσῃ εὐκόλως ὄρθιος. Τό πλάτος του εἶναι 80 ποδῶν καί τό βάθος 100 βήματα, κοινωνεῖ δέ μέ τρία ἄλλα σπήλαια τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως ὅπου ὑπάρχουν πολλότατοι τάφοι· δέν ἠριθμήθησαν ἐπ' ἀκριβῶς, ἀλλά πρέπει νά εἶναι ὑπέρ τούς 1000. Ἐπί τινων ἐξ αὐτῶν φαίνονται ἐπιγραφαί γεγραμμέναι μέ κόκκινον χρῶμα. Ὁ υἱός μου ἀντέγραψεν αὐτάς καί ἰδού σᾶς ἐσωκλείω τό ἀντίτυπον.

Ἡ ζέστη τοῦ σπηλαίου εἶναι ὑπερβολική καί δέν δύναται νά διαμείνῃ τις πολύν χρόνον, προσέρχεται δέ ἐκ τοῦ ὅτι δέν κοινωνεῖ εὐκόλως ὁ ἀτμοσφαιρικός ἀήρ.

Ἐάν τό ἐγκρίνητε ἤμπορεῖτε νά κάμετε λόγον περί τῶν ἀνωτέρω εἰς τήν Ἑλλ(ηνικήν) Κυβέρνησιν, ἐπειδή ὁ Δήμαρχος φρονεῖ νά γράψῃ μέν περί τούτου, ἀλλά θέλει παρέλθῃ πολὺς καιρός ἕως νά φθάσῃ ἡ ἀναφορά του διὰ τῆς ἱεραρχικῆς ὁδοῦ.

Μῆλος τήν 17 Ἰανουαρίου 1844».

## 6. (ἐλλεῖπει ἡ ἀρχή)

«... παρεκάλεσε τόν Δήμαρχον νά ἐπισκεφθῶσι μετ' αὐτοῦ τό σπήλαιον καί οὕτω εἰσελθόντες παρατήρησαν τά μνημεῖα καί τάς ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφάς, γνωστοποιήσαντες εἰς τόν Δήμαρχον ὅτι τό, περί οὗ ὁ λόγος, σπήλαιον εἶναι νεκροταφεῖον Χριστιανικόν τοῦ Β' αἰῶνος.

Κανέν περίεργον πρᾶγμα δέν εὐρέθη ἐν τῷ σπηλαίῳ, τό ἔδαφος αὐτοῦ γέμει μνημείων, δύο ἐξ αὐτῶν ἠνοίχθησαν ἐπί παρουσία τοῦ Δημάρχου, ἐντός δ' αὐτῶν δέν εὐρέθη ἄλλο, εἰμή λείψανα παριστάνοντα τήν σκιάν τοῦ ἐνταφιασθέντος. Ἐπί τινων μνημείων ὑπάρχουν ἐπιγραφαί ἐν μέρει διεφθαρμέναι καί τούτων δύο διευθύνω ἐσωκλείστως. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν παρατηρεῖται ὅτι τό νεκροταφεῖον τοῦτο εἶναι τῶντι Χριστιανικόν.

Ἐν τούτοις ἡ εἴσοδος τοῦ σπηλαίου ἐκλείσθη πάλιν, ὁ δέ ἰδιοκτῆτης σκοπεύει νά κάμη θύραν.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Διοικητής Σύρου  
Ἀδάμ Δούκας».

7. «'Αρ. 560  
τὴν 25 Φεβρουαρι. 1844  
Ἐρμούπολις

Πρὸς  
τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
Β(ασιλικήν) Γραμματείαν

Περὶ ἀνευρέσεως ἀκρωτηριασμένου τινός ἀγάλματος ἐν Μήλῳ

Ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ἀγροῦ ἐν ᾧ εὐρέθη τό σπήλαιον Κύριος Ἐμμανουήλ Μαθιουδάκης ἐπισκευάζων τὸν τοῖχον τοῦ ἀγροῦ εὗρεν ἐν ἀκρωτηριασμένον ἄγαλμα κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας. Ὁ Δήμαρχος Μήλου ἔλαβε πρόνοιαν νὰ τεθῆ τοῦτο ἐντὸς τοῦ σπηλαίου.

Κατὰ χρέος ὅθεν εἰδοποιῶ περὶ τούτου τὴν Β(ασιλικήν) Γραμματείαν πρὸς γνῶσιν της.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Διοικητὴς Σύρου  
Ἄδὰμ Δούκας».

## 8. [ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ]

«25021/630

Πρὸς τὸν Διοικητὴν Σύρου

Περὶ τοῦ εὐρεθέντος ἀγάλματος ἐν Μήλῳ.

Περὶ τοῦ εὐρεθέντος ἀγάλματος εἰς Μῆλον ἐπιθυμοῦμε κ. Διοικητὰ νὰ λάβωμεν ἀκριβεστέρας καὶ λεπτομερεστέρας πληροφορίας, ἂν δηλ(αδῆ) λείπωσι παντελῶς ἢ κεφαλὴ καὶ οἱ πόδες ἢ ἐν μέρει ὑπάρχωσι ἀκρωτηριασμένα, τί μέγεθος ἔχει, ἂν εἶναι (;) ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς κτλ. Περιμένομεν τὴν ἀπάντησιν.

Ἀθῆναι 14 Μαρτίου 1844

ὁ Γραμματεὺς  
Λ. Μελάς».

## 9. «'Αρ. 1205

Ἀπάντησις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ.  
25021 ἀπὸ 14 Μαρτίου ἐ.ἔ.  
διαταγὴν.

Τὴν 17 Ἀπριλίου 1844  
ἐν Ἐρμούπολει

Πρὸς  
τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
Ἰπουργεῖον

Περὶ τοῦ ἐν Μήλῳ εὐρεθέντος ἀγάλματος.

Ἀπαντῶν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 25021. 14 Μαρτίου ἐ.ἔ. διαταγὴν του, ἐπισυνάπτω μέτρον ἐξ οὗ θέλει παρατηρήσει τό μέγεθος τοῦ ἐν Μήλῳ

εύρεθέντος ἀγάλματος, οὔτινος ἡ κεφαλή καί οἱ πόδες λείπουν καί ἐκ τοῦ ἐνδύματος ἐξάγεται ὅτι εἶναι ἀνήρ. Ἐσωκλείων δέ καί ἀπεικόνισμα αὐτοῦ παρατηρῶ ὅτι δέν φέρει ἐπιγραφὴν τινά.

Εὐπειθέστατος  
Ὁ Διοικητὴς Σύρου  
Ἄδάμ Δούκας».

Ἐπισημειωματικά:

«Παραπέμπεται πρὸς τὸν ἔφορον τοῦ Κ(εντρικοῦ) Μουσείου διὰ νά λάβῃ γνώσιν τῶν ἀναφερομένων καί γνωμοδοτήσῃ.

Ἀθήνησι 24 Ἀπριλίου 1844

Ὁ εἰσηγητὴς  
(ὕπογραφή)».

10. «Ἀρ. Πρωτ. 4725/621 Ἐκκλησ(ιαστικῶν) Γραμμ(ατεία)  
Ἐν Ἀθήναις, 17 Μαρτίου 1836 Πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων

Περὶ τοῦ ἐν Μήλῳ θεάτρου

Μολονότι ἡ φροντίς διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἐνδόξων λειψάνων τῆς ἀρχαιότητος εἶναι καί ἐκ τῶν γενικῶν καθηκόντων σας, μόνον τοῦτο συσταίνομεν ἰδίως εἰς τὴν προσοχὴν σας τὴν διατήρησιν τοῦ εἰς Μῆλον ἀρχαίου θεάτρου, ὡς ἰδιοκτησίας τοῦ Μεγαλειοτάτου Πατρός τῆς Α.Μ. τοῦ Σ(εβαστοῦ) ἡμῶν Βασιλέως. Θέλετε δέ διατάξῃ τό ἐκεῖ Ἐπαρχεῖον καί τό Δημαρχεῖον νά προσέχωσι πρό πάντων, ὅποτε προσορμισθέντων εἰς Μῆλον ξένων πλοίων πολλοί περιηγηταί ἀθρόως ἤθελον ἐξελθεῖν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ θεάτρου, νά μὴ γίνεταί καμμία φθορά τοῦ εἰρημένου ἀξιολόγου μνημείου.

Ὁ Γραμματεὺς  
(ὕπογραφή)».

11. «Ἀ(ριθ.) Π(ρωτ.) 4891/ Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ.  
1708 Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας.

Πρὸς  
τὸν κατὰ τάς Κυκλάδας  
Ἐφορον τῶν ἀρχαιοτήτων

Περὶ μετακομίσεως τῆς οἰκοδομησίμου ὕλης τῆς παλαιᾶς πόλεως Μήλου.

Ἐκ τῶν δημοσίων οἰκοδομημάτων τῆς ἐγκαταλειφθείσης παλαιᾶς πόλεως Μήλου πρόκειται ν' ἀφαιρεθῆ ἡ οἰκοδομήσιμος ὕλη διὰ νά χρησιμεύσῃ εἰς ἀνέγερσιν δημοσίων κτηρίων εἰς τὴν νέαν πόλιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐνδέχεται ὑφιστάμενα ἴσως πού ἀρχαῖα λείψανα νά φθαρῶσι ἢ ἀρχαῖαι οἰκοδομαὶ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀπροσεξίας νά καταδαφισθῶσιν, διὰ τοῦτο συνεννοούμενος μετὰ τοῦ εἰς τὴν νῆσον ἐκείνην εὐρισκομένου ἀρχηγοῦ τοῦ Μηχανικοῦ, θέλετε φροντίσει, μεταβαίνοντες καὶ ἐπιτοπίως ἂν τό καλέσῃ ἡ χρεία, ὥστε οὔδεις λίθος νά μὴν μετακινηθῆ ἀπό τὰ μέρη ὅσα νομίζετε ὅτι περιέχουν τῆς ἀρχαιότητος λείψανα.

Ναύπλιον τὴν 16 Αὐγούστου 1844

Ὁ Γραμματεὺς  
(ὑπογραφή)».



Ἀπό τό ἐσωτερικό τῶν κατακομβῶν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ  
ΣΙΦΝΙΟΣ ΔΙΑΠΡΕΠΗΣ ΝΟΜΙΚΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ  
[1800-1880]

Κατά τό Έγκυκλοπαιδικό Λεξικό Έλευθερουδάκη (τόμος 10ος, σ. 894) ό Κωνσταντίνος Προβελέγγιος είχε καταγωγή «έξ οίκογενείας Φλωρεντινής», από τήν Φλωρεντία τής Ίταλίας, πού μετανάστευσε στις Κυκλάδες τό έτος 1670. Η παρουσία Προβελεγγίων στή Σίφνο σηματοδοτείται στά 1699, όταν έφημέριος του καθολικού ναού του νησιού τοποθετήθηκε ό Λεονάρδος Πριβιλέτζιο, προερχόμενος από τήν ιερατική δύναμη τής Λατινικής επισκοπής τής Σύρας. Η τοποθέτησή του πραγματοποιήθηκε μετά από αίτηση του Λατίνου επισκόπου Μήλου και αποστολικού διαχειριστή τής Λατινικής Έκκλησίας τής Σίφνου Ίωάννη Αντώνιου Καμίλλη προς τόν συνάδελφό του τής Σύρας. Η άνεπίσημη αυτή τοποθέτηση του Λεονάρδου στή Σίφνο έπισημοποιήθηκε από τό Βατικανό τό έτος 1702 μέ τήν ανάδειξή του σέ βικάριο, προσέφερε δέ υπηρεσίες στο μικρό πλήρωμα του βικαριάτου του επί 35 όλόκληρα χρόνια<sup>1</sup>.

Περί τά τέλη του 18ου αιώνα έγκαταστάθηκε μόνιμα στή Σίφνο μέ τήν οίκογένειά του ό Γεώργιος Λεονάρδου Προβελέγγιος, ό όποιος λέγεται ότι υπήρξε «ένας τών σπουδαιότερων παραγόντων του τόπου»<sup>2</sup>. Πρόκειται γιά τόν γενάρχη τών Προβελεγγίων του κλάδου τής Σίφνου, από τούς προκρίτους του Κάστρου. Ο γιός του Κωνσταντίνος γεννήθηκε εκεί τό έτος 1800 και, αφού έμαθε τά στοιχειώδη γράμματα και εκείνα τής Μέσης Παιδείας στή Σχολή του Αγίου Τάφου τής Σίφνου μέ διδάσκαλο τόν Νικόλαο Χρυσόγελο, απέστάλη από τόν πατέρα του στήν Ίταλία, στά πανεπιστήμια τής Πίζας και τής Γένοβας. Ακολούθως σπούδασε επί όκτώ χρόνια στή Βαυαρία και Πρωσία, όπου τελει-

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ίστορία τής Σίφνου από τήν Προϊστορική Έποχή*, Αθήνα 2002 (Β' έκδοση), σ. 197 και «Σιφνιακά», 5 (1995), σ. 64. Τόν Λεονάρδο διαδέχτηκε ό Γεώργιος Πριβιλέτζιο (1747-1765), αυτόθι.

2. «Σιφνιακά», 3 (1993), σ. 134, ύποσ. 28.

οποιήθηκε στίς νομικές καί πολιτικές ἐπιστῆμες μέ ἀνάδειξή του σέ διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Αἰδελβέργης<sup>3</sup>.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπέστρεψε στήν Ἑλλάδα μετά τήν ἀνάδειξή της σέ Βασιλείο. Λέγεται ὅτι ἀποτελοῦσε μέλος τῆς ἀκολουθίας τοῦ βασιλέα Ὁθωνα πού ἔφτασε στή χώρα στίς 30 Ἰανουαρίου 1833. Ἐκτοτε παρέμεινε καί ἀνῆκε στό βασιλικό περιβάλλον<sup>4</sup>. Ὄταν τό 1835 ἰδρύθηκε τό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας, ὁ Κων. Προβελέγγιος διορίστηκε Γενικός Γραμματέας του. Τόν ἴδιο χρόνο, ὑπ' αὐτήν τήν ιδιότητα καί τίς εὐρύτατες νομικές γνώσεις του διετέλεσε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία προῆλθε στή σύνταξη τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα<sup>5</sup>.

Δύο χρόνια ἀργότερα τό Ὑπουργεῖο Παιδείας μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 10512/Διεχ. 279/19-1-1837 ἔγγραφο τοῦ γνωστοποίησε ἀπόφαση διορισμοῦ του ὡς καθηγητοῦ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ νεοσύστατου «Πανεπιστημίου Ὁθωνος» (ἔτσι ἔλεγαν τό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν) καί μέ ἄλλο ἔγγραφο (ὑπ' ἀριθ. 12322/29-4-1837) τοῦ κοινοποίησε τόν Ὁργανισμό τοῦ Πανεπιστημίου «πρός ὁδηγίαν του»<sup>6</sup>. Τήν ἐπομένη ἡμέρα ὁ Προβελέγγιος ἀπέστειλε στό Ὑπουργεῖο ἀναφορά μέ τήν ὁποία δήλωνε ὅτι ἀδυνατοῦσε νά δεχτεῖ τόν διορισμό του γιατί, ὁ φόρτος ἐργασιῶν πού ἀντιμετώπιζε στό Συμβούλιο Ἐπικρατείας καί στό νομοθετικό ἔργο τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης δέν θά τοῦ ἐπέτρεπαν νά ἀσχῆσει σωστά τή διδασκαλία στό Πανεπιστήμιο. Τό κείμενο τῆς ἀναφορᾶς του ἔχει ὡς ἐξῆς:

*«Πρός τήν ἐπί τῆς δημοσίου Ἐκπαιδύσεως Βασ(ιλικήν) Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.*

*Ἐλαβον τό ὑπ' ἀριθμ. 12322 ἔγγραφον τῆς Γραμματείας ταύτης, δι' οὗ πληροφοροῦμαι ὅτι ἡ Α.Μ. εὐηρεστήθη νά ἐπικυρώσῃ τόν διορισμόν μου ὡς ἐπιτίμου Καθηγητοῦ εἰς τό Πανεπιστήμιον Ὁθωνος.*

*Εὐγνωμονῶν ἄκρως διά τό νέον τοῦτο δεῖγμα τῆς πρὸς ἐμέ Βασιλικῆς εὐμενείας, κρίνω χρέος μου νά ἐκθέσω εἰς τήν Γραμματεῖαν ὅτι, ὢν διορισμένος εἰς τό Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας καί εἰς τήν ἐπί τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεῖαν καί ὢν πρὸς τούτοις ἐπιφορτισμένος μέ νομο-*

3. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορία τῆς Σίφνου*, σ. 197.

4. Στήν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους τῆς Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν, τόμ. ΙΓ', σελ. 144, σημειώνεται ὅτι στίς 17 Ὀκτωβρίου 1853 ὁ Ὁθων ἀντικατέστησε τόν ὑπουργό Οἰκονομικῶν Δ. Χρησιτίδη μέ τόν προσωπικό φίλο του Κ. Προβελέγγιο.

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορία...*

6. Γενικά Ἀρχεῖα Κράτους, «Γραμματεία Ἐκκλησιαστικῶν καί Δημοσίας Ἐκπαιδύσεως» (1833-1848), Θυρίς 174, Φάκ. 6, «Πανεπιστήμιον».



θετικά ἔργα, δέν δύναμαι νά ἐκπληρώσω εὐσυνειδότης τά χρέη, ὅσα ἡ τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ θέσις μ' ἐπιβάλλει. Ἐνεκα τούτου παρακαλῶ τήν Γραμματείαν νά ἐνεργήσῃ ὥστε νά ἀπαλλαχθῶ ἀπό τά νέα ταῦτα χρέη, διαβεβαιῶν αὐτήν ὅτι ἅμα αἱ ὑποθέσεις μου ἐλαττωθοῦν θέλω ἀναλάβη νά διδάξω αὐτοπροαιρέτως πᾶν ὅ,τι δύναμαι.

Μένω μέ τό προσῆχον σέβας

τήν 30 Ἀπριλ. 1837

Εὐπειθέστατος

Ἀθῆναι

Κωνστ. Προβελέγγιος<sup>7</sup>».

Ὁ Ὑπουργός Παιδείας φαίνεται πῶς παρεξήγησε τήν παράκληση τοῦ Προβελέγγιου νά μήν ἀποδεχτεῖ τή θέση τοῦ πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ, ἴσως ἐπειδή δέν εἶχε ἀνακοινωθεῖ ἡ ἀμοιβή τῶν καθηγητῶν. Φρόντισε λοιπόν νά καλυφθεῖ τό κενό καί μέ Βασιλικό Διάταγμα (ὑπ' ἀριθμ. 22778/7-19 Ἰουνίου 1837) ἐγκρίθηκε «ἐπιμίσθιον δρχ. 100 κατά μῆνα εἰς ἕκαστον τῶν ἐπιτιμίων καθηγητῶν» καί τόν Προβελέγγιο βέβαια, πρὸς τόν ὁποῖο ἀπέστειλε σχετικό ἔγγραφο<sup>8</sup>. Ὁ Προβελέγγιος, ἄνθρωπος ἔντιμος καί γνωστός ἀφιλοχρήματος, ἔσπευσε νά ἀπαντήσῃ ὅτι δέν τόν ἐνδιέφεραν οἱ 100 δρχ. τοῦ πανεπιστημιακοῦ καθηγητοῦ «καθότι μισθόν λαμβάνω ἤδη περισσότερο παρ' ὅτι αἱ ἀνάγκαι μου ἀπαιτοῦν πρὸς θεραπείαν των», ἀλλά τά τρέχοντα καθήκοντά του στό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας καί τό Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης δέν τοῦ ἐπέτρεπαν νά ἀναλάβει καί ἄλλο ἔργο.

Ἡ δεύτερη ἀναφορά του ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν  
καί τῆς Δημοσίου ἐκπαιδεύσεως  
Βασιλ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἐπειδή ὄχι ἔλλειψις μισθοῦ (καθότι μισθόν λαμβάνω ἤδη περισσότερο παρ' ὅτι αἱ ἀνάγκαι μου ἀπαιτοῦν πρὸς θεραπείαν των), ἀλλ' οἱ λόγοι τούς ὁποίους ἀνέφερα εἰς τήν προηγουμένην μου ἀναφοράν μ' ἠνάγκασαν νά μή δεχθῶ τήν τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ θέσιν, διά τοῦτο ὁ μισθός τόν ὁποῖον μ' ἀνεγγείλατε ὅτι θέλω λαμβάνειν δέν δύναται νά ἐμφυχώσῃ (κατά τήν ἔκφρασιν τῆς Γραμματείας) τόν ὑποφαινόμενον, τοῦτο δέ καθότι μέ μισθούς δέν δύναται πόποτε νά ἐμφυχωθῇ ὁ ὑποφαινόμενος εἰς μεγίστην ἐμφύχωσιν τήν ὁποίαν λαμβάνω εὐγνωμόνως καί ἡ τιμή τήν ὁποίαν καί ἐκ νέου ἔδειξεν εὐμενῶς εἰς ἐμέ ἡ αὐτοῦ Μεγα-

7. Αὐτόθι.

8. Αὐτόθι.

λειότης διορίζουσά με καθηγητήν τοῦ φερωνύμου αὐτῆς πανεπιστημίου, διό καί χάριν ταύτης θέλω ἀναλάβη νά διδάξω εὐαρέστως πᾶν ὅ,τι δύναμαι ἅμα αἰ ὑποθέσεις μου μοί τό ἐπιτρέφουν ὡς καί προηγουμένως ἐξηγήθην. Ἐπί τοῦ παρόντος ὁμως δέν δύναμαι νά δεχθῶ θέσιν τῆς ὁποίας τά καθήκοντα καί αἰ ὑπάρχουσαι τῆς ὑπηρεσίας μου σχέσεις δέν μ' ἐπιτρέπουν νά ἐκπληρώσω εὐσυνειδότης.

τὴν 15 Ἰουν. 1837  
Ἀθῆναι

Μένω μέ τό προσῆκον σέβας  
Εὐπειθέστατος  
Κωνστ. Προβελέγγιος<sup>9</sup>».

Τελικά τό αἴτημά του ἔγινε δεκτό μέ τό ὑπ' ἀριθ. 23505/11-23 Ἰουλίου 1837 Βασιλικό Διάταγμα, στό ὁποῖο ἀνεγράφη «παραδεχόμεθα τὴν τῶν κ.κ. Χ. Κλονάρη καί Προβελεγγίου δοθεῖσαν παραίτησιν ἀπό τό Πανεπιστήμιον»<sup>10</sup>.

\*\*\*

Μετά τὴν Ἐπανάστασιν τῆς 3ης Σεπτεμβρίου 1843 διετέλεσε βουλευτής, ὑπουργός ἐκ προσωπικοτήτων κατ' ἐπανάληψη [τῆς Δικαιοσύνης (4.1.1852-10.6.1852), τῶν Οἰκονομικῶν (5.10.1853-16.5.1854, ὅποτε παραιτήθηκε ἐπειδὴ διεφώνησε μέ τὴν πολιτική τοῦ Ὀθωνα), τῶν Ἐσωτερικῶν δύο φορές (13.9.1857-29.9.1859 καί 21.1.1866-9.6.1866)], ἀλλά καί γερουσιαστή<sup>11</sup>. Κατά τὴν πρώτη θητεία του στό Ἰπουργεῖο Ἐσωτερικῶν συνέβησαν στίς 10 Μαΐου 1859 σοβαρά γεγονότα, γνωστά ὡς «Σκιαδικά», τά ὁποῖα, «ἂν καί ξεκίνησαν ἀπό μιά ἐκδήλωσι φαινομενικά ἄσχετη πρὸς τό πρόσωπο τοῦ βασιλιᾶ, κατέληξαν νά ἐνταθεῖ τό ἀντικαθεστωτικό φρόνημα τοῦ λαοῦ... ἦταν μάλιστα ἡ ἀπαρχή τῶν γεγονότων πού ὀδήγησαν τελικά στήν ἐξωσι τοῦ Ὀθωνος»<sup>12</sup>.

Μέ τό Σύνταγμα τοῦ 1864 ἐπανιδρύθηκε τό Συμβούλιο τῆς Ἐπικρατείας (πού εἶχε καταργηθεῖ τό 1844) καί ὁ Κων. Προβελέγγιος διορίστηκε ἓνας ἐκ τῶν συμβούλων του. Ἀλλά καταργήθηκε καί πάλι τοῦτο στίς 20 Νοεμβρίου ἀπό τὴ βουλή μέ 119 ψήφους ἔναντι 21<sup>13</sup>.

Μετά τὴν τελευταία ὑπουργική θητεία του στό Ἰπουργεῖο Ἐσωτερικῶν (1866), ὁ Προβελέγγιος ἀποσύρθηκε ἀπό κάθε πολιτική δραστηριότητα καί ιδιώτεψε στήν Ἀθήνα<sup>14</sup>, ὅπου καί ἀπεβίωσε στίς 17

9. Αὐτόθι.

10. Αὐτόθι.

11. Λ. Μπίστη, Αἰ ἐκλογαί ἀπό τοῦ 1821 μέχρι σήμερα, «Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν», Β' (1962), σ. 814.

12. Ἐκδοτικῆς Ἀθηνῶν, ὅ.π., σ. 187.

13. Αὐτόθι, σ. 238.

14. Ἐγκυκλοπ. Λεξικό Ἐλευθερουδάκη, τόμ. 10ος, σ. 894.

Αυγούστου 1880<sup>15</sup>. Όπως είχε γραφεί και παλαιότερα τό επιστημονικό και άλλο έργο του Κων. Προβελέγγιου δέν έχει συγκεντρωθεί και μελετηθεί. Γνωστές είναι μερικές όμιλίες του στη Βουλή, γνωμοδοτήσεις προς τον βασιλέα Όθωνα για νομικά ζητήματα της Έκκλησίας (μίαν των όποιων δημοσιεύομε κατωτέρω) και άλλα. Ό μεγάλος εκείνος Σίφνιος ύπήρξε μία από τίς επιφανέστερες νομικές φυσιογνωμίες και ύπόδειγμα άφιλοκερδείας. Η Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου, τιμώντας τον άνδρα, τον άνεκήρυξε έπίτιμο διδάκτορά της<sup>16</sup>.

\*\*\*

Κατωτέρω δημοσιεύομε α) γνωμοδότηση του Κ. Προβελέγγιου προς τον Όθωνα, έκκλησιαστικού περιεχομένου, σχετική μέ τή διοργάνωση της Έκκλησίας της Ελλάδος μετά τήν έκδοση (1850) του Πατριαρχικού Τόμου Ανακήρυξης του Αυτόκεφάλου της και β) έπιστολή του της 6 Αυγ. 1852 προς τον Υπουργό Παιδείας για να μή γίνει έπίσκοπος «ό ιερέας Παρίσης, άδελφός του βουλευτού Παρίση».

«Άντίγραφον

Μεγαλειότατε

Έπιθυμών να πληροφορηθώ άδιστάχτως άν εις τήν Ρωσσίαν επιτρέπεται ή μετάθεσις έπισκόπου από έπισκοπήν τινα εις ήν έκληρώθη, εις έτέραν έπισκοπήν, άν άπαιτείται ή συγκατάθεσις του μετατιθεμένου και τίνι τρόπω γίνεται, άπεφάσισα να έπισκεφθώ έγώ ό ίδιος τον ένταυθα ρωσσικόν Αρχιμανδρίτην και να τον εξετάσω περί των ρηθέντων ζητημάτων.

Μεταβάς λοιπόν εις τήν οίκίαν του ρηθέντος Αρχιμανδρίτου Ρώσου εξέτασα αυτόν, ούτος δέ μέ άπήντησεν ότι «ή μετάθεσις είναι παρ' ήμιν επιτετραμμένη και γίνεται συνεχώς, δέν έχομεν ίσως κανόνα ρητόν τινα εις τήν Ρωσσίαν, αλλά γίνεται ή μετάθεσις άνέκαθεν και κατά συνήθειαν, πιστεύω δέ άδιστάχτως ότι τουτ' αυτό έγένετο και αρχήθεν εις τήν όρθόδοξον του Χριστού έκκλησίαν. Εις τήν Ρωσσίαν δέν άπαιτούν τήν συγκατάθεσιν του μετατιθεμένου, αλλά προτείνει ή σύνοδος και έγκρίνει ό Αυτόκράτωρ και τότε ό μετατιθέμενος είναι ύποχρεωμένος να δεχθῆ τήν μετάθεσιν».

Ό αυτός μοί έπρόσθεσεν ότι εις τήν Ρωσσίαν ύπάρχουν διάφοροι βαθμοί μεταξύ των έπισκόπων, άπειρα δέ παραδείγματα ύπάρχουν καθ' ά ό του κατωτέρου βαθμού έπίσκοπος μετετέθη εις άνωτέρου βαθμού έπισκοπήν και τουτο πράττεται σχεδόν καθ' έκάστην, άλλ' ύπάρχουν

15. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ίστορία...

16. Αυτόθι.

καί παραδείγματα καθ' ἃ ἐπίσκοπος ἀνωτέρου βαθμοῦ μετετέθη εἰς ἐπισκοπὴν κατωτέρου βαθμοῦ, εἰς ὅλας ὅμως τὰς περιπτώσεις ἀπαιτεῖται πάντοτε νά προτείνῃ ἡ σύνοδος καί νά ἐγκρίνῃ ὁ Αὐτοκράτωρ, συγκατάθεσις δέ τοῦ ἐπισκόπου δέν ἀπαιτεῖται ποσῶς.

Μένω μέ ὄλον τό βαθύτατον σέβας  
Τῆς ὑμετέρας Μεγαλειότητος  
ταπεινότατος καί εὐπειθέστατος δοῦλος  
καί καλός ὑπήκοος  
Ἄθῆναι, τῆ 21 Ἰουνίου 1852 Κ. Προβελέγγιος»<sup>17</sup>.



«Φίλτατε Γενικέ

Ἄπό Σίφνον ἤλθον ἐνταῦθα εἰς Τῆνον πρό δύο ἡμερῶν μέ στερεάν ἀπόφασιν νά ἀναχωρήσω σήμερον διά Σύρον καί αὔριον νά εἶμαι εἰς Ἀθήνας μέ τό ἀναχωροῦν τό ἑσπέρας αὐτοκίνητον, ἀλλ' οἱ συγγενεῖς τῆς συμβίας μου μ' ἔστενοχώρησαν τοσοῦτον καί μάλιστα ἡ μεγάλη αὐτοῖς μῆτηρ ὥστε ἠναγκάσθην νά ἀναβάλλω τόν ἐρχομόν μου μέχρι τῆς ἐπομένης τετάρτης.

Ἐνταῦθα εὐρισκόμενος ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ ἱερεὺς Παρίσης, ἀδελφός τοῦ βουλευτοῦ Παρίση ἤλθεν εἰς Ἀθήνας μέ σκοπόν νά ραδιοιουργήσῃ διά νά γίνῃ ἐπίσκοπος, ἐπειδή δέ ἡ διαγωγή του δέν εἶναι ἀξιοσύστατος καί διά πολλοὺς λόγους εἶναι ἀνοίκειος τοιοῦτου ἀξιώματος, ὁ δέ διορισμός του ἢ μέλλων προβιβασμός του εἰς ἐπισκοπικὴν θέσιν ἤθελεν φέρῃ σκάνδαλον καί ἤθελεν εἶσθαι ὄνειδος διά τὴν Κυβέρνησιν, παρακαλῶ νά καθυποβάλῃς τὰς ταπεινάς μου ταύτας παρατηρήσεις εἰς τόν σεπτόν μας θεῖον των διά νά εἶναι ἐν γνώσει τῶν περὶ αὐτοῦ καί νά μὴν θέσῃ τό λαμπρόν της ὄνομα εἰς διάταγμα τό ὅποιον ἤθελε προβιβάξῃ τόν ρηθέντα Παρίσην εἰς τοιοῦτον ὑψηλόν ἀξίωμα.

Σᾶς ἀσπάζομαι  
τὴν 6 Αὐγούστου 1852

ὁ σός  
Κ. Προβελέγγιος<sup>18</sup>».

17. Γεν. Ἀρχεῖα Κράτους, ὀ.π.

18. Γεν. Ἀρχεῖα Κράτους, συλλογὴ L. 16.

## ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΝΟΜΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΣΙΦΝΟΥ

Συνεχίζουμε, κατά τά ἤδη ἐκτεθέντα [«Σιφνιακά», 16 (2008), 105], τή δημοσίευση καί ἄλλων νομικῶν ἐγγράφων τῆς Σίφνου πού παρεχώρησαν στό περιοδικό φίλοι συμπολίτες σέ φωτοαντίγραφα. Πρόκειται γιά δύο προικοσύμφωνα, μιά ἀνταλλαγή κτημάτων καί ἕνα πωλητήριο. Τά ἐν λόγω ἔγγραφα προστίθενται στίς γνωστές κατηγορίες-κατατάξεις ἐγγράφων μέ σκοπό τήν προαγωγή τῆς γνώσης γιά τό Δίκαιο πού ἴσχυε κατά παλαιούς χρόνους στό νησί μας.

### ΠΡΟΙΚΩ ΕΓΓΡΑΦΑ

Α'. «Εἰς δόξαν Χριστοῦ 1814 Ἀπριλλίου 13, Σίφνος

Μέ τό νά ἐστεφάνωσεν ὁ Ἀναγνώστης Ἀποστόλου Μπαλῆς εἰς Βασιλεύουσαν τόν υἱόν του Πέτρον, πέρνοντας διά β<sup>3</sup> νόμιμόν του γυναῖκα τήν κυρίαν Ἐλένην θυγάτηρ τοῦ Χατζῆ Μιχάλη Βουτζᾶ ἀπό τήν Ἄνδρον καί ἐλθόμενος εἰς Σίφνον, τοῦ κάμνει τό παρόν προικοσύμφωνον δίδοντάς του διά προικίον ἀπό ἧτοι ἔχει τήν β<sup>3</sup>σήμερον ὑπό τήν ἐξουσίαν καί κυριότητά του ὡς ἰδιά του πράγματα καί πρῶτον ἐπικαλοῦν τό ὄνομα τῆς ἀγίας καί ἀδιαιρέτου τριάδος πατρός, υἱοῦ καί ἀγίου πνεύματος καί τήν πρεσβείαν τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου<sup>1</sup> καί ἀειπαρθένου Μαρίας, τήν εὐχήν τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου, τῶν γονεῶν του καί τήν ἐδικήν<sup>2</sup> του, ἔπειτα τοῦ δίδει τό πρᾶγμα εἰς τά Γριάμπελα καθῶς εὐρίσκεται, τό μόνιασμα εἰς τό Σκαλωτό μέ ἀποσπάνω τήν μάνδρα καθῶς εὐρίσκεται καί τό ἀμπέλι ἐκεῖ καί δύο λουρία ἀμπέλια εἰς τό Σκαλωτό ἀπό κάτω<sup>10</sup> ἀπό τό πλατύ λουρί καί τήν παλαιάν θεμωνιάν εἰς τό Καλοεράκι μέ τό κηπᾶρι ὀμπρός καί μέ σταυλάκια<sup>11</sup> ἀπό πάνω καθῶς εὐρίσκεται καί νά ἔχη τόν πατέρα του τόσον εἰς τήν ζωήν ὡσάν καί μετά θάνατον<sup>12</sup> καί ἕνα ἐλαιόδενδρον εἰς τό Βαθύ, μέσα εἰς τό πρᾶγμα τοῦ Τζουάνη τοῦ Θεολάη καί ὅσα ἀβανταλίκια<sup>13</sup> εἶναι μέσα εἰς τήν θημωνιάν ὅλα ἐδικά του ἀγόρασε καί ἐξ ἰδίων του ὁ Πέτρος· τό πρᾶγμα εἰς τόν

Σταυρόν<sup>14</sup> τῆς Χώνης τὴν ὁποῖαν ἀγοράν ἔγινεν ἀπὸ ἄσπρα τῆς γυναικός του Ἐλένης, ἔχει δὲ καὶ ἡ ὁμοία Ἐλένη<sup>15</sup> ἀπὸ ἰδιὸν τῆς κόπον τὰ ὀσπῆτια ὁποῦ ἔκτισεν, δύο σεντούκια μὲ τὰ ροῦχα τῆς φορεσιᾶς τῆς καὶ τό<sup>16</sup> κρεββάτι τῆς ὡς τὰ ἡξεύρει μόνη τῆς πέντε ζάρφια ἀσημένια, ἓν πιάτο τοῦ γλυκοῦ μὲ δύο κουταλάκια<sup>17</sup> τό τιγάνι καὶ δύο τετζερέδες καὶ ἓν καζάνι καὶ ὅσα εἶδη καὶ σερβίτζια τοῦ μαγειρίου ὅλα ἐδικά τῆς, ἓν κορδό<sup>18</sup>νι μαλαματένιον καὶ δύο δακτυλίδια, τό ἓν διαμαντένιο ταῦτα πάντα μένουσιν καὶ τὰ δύο μέρη<sup>19</sup> εὐχαριστημένα, τόσον ὁ Ἀναγνώστης, ὡσάν καὶ ἡ νύμφη του εἰς ὅσα εἰς τό παρόν ἐγράφθησαν<sup>20</sup> εἰς ἀσφάλειαν, ὑπογράφοντάς το ἰδιοχειρῶς.

ῤ<sup>1</sup> ὁ οἰκονόμος Μπαῶς μάρτυς - ἀναγνώστης παμλλῆς βεβεό

ῤ<sup>2</sup> ὁ σακελλάριος Βερνῖκος μάρτυς

ῤ<sup>3</sup> Ζανῆς Ἰωάννου Καμπάνης μάρτυς.

ῤ<sup>4</sup> Ἀπόστολος Ἰωάννου Μάτζας μάρτυς.

ῤ<sup>5</sup> Νικόλαος οἰκονόμου Μπαῶς

ῤ<sup>6</sup> γραφεύς καὶ μάρτυς.

ῤ<sup>7</sup> Ἀναγνώστης πάμλλης βεβεό».

Β'. «Εἰς δόξαν Χ(ριστ)οῦ 1825, Δεκεμβρίου 30, Σίφνος

Τὴν σήμερον ἐσυμφώνησεν ὁ μαστρογιάννης Κωνσταντίνου Κρούστη ὁμοῦ καὶ ἡ συμβία<sup>β</sup> του μὲ τὸν Παῦλον ποτέ Ἰωάννου Μπολάνη εἰς γάμου κοινωνίαν, ὅτι νά λάβῃ ὁ ρη<sup>θ</sup>θεὶς Παῦλος τὴν θυγατέραν τοῦ ἄνω προρρηθέντος Ἰωάννου, ὀνόματι Φλουρέζαν, διὰ γυναῖκαν του νόμιμον καὶ εὐλογητικὴν, καθὼς οἱ θεῶι καὶ ἱεροὶ νόμοι τῆς Χ(ριστ)οῦ Ἐκ<sup>κ</sup>κλησίας διακελεύουσι καὶ ἐν πρώτοις ἐπικαλοῦν τό ὄνομα τῆς ζωαρχικῆς καὶ ἀδαιρέτου<sup>ρ</sup> τριάδος, πατρός, υἱοῦ καὶ ἀγίου πνεύματος, τὴν πρεσβείαν τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτό<sup>τ</sup>κου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, τὴν εὐχὴν τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Προ<sup>β</sup>κοπίου καὶ τὴν εὐχὴν τῶν γονέων τους. ἔπειτα διὰ προικίον καὶ εἰς ὄνομα προικίου<sup>ρ</sup> δίδει ὁ μαστρογιάννης καὶ ἡ συμβία του τῆς θυγατρὸς τους Φλουρέζας.

ῤ<sup>0</sup> ἀρχή, τό ὀσπῆτιον τῆς μητρός τῆς μὲ ὅλα του τὰ κόμμοδα μὲ τό κελ-λαράκι ἀπέξω ἐκεῖ<sup>11</sup> ὅλα καθὼς εὐρίσκονται, μιά κασέλα μεγάλη, ἔξ καρέγκλες, ἓνα σκάνιο καὶ ῤ<sup>2</sup> ὅσα γυαλικά εὐρίσκονται μέσα, ὅλα ἐδικά τῆς, ροῦχα τῆς φορεσιᾶς καὶ τὰ κρεββάτια<sup>13</sup> του καθὼς τὰ ἡξεύρει μόνη τῆς, δύο κουρτοῦνες, δύο πετζοσέντονα καὶ δύο ζευγά<sup>14</sup>ρια μπροστινά, ἓνα πάπλωμα, ἓνα ματαράτζο, δύο τραπεζομάνδηλα, δέκα πετζέ<sup>15</sup>τες καὶ ἡ ἐνορία τοῦ ὀσπητίου εἰς Ταξιάρχην παπα-Τριαντάφυλλου καὶ νά κάμνη μίαν<sup>16</sup> ἐορτὴν διὰ αὐτό τό ὀσπῆτιον εἰς τὰς ὀκτώ Σεπτεμβρίου εἰς τὴν

αὐτὴν ἐκκλησίαν, δίδον<sup>17</sup>τας πληρωμὴν παράδες πέντε, ἓνα λαιμόν μπετόνια, καὶ ἓν ζευγάρι σχολαρίκια ἓνα<sup>18</sup> βαρέλι, δύο κουρούπια, τὸ χωράφιον καὶ ἀμπέλι εἰς τὰ Μάγκανα καὶ τὰ ἐλαιόδενδρα<sup>19</sup> μέ τὴν τοποθεσίαν τους εἰς τὰ Βάρτα καὶ ἡ στράτα τῆς ἀπὸ τὴν μάνδραν, τὸ δὲ ἀμπέλι ὁποῦ<sup>20</sup> κρατεῖ τῆς Μαργαρίτας Γιώργενας νὰ εἶναι ἡ στράτα τοῦ ἀπὸ τὰ ἐλαιόδενδρα καὶ τὸ ἀμπέλι<sup>21</sup> κείμενον εἰς Σκαλωτόν καὶ ἡ στράτα τοῦ εἶναι ἀπὸ τοῦ Ἄντωνίου Μπλῆ καὶ ἀπὸ μετρητά γρόσια <sup>22</sup> τὸν ἀριθμὸν ἑκατόν, ἦτοι Νο 100 ἂν ξεμπερδευθῆ ἀπὸ Λουκᾶ Χανίνη καὶ <sup>23</sup> τὴν εὐχὴν τους καὶ ὅταν καλέσῃ ὁ Κύριος τὴν μητέρα τῆς εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν νὰ κάμνη<sup>24</sup> τὰ μισὰ ἔξοδα τῆς θανῆς καὶ εἰς...

<sup>25</sup> Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔχει ὁ προρρηθεὶς Παῦλος Ἰωάννου Μπολάνη ἀπὸ κόπων <sup>26</sup> καὶ ἰδρώτων τοῦ ἓνα σεντούκι μέ ὄλα τοῦ τὰ γαρνιμέντα, ἓνα πάπλωμα, δύο στρωμά<sup>27</sup>τζα, τρεῖς τουζίνες πιάτα, ἓνα βατζέλι μπρόντζινον καὶ μετρητά γρόσια τὸν ἀριθμὸν <sup>28</sup> δύο χιλιάδες, ἦτοι Νο 2000, ἓνα λαιμόν μπετόνια φιλά κρητικά, τέσσαρα <sup>29</sup> σαχάνια μπακιρένια, δύο τουφέκια, δύο πιστόλες. ταῦτα <sup>30</sup> πάντα μένουσιν καὶ τὰ δύο μέρη εὐχαριστημένα εἰς ὅσα εἰς τὸ παρόν οἰκειοθε<sup>31</sup>λῶς καὶ ἀβιάστω διαθέσει ἐπροικοδοτήθησαν καὶ εἰς τὴν περί τούτου ἔνδειξιν τὸ ὑπο <sup>32</sup> γράφουσι καὶ μάρτυρες ἀξιόπιστοι εἰς ἀσφάλειαν.

<sup>33</sup> γέρω οἰκονόμος Μπᾶος μάρτυς.

<sup>34</sup> Ζανῆς Ἰωάννου Καμπάνης μάρτυς.

<sup>35</sup> παπα-Γεώργιος

Ἰωάννου Μαστροχάλου μάρτυς.

<sup>36</sup> ὁ οἰκονόμος Μπᾶος γραφεὺς καὶ μάρτυς».

## ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΚΤΗΜΑΤΩΝ

«1817 Ἀπριλίου α΄, Σίφνος

Μέ τὸ νὰ ἔχη ὁ Ἄνεγνωστής Μπαλῆς διὰ προικίον εἰς τὸ προικοσύμφωνον<sup>3</sup> τοῦ γαμβροῦ τοῦ Μιχελῆ ἓνα λουρί ἀμπέλι εἰς τὸ Σκαλωτό, τὸ ἀπάνω<sup>4</sup> ὁποῦ εἶναι εἰς τὴν στράταν, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀδούλευτον καὶ ἐσυμφώνησαν εἰς τὸ ἀναμεταξύ τους καὶ τοῦ ἔδωσεν ἀπὸ κάτω ἄλλο λουρί<sup>5</sup> διὰ νὰ τὸ καρποτρῶγῃ ὁ Μιχελῆς ἕως νὰ τοῦ δουλεύσῃ τὸ ἀπάνω<sup>6</sup>, τὴν σήμερον ἐσυμφώνησαν εἰς τὸ ἀναμεταξύ τους ὅτε Ἄνεγνωστής<sup>β</sup> καὶ ὁ Μιχελῆς καὶ λαμβάνει εἰς χεῖρας ὁ Μιχελῆς ἀπὸ τὸν πενθερό του <sup>7</sup> Ἄνεγνωστή γρόσια τὸν ἀριθμὸν διακόσια, ἦτοι γρ. 200 καὶ τὸ <sup>8</sup> λουρί τὸ ἀδούλευτον νὰ τὰ κάμνη ὡς θέλει καὶ βούλεται κληρονόμων<sup>11</sup> καὶ διαδόχων του καὶ ὁ πενθερός του λαμβάνει ὀπίσω τὸ λουρί ὁποῦ τοῦ<sup>12</sup> εἶχεν ὡσάν ἀμανάτι εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ πάλιν νὰ τὸ κάμνη ὡς<sup>13</sup> θέλει καὶ βού-

λεται καί ἀπό τήν σήμερον καί εἰς τό ἐξῆς μένου καί οἱ δύο<sup>14</sup> κατὰ πάντα εὐχαριστημένοι μὴν πρετεντέροντας εἰς ὑπέρ τοῦ ἄλλου<sup>15</sup> καμίαν παραμι-  
κράν πρετενζιόν παρά τήν Χριστιανικήν<sup>16</sup> εὐγασιν (;) καί διά βεβαίωσιν  
τοῦ κάθε καιροῦ καί διά ἡσυχίαν τους ἔγινεν<sup>17</sup> τό παρόν βεβαιωμένον καί  
μέ τό ἰδιοχειρόν τους καί ὑπ' ἀξιοτίμων<sup>18</sup> μαρτύρων εἰς ἀσφάλειαν καί  
ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ Ἀναγνώστη Μπαλῆ.

1<sup>9</sup> Ἀ(να)γνώστης Μπαλῆς στέργω τάνωθεν

2<sup>0</sup> Ἐγώ Μιχελῆς Παμπακερός στέργω τά ἄνωθεν

3<sup>1</sup> Ζανῆς Ἰωάννου Καμπάνης μάρτυς

4<sup>2</sup> Ἀπόστολος Ἰωάννου Μάτζας μάρτυς

5<sup>3</sup> ὁ οἰκονόμος 6<sup>4</sup> Μπάος γραφεύς 7<sup>5</sup> καί μάρτυς».

## ΠΩΛΗΣΗ ΧΩΡΑΦΙΟΥ

«1728 Νοεμβρίου 12

Τήν σήμερον διά τοῦ παρόντος φαίνεται ὁ ἅγιος β<sup>3</sup> καθηγούμενος τοῦ  
Προφήτου Ἡλιοῦ παπᾶ κύρ Κλήμησ<sup>4</sup> καί πουλεῖ καί παραδίδει καί  
αἰωνίως ἀλλοτριώνει τό χωρα<sup>5</sup>φάκι ὁποῦ ἔχει στό Ἀκρωτηράκι προ-  
σῆλωση ἀπό τόν β<sup>6</sup> καλόγερον τοῦ Σπανοῦ ὀνόματι Ἰωάσαφ διά  
ρεάλι<sup>7</sup>α πέντε ἡμισυ ἥ(γουν) 5:40 τά ὁποῖα ρεάλια πέντε<sup>8</sup> ἡμισυ ὁμο-  
λογεῖ ὁ ἅγιος καθηγούμενος πώς τά ἔλαβεν καί εἶναι πλερω<sup>9</sup>μένος καί  
εὐχαριστημένος καί ἀπό τήν σήμερον καί ὀμπρός<sup>10</sup> νά εἶναι καί νά  
γροικᾶται τοῦ ἄνωθεν ἀγοραστή, ἥγουν<sup>11</sup> τοῦ κύρ Ἰωάννη υἱοῦ τοῦ  
ποτέ Πέτρου Ἰωάννου Φ(ρ)αγκούλη<sup>12</sup> ὡς θέλει καί βούλεται νά τό  
κάμη ὡς πρᾶγμα ἐδικόν<sup>13</sup> του εἰς τό προυκήσει, χαρίσει καί τά ἐξῆς καί  
διά<sup>14</sup> τό βέβαιον τῆς ἀληθείας ἐγίνην τό παρόν<sup>15</sup> καί ὑπογράφουν καί  
ἀξιόπιστοι μάρτυρες<sup>16</sup> ἀκόμα ἔδωσεν ὁ ἄνωθεν ἀγοραστής ρεάλι ἑμισό  
εἰς τό 1<sup>7</sup> ἴδιον πρᾶγμα καί ἔγιναν ἔξε ἥ(γουν) 6:

1<sup>8</sup> ὁ καθηγούμενος Κλήμης στέργω τά ἄνωθεν

2<sup>9</sup> Ἰωσήφ ἱερομόναχος Νεόφυτος ἱερομόναχος

3<sup>0</sup> Ζαχαρίας ἱερεὺς ἔγραφα καί μαρτυρῶ».

### Σημείωση

Ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Κλήμης, ἀρχιμαν-  
δρίτης, (1727) ἦταν γνωστό ὅτι ὑπέγραψε ἔγγραφο τοῦ ἔτους αὐτοῦ,  
τό ὁποῖο ὑπῆρχε ἄλλοτε (καί δέν ὑπάρχει πλέον) στό ἀρχεῖο τῆς Μονῆς  
τῆς Βρυσιανῆς. Ἦδη μέ τό παρόν πωλητήριο ἔτους 1728 βεβαιώνεται  
ἀσφαλῶς ὅτι ἡγουμένευσε τουλάχιστον τά ἔτη 1727-1728. [Βλ. ἐνημε-  
ρωτικά τά «Σιωνιακά», 2 (1992), 43].



**CYMMΕΙΚΤΑ**

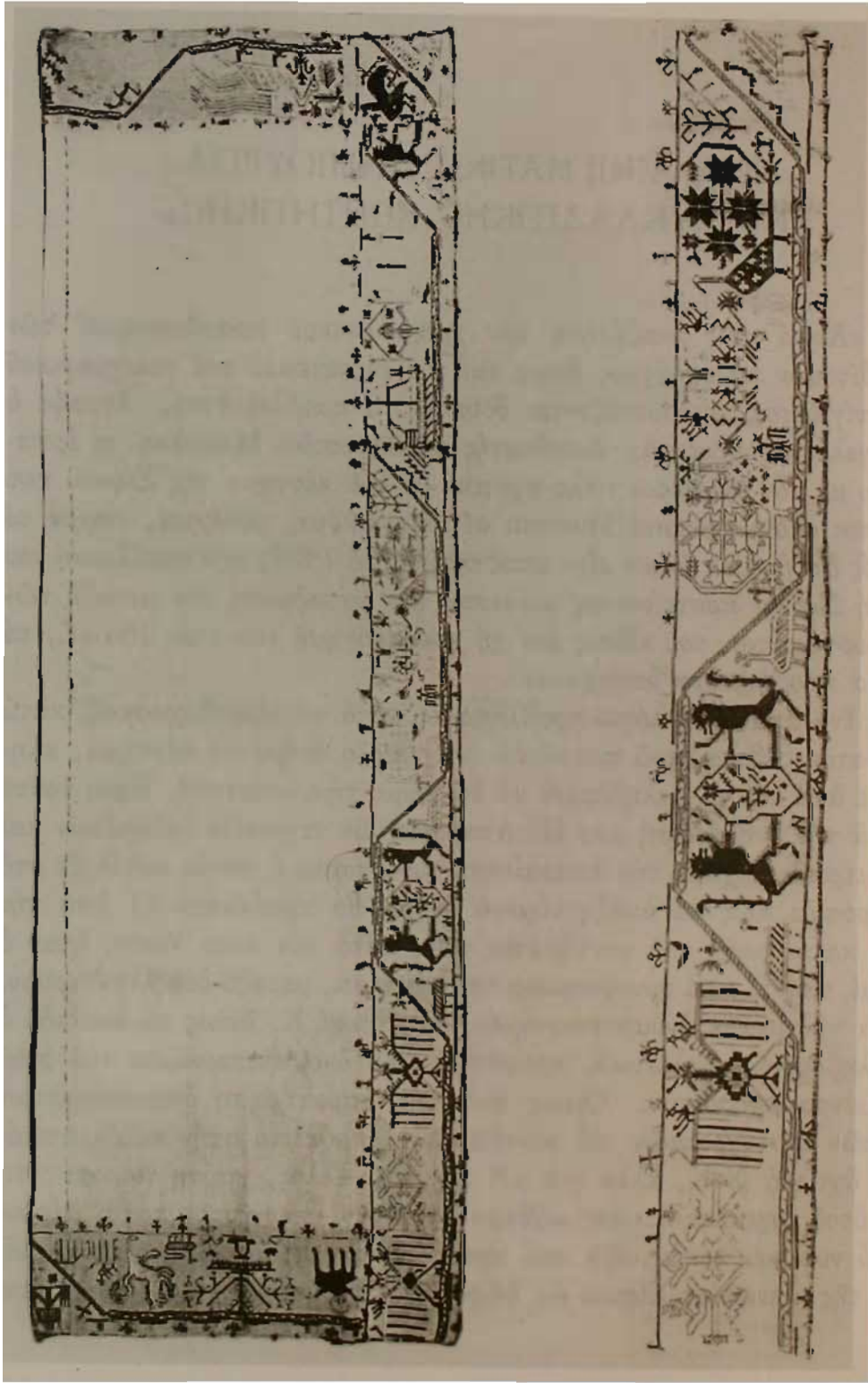


## «ΜΙΑ ΑΙΝΙΓΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΚΥΚΛΑΔΙΤΙΚΗΣ ΚΕΝΤΗΤΙΚΗΣ»

1. «Κατά τήν ἀναζήτηση του χρονολογικοῦ προσδιορισμοῦ τῶν κυκλαδίτικων κεντημάτων, ὅπως καί τοῦ ἐντοπισμοῦ τοῦ γεωγραφικοῦ τοῦ στίγματος, παρουσιάζονται δυσεπίλυτα προβλήματα», ἔγραφε ὁ κ. Ἄγγελος Δεληβορριάς, Διευθυντής τοῦ Μουσείου Μπενάκη, σέ ἐργασία του μέ τόν ἀνωτέρω τίτλο σχετική μέ ἕνα κέντημα τῆς Σίφνου πού βρίσκεται στό Cleveland Museum of Art. Ἀκόμη, συνέχισε, «παρά τό γεγονός ὅτι ὁ Alan Wace εἶχε ὑποστηρίξει, τό 1957, τήν προέλευσή του ἀπό τή Σίφνο, προτείνοντας μάλιστα τήν καταξίωσή του μεταξύ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ εἶδους καί τή χρονολόγησή του στόν 16ο αἰ., τά σχετικά προβλήματα ὑπάρχουν»<sup>1</sup>.

Γιά ἕνα ἀπό τά ἐν λόγω προβλήματα, αὐτό τοῦ προσδιορισμοῦ, κατά τό δυνατόν βέβαια, τοῦ προσώπου στό ὁποῖο ἀνήκε τό κέντημα, κληθήκαμε ἀπό τόν κ. Δεληβορριά νά δώσουμε τήν ἀπάντηση. Πρός τοῦτο καί γιά τήν ἐνημέρωσή μας ἐπί ἀπαραιτήτων τεχνικῶν δεδομένων καί λεπτομερειῶν εἶχαμε τήν ἀπαραίτητη συνεργασία ἡ ὁποία κατέληξε στό συμπέρασμα πώς τό ἀναζητούμενο ὄνομα θά προέκυπτε α) ἀπό τήν ἐποχή κατασκευῆς τοῦ κεντήματος πού, κατά τόν Alan Wace, ἦταν ὁ 16ος αἰ. καί β) ἀπό συνυφασμένα στό κέντημα, μεταξύ δύο λεονταριῶν, ἀρχικά γράμματα ὀνοματεπωνύμου, τά Ν καί Κ, ὅπως τά ἀπέδιδε ὁ κ. Δεληβορριάς, δηλωτικά, προφανῶς, τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ἀναζητουμένου προσώπου. Ὅμως ἀπό τήν παρατήρηση ἀποσπασμάτων σχετικῶν φωτογραφιῶν τοῦ κεντήματος, ἐπρόκειτο στήν πραγματικότητα, ὄχι γιά Ν-Κ, ἀλλά γιά αΝ καί Κο. Τέλος, χρήση τοῦ κεντητικοῦ αὐτοῦ δημιουργήματος μάθαμε ὅτι ἦταν «περίγυρος κάτω μέρους διπλοῦ νυφικοῦ κρεβατιοῦ» πού προσφέρονταν πρός διακεκριμένο πρόσωπο τῆς κοινωνίας Σίφνου ὡς δῶρο κατά τήν τέλεση τῶν γάμων του.

1. Ἄγγελου Δεληβορριά, Μία αἰνιγματική δημιουργία τῆς Κυκλαδίτικης Κεντητικῆς, «Πρακτικά Β' Διεθνούς Σιφναϊκοῦ Συμποσίου». Ἀθήνα 2006, τόμ. Γ', σσ. 193-208.



Είχ. άνω. Τό κέντημα πρίν άποσυναρμολογηθεί.

Είχ. κάτω. Τό τμήμα I του κεντήματος μέ τους δύο λέοντες καί τά αΝ.Κο.

Μέ βάση τὰ ἀνωτέρω καθοριστικά στοιχεῖα ἐπιδοθήκαμε στήν ἀναζήτηση τοῦ προσώπου πού μᾶς ἐνδιέφερε, ἄν καί κατά τόν 16ο αἰ. ὁ κατάλογος προσώπων εἶναι φτωχός. Καταλήξαμε πάντως στόν Ἄγγελότο Κοζαδῖνο μέ θεώρηση ὅτι τό αΝ τοῦ κεντήματος ὑφάνθηκε μέ τή φωνητική ἀπόδοση τοῦ Αγγ, τοῦ ὀνόματος Ἄγγελότος. Θεωρήσαμε δηλαδή ὅτι ἐπρόκειτο γιά τό τέκνο τοῦ ἡγεμόνα τῆς Σίφνου Νικολάου Γοζαδίνου καί τῆς Μαριέττας Ντακορώνια, δεδομένου ὅτι στίς 23 Σεπτεμβρίου 1499 πραγματοποιήθηκε ἡ χειραφέτηση-ἐνγλικίωσή του κατά τρόπον ἐπίσημο σύμφωνα μέ τίς συνθήκες τοῦ φεουδαλικοῦ συστήματος<sup>2</sup>. Θά ἀκολούθησε βέβαια καί ὁ γάμος του.

2. Ὅμως, κατά τή δημοσίευση τῆς σχετικῆς μελέτης του ὁ κ. Δεληβορριάς προῆλθε σέ σημαντική διαφοροποίηση τῶν δεδομένων πού ἐκθέσαμε ἀνωτέρω (δηλ. τῶν, μετά τή συνεργασία μας, βασικῶν στοιχείων) καί εἰδικότερα τῆς χρονολόγησης τοῦ κεντήματος πού μετέθεσε ἀπό τόν 16ο αἰ. στό πρῶτο μισό τοῦ 17ου αἰ. Στή σημαντική αὐτή ἀλλαγή προῆλθε βέβαια κατόπιν ἐπισταμένης μελέτης «νέων φωτογραφιῶν τῶν σπαραγμάτων» τοῦ κεντήματος «καί τῆς ἀνάδειξής τους μέ τή βοήθεια τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστή» μέ ἀποτέλεσμα α) νά βεβαιώσει «τό ἀναμφίβολο τοῦ ἐντοπισμοῦ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἔργου στή Σίφνο» βάσει τεχνικῶν καί ἄλλων εἰδικῶν στοιχείων καί β) νά προσδιορίσει τή χρονολόγηση τοῦ ἔργου «στούς ἀμέσως μετά τή Φραγκοκρατία χρόνους, μετά δηλ. τό 1617» ὅταν ἐκδιώχτηκε ἀπό τίς «κτήσεις» του ὁ τελευταῖος ἡγεμόνας τῆς Σίφνου Ἄγγελος Γοζαδῖνος, μέχρι τότε φόρου ὑποτελής στούς Τούρκους<sup>3</sup>. Πάντως ὁ κ. Δεληβορριάς ἐτόνισε πῶς οἱ νέες αὐτές θέσεις του δέν ἀποτελοῦν «κατασταλαγμένη πρόταση, ἀλλά περισσότερο ἔναυσμα γιά περαιτέρω διάλογο». Ἄς προσπαθήσουμε λοιπόν νά τόν συνεχίσουμε.

3. Μετά τίς ἀνωτέρω νέες θέσεις ἡ προσέγγιση τοῦ ὀνόματος τοῦ προσώπου πού ἀναζητοῦμε καθίσταται ζήτημα δυσχερές, εἰδικά μετά τόν περιορισμό τοῦ χρόνου μέσα στόν ὁποῖο προτείνεται ὅτι κατασκευάστηκε τό κέντημα, δηλ. μέσα σέ μιά περίοδο 33 χρόνων (1617-1650). Μέ ἄλλους λόγους πρόκειται γιά τήν περίοδο κατά τήν ὁποία ἡ Σίφνος εὐημεροῦσε μέ ἀνάδειξή της σέ ἐμπορικό-οἰκονομικό κέντρο τῶν Κυκλάδων διά τοῦ μεγαλεμπόρου της Βασιλείου Λογοθέτη καί τῶν συνεργατῶν του ἐμπόρων<sup>4</sup>. Θά ἦταν λοιπόν πολύ φυσικό νά ὑποθέσου-

2. «Σιφνιακά», 15 (2007), 24-26.

3. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Ἱστορία τῆς Σίφνου ἀπό τήν Προϊστορική Ἐποχή», Ἀθήνα 2002 (Β' ἔκδοση), σσ. 127 ἐπ.

4. «Σιφνιακά», 6 (1998), σσ. 7-78.

με ότι τό έν λόγω δῶρο προορίζονταν γιά κάποιο πρόσωπο μεταξύ τῶν εὐπόρων καί διακεκριμένων ἐκείνων οἰκογενειῶν, πλὴν δέν προκύπτει τοῦτο. Μόνο σέ ἓνα ταιριάζουν ἀκριβῶς τά στοιχεῖα αN-Κο, δηλ. στό μονάκριβο τέχνο τοῦ μεγαλεμπόρου Μιχελέτου Κοντόσταβλου Ἀντωνιο, πλὴν τοῦτο γεννήθηκε τό ἔτος 1661 καί ἀπό τῆς ἡλικίας τῶν ἑπτὰ ἐτῶν ἀπεστάλη στή Βενετία, ὑπό τήν κηδεμονία τοῦ ἐκεῖ θεῖου του ἐμπόρου Νικολοῦ Κοντόσταβλου, σπούδασε νομικά στό πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας, ἐγκαταστάθηκε ἐκεῖ μόνιμα καί παρέμεινε ἄγαμος<sup>5</sup>.

Διαφορετικά θά εἶχαν τά πράγματα ἐάν τό δῶρο δέν προορίζονταν μόνο γιά διακεκριμένα πρόσωπα ἢ ἂν ὁ χρόνος κατασκευῆς τοῦ κεντήματος ἀνέτρεχε πρὸς τά ὀπίσω ἢ ἂν εἶχαμε διατύπωση μέ γενικότητα, ὅπως λ.χ. «περί τὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ. μέ ἀρχές τοῦ 17ου». Στήν τελευταία αὐτή περίπτωση ὑπάρχει δυνατότητα προσέγγισης καταλλήλων προσωπικοτήτων, παρά τό γεγονός ὅτι ἡ πρόταση τοῦ κ. Δεληβορριά ἐγινε κατόπιν μελέτης ἱκανῶν τεχνικῶν λεπτομερειῶν τοῦ κεντήματος. Ὅμως, ἡ αὐτοαποδυνάμωσή της μέ τήν παραδοχή ὅτι δέν εἶναι κατασταλαγμένη ἄποψη, ἀλλά περισσότερο ἔναυσμα γιά περαιτέρω διάλογο, μᾶς ἀπαλλάσσει τῆς ἐνοχῆς νά κινηθοῦμε σέ προγενέστερο χρόνο ἀπό τόν προτεινόμενο, ἐλλείψει ἄλλων διακεκριμένων προσωπικοτήτων κατά τήν περίοδο 1617-1650 μέ ὀνοματεπώνυμο πού νά ταιριάζει μέ τά στοιχεῖα αN-Κο.

4. Ἔτσι, θεωροῦμε ὅτι ἡ διακεκριμένη προσωπικότητα πού δέχτηκε κατά τούς γάμους της τό θαυμάσιο κέντημα ὡς δῶρο μπορεῖ νά εἶναι ἓνα ἀπό δύο πρόσωπα πού προτείνουμε:

α) ὁ τελευταῖος Φράγκος ἡγεμόνας τῆς Σίφνου Ἄγγελος Ε΄ Κοζαδῖνος, ὁ ὁποῖος λίγο πρὶν τό ἔτος 1600, εἶχε τελέσει τούς γάμους του μέ τήν ἀρχοντοπούλα τῆς Ἀνδρου Μαρία Σομμαρίπα<sup>6</sup>. Ἡ ἄποψη αὐτή ἐνισχύεται καί γιά ἓναν ἀκόμη λόγο, ὅτι δηλ. τά στοιχεῖα αN καί Κο εἶναι κεντημένα ἐλληνικά, ἐνῶ ἂν τό κέντημα ἦταν κατασκευῆς τοῦ 1500 [κατά τήν κρίση τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Μουσείου τοῦ Cleveland]<sup>7</sup> θά ἔπρεπε κανονικά νά εἶχαν κεντηθεῖ μέ λατινικά στοιχεῖα-γράμματα. Ἡ «ἐλληνικότητα» τῶν στοιχείων τοῦ κεντήματος θεωροῦμε ὅτι ἔχει τήν ἐξήγησή της καί μάλιστα ἀπό θέσεως «πολιτικῆς». Ὅπως εἶναι διακριβωμένο, ὁ Ἄγγελος Ε΄ Κοζαδῖνος, διπλω-

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἀνδριακά Ἱστορικά Ἐγγραφα ἀπό Ἱταλικές Ἀρχεῖ-  
ακές Πηγές, «Ἀνδριακά Χρονικά», 22 (1994), 91-92.

6. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, Ἱστορία, σσ. 133 ἐπ.

7. Δεληβορριάς, ὅ.π.

ματικά φερόμενος προς τό πλήθος τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων του [εὐεργετημένων ἀπό τοῦ ἔτους 1580 ἀπό τό τουρκικό Κράτος μέ συγκεκριμένα προνόμια, τά ὁποῖα ἀξιοποιοῦσαν γιά τήν κοινωνική καί οἰκονομική τους ἀνάπτυξη, ἐνῶ οἱ Gozzadini παρέμεναν φόρου ὑποτελεῖς στους Τούρκους], ἀσκοῦσε συνετή διοικητική πολιτική, ἐκκλησιάζονταν στους ναούς τῶν ὀρθοδόξων καί, παρά τό γεγονός ὅτι ἀκολουθοῦσε τό καθολικό δόγμα, εἶχε βαπτίσει δύο ἀπό τά τρία παιδιά του κατά τό ὀρθόδοξο τυπικό<sup>8</sup>. Δέν εἶναι μάλιστα ἀδόκιμο νά θεωρήσουμε ὅτι θά χρησιμοποιοῦσε καί τήν ἑλληνική γλῶσσα. Ἔτσι, πολύ φυσικά οἱ κεντίστρες κέντησαν μέ ἑλληνικά στοιχεῖα-γράμματα τά ἀρχικά τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ ὑποψηφίου γαμπροῦ.

β) Κατά τήν ἴδια ἐποχή, δηλ. τά χρόνια περί τό 1600, γνωστός εἶναι καί ὁ Ἀντώνιος Κοζαδίνος, τῆς ἴδιας δυναστικῆς οἰκογένειας, διαφορετικοῦ ὅμως κλάδου, ἀποκαλούμενος μάλιστα καί «ὁ ἀφέντης Ἀντώνης»<sup>9</sup> ὡς διακεκριμένη προσωπικότητα. Ὁ ἀδελφός του Ἰάκωβος εἶχε ἀποκτήσει μέ τή σύζυγό του Λουκρητία (πρό τοῦ 1600) τρία ἄρρενα τέκνα, τόν Ἄγγελο, τόν Ἰωάννη-Φραγκῖσκο καί τόν Μάρκο-Ἀντώνιο. Ἀποκλείεται ὅμως ὁ γιός του Ἄγγελος νά εἶναι τό πρόσωπο πού ἀναζητοῦμε ἐπειδή ἔμεινε ἄγαμος καί ἀναδείχτηκε Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας [1617-1621] καί ἀκολούθως Civitá Castellana τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἀπεβίωσε τό 1657<sup>10</sup>.

\*\*\*

Τίποτε ἄλλο δέν μποροῦμε νά προσθέσουμε, παρά τίς ἀναζητήσεις μας, τόσο στους ὀνομαστικούς καταλόγους πού ἔχομε καταρτίσει, ὅσο καί στήν ὑπάρχουσα βιβλιογραφία γιά τήν ἀνεύρεση τοῦ προσώπου πού δέχτηκε κατά τούς γάμους του τό κέντημα-δῶρο. Γεγονός πάντως παραμένει ὅτι τό θαυμάσιο αὐτό ἔργο εἶναι δημιούργημα χεριῶν τοῦ νησιοῦ μας κάποιας χρονικῆς περιόδου μεταξύ 1500-1650.

8. Συμμεωνίδης, αὐτόθι. Βλ. γενικῶς γιά τόν Ἄγγελο Ε' Κοζαδῖνο καί τήν πολιτική του τόν Ἀντώνη Πάρδο, Σίφνος, ἡ Πάτμος τῶν Κυκλάδων στόν 16ο καί 17ο αἰῶνα, «Πρακτικά Α' Διεθνούς Σιφναίου Συμποσίου», Ἀθήνα 2001, τόμ. Β', σσ. 33-48.

9. SCPF/SOCG. 183, 789<sup>r</sup>.

10. «Σιφνιακά», 14 (2006), 97 ἐπ.

## ΚΥΚΛΑΔΙΤΕΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΙ ΤΟΥ ΤΕΛΩΝΕΙΟΥ ΤΗΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Κατά τις έρευνές μας στά Γενικά Άρχεϊα τοῦ Κράτους ανακαλύψαμε καί «Κατάστιχα προσωπικοῦ τοῦ Τελωνείου Σμύρνης» [1920-1922] ὅταν ἐκεῖ διοικοῦσε ἡ Ἑλληνική Ἄρμοστία κατά τά ἤδη γνωστά μέχρι καί τήν Μικρασιατική καταστροφή πού ἀκολούθησε. Ἀπό τό κατάστιχο αὐτό καταγράψαμε τούς Κυκλαδίτες ὑπαλλήλους καί τό δημοσιεύουμε λόγω τοῦ ἐνδιαφέροντος πού παρουσιάζει. Ἀπό αὐτούς οἱ πέντε Ἄνδρι-ῶτες, ἕνας ἀπό τήν Κίμωλο καί ἕνας ἀπό τήν Πάρο, κατά τά κατωτέρω:

«Κατάστιχο προσωπικοῦ Τελωνείου Σμύρνης

- Ἄριστείδης Γεωργίου Πιάγκος

Διευθυντής τῶν Τελωνείων Σμύρνης 1920-1922.

Πατρίς Ἄνδρος - Ἔτος γεννήσεως 1870.

97. Στυλιανός Λιπαρώδης

Γεννηθεῖς τό 1903. Γραφεύς Α' τάξεως.

Δ/γή διορισμοῦ 24427/15 Σεπτεμβρ. 1921

Πατρίς Κίμωλος.

100. Δημήτριος Πασχάλης

Γεννηθεῖς τό 1869. Γραφεύς Α' τάξεως, ὑποελεγκτής.

Δ/γή διορισμοῦ 24427/15 Σεπτ. 1921.

Πατρίς Ἄνδρος. Διαμονή: Ξενοδοχεῖον Ὀμόνοια.

147. Γ. Παπάζογλου

Γεννηθεῖς τό 1896. Γραφεύς Β' τάξεως, τελωνοφύλαξ.

Δ/γή διορισμοῦ 5433/8 Μαρτίου 1921

Πατρίς = Πάρος. Διαμονή = περίβολος Ἄγ. Φωτεινῆς.

151. Βασίλειος Δαπόντες

Γεννηθεῖς τό 1874. Γραφεύς Β' τάξεως, τελωνοφύλαξ.



Δ/γή διορισμού 15940/28 Ίουν. 1921  
Πατρίς: Κοχίλο-Ύνδρου. Διαμονή = στοῦ  
Χατζῆ Στέλιου, ὁδός Λοντό ἀριθ. 54.

**159. Ι. Πετράκης**

Γεννηθεῖς τό 1868. Γραφεύς Β΄ τάξεως, τελωνοφύλαξ.  
Δ/γή διορισμού 11868/14 Μαΐου 1921.  
Πατρίς: Ύνδρος. Διαμονή: Βουρνόβα, ὁδός  
Μεσουδιέ ἀριθ. 103.

**241. Ἄλ. Δελεγραμμάτικας**

Γεννηθεῖς τό 1862. Κλητήρ Α΄ τάξεως. Κλητήρ τῆς  
Διευθύνσεως. Δ/γή διορισμού 5433/8 Μαρτίου 1921.  
Πατρίς Ύνδρος. Διαμονή: Ἅγιος Ρόκκος, ὁδός  
Μπαριέρα, ἀριθμ. 5».

Ὅλοι ἔκτακτοι ὑπάλληλοι διορισμένοι ἀπό τήν  
Ἑπάτη Ἄρμοστεία Σμύρνης.  
ΠΗΓΗ: ΓΑΚ/Κ. 62 α.

**ΣΗΜΕΙΩΜΑ**

Ὁ μέ ἀριθ. 100 ὑποθέτω ὅτι εἶναι ὁ σπουδαῖος ιστοριοδίφης - συγγραφέας Δημήτριος Πασχάλης. Κατά τόν Δημ. Ίω. Πολέμη, ὁ Πασχάλης γεννήθηκε τό ἔτος 1865 (ἐδῶ ἀναγράφεται 1869) στή Χώρα τῆς Ύνδρου καί διετέλεσε ἀπό τό 1902-1920 Νομάρχης Καρδίτσας, Λακωνίας, Κεφαλληνίας, Φθιώτιδας, Λάρισσας, Εὐρυτανίας, Μεσσηνίας, Ἄρτας, Τρικάλων καί Ζακύνθου. Ὡς βενιζελικός ἀναγκάσθηκε νά παραιτηθεῖ μετά τίς ἐκλογές τοῦ 1920. Ἄν πρόκειται γι' αὐτόν καί ὄχι γιά συνωνυμία, φαίνεται πῶς τό 1921 προσέφερε ὑπηρεσίες στήν Ἄρμοστεία τῆς Σμύρνης.



CHMEIUMATA



\* Ο κ. Νίκος Γ. Προμπονάς, τ. Γυμνασιάρχης-Λυκειάρχης Σίφνου, μᾶς παρουσίασε ἕνα σπουδαῖο ἔργο του μέ τόν τίτλο «*Ἡ Παιδεία στή Σίφνο*», Ἀθήνα 2009, σελ. 507, εἰκονογρ., ἔκδοση τοῦ «*Συλλόγου Γονέων τῶν Μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου Σίφνου μέ τάξεις Λυκείου*». Τό ἔργο εἶναι πλήρες γι' αὐτό καί πολύτιμο ἐπειδή περιλαμβάνεται σ' αὐτό ἡ Ἱστορία τῆς Παιδείας στό νησί μας μιᾶς πολύ μακρᾶς χρονικῆς περιόδου, «*ἀπό τήν ἀρχαία ὡς τή σύγχρονη ἐποχή*», μέ πλήρη συναγωγή τῆς βιβλιογραφίας, ἄγνωστα μέχρι τώρα στατιστικά στοιχεῖα καί πλούσιο φωτογραφικό ὕλικό. Ἐνα βιβλίό πού ἔχει γραφεῖ κατά τρόπο συστηματικό καί σέ γλῶσσα ρέουσα ἀπό τόν ἔμπειρο γνώστη καί χειριστή τῆς, λαμπρόν φιλόλογο, πρὸς τόν ὁποῖο ἀξίζουν ὀλόθερμα καί ἀπό καρδιάς συγχαρητήρια καί εὐχαριστίες. Ο κ. Προμπονάς, ὡς ἄνθρωπος καί Διδάσκαλος, ἔχει προσφέρει σπουδαῖες ὑπηρεσίες στή νεολαία καί τήν κοινωνία τῆς Σίφνου, συνεχίζει δέ πάντοτε τό πνευματικό καί κοινωνικό ἔργο του, ὅπως τό δίκαια ἐκθειαζόμενο ἐδῶ μέ τήν εὐχή νά εἶναι πάντοτε καλά, νά μᾶς κάνει πλουσιώτερους μέ νέες ἐκδόσεις.

Τέλος, στόν Σύλλογο Γονέων πού ἀνέλαβε τή δαπάνη τῆς ἔκδοσης, ἀξίζουν οἱ εὐχαριστίες ὅλων μας.

\* Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Σίφνου καί ἐξ ἀρχῆς βέβαια, κυρίως ὁμως τά τελευταῖα χρόνια ἔχει ἐπιδείξει ἕνα ἔργο ὑψηλῶν προδιαγραφῶν, ἕνα λαμπρό ἔργο. Πολυσύνθετο καί πολυδιάστατο τό ἔργο αὐτό στίς λεπτομέρειές του ἀπαιτεῖ νέες ἰδέες κάθε χρόνο, προγραμματισμό-διοργάνωση τῶν ἐκδηλώσεων καί ἄρτια παρουσίαση καί ἐκτέλεσή τους. Ὅλων αὐτῶν προϋπόθεση εἶναι ὁ μέγας κόπος τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. καί ὄλων ἐκείνων πού τούς συμπαρίστανται στήν ἐφαρμογή τοῦ ἐτήσιου προγράμματος. Αὐτό περιλαμβάνει πάντοτε πολυάριθμες ἐκδηλώσεις μέ ἀξιόλογο περιεχόμενο (κοινωνικό, καλλιτεχνικό) πού ἐλκύουν τό ἐνδιαφέρον, τόσο τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, ὅσο καί τῶν ἐπισκεπτῶν μας. Ἡ καθιέρωση μάλιστα τοῦ Φεστιβάλ κυκλαδίτικης γαστρονομίας «*Νικόλαος Τσελεμεντές*» ὑπῆρξε φαινή ἰδέα καί, μαζί μέ ὅλα τά ἄλλα, ἔχει πράγματι μπεῖ «*πολύ ψηλά ὁ πῆχυς*» γιά τίς μελλοντικές δραστηριότητές του, ὅπως λ.χ. οἱ προγραμματιζόμενες ἐκδόσεις ἔργων συμπολιτῶν κ.ἄ. Τό Δ.Σ. καί τά μέλη τοῦ Συλλόγου πρέπει νά αἰσθάνονται ὑπερηφάνεια καί ικανοποίηση γιατί ἔχουν ἀναδείξει τόν Σύλλογο σέ Ὀργανισμό ἀξιώσεων, πρὸς τόν ὁποῖο ὅλοι πρέπει νά ἐκδηλώσουμε τή συμπαράστασή μας μέ κάθε μορφή βοήθειας, ἰδιαιτέρα οἰκονομικήν γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων του, τά ὁποῖα εἶναι εὐρύτερα ἀνταποδοτικά στήν προβολή καί οἰκονομική ἀνάπτυξη τοῦ νησιοῦ μας.

\* Τά «Σιφνιακά» εξακολουθοῦν νά εὐρίσκονται ὑπό τήν οἰκονομική προστασία τοῦ Δήμου Σίφνου καί νά συνεχίζου ἀπρόσκοπτα τήν ἔκδοσή τους. Ἡ ἀναγνώριση τοῦ προσφερόμενου ἀπό αὐτά ἀξιόλογου πνευματικοῦ ἔργου καί ἀπό τό νέο Δημοτικό Συμβούλιο καί τόν Δήμαρχο κ. Ἀνδρέα Μπαμπούνη σημαίνει πολλά γιά τόν ἐκδότη τους, ὅπως ἄλλωστε καί ἡ θερμή συνηγορία πρὸς τοῦτο φίλων καί τῶν προκατόχων τους στά πράγματα τοῦ Δήμου μας. Τό γεγονός σημαίνει γι' αὐτόν, γιά μιάν ἀκόμη φοράν, ἀναγνώριση τῆς προσφοράς του στή γλυκύτατη πατρίδα Σίφνο, τόν μοναδικό σκοπό τῆς ζωῆς του. Γι' αὐτήν τήν ἀναγνώριση κατατίθενται ἐδῶ οἱ θερμές εὐχαριστίες του πρὸς τούς συντελεστές της.

## ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

• Λέανδρου Πολενάκη, «Ἱστορίες ἀπό τό Χαμένο Βιβλίο, ἓνα μυθιστόρημα γιά τό χρόνο», 2010, ἐκδόσεις «ΕΝΕΚΕΝ».

Πρόκειται γιά «μιά μονομαχία μέ τόν ἔρωτα, γιά τόν ὅποιο... γνωρίζει (ὁ Λέανδρος) πολύ καλά ὅτι δέν εἶναι ἓνα ἀγγελούδι μέ τόξα καί φτερά, ἀλλά ἓνας τρομερός παντοδύναμος Θεός πού τρελαίνει τόν ἄνθρωπο καί γκρεμίζει τά σπίτια καί τίς πολιτεῖες».

Πέπη Ρηγοπούλου, φανέρωσε.

• Νίκου Χρ. Ἀλιπράντη, «Χρονολογικό Πανόραμα τῆς Ἱστορίας τῆς Πάρου (5.000 π.Χ. - 1850 μ.Χ.)», Ἀθήνα 2010, σσ. 350, εἰκονογρ.

• Νίκου Χρ. Ἀλιπράντη - Ἐμμαν. Ἄντ. Λιγνοῦ, «Γενεαλογικά τῆς Σαντορίνης», Ἀθήνα 2010, σσ. 304, εἰκονογρ., ἔκδοση ἐφημ. «Θηραϊκά Νέα».

• π. Μάρκου Φώσκολου, «Ὁ Ξανεμίτης», Τήνος 2010, σσ. 188, ἔκδοση Δήμου Τήνου.

• Γεωργίου Χρ. Παγώνη, «Ἀγροτικά τῆς Μήλου. Στοιχεῖα ἀπό τήν παραδοσιακή γεωργία, τήν κτηνοτροφία καί τόν ἀνεμόμυλο», Μῆλος 2011, σσ. 119, ἔκδοση «Μορφωτικοῦ καί Κοινωνικοῦ Συλλόγου Μήλου».

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

## ΟΙ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΥ

ἀρχιμ.	=	ἀρχιμανδρίτης	ιερδ.	=	ιεροδιάκονος
ἀρχπ.	=	ἀρχιεπίσκοπος	καπ.	=	καπετάνιος
βικ.	=	βικάριος	Λατ.	=	Λατίνος
δημογ.	=	δημογέρων	μητρ.	=	μητροπολίτης
έλληνοδ.	=	έλληνοδ/λος	μον.	=	μοναχός -ή
έπίσκ.	=	έπίσκοπος	οίκον.	=	οικονόμος
έπ.	=	έπόμενος	πανεπ.	=	πανεπιστήμιο
ήγ.	=	ήγούμενος	πτρχ.	=	πατριάρχης
ιερ.	=	ιερεύς	πρ.	=	πρώην



[Δέν περιλαμβάνονται ὀνόματα τῶν σελίδων 57-62]

## I. ΟΝΟΜΑΤΑ - ΤΟΠΩΝ

- Ἄβρανόπουλος Π., 24  
Ἄβρανοπούλου Μαρία, 10, 24  
Ἀγάθη, μον. «Φυτειᾶς», 6, 8  
Ἀγάπιος, μητρ. Κυζίκου, 26  
Ἁγία Ἀποστολ. Ἐδρα, 63  
Ἁγία Προπαγάνδα, 68, 71, 72, 74, 78, 102  
Ἁγιον Ὅρος, 5  
Ἁγίου  
- Ἀνδρέου, κληροδότ., 68  
- Τάφου, Σχολή Σίφνου, 110, 165  
Ἀγκινάρης Ἀπόστ., τέκτων, 40  
Ἀθανάσιος, ἀρχπ. Σίφνου, 66  
Αἰγαῖο Πέλαγος, 56  
Ἄϊδελβέργης, πανεπ., 166  
Ἀλιμπέρτη  
- Ἐλένη, σύζ. Κων., 106  
- Μελετία, μον. 6, 9  
Ἀλιμπέρτης  
- Γεώργιος, ἐκτιμ., 44  
- Κων/νος, 106  
- Παῦλος, 39, 41  
Ἀλιπράντης Νῆκος Χρ., 186  
Ἀμουργός, 65  
Ἀνανίας, μητρ. Θηβῶν, 108  
Ἀνάφη, 65  
Ἄνδρος, 63, 68, 72, 83, 103, 171, 180, 182  
Ἄνθιμος  
- μητρ. Κυκλάδων, 7, 139  
- Ναρλῆς, ἱερμχ. 140-147  
- Ραφελέτος, ἱερμχ. 39-44  
Ἀντιβασιλεία, 144 ἐπ.  
Ἀρακλείτσα, 65  
Ἀρζαντιέρα, 67  
Ἀρμένης  
- Ἰ(ωάννης;), δημογ. Μήλου, 149  
- Μιχελάκης, 91  
Ἄρμωστία Σμύρνης, 182  
Ἀρχεῖα  
- Γενικά Κράτους, 22, 113, 136, 156, 182  
- Sacra Congregazione, 56  
Ἀρχιπέλαγος, βλ. Αἰγαῖο  
Ἀρχιπελάγους, Δοῦκες, 62  
Ἀστυπάλαια, 65  
Ἀττική, 28  
  
Βαβαρία, 165  
Βαβαρίας, βασιλεύς, 157  
Βαβούλης Κων. Π., 117  
Βαβύλης Κων. Μ., πρόεδρ.  
Δημοτ. Συμβ. Μυκόνου, 116  
Βαλέτας Σπυρ., Δήμαρχ. Σίφνου, 48, 49-51  
Βαλέτη ἢ Βαλέζη Σοφία, 108  
Βαμπούνης Ἄντων., 156  
Βᾶος  
- Ἰωάννης, ἑλληνοδ., 115  
- Κων/νος, πρόξενος, 108  
- Πέτρος Κ., 45  
Βατικανό, 88, 96, 165  
Βαφίας Ἰωάννης, 47  
Βενετία, 67, 83, 180  
Βενετσιάνικη ἀρμάδα, 71  
Βεργῆς Α., οἰκ. ἔφορος, 45  
Βερνῆκος  
- Νικόλαος Γεωργ. 21  
- πρωτοπαπᾶς, 21  
- σακελλάριος, 21, 172  
Βερνίκου  
- Ἄννα Κων., 20  
- Θεοδούλη Ἰω., 20  
Βῆχος Ἐμμ. Ρωμαιαντώνης, 156

- Βιδύνη, 109  
 Βιδύνης, πρ. επίσκ., 44
- Γαβριήλ, βλ. Δανιήλ  
 Γένοβας, πανεπιστ., 165  
 Γερακάρης Ε.Ν., 10, 29, 44, 45, 149  
 Γεράσιμος, πρ. πτρχ. ΚΠ.  
 πρόεδρ. Παροναξίας, 95  
 Γεροντόπουλος Γεώργ., 51  
 Γεωργιάδης Π., 50  
 Γιαννουλάκης Τζώρτζης Θ., 42  
 Γιουστινιάνι Αντώνιος, Λατίνος  
 επίσκ. Σύρου, 96, 104, 105
- Γκιών  
 - Άθανάσιος Άντ., διδ. 109  
 - Αικατερίνα Ν., 109  
 - Αικατερίνη, σύζ. Άντ. Κόχκινου, 108  
 - Αικατερίνη, σύζ. Κων. Ρωμάνου, 110  
 - Άνδριανό Ιωσήφ, 106  
 - Αντώνιος, δημοδιδ., 109  
 - Βασίλειος Κων., 107  
 - Δεναΐζης, 107  
 - Έλένη, Ιωσήφ, 111  
 - Ευτέρπη, δημοδ., 110  
 - Ευριπίδης, ιατρός, 110  
 - Ιάκωβος, δικηγ., 110  
 - Ιωάννης Λούη, 108  
 - Ιωάννης Λούη Κ., 111  
 - Ιωσήφ, πρόξ. Γαλλίας, 105 επ.  
 - Καλίτζα Ιω., 111  
 - Κάρολος, Ιω., σχολάρχης - ιστορικός, 110  
 - Κάρολος Ιωσήφ, 105  
 - Κωνσταντίνος, 107  
 - Λούης Βασιλ., 107  
 - Λούης Ιω., 107  
 - Λούης Κων., 111
- Μαρία Ιω., 112  
 - Μαρία, Κων., 107  
 - Μαρία σύζ. Ιω. Φιλικού, 110  
 - Μερόπη, σύζ. Κ. Φιλιππίδη, 110  
 - Μοσκού, σύζ. Ιω., 111  
 - Ναπολέων, Ιω., 110  
 - Νικόλαος, επίτρ., 109  
 - Όλυμπία, διδ., σύζ. Άγαμ. Κλεώπα, 110  
 - Πελαγία, 106  
 - Πέτρος Ιω., 111  
 - Σοφία Λούη, 109  
 - Στέφανος, 107  
 - Φλουρέτζα Κων., 107  
 - Φλωρέζα, σύζ. Ν. Κοσμῆ, 108
- Γκούμας Κων., 50  
 Γκύζης Α., 117  
 Γλαράκης Γ', 138, 140  
 Γοζαδίνοι, άρχοντες, 63  
 Γοζαδίνος  
 - Άγγελος Ε', δυνάστης, 65, 132, 179, 180  
 - Άγγελος, άρχπ. Παροναξίας και Civitá Castellana, 132  
 - Απόστολος, οίκον., 83  
 - Ιάκωβος, 132  
 - Ιωάννης Φραγκῆσκος, επίσκ. Ρεθύμνου, 132  
 - Μάρκος Αντώνιος, μον., 132  
 - Νικόλαος Άγγ., δυνάστης, 105  
 - Φραγκῆσκος, επίσκ. Κεφαλληνίας - Ζακύνθου, 132-135
- Γοζαδίνου Λουκρητία, 181  
 Γοζαδίνων Οίκος, 132  
 Γρηγόριος Ιατρός, ιερμχ. 148  
 Γρυπάρη  
 - Αικατερίνη, Άναγν., 25  
 - Αικατερίνη, Άντ., 25  
 - Μαργαρίτα, Άντ., 25

- Φραζέσκα, Γεωργ., 25
- Γρυπάρης
- Ἀναγνώστης, 25, 26
- Ἀντώνιος, 25 ἐπ.
- Γεώργιος, 25 ἐπ.
  
- Δανιήλ (ὄχι Γαβριήλ), ἀρχπ.  
Κέα, 69
- Δαπόντες Βασίλειος, 182
- Δαρδανέλια, 71
- Δεληβορριάς Ἄγγελος, 177-181
- Δελίνης Ἀντων., ἐπίτρ., 95
- Δελλαγραμμάτικας
- Ἀλέξανδρος, 183
- Ἰούλιος, 65
- Δεσύλλας Ἀθαν., 18
- Διονύσιος
- μητρ. Κυνουρίας, 139
- ἱερμ. ἔξαρχος Ἀγ. Ὄρους, 53
- Διστομίτης Ἰ., διδ., 121
- Δούκας Ἀδάμ, 128, 160-162
- Δραγούμης Ν., 152
  
- Ἑβραῖοι, 63
- Ἐκκλησία
- Δυτική, 132
- Ἑλλάδος, 169
- Καθολική, 133
- Λατινική Σίφνου, 165
- Μεγάλη Κων/λεως, 22, 136
- Ρώμης, 55
- Ἐκκλησιαστ. Ταμεῖο, 9, 24, 46, 52
- Ἑλληνικό Κράτος, 155
- Εὔβοια, 69
  
- Ἱερά Σύνοδος, 6, 138-151
- Ἱερεμίας (τοῦ) Ὁρφانوῦ, ἱερμχ.  
38
- Ἱερώνυμος Κρητικός, σακελλάρ.  
Ἀδάμαντος Μήλου, 152
  
- Ἰωνᾶς, μητρ. πρ. Ἡλείας, 7,  
143, 150
- Ἰωσήφ
- Δόξας, ἀρχπ. Παροναξίας, 135
- ἀρχιερεὺς, 25
  
- Καγκελλαρία, 24
- Καλλίνικος, μητρ. Σίφνου 136-  
153
- Καλλινίκη Μελισσοῦ, ἡγ. 6, 8, 32
- Καλούπης Ν., 47
- Καμίλλης Ἰωάννης - Ἀντώνιος,  
καθολ. ἐπίσκ. Μήλου, 88, 103,  
165
- Καμπάνης Ζαννῆς Ἰ., 24-37, 39,  
172-174
- Κανδηλάκης
- Ἐμμανουήλ, ἑλληνοδιδ., 112
- Ἰωάννης, Ἐμμ., 112
- Καντζηλιέρης
- Ἀγγελετάκης, 108
- Ἀντώνιος, 48
- Καντσελλαρία κοινή, 10
- Καποδίστριας Ἰω., 40, 41
- Καραγεώργης Μάρκος Ἰ., 117
- Καραϊωάννης Παν., 108
- Καράλης Ἰωάννης, 117
- Καρμηλιτανῶν τάγμα, 96
- Καστέλλης Ἰωάννης Βικέντιος,  
ἀποστ. ἐπισκεπτ., 100
- Κέα, 56, 57, 63, 69
- Κεφαλληνίας - Ζακύνθου, καθολ.  
ἐπισκοπή, 134 ἐπ.
- Κίμωλος, 56, 57, 85, 100, 103,  
182
- Κλήμης, ἱερμχ. - ἡγ. Προφ.  
Ἡλιοῦ, 174
- Κλονάρχης Χ., 168
- Κοζαδίνος
- Ἀγγελέτος, 179

- Άγγελος, 181
- Άντώνιος, άφέντης, 181
- Ίωάννης - Φραγκίσκος, 181
- Μάρκος - Άντώνιος, 181
- Κολλέγιο
- Έλληνικό Ρώμης, 132-134
- Προπαγάνδας, 73
- Urbano, 71
- Κολονέλος Ά., έκτιμητής, 48
- Κοντίλης Δημ., νοτάριος, 92, 95
- Κοντόσταβλος
- Άντώνιος, 180
- Μιχελέτος, 80, 100
- Νικολός, 83
- Κορτέσης Ε., 153
- Κούκιας Άντ. Ίωάνν., 28
- Κουλούρης Νικ., διδ. 131
- Κρήτης παραδομός, 94
- Κρήτης Λατίνος άρχπ., 133
- Κρητικός
- Γεώργιος, Ίω., 50
- Ίωάννης, 50
- Κριεζής Ίωάννης, 18, 131, 153
- Κρϊσπος Μανόλης, έπίτρ., 92
- Κρούστη Φλουρέζα Ίω., 172
- Κρούστης μάστρο Γιάννης, 172
- Κυθήρων, βενετικές άρχές, 107
- Κύθνου Έλλην. Σχολείο, 115
- Κυριακίδης Δ., 10, 138
- Κύριλλος
- Λούκαρις, πτρχ. ΚΠ., 87
- έπίσχ. Άργολίδος, 143
- έπίσχ. Κορινθίας, 150
- Κωνσταντινούπολη, 23, 63, 71, 99
  
- Λακωνία, 126
- Λάσκαρης
- Ίωάννης, 117
- Κων. Ίω., 117
- Λάτρης Γ.Ι., 8, 47, 51, 145
  
- Λειμβαϊός Ίωάν., 49-51
- Λειμβαϊού Μαρία Ίω., 111
- Λεκάκης Στέλιος, άρχαιολ., 156
- Λενιοϋ Γ., 47
- Λιβαδειά, 121
- Λιγνός Έμμαν., Άντ. 186
- Λιπαρώδης Στυλ., 182
- Λογοθέτης Βασιλ., 63, 66, 73, 75, 100, 179
- Λόντος Άνδρέας, 159
- Λορεντάνο Φρ., έφημέρ., 101, 102
- Λουρέντζος Πετρής, 108
  
- Μαγκανάρη ή Ματζουκανάρη  
Άννα, 9, 14, 16, 22 έπ.
- Μαθιουδάκης Μανόλης, 156
- Μαργαρίτα <τής> Γιώργενας, 173
- Μαρούλης
- Άπόστολος, 44
- Γ., 48
- Μαρουσάκη Άννα, 105
- Μαστρόκαλος Γεώργ., παπās, 173
- Μάτζας Άπόστολος, Ί., 172, 174
- Μάτσας
- Μαρίνος, 50
- Πέτρος Κ., 50
- Μελās Λ. 162
- Μελετία
- Άλιμπέρτη, 23, 24
- Άφεντούλαινα, 6, 8
- Στρογγυλή, 8, 137-140
- Μελισσός
- Άντώνιος, 44
- Νικόλαος, 44
- Μελισσουργός Ίω, φρά, 96 έπ.
- Μετάλας, ό, 43
- Μήλος, 51, 71, 80, 96, 97, 136
- Μήλου
- Έλληνικό Σχολείο, 115, 118

- 'Επισκοπή Λατινική, 87
- Κατακόμβες, 155-164
- Μητρόπολη, 136
- Μητροπολίτης, 19
- Μικελούτσιο Φρ., φρά, 72, 73, 77, 81
- Μιουδάκης Γ.Α., 33, 47, 51, 145 έπ.
- Μοδινός Ε., 156
- Μοροζίνης Φρ., Βενετός ναύαρχ. 69, 88, 135
- Μπαλῆς
  - 'Αναγνώστης 'Απ., 171-174
  - Πέτρος 'Αν., 171
- Μπαμπούνης 'Ανδρέας, δήμαρχος Σίφνου, 186
- Μπᾶος
  - γέρω οίκον., 173
  - Γιαννάκης, 26
  - Νικόλαος, οίκον., 172
  - οικονόμος, 21, 172, 173
- Μπαρμπαριά, 71
- Μπατῆς Νικ., έκτιμητής, 44, 48
- Μπεργαμάσκος, 94
- Μπολάνης Παῦλος 'Ιω., 172
- Μπρόντζα Λούκας, καπετάν, 84
- Μύκονος, 65, 85
- Μυκόνου 'Ελλην. Σχολεῖο, 115
  
- Ναδάλες
  - διάκος, 28
  - Φίλιππος, πρόξενος, 101
- Ναδάλης 'Αναγν., 88-97 έπ.
- Νάξος, 28, 62, 89
- Ναύπλιο 96, 121, 164
- Νεγρεπόντε, 62
- Νεῖλος, άρχπ. Κέας, 70
- Νεόφυτος
  - μητρ. 'Αττικῆς, 7, 139, 143, 150
  - μητρ. Φωκίδος, 139
  - ιερμχ. Προφ. 'Ηλιοῦ, 174
  - Νικηφοράκης Μιχ., 43
  - Νικηφόρος Τρουλίδης, ιερμχ., 38
  - Νίος «'Ιος», 65
  - Νταχορώνια Μαριέττα, 179
  - Ντομήνικος, πάντρε, καπουτσ., 94
  - Ντουβαρτζῆς Βασ., 47
  
  - Ξυλάκης 'Ανδρέας, πρεσβύτ., 148 έπ.
  - 'Οθων, βασιλεύς, 144 έπ., 166, 169
  - 'Οθωνος, πανεπιστήμιο, 166
  - 'Οθωναῖος Περ., έλληνοδ., 114-130
  - Οἰκουμην. Πατριαρχεῖο, 141
  - 'Οργάνωση Προπαγ. Πίστεως, 134
  - Οὐρβανός Η', πάπας, 87, 133
  
  - Πάδοβας, πανεπιστ., 180
  - Παῖσιος,
    - μητρ. 'Ελευθερουπόλεως, Βιδύνης, 108
    - μητρ. Βοιωτίας, 143, 150
  - Παλαιός
    - Γεώργιος, τέκτων, 40
    - Κων/νος, καντζηλιέρης, 26
  - Παμπακερός Μιχελῆς, 174
  - Πανώργιος Νικόλ. 'Αντ., 111
  - Παπαδόπουλος Θωμᾶς 'Ιω., 135
  - Παπάζογλου Γ., 182
  - Παρθενία, ήγ. Φυτειᾶς, 27
  - Παρθένιος Β', πτρχ. ΚΠ., 65
  - Παρίσης
    - βουλευτής, 170
    - ιερεύς, 170
  - Πάρου 'Ελλην. Σχολεῖο, 118

- Πασχάλης Δημ., 182  
 Περαντζής Αντών., 21  
 Πέρης Γεώργιος, 76, 82, 84  
 Πετράκης Ί., 183  
 Πετρόπουλος Γεώργ. Α΄, καθηγ.  
 28  
 Πιάγκος Αριστείδης, 182  
 Πίζας, πανεπιστ., 165  
 Πολέμης Δημ. Ί., 183  
 Πολενάκης Λεάνδρος, 186  
 Πόλλα  
 - Βαρθολομαῖος, 73, 78, 83  
 - Γεώργιος, 57-79  
 - Μάρκος, 57-79  
 Πόλυβος, 88  
 Πολύκανδρος, 65  
 Πούλη Μαργιῶ, 21  
 Πούλης Ίάκωβος, 16, 21  
 Πολυχρόνης Νικ., 28  
 Πρατικός Νικ., 39  
 Πριβιλέγγιος, 17, 19  
 Πριβιλέτζιο  
 - Γεώργιος, 103  
 - Λεονάρδος, δόν, 103, 165  
 Προβελέγγιος  
 - Γεώργιος Λεον., 165  
 - Ίωάννης, 9, 14, 15, 16, 52, 53  
 - Κων/νος Ί., 165-170  
 Πρόκος Κων/νος, 50  
 Προμπονάς Νικόλ. Γ., φιλόλ.,  
 185  
 Πρωσία, 165  
  
 Ραφελιάς Ρ., 47  
 Ρόζας Πέτρος, 81, 84, 100  
 Ρωμάνος παπα-Ίωάννη Αντώνιος,  
 28  
 Ρώμη, 56  
 Ρωσσία, 169  
 Ρῶσσοι, ἀρχιμ., 169, 170  
  
 Σαντορίνη, 5, 72  
 Σέριφος, 65, 80  
 Σερούϊος Γ., γυμνασιάρ. 114  
 Σέρρα Αντώνιος, ἐπίσκ. 76, 82,  
 87 ἐπ.  
 Σίκινος, 8, 65  
 Σίφνου - Μυκόνου, ἀρχ/πή, 56  
 Σίφνου - Μήλου, μητρόπ., 136  
 Σχορδίλης Νικ., 117  
 Σκουργιελού Μαγδαληνή, ἡγ. 6,  
 8, 32  
 Σολωμός Μ., δήμαρχ. Μυκόνου,  
 116  
 Σουμαρίπας Μάρκος, ἐπίτρ. 95  
 Σουτσοις Ἀλέξ., δραγομάνος, 26  
 Σπανοῦ «τοῦ» Ίωάσαφ, 174  
 Σπεράντσας Δημ., 23  
 Σπυρῆς Ίω., 47  
 Στάης Αντωνάκης, 89  
 Σταυριανοῦ Ἀπόστ., 42  
 Στερεά Ἑλλάδα, 5  
 Στοβαράκης Ίω., 43  
 Σύλλογος Πολιτιστ. Σίφνου, 185  
 Συμβούλιο Ἐπικρατείας, 166,  
 168  
 Σύνοδος Φλωρεντίας, 133  
 Συρῆτος Ίωάννης, 23, 106  
 Σύρα, 76, 80, 84  
 Σῦρος, 28, 63  
 Σύρου  
 - Γυμνάσιο, 114  
 - Διοίκηση, 158  
 Ταταράκης  
 - Γεωργάκης, ἐπίτρ., 95  
 - Ί. Π., 153  
 Τελωνεῖο Σμύρνης, 182, 183  
 Τέφης Ίάκωβος, 42  
 Τζουάνης τοῦ Θεολάη, 171  
 Τζουῦκος Μιχαῆλς, ἐπίτρ. 92  
 Τουρνεφόρ, 101

Τρανός Έμμαν., 117  
Τσιριτγκο Γκλινάτσιο, δόν, 72  
Τσιρπανλής Ζαχ., καθηγ., 133,  
135

Υδρα, 122, 123

Φαρμακίδης Θεόκλ., γραμμ. Ίε-  
ράς Συνόδου, 6, 7, 143  
Φιλιππής Γεώργιος Νικ., 43  
Φιλοχρίστη, μον. 6, 8  
Φλωρεντία, 165  
Φολέγανδρος, 28  
Φουτούγιος Φραγκούλης, 11 έπόμ.  
Φράγκοι, ήγεμόνες, 132  
Φράγκος Ίω., 155  
Φώσκολος Μάρκος, 174

Χαλέπι, 80

Χαλκίδος Έλλην. Σχολείο, 122  
Χάνδακας, 133, 134  
Χρυσόγελοσ Νικ. 28, 32, 39, 41,  
120, 121, 137, 165

Ψαραύτης Γεώργιος, 111  
Ψαρός Νικόλασ, μάστρο, 94  
Ψιλάκος Ίωάννης, 110  
Ψιλάκου  
- Μαρία Ίω., 110  
- Σοφία θυγ. Ίω., 110

## II. ΝΑΩΝ - ΜΟΝΩΝ

Άγία Αϊκατερίνη Κέας, 69  
Άγιος  
- Αντώνιος Άββās, 64, 78  
- Αντώνιος Πάδοβας, 80, 101  
- Δημήτριος Θεσ/νίκης, 133  
- Ίωάννης στό Κορκοσούρι, 106  
- Κων/νος Άρτεμῶνος, 107, 111

- Κων/νος Φάρου, 67  
- Μιχαήλ Άρχάγγελος, 64, 78  
- Νικήτας, 64, 78  
Άγιοι Άνάργυροι Μήλου, 87  
Ευαγγελίστρια, Παναγία, 64, 78  
Σταυρός στή Χώνη, 172  
Ταξιάρχης παπα-Τριαντάφυλλου,  
172

## ΜΟΝΕΣ

Άγίου  
- Άντίπα, 38  
- Άρτεμίου, 5, 38-53  
- Ίωάννου Θεολόγου Μογχοῦ, 5,  
45, 46, 137  
- Ίωάννου Χρυσοστ. Φυτειās, 5,  
11, 12, 15, 16, 18 έπ. 45, 46,  
106

## Παναγίας

- Βρυσιανής, 26  
- Πισκοπής Κέας, 69  
Προφήτου Ήλιοῦ, 39  
Σιμωνόπετρας, 5, 38, 39  
Ταξιάρχου Μιχαήλ Σερίφου, 70,  
106

## III. ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Άγιος  
- Άντίπας, 43, 48  
- Σπυρίδων, 22  
- Στέφανος, 23  
Άγιούς, στοῦς, 48  
Άκρωτηράκι, 174  
Άλετράδα, 25, 27  
Άσπρη Μάνδρα, 23  
Άπολλωνία, 49  
Άφεντικοῦ, 43, 48  
Βαθύ, 171  
Βάρτα, στά, 173  
Γριάμπελα, 171

Θόλος, 25, 27  
Καβαλάρη ή Καβαλλέρη, 43, 48  
Κακό Σκαλί, 47  
Καλαμάκι, 106  
Καμάρες, 43, 48  
Καρνέρια (Μήλου), 94  
Κορκοσούρι, 10, 43, 48, 106  
Λαγκαδάκια, 42, 48  
Λιαροκόπι, 12  
Λόφος Μύλων, 64  
Μάγχανα, 12, 22, 173  
Μερσίνη, 43, 47  
Μογχοῦ, στοῦ, 43, 48  
Παλαιός Κήπος, 43, 48  
Πλακιά, στά 43  
Πλάτανος, 43  
Ράχη, 28  
Σεράλια, 66  
Σκαλωτό, 171, 173  
Τρανά Βάνια, 16, 20  
Τρανά Βουνά, 12, 17, 20-22  
Φάρος, 67  
Χώνη, 172

#### IV. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΩΝ

Antonino Federico, 68  
Badetto Giuseppe, 89  
Bentivenga Giov., 132  
Bernardo da Parigi, vesc., 55  
Bologna, 132  
Castelli Vinc., vesc., 55  
Civitá Castellana, 132  
Cleveland Museum of Art, 177  
Da Corogna, 56  
Da Corogna Otuli, 64  
Gozzadini, 56  
Guarchi Luigi, vesc., 55  
Grammatica Giacomo, 68  
Lima Marco, 64  
Lombard Stefano, 105  
Micheluzio Franc., 75  
Paterii Giov., 57, 86  
Polla Marco, 56, 70, 77  
Privilegio Leonardo, 104  
Rughieri Smaragdo, 55  
Sacra Congregazione, 101  
Savonarola, 134  
Sebastiani, vesc., 55  
Venier Angelo, vesc., 55  
Zucco Nicolo, 89  
Wace Alan, 177





Έκδοτική Παραγωγή



**ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.**

Άρδηττού 12-16, 116 36 Άθήνα

Τηλ.: 210.921.7513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033

www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr



